Special Book Collection
Brandeis University Library

"The search for truth even unto its innermost parts"

In Honor of

Julius Marcus

In Recognition of
Mother's Day and Father's Day
1954

The National Women's Committee
of Brandeis University

בִּכּוּרֵי הָעִתִּים

מנחת בכורים

לראשית שנת

תקפ"ז

חבור כולל דברי חכמים וחידתם, ועיניי מרה ותועלת,
לדעת חכמה ומוסר. להבין אמרי בינה.

Bikure haitim

רעדר כלרר אליהם

מ כ ח ר ה מ א ס ף׳

אלז

נ י י א י א ה ר ס ג ע ש ע נ ק,

צור בעלעהרונג אונד אונטערהאלטונג

פיר

געבילדעטע איזראעליטען׳

Dieses Buch ge
der Bibliothek d
Jüd. Gemeinde Berl
1319
Lev 107
Dieses Buch gehört
der Bibliothek der
Jüd. Gemeinde Berlin

(Bikure haitim) (Erſte Früchte der Zeiten.)

ווין

געדרוקט בייא אנטאָן עדלען־פאָן שמיד ק. ק. פריוויל׳ בוכדרוקער׳

VVIEN, gedruckt bey ANTON Edlen v. SCHMID, 1826.

השארת הנפש

כי לא תעזב נפשי לשאול
לא תתן חסידך לראות שחת: (תהלים ט"ז י')

בן עזרים ושמים שכח מציבך נקחתו את נעמי לו לנשה ויחכמה עמך, ויעזב את מציו ואת אמו ואת אחיו ורעיו, רק נאכנתה שכם תמיך ולף היה תציב אהבתם לו ותמי שעשועיו יום יום. נצקר שם לנשת לפעלו ולעבודתו עדי ערב, ובשובו שכח את כל עמלו נדלותו פחך ניתו שמחה לקראתו, יציב נעיניהם כעלם הנמים לעבד, ויחי. ככה נלו ימיהם נעוד ושמותיהם נעניימים. נלן יחך כוכבי נקר נתרועת כוכבי כקר ירינו לף המה. לך ענין לחך הציב את עבד שמיהם: מלהים עלך את רחם נעמי ותמי עקרה. — נאבתה נסכת גפן, ועיניהם נוטלים הנמימם להורות לה' חסדו לחבר הפליח לעבות עמהם: לז יפרדו כפיהם לל מלהים לתת להם רק כחלת פרי בטן למען לל תחסר להם כל טוב. ויעתך להם מלהים גם לזרח, ותהר נעמי ותלך בן. — מי ימלל גבל שמון מציבך נאוץ המציל ויחמל לו כאם ילדה לחמך. כמעט כלה לשמוע וילף על כנפי רוח לניתו ויפל על לוחמי לחמו ויחבקהו וינשקהו, ואת בנו הנולך לו לקח על זרועותיו וירימהו הנמימה ויקרא: יהי מתתך היה! על כאשר הזה התפללתי ותתכנו לי, עתה, עתה יש לי כל. — לך כמו קדמי שמש פתאום כי ירדו לחרן ויכו על קדקד נני לדם לף פתאם יחמדו וזלמי מים לחניהם תרדכה, כן חסכה שמש מציבך. מלהים העלהו על נמותיו למען הנדיל מפלתו וילד פלחים; כי כמעט שכחם נפשו ותעתך מזעפה ורוח סערה תחולל קדרו. נעמי הנשימה, לחמי לרחם לחוזה נילים וחנלים ויתכו כמים שלבתה, ומציבך עומד על מעמה לף סר ולף זע ממנה וילף נלות נפשה, ולין לחל ילו להושיעה. לך לריק שלח ויקרא לכל רופאי עירו ויבדר להם כל הון ניתו נעד לחמו, רופאי חליל כלם וכל חכמתם תחנלע. סמים וכל מרקחתם רק כמתלהמים ירדו חלרי

DS 101
.B5
V.7

Bibliothek
der jüd. Gemeinde
BERLIN

אסף עמי! כעמת לי מאוד כפלאתם להכעיסך לי לוקיך הלוובי בכל עת
ותכי שעשועי יום יום והן לאחזתך קרן לא אסוג לרחוקך עוד עך עולם . . .

אליאב (בלי הרגיש ממנו) אל כח! עוד תסוג לרחוקה, עוד תחזיקם
עיניך ציפיה תשמח מאסת כעוריך בהכעיסך תסגה תמיד.

אבינדב (בשמעו את הקול מדבר אליו ויחרך ויפח עיניו וירץ אל
אליאב) הקולך זה אליאב? הפך פיך יפלה הכל יונים אלין
בלי דעת?

אליאב שמעתי תלונותיך, שכעתין טרם בוטי עליך. כן עבדו כמשלם
חדשים אשר מתם לפתך ותעשה על שפתך, ותתהלך קודר
עכוה תסכון עליך ותשלך את דעיך לחרי גוך הפסכן הסכנת לעשות כה?
לא אסה אביבך לבבי ולמספך וכסה כסי; כי כאים בגורתו; אך מצאתי
דרכיך ורפיתי כי חן יפלח כליותך ולא יחמל, הוכח אל אל תחפן וזה
דרכך כסל לך. לכן עתה בחתי ואשר יגרתי בא לי — שמעתי דרכיך
ותסמר שערת לפתי —

אבינדב כן שמעת ודברתי לא לאכחך, בקבל עם אגידכה. ומלוע
לשמוד לפי מחסס בעוך רשע לבגדי? הגידה לי! מה לכוש
כי ילא מצען לחמו, כן לעשל יולך, כל ימיו מכאוביס לר ומנוך תלאוכו
ובגוע ויו? שאול ואבדון יבלעוהו אשר זכרו מני ארץ? כאלך תועם
ממדבר, בארץ ליס ומאון ולא ידע מנוח דרך כוזך אחם ואסה עדי שמה
יפול פגרו כן אלחות אכוס עלי אלך, עמון בארץ מלכותו, ועך ירגיעם
יפול זה כלח לא ישובכה.

אליאב הידעת שאול ותעל? הידעת דרכיה ואלחות שחת תביכם? כן
עח עיניך מרחות מה ילך יום ולף כי לחרי מותך?

אבינדב אמכם תמול לאמכו ולא כדע. לף שאל גא לגור לאמון חיה
בארץ תאכמך לף עוף השמים יתנו עידיכם ויאמרו „בארץ
„אשר לאמכו יושביס עליה ארץ אכלת יושביה היא" מיום גזוף אלהיס
ארץ ושמיס מיום סומו אדם עסכל נפש חיה עלי אלך, מאז פנתה באדמה
את פיה לבלע את יושביה, כלם ממנה לקחו ותאשרם בחטאתיס אלכלו
בזאיותיהם עדי יסודו אליה ושמה כעשן יכלו.

אליאב בעצת לבבך ילכו! אמכם! הכל יסורו מן הטפל והכל אב אל
הטפר; אך לא מבאדמה לבדה יחיה האדם, כי'ל בשמת אלי
תחיכו תתן לרחשו טעדת פז ותדוממנו על כל נפש חיה, גוף ונפש גו
לחדו, כל ימי חייו יחגיו יפעלו וגמותו תקח האדמה חלקה והדוח תשוב

נעכם ויבלילו מבאויים — לך לריק זעק אל ה' ויעך ויתחכן לו, בשאול פעלה פיס לגלעותם, קלקול מוקדי מות, ונעוך שלשת ימים מתם — לך עוך לא שב ה' מחרון אפו ועוד ידו נטויה על מציקיך. כן יקיצו ילך שעשועיו אף הוא בשלך על עדת דוי וירך שאולה, מצען לקבר הובל — אך פס גא בחמת כחו עתק וגס גבר חיל לגלתי חעוף בשפתיו בגד פלטיס, ועתה נתקו מוסדי לצנו ולא יכול עוך להתאפק — זמות שמתו ממתק עיכו ותהי לו עוך זעת נחמתו כי כשחר לו הבן אשר לא ממעיס נגלמה כלמותם, זה יחמאו בעלגוכו ומשגיכו; אכן עתה אף הוא חלף ועבר לו ואיה ליפה תוחלתו ותקותו מי יפולמ — עתה פתח שציקיך את פיכו וילעג חמס ושד, ואמר: "הכה כוס חמה ניד ה' אך שמריס ימלו יסתו כל שוכני ארץ; רק לנחל נדף אלהים את הארס יראה בעמל כפיו יסציאנו במלוים, ואז בכלות כחו יעזבנו, יסליכהו בתוך הבוחות כלח לא ירחם חול. שמם ידכאהו לפני עם ומשפרו יסוד ייגר ארס אחר ויעלהו על מזבח חמתו. הזהיקקך סופו לרק והוכח בשיחות עתו ארץ?"

עשתוניו בחלה הֵמֵרו את דומו וַיֵּקץ בחייו, וירחק כדוך מאהלי רעיו ומיודעיו לנצח נדך וגלעוך, סס שמסתרים תבכה כפשו ותשפע שפע על ה' ועל מעשיו.

אליאב רע לומך דבק מאם לשציקיך בלעותו עניו ואת רומו הכלאה ויאמר להגילו מדלת שחת. ויקר וילך אליו וימצאהו יושב בשכת גנו, מקום אשר יצד שם מקדש עם כעמי, לאשר כשען על זרועיו, ומנעו עלי ארץ מדבר שמר רומו:

. . . . . הזה מרגיז ארץ יעוז בהותו ורוש כלל נטוי והתבכת בו ואיכו? תבל ומלואה ידבר תחת דגליו בכל מקומות ממשלתו ורוח עבדה בו יגוע לנפש? מצען לחו שמל וכעס תבו לדגליו ויט שכמו לסבול וכשכיל יקום פעלו וחן לקבל יוכל ותקותו מפח כפש? איכה אלם עטרת היהודים אין תפארתך! ממשלת כבהמות בלחו מקדש לחך לכס! כעמי! כעמי! אין כפלת משמים היללי בן שחר כפלת ולא תוסיפי קום! יפיפית מבני אדם שחם וילח קדרו לפניך וכבניס אספו בגבם שחו למחי אדם ויער לפני בגדתם אף עוף השמים שחו לקלאתך ישילו ויזמרו לך; בעות ארץ ביקותיך תבאכם בשחות וגיל לחסות בצל כנפיך ותהי עליהו כרק חסדך על כל תשתע מהבתך ועתה כורך שחול מדיך ויבי אך חחת יופי — שקר בחן והבל היופי אדם ביקר בל ילין כתעוף עיניך בו ורוח בשחת, בארץ חפל וגלמות בלח לא ירחם חול.

אחם

אליאב כתכם יענה דעת דוח ? שם כף עיניך ולמה שמם הצוליס והפרות, העתודים והגדיים כלם מוצאים קרנים בראשיכם, למה ועל מה העמים עליהם מלכים העול הזה ?

אבינדב • מלכים בחכמה יסדם מנן הם למו שכם יבינו לריבם כי למלו עמם.

אליאב • ומה יעשו חיתו מדן מצד אין להם קצן למחסה, הפש לצד תהיכם ?

אבינדב • שף אותם לף עזד ס' מלה בדגליהם יחסיו ומלה בראשיהם מלה בזכיהם ומלה בזכוותיהם.

אליאב • ולמה נגדע המדם מכם ? מדוע יהלך לאדן בלי מנן ומחסה וחיה כל מולמו יהרגנו ?

אבינדב • המלוה הדבר מצד דברתי: כיתדון כאור מן החשך כן יתדון הפשמה מן המדם.

אליאב • לף כן ילידי ! הדעות לבבך • מה עוד ומה נעים נחלת המדם ! מצליח נפלו לו בנעימים • הפשמה מהארץ ילמה וכל יצעה וכל חפלה דק ממנה תלמחכה ; כל ימי חיותה תאכל מפדיה ותצבע מעוצה ונמותה מצד זכרה מן האדן • לכן הריקה מלכים להגיל ממות נפשה ; כי חייה לחלך ימיה הם לנדם עוצה ומצדה דק להם תכסוף וגם כלתה עיניה •

לף כן המדם ! מעצה ילי מלכים הוא מה לו למנן ולנה ? חכמת מלכים נקדנו והיא מחסנו, ולף כי יעות לף נמות יחצך ולף נצאול יכלה כי הם נמותו חייו יחלו, נמותו נף בדו • למה ילידי ! נלמה מלכים נעצה המדם מות היא לו לעולם דינו ודין יולדו •

אבינדב • מה נמלנו ממדותיך לחכי הנה מעט הזה נעמתי ותאורנה עיני ; לף עוד לף נטו הללים כלם מעל דוחי • ממדותיך מלה הנעימים תמול הנה לף יעוש מימי קדם קמתה • שחל נף לדור רצון • דנים תומיים לנפשם ליכה ? דק לשמע אזן ילעגוך ודנים חצר המלוכו נם לך נגוכו מה היא ? מלה ממדו דוח היא ומלה ממדו עפר היא, מלה שחוה למים ומלה לחם, ויש ממדו מרכבת היא מחם ודוח לו מעפר ומים לו מעפר ומם, לכן ממדו כלם כמות כל צצר חמות נם היא • והנה לו ילי כלבדיך, הם מלכים התוה תו על המדם להגיד לו מצדו מדוע לו ילחוה כלמו ? מדוע לף ילמיכו כלם לקול המות הזה ?

אליאב • שמעת דבת דנים ותחלטה מכם לתתה נפי כל יוצאי חלך — רצה נגדה לפו טעוע נגול לעמו ציון תלוחו לין מלכים

141319

על האלהים, שמה תשכון גלל שדי תחזק בנעשה ה' זולת נחלת לעזם בארץ וזלת מותר האדם מן כשהמה.*)

נפשו התשכלת כמוהו כמים
ממעל לארץ ירדו משמים
ועלו חף יבניהו שמותם יסודו
ירדו חז יסודו לארץ יזודו

אבינדב מה יפו ומה נעמו דבריך הוגק הן בשפחותיך ליזן כל לזן בקול ונעד; לך לזן חכמים מבקש דעת, מלים בכור ילדפו טרם ימלטו: לו יהי כדבריך, לא יגע חטר האדם מבוע מלט מדוע לפן לבם משכל גל ידעו וגל יביטו לור הלצון? מדוע תחשבנה עיניהם מרחות מנת חלקם מעבר לקבר? מדוע יביטו תמיך חסדונם יקעו תמיך לזנם המה? בגל מקום אשר תדרך כף רגלם מבדון ומות לבגדם יעמדו ולכל אשר יפנו קול קורא: בני תמותה לחם?

אליאב לא כן ידידי! מרח חיים למעלה לאדם מבעודיו עד יום מותו יביט אל מקבת גור בקר ממנה, ידע לכתו בארץ לא לו, ידע כי לא לארץ לבדה נתן, כ"א הביטו בגר וכאזרח וכל חפציה לא יסוו לבגך עיניו, כי אם בעני רשף יבציה עוף ידרם אל אל בשמים ואלו דבר בק כוף אם לא כי רוח אלהים בקרבו, והיה בכלות שארו ושבדו בק כיף תשאל ותשוב אל בית מנים.

אבינדב בן לחת לבך דבריך לא בפל מבני ממך. למנם שוף בשופה פחד עלי אדם לר ומלוק כי שבשוהו, יאחזוהו ימי עני, בפשו כי שבעה בעשות תאבד ממנה תקוה: אז קק בחייו יסף מרום עיניו לבטוח שמה על תקוותו, שמה נקוה לנוח מזעפו שלו ושלחן מפחך רעב, חלף עמלו אשר יעמל תחת השמש. רחם! לית בל אלה ידעתי אף אבני נפשיהו. בעלות מות בחלומי לקחת מחמך עיני אמרתי בלבי אף אני: לא לבלח ישבח האדם בקבר עוך ילין לין ויפרח פרח אלהים יעלה מן שאול נפשו יחייהו מיולדי זור; אבן רוח היה בחלום! עשתוותיו האלה לא מיום הולדו יחבו בקדמו בלבב אמם חינכם שתולים; כי אם אזניהו ואזות אזותיהו ספרום לנו, שמה זרשו אף נטעו אף שרש בזעם, ואז לדיק מיבע כשבועה לרחוף אור נמו אפל הן הכה בעכלה.

אליאב

*) Göthe's Gedichte.

היאַפאַנער יסיומ על הסדפה לסד סדפו עליו לת מתס, סוסכים
בגדיס, כסף וזהב ומלכלים סוניס לי מחסורו לסד יחסר
לו בדרך לסד ירד עליו סמולה;

אנשי קאַסטיכטיַן חק להס ולפ יעבר לתת על קבריס מדסיס מלכלים
סוניס בחמרס: לוח המת עולה מן הקבר ויסוטע עליה ימיס
רביס ויאכל חלקי הגוף הדקיס מהס לפ ימלפ טרף;

הָאַרקאַנעזען (הַזיען) נמות כהנים הגדול יקדלו נחזיו: מתה
הסולך מעמנו לחזות נהעם מלהיכו מל נפ תעזב לותנו
טעוניס ניון מנולה;

הוּאָקאָטאָראַנער (סס) כשבר יהיה להס לנבי ליבות נבעליהס
ילכו על קבבי מבותיהס להועץ שמה;

בארץ גוּאיכענַי (נַאַפריקַי) נמות מלכיס יניחו מחנה בניו ועבדיו
לנרפס עמו למען לפ ילך לנבו לארץ מרחקיס;

יושבי זשענגַאַמציען (סס) לחבי קבדם לת המת תלו על קבדו קשתו
ומשפתו ומכיתו, כבי סידים מלחים מכל ומשק להביא נפשו;

הבולאַמען (סס) עד היום הזה מקדשים מבניס לבעוך המת ומפקידים
לותם ניך בשיהם, ולעתיס מזומנים מזבחים ומקטלים
להס לרב ומשתחוים לפניהם.

אנשי מי פַּלַאַדיקַי (נַאַעדיקַי) מקבדים עם המת חזיו סום וכלב
ועבד למען לפ יחסר כל זה בדרך מהולה ובלכתו שמה ללוך לילי,
ולפ הכַּאַלַאוועזינער עושים כן, לך לפ זלת להס בחות לחך מהס מתאספים
סביב הבית, ומביס סביבותיהס בחבות ובדמחים לבדם לת הלוח לבר
יצלו מן המת ועודנו טועט סביבות הבית;

הפהילפינען לומדים: נפשות המתים על עדעדים במדבר תשכוסם
לבן הולכים שמה מדי שנה בשנה לזבח להס ולחג במחלות:

אלה הס קנות דבבי הגויס ומלה נפבדו מלהותם לגויהם; לך דב
עוד המעשה לבד יבכימו כלם לעשותו:

א) כל עס ועס בחות בבודיהם החליפוס ויחידוס למלהיס ויבבו להס
היכלות להוסיב שהו לצלמיהס ויזבחו ויקטדו להס;*)

ב) שלוית

*) Belus; Osiris; Romulus; u. s. w.

כל מזמותיו ולפי כי כשמת שלי, יעריך ביכתו לחפלות לבניו לפי כן לבלתי שמוע על הקול לשר שם לו תלביו בקברו — לכה נא לתי ולסיל המסוה מעל פניך; לכה נא לתי ובשוטעה על פני האדמה מקלוי מרן ויס לחוקים בשקיפה על כל עם ועם תחת השמש וכלתה מה משפטם ומעשיהם. שמה לתן אות מופתי לך, שמה תלמך, כי כמו שערתי בנפשי כן הוא בלם ימיהו בהשלות נפשם; חפש קלבו תלתה וכלו לפי תלמך:

*) **אנשי** הורו, עם קדומים, חים מהם לשר יוכל ליך חיה ושוף, לו ימית נפש כל חי כן מות הוא בחמרם: נפשות לשותיהם עדם תנחה לְשַׁטִינְגְלְגָּסְם (בן ענן) בגוית חיה ושוף תשכוחה לתקן את לשר שחתו בעוקה בחייה. לכן בחות לחך מהם יעלו עלות וזבחים לאלהיהם למען לשר יביאוהו מהר למקום מנוחתו, ולחטאתו ולנקבו מכל עון ופשע. גם בחות הלים ישרפו עמו את לשתו להיות לו עזר לף לחרי מותו.

המצרים בחות לחך מהם עשו לו לבל גדול; לף לחרי חנטו ולחרי קברו לותו עשו משתה ויום טוב ויחשרוהו ויהללוהו בחמרם, לף בעלת לדיקים יסכון ויחי לעך. ובדים מעמי הלרן לף קברו את מתיהם כ"ף חנטוס ויסימוס בחרון ויליגוס תוך בתיהם ויתפללו חליהם כמו לחלה; כי לחמרו, עדם ירקב הגוף דומו לף יעזבנו ובקברו תשוב חל האלהים: לף המה היו הרחשונים לשר הליקו בר תמיך בקברותיהם לחות על השלות הנפש;

היונים לחמרו: בחות חדם כשמתו בלל תשלר והוא יורד שאולה, לף עדם דומו שמה והמלח מעבידו את כחל אַהֲרֹן, לכן בשרפם חת מתיהם שמו בפיהם שקל כסף לתתו לחרון חלף עבודתו וכן עשו טֶמִיסטוקלש ומהם למדוה הרומים;

המרויזער (בחרן טהרלינען) בהולך חדם בכו וספדו בחמרם לף לעמל יולך. ובמותו שמחו ויחגו בחלות, בחמרם עתה יעזב בגבי חלך עוד ושער יהיו חלקו;

אנשי פִּילְמִזַּיִם (בחרן חיבא) על היום הזה מזבחים ומקטרים לחלהיהם בעבור המת למען לשר יכינו לו מנוחת כבוד ויעשים בחמרם בדתו שאולה;

היאפאנער

*) דברי חכמינו ז"ל חמרות שהורות לף הלבתי הנה; כי חכותיהם המה על לוח לבב כל חיש ישרחל.

גם כנגד לרון תרץ לעזוב נגלי חלך ללכת נאור ה' לארץ החיים, וילכך
על לב אהביו ורעיו הסובבים אותו וילמך תועים בימם. ודברי שאנו
מפי סופרים רבים ועל כלם עלה החכם החוקר מו"ם משה מנדעלסוהן *);
פלאטא אף הוא למך דעת את העם. ויהי בהאזר למך מהשארת
הגפש ככה הניח את עיבי שומעיו עד אחר אחר משם ושמו
קלעמענטוס נפיהו על חיי נלח רן ויפל את נפשו נמים ויאמר;
כורש נמותו קרא לבניו ויאמר להם: בני! אל תאמרו כי לא לחיים
עוד אחרי מותי, לא כן! כן נעודני חי עמכם היום אניכם
רואים את רוחי רק ממעטיו הכדהורו, ומהרע לא תאמינו כי אף אחרי
מותי יאחר ויפעל ואף אם לא תדאהורו? שמעתי דבת רבים האומרים רק
עם האבר יחיה הדוח ונמות האבר ימות גם הוא ואנכי מעודי עד היום
הזה לא יכלתי להאמינו **);
צייצערא נדברו מהשארת הנפש ויאמר: אם שניתי נאחרי רוח האדם
אל ימות לנלח מה עושה ומה נעימה מחונתי! וכל ימי היותי
על האדמה אל האסוף ממני;
זענעקא כתב לאחד מאוהביו: ידיקי! אל תדאג ואל תחרך ליום אחרון;
האחרון הוא לבואך, כי יום מותך עלי חלך יום הולדת הוא
לחיי נלח.
דן נקעתי הארץ ויושביה לפניך ועדת נאמים תסובבך ותבע עיך
נמעשיהם ונעלילות מנעלי כלם, ועשתונותיהם ממך לא נכחדו; כי
כללת חסוד על לידה בן מחשבות כלם על נקודה אחת חסנוכה. „כל עם
ועם פרחים כשוכים יודעים כי יש אלוה נארץ וחפלים לעבדו, אך אינכם
יודעים איכה יעבדוהו?" אלה דברי ציצעראָ(*** עמו בעשה חלקו אף אחי
ואמר: כלם יודעים את אשר תשאר נפשם לאחרי מותם, אך איש ואיכה
אינם יודעים — זה הדבר אשר דברתי, אלהים רבים חסרו נרץ חמים
והארץ וכל נאשם והאדם עומד בין שניהם. חניו רקם נתחתיות ארץ
חסרו נכחשתים על האדמה וחניו מתת יש היש נר אלהים נשמת האדם.
תבל ומלואה לאל יהודו יחמו חרבות לנלח והיה רק היה חשאר ותלעב
למו. לכן כי שחה לעפר נפשו יעלה אל השמים ויאור, שם יניד את
הארץ מולדתו והכסף וגם כלתה נפשו לשוב שמה, קשך ואפלפה כי שאהבו
שם יראה אור כי יהל נהיה נשחקים נל תכשה לנלח. — —

ואתה

*) In seinem Phaedon.
**) Cicero in Cat. Maj. ex Xenophonte.
***) ibid. de Legibus.

ב) שארית מתיסם קדושה שמרו לה וינינו להם ליונים עלי קנדיס ומרי שנם בשנה הלכו עליהם הקדושים והרחוקי׳ ויאספו שמה וילקו שמן ויין על רחם המלכה ויעלו עולות וזבחים ויאכלו בשר הזבח בתאותם לקות המת; לכן בדבות רימים קרו מהר מן הטוב וילכו סוכנ בדרך לבם וימיתו כבוש בקלון ויאמרו: דוח המת המרחפת על פני תבל תניך למם החותית. לכן חפרו שתי בורות אצל הקבר לחר לת מתו דרשו ויטפכו בחת יין מים דבש וקמח לאכול לפני רוחות מחדים הבאים לת הבדרם ובאחרת שפכו רם הזבח ויצאו על שפת הבור ויקראו לת המת בשמו לזבח ויבאלו לותו לת לחר חפרו *).

ג) כלם ענו פה אחד ואמרו אלח לדיקים אחרי מותם למקום שהוץ ושמחה ורבעים לאדץ אפל וצלמות ילכו, אלא לחיי עולם לחזות בנעם אלהים ואלה לחדות ולדרתן עולם. מי לא שמע שמות עדן, עלוזיקום ואלליסלנ?

אלה הם מעשי הגוים ועשתוניהם אף כי מעשי תעתועים המה בניס לא לחכם הם בכל זאת לא למדאם עיניהם בשפע, כ״א נחפשם דרכיהם ונחקורה. דבריהם אלה היללו או יחמעו אם יעלו על לב לעולם אם לא כי תורת המת נעת אלהים בלבם למד: בכפלם בין מות עור רוחם תשאר, ואם מאמינים כלם?

אך לא קול הסמון לבדו נשמע בארץ, לא הבעיים בעם לבדם חשבו בכה, כ״ע חכמי כל דר ודר בחון ירונו ויתנו עדיהם, כלם בכתב הגדיהו עוף עלו על נפי מדומי הדעת להבין ולהסביל את אחר יהיה באחרית הימים אחרי הפרד הנפש מן הגוף ויבינו לאחריתם. ואלה הם: הנדמינען נהנו; נאדאסטעל בבקדי ופדם, בֿאטי וקאנפוציום בחינה, פעדמעם וכל חכמי מף וכף נמנדים, מטאם נמוריעטענען, אדפע־מום ונאמאלקסים נעהדאנען, אכאלדזים נזיעטינען, פערעזידעם נאדם, כדרוחידען נבדיעטאנען גאליען ואנכנו, ומני אדני הפיליאזאפיע טהאלעס ופיטהאנאדאם כלם ענו פה אחד על אחרת הבפז.

זאקראטעס נגוחו לנפות אנשי מות מכוס התרעלה נצית בחסורים

---

*) Homers Odyssee.

יפרו מני בזע לתמונת חיי כלח, בכנרת שרשמו, ימותו יגולו גם המה! ״ —
על התמונות בהשתלת הנפש, ותגמולת הטוב לטובים, ושילוח הלע
לרשעים, תוסרו חוברות התלם על גורלו, גם חוברותיהו על עמיתו, מבלי
הקשר התמיך הזה לשל בחבלי תהבה ימשוך חיש אל דעתו, ללעג וקלס
יהיו בעיני חוקר עלי שרשי דבר *) • — התקוה בהשתאר הנפש לחרי
המות תתן זיקוי לעלמות בבר, גם לנפשו עלמה תדבה, אין כוחה בימי
דעה כמוה, ואם לעתות בלה כל תוהבי חיש ישוחבו, תוחלתו זאת תחזיק
בדכיו הכושלות, קדסוליו בהמעדות תעוזך •

ומאשר יקעו חכמי דור ודור מה עלם כח התמונה הזאת על בני התלם
לזאת קמו והקימו יסוד זה על הוכחות בדורות למדין על כי
בעת לא יפון חיש יחל ובנון בתמתה • גם הגדול בחוקרים קאנט בספרו
בקורת התבונה**) לחרי הפילו תבזיות התוכחות התגיונות — שפעקו-
לאטיון בעווייזגרינדע — כדרכו בכל ספרו היקר הזה, לחרי זאת לחלר
שלין לפון בדעה הנשתלת התמותה בהמותה לכל חיש מבחיל, ובתחתה תלגו
למעוך • ובאמן מוהה לתושיה דרך, בן מנחם בספרו מועדי שחר ***)
כתב כי התמונה הזאת היא מהתמונות עליהם ילדק יסוד החכם במוערקוו,
קדמהו חיוב ההתמה — גלויבענספלוכט • — והנה חכם עמיקו
הזכיר, בהנה מקומות מספריו המתדיים הרגה להתחזק בעד דעה זאת
בחופת התגיון, ובפרט בספר המפורסם פהעדן, שמה נמעט לא הניח
מקום לעורר בגדו מתומה; ואולם בגילוחו לספר קבלת ****) כ' כי
למתין בתגיות תלום, לחיים גמורה להשתלת הנפש, ייסורי הלדיקים
ושלות הרשעים בעולם הזה • — והן אמת! כי לחבד יבקש אך התמת
עבור היותו אמת, לא יחפש עוד לחרי מופתים לחדים, כי אם למען
ברך דוח מניעתו, ובל יסיתהו ספק לחמר: מי יודע דוח התלם העולם
היא למעלה? — כי לבו בטוח בבל תרי תוחלתו נכונה • —

בואת חבדתי למשפט אמת, לכן הוחלתי להגיד לפניך, הקורא! בהתחבר
הכוונה עם הטוב את יקר דברי מופת זה בתכתב הבא הנפש — — —
תמתה! על כי אמרתי בלבבי, כי, בעבור היות יחס ועדך מחיי הגוף אל
חיי הנפש, יתכן לחקור מעט, כפי כח בלוח בית חומר, על תורות תיכות
ומהות חיים נפחיים התלו, אף כי לא יגלה חיש בדוחו לאמר: הן כה
חזיתי ותספרתו! — על כי חבדתי ככה, לא יכולתי עלור עתותות,

חבדתים

*) Jerusalem.
**) S. Kant's Kritik der reinen Vernunft pag. 424. Cicero de Senectute.
***) Mendelssohns Morgenstunden.
(**** קבלת פ' נ' — ד"ה — ו"ע •

ואתה ידידי! אזון לנך הסיפך למאר: „נפל המלך בידי לא יוכל קום
נלח לא יחזה שמם. מין לו יאושתה סלה" סהיטנת לעצות?
בן פרת, התקוה שתל מלהים נלבב לחום והיח תנהלהו על מי מנוחות,
המתכנו על עדם דוי, ואתה מס בינת מלם לך מקוע תמלמה? כי
המתות המלה יהלקון לחום מה פעל?

וירא כשמוע ויכיבד את הדברים המלה ויקם ויפל על נופתי מליחד
ויחבקהו ויכשקהו ויאמר: אחי! נלקת ממני! פתן כמים למרתי
בחפזי נברו המלם מנגד מלהים עבעתי בין מלולה ובין מעמד, וכמעט
כעיו רגלי, ואתה בחכמתך הולמת למחד רגלי ורוח נכון חדשת בקרבי,
עתה! עתה! גם לי לב כמוך. הטעמתני מעט מנפת תעפנה שפתותיך
ותפקחנה עיני. — — אכן מלהים! על נאלף תוכיחני! ידעת את ילד
מחמדות לב המלם מנעוריו עד יום מותו. מנלתי יכלת להסיג גבולך
יערך לך דמות נאדן. — עתה לקום! להודות לך על מחמדי לקיך,
נגד כל עם אשיעה תהלתך. עתה! עתה! לחסס נעל כנפיך ותחת עלי
כנפיך ואף לשנף מים רגים אלי לא יגישו כי חסיתי בך.

ואף טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי
ושבתי בבית ה' לאדך ימים.

יוסף בערגעל פריוואטלעהרער.

אל מות — ערי נצח!

וישב העפר על הארץ כשהיה, והרוח
תשוב אל האלהים אשר נתנה.
קהלת — י"ב — ז'.

האמון בקיום הנפש אחרי אדן הגויה, הנהו היקר בחוקי החכמה
המוסרית — אמרת פהילוסופהיע — אחרי שהמוכח בה יות
על עליון קיום תמיד ואדן; שהמוח הלזה נכנד ויקר מאוד בערך אל יתר
יסודי החמונות המייסדות ומשלימות לעבדי תיש נולדת עלי לוח לבו, כי
המה כלם נוגעים ממקור עהוד הזה, אלין יסודן, ומבלעדיהו לאל יהיו,
ומה מאוד נמלנו למרי המלין הנסגב המבגלי *) בשמרו „הלק והיוסד
יפרו

*) S. Young's Nacht gedanken, 7. Nacht.

דאר! מה נעים המלאה לנגד עיני, מה מתוק תתענן נפשי! תמונת
אשר מלפניה כחה שקטה מרן פתאום — כל הגיל יכבה והיה
לרוח חיים. לגבי לדמותו כריס עטפו, שתן יכלם רוחו דמקל נועמו,
גיל וחדוה יכה בחלילו ונעניים קוליהו יומר, עפריו ורחליו יוליך עתה
אלי מי מנוחות, שם דין מתאניים יחלצם, קול שריקתמו יתן עוגב אלי לזכרו
ממלכות קדים עליזה מלאה שמחן.

נחמד! כחמך! לנגה דרך אלי החדשה יתנוללו אגלי מטדרי מי הכיהר
ילפות אלחמו נתוך הכחל, כיהודי אם מידה אלי מעותיו
יתמלטון, ומכי דשפיהו דשפי אם נלעגיש אין מספר יהודקו לכיהו. — —
אמנה! אהה! אמו דגע כהפך כתף הסקי לדאבה, עוקבי מטאתה לתפלח
עלי הוד מלחית חדם לוהט, ובכה — חלף עם אניות חבה, עוקבה לוחם
מטאתה מגוללה בדמיה — ילבשו שמיה קדרות; עוד קדרי נגהו עבי אחקים
נאם פלגות המדיתו, ידח על כנפי דוח אל יבכתי תהום; ערן השמש זרחה
על פני ארן וחולות — מיה נורך ואין, ערפלי חשך פני תבל כסו, ועבני
לופל מעטיה.

אבל! מי זה ממערבה יאתה? מי יכבו מפאתי יה לוד נוגה להליל
מחשכי ליל? — — ירח יקר הנך! מה יפו פעמיך לנבה, ומה
נאוו! כעב קשתה נבף אין תעל ממלחקי ארן להפרן הוד יפעתיך עלי
אדמות.

מעלפת ספירים נוללים! סוגה נקודות הכסף! מי כמוכה יכעס למו
עיני, ודמותיך — מיהו? מה גדלה נאי תפארתיך, ומה
עלמה! נחלי מהגה ידודון מני רחמיך אלי לנצות דופיך, ותחלאמו דוח
נקיה. — גם הכותן זמירות נליל יתן כעיס זמירותיהו לקראתיך, וקול
רכתו ישמיע להלל, שהר מליל מחשכי ליל! מני נועם זמירתו יתהפך
לנאי נקראי כהתהפך חמר חתם תחת ידי יוצר לחמן, כי דוחו יחדלני,
עשתוכותי גם יחד אל שמי עדנות יעופו לתנות חסדי אל, נאליס אין
כמוהו! מה נפלאו מפעלותיך, דת העליונה! דוני עוזותיך השפעת
עלי לחוש, כנעים ועדג לחלת, כי תשניעהו ממתקים, ומעשים ייכך
תדוהו.

בואו הנה. כל אשר דוח אלוה נקדמו, הכירו כי עוד לכל הכיהו,
וחסדיו לדצנות הפיץ נכל מדרך כף רגל אים. אמנה! אמוש יסל
הולך מתנוען עלי עוצת מפעלי הטוב לכל יציהו, אין יקר מכו תחת
השמש! — דעוב לפני שמש הכהו, שניב לו ידאה כהרי נחלי דבש וחמה,
זמלוא פלגי שמן יזובון שניעותיהו, והיתה הארן לפניו נגן דוח מצלי
תעגר שלות דוחו מני עלנת לחנה, לנו שלין גם פניו יפח נקי ממום! —

זה

תשבחתיס נמועלות תבונתי, נמטמון נפזי. ויהי מה! — הלא לוחיל, לקוח כי שם נמקום החמת יודע לת מי ילין החמת, ולנד מי מעפט לנק!! —

פנה יפנה היום, נללי עדד יעו לחשיו על פני תבל, והנה — קול ה ט ב נשמע מעין נאות שדי, קורא לאי מתי חלך „נעפעו והדגעו נא נני! נאו עדי כל יניעי כח! — היעפיס מני פעמך! אתם לא נדי דיק תיעפו כי נעין שדות חמד מעדי תיקו ומלוי דנעי עליכם מדיקה“ —

„הנני סל למשמעתך, השנע הנעיתי“! כה חשב נלנבו נעמן, לים מפרתי, הנולך לנוח נשדה להשיב דוחו מני תלאות היום, „הנני סל למשמעתך, כי זאת המרגעה וזאת המנוחה לעיף! הרחק מני תנואות קדת, לנוח נין ספתים תחת נל לחזיס וננדותיס, עדשי לעננה, יעופי מסך דשא, גס פרחי נועס“!

כאשר חשב נן עשה, עלי נגעת לנוכה נה, ומעין סנכי יער הלנבון, מנוכיחו, הניע תחתיו — נל מחמדי טנע! כל נחת, לוקס הסוסה, לנגת החגלת עס ידקדק דשא, כנגד מדוקס לנעיס לין מספר, נו ילחו; שדי תדומות, עטופי פדי מגדים, כמשלת זהב יפניליו, גס תוכו רלוף נאלים עמוסי תבונה עטויי לוכל, נחמד למראה עין למאוד! —

ערתה יעור דמיונו — הסוקט עלי שמיו נל היום — מתרחמתו, וכעבד יפלף נל, כן נלגשת תשוקתו הסוסים יחמד להתהלך נתוך גנת עדן הטנע.

בשובתו חשב ולכה למלוח מקום חפלו נו, ילחף עלי עד קל נל עמק נחמד נידבתי הלבנון, לחלי לאותו שם חמודות הטנע יפ אליה לחדיו לאמר: דע תודות ליכי, משעשעת לנוס! נשמי נדבות כדיבים עלי עשב עליך מני שחקי נל יטופון, לף שמיו יעריפון לגלי נפת, ידוויו מדשן תלמי שדמותיך!“

„הידד! היקד! מה נאוו פניך, הנעימה! כדמי חמד, גבות חמך ונחלי עדן יסקיעו, יסבו גיל נעיס הלזה, גס הדי נתר עס נעעות מור קניד סניד לו יתהלכו, נצכי חמך ולחלי נחל יגושו מני לוח לח נושב מעין ספיס, יזיל נדדי עדוגות נשם על פני לחו.“

ערות על פי נהר נוזל מני חגוי סלע כצר, פרח יפרחו כלחלים נעשי יב; עלי פלגיו שתולים עלי לענן, מעין עפלימו עוף השמים יתנו קולמו, ונשמחת לנב יתחדון תחת מוטות כנפיו מצך נל צד. לליו סוקים נעות הגיל והחדוה! כי נאות שלוה ומשכנות שלכות מוסדותיכן, פה נל תשולינן עין תרמית, ידי עושי למיס נל תשיגנה לתכן.

האח

צטן טומציו, לך יגומו מכו יהלוך צמו פיו יקבר וילוח לו — מה רצו מסקרי יה!

עתה שמע ומספרה! הציו הכח כל מרי נפש, קצי לוח כלכם המסכו פה, כי לחותי צאזניכם לצבכם ירכין ומזן תשמעני מעירני כי לקל דצרותי!! — —

הלוך וצכם ילך שמה לוכח נדכא, וכסקיל ציך מיתיה כן יקילו עיניו מקול דמע, גם קבל הטם מבל לחדיו מני מלפוני לצדיתו מצועי מיס יציעון — עתה יצא קולו צכסי, ומני לעקתו יהילל לסקת המקוכיים, גם שמה ירימו לסקת קולתו צמסבך תמרוניס, לצב לכוש יצוק מתצן, יתם צקדצו, כשמם דוכג מפני תם!

עתה יעיל קנה וכתב יספוד:

הרי לחי! והוי רעי! למה קודד עזצתני,
לחה! כלחני עטבר צקדצי, הם! עבר עברתני!
רעי! רעי! לוכח סתחוס נספבת לי לאויב,
מלפניס רעי ועתה — ערי! לוכב — ועתה לוויב,
פה לחפלצתם צעפר, סחותי, נדכיתי,
בלמוד לחצה, לין מנחם לי עלי מכתי
גם לחתם עזרתי מלך, הטצתני
סצלך יצוצי לילי חקך לחה! צל העזצני!

בבלותו לקוץ יגיעו צל מעלת הקצרות, ללתי שערים יפתחו, ועל מדרגותיה ילדו עך מחתיתה, שמה ישימוצו צלוץ עלי מלמוגים, יסמכו צמעות צלים, צדצותם תתו צלי ידכתי המעלה חיש ועטו זעקת שבר ישוער: הוי ואצי! מצלי לי! לחי הלבלה תזצחני, ומס לעך תנשם ממני — דעי! מרלך עוך הפעם! מם יצדצם לי מרלך דמותך עלי לוח לצי לפתח, מצל! סוף כתעם תבי תמותך זלת, צל מרלך עוך צחייס, לוחם צל תצוצ סלבת מם גדל כחצי! — מי יתן מותי תחתיך! —

כהתימו — ויוסם ציו המת מלי מדרי המעלה, מעלם המעלה צצכי ישלו צו, מקבת היגון נסוכה על כל פניס.

האנשים נפוצו חיש לאהלו, ויותר הוח לצלו עלי קברת ועטו. למחת הליל תהם רגשת שלון תצל, שקט ומנוחה יחנו על פני הכפר, מצלי מחריך כשלר כעזצ להנות רעיוניו, צהעלותו עתה עלי זכרוניהו כל ימי חלך לחורו, ומפעלותיו לפניו התילנו, לם לפניס כתו שער קעצ למלותיו מני מדרי לצבו לחיו, עתה, כשצך סערת גלי יס מרוח למה, רק להגעיס תהימה עוד מימיו, כן רוח לח על פניו

זה מתת אלי לבב, חלק נקיי כפיים מאל עשהו — אמרו לדיק כי גמול ידיו יעשה לו ! !

[מדי] דבדו בזאת, דהשתדך נפשו השתוקה אל אלהי הצבאות, והנה — המון עם יורד מדחבי הסדים, כי כלתו פחדו קצרו הכרת פניהם עשתה גם כי בקדמו יקר יקוד העצבון, וכפשם בדעה תתמוגג: עתה הלוך וקדוש יגואו הנה, והנה — שומו שמים! — ידילו ומדעהו כלח נחשב לו שוכב מת עלי מושת עץ, ימן שכת עולם — פתחום גוע ויחות על כן לא ידע גם על שמע בעמן לחוש נפשו לף מאומה מכי מותו — — לכן, כדעם מתגולל פתחום על פני שהדת השמים ביום לא, מבהיל שומעי דבשת קולו, כן התלחה לבגד עיניו תדעיבמו, שמה ושממון תאחזהו, משתאה לבעת הער הוא גם אם יתן הבהו, על לחבר שבה אליו רוח מביתו, יבין כי לא דימהו עיניו, כל מה מהתלות, יכיר פני אהוד נפשו לף כי חלף תוחלו, דע כי תמוכתו יניע — לזאת תעש לבבו בקרבו •

על כן מעיו כהמות מיט כבירים מכי סופה כי יתבעבו, יהמיון, וכמוץ לפני רוח סערה כי ירודף, כן דעיוניו לים לת דשבו ידלופו מדלף אלי חדך; דבע — תתב חבכת הלממה עלי נפשו הבשה, ותהי שוללת, דבע — יבריזוה בלהות בלמות אלף חליפות למו, ודבע — כל מהתהה הבשב ועל פניה הם הבלך, דבע — פלגות תבעתהו — חדלה — פחד — עם לחבה יעוללוהו מתדלמת הדומים, ומהו דבע — יעוף בחושף אלי שדות בלעך לבקש תדופת מזוד, לדי תעלה לרפאות שבדונו •

דה"ה! עלה בשערה! שימה כף מבעיך אלי חלל פגרת דשך ויגיד לך: אין בהה לבשדך! — — אכן! אם בם בדול כיס שבדך, אם בם אין מבחס לך ממקבלת עם הזה, כי כלמו אים לבבדו תשו, ובעיף אלמנות פניהו כהתה — הבחס! כי כפלבי מיס בציון ידעיבו תלמי אלמנות בן אמוב אהוב מאלי שדי ותבערת המלוך תלהטבו מבציב, עיניו כי תבדה למעות, ומכי שמועתיהו פלבי מיס תדלקה אז בפשו תדביע תמלא לה בוחם; ואולם אם — על כי כבד עליו בעל העצבון — בבה על יבבה, אזי כל אדי בלעך וקמה שבח דופאי אליל המה, לולי הותיר לבו הדחוס לבל, מפלט מעט, כמעט מאבת סיבון לוהטבו; דוח היא בחוש! כי תניקהו דוח בעבו, יבקע מחסוס פיהו, וכחלי בפרית מכי תחוס בועד כי יעתקו להרעיך יושבי תבל בשלון דעשהו, בן מפיהו כחל שוטף תחיים ומכים יגף, ומלין מפיהו יעתקו, כמקלות חדב אלי חללי

כעיט לכוזרי עלי פגרי חללים, כן יעט ממעון תניס ובמדים עלי כדור ארץ, קול פחדים ישמיע: אסף אסיפם מעל פני האדמה! ועל העגיס יגו: זרו כחלי גפרית ואלגבים עלי כאות שחכות! ופתאום כמוך בנצחו קופה בויי האדן מכי תבל יאבדון, כאדץ שיפתה יכין מטבח, ובדם עלמותיהו יקבן עפרות בית עלמות. ככה יתהלך, יפין לימות, עלי אדמות. אין מנוס מפניהו! הה! זוהר! עד מה בל תנוח מחמס אדץ? בל תשעה מכי ילידי אדם? עד אנה לא תשקוטי חדר הזוללה? האספי בל תשכחך, תעד תשחית ומחבל! כי אכה פניך מועדות, בלא בל אדר אין עול בכפו, אים פיעל נדק, כולך באיסור, תוליכהו בל ארץ לא סדרים באדמות ונקלקלות, גם תנוחת נעוניס תאנך ונדקת לדיק תסיד מנו. אבדן! מה אמור הרעות לי, — — ילידי! סיבון והכהם, אין חקר לתבונתו, למקלה שמים ועד קליהו, אים אים מילידי כף עליון הנבלות לעין דואה בל כעבד מעין מחקדו, גם כח חיתה טובן זמו מכי היותה עדי — יהיו לאפס, הבין במחצות שבלו, גם תשעדי כוכבים ומסילותם, עליהו כבה אור תבונתו, בעוסס חכמתה סלל לו מסלול בין תהלוכתמו, וגם שמה — בל שקט דוחו, ממעל לשמי שמים יעל, יהבב על כדוב הסבירן אלי מקום בל ילאהו עין בשר ודי — למען הבין דרכי אל בשגב ובשלה, ולמען הבין אך קלה מדחות שדי העלמו מספר, יתרומם מהיות כלוא בית חומר, יעלה מעלה מעלה עדי היה כמלאך חלהים יולע עוצת בורחיהו מאפס — —

אבל! פתאום תסע יתרו זו — ולהיכנו! מקום שם קבר יביל עתה את אבר כל רחבי אדץ בל יבילוהו. — —

חמסי עליך, משוגל באדץ! מדוע אך לשוות מעליך? למה דק בגד אכזי לדק כוכבו חלך? ותמיך להדוג אך בגוחי לחם, מפילי חדע, תסער? על מה הקלות חיי היסר הלזה, מה מאוד טוגו דרכיו אל מניחי אדץ, דק לדק פעל בעמיו, פתאום לקחתהו לדאות כפם חוסנין — הלא טוב לך בחלפי פגרי אכזים חטאים בנפשותם כי תגורתו בחכמתך, ואם לא בחמה יחמן מאכלך, תשקט בחלבנו רוח תאכתך בשוחף תמיך לשלש דמי כני האדם! —

אולם! יקעתי, זוהר! אך נדשע ואון תחפון, לאחת אם שגולה תנעם למו לזניח מקול שרים ושדות, ובכי מספך ישוערו אוהבי חיים יחד, יתנו עוכב לדוחך מקול בכור ועוגב; עלי בגידי אדץ תשים עיניך, למען תרד תאכים ואניח בחלמה העזוזה! לו שקול יחקל אחת קשאתך ורשעת מפעלותיך! כי תזכיל עלי מזוזותיך, גם תרמית לבך הבינך להאדיך אפך לאט למען אמנה דמי האומללים תשימ מערה לחניך, ולא לפתע

יחלוף יקס חמת רוחו לעגוחה, ואולם — בחשבו עוכס שבדו מבלי מדפת לו, ידוגו שרשעיו בקלגו; כן כלחמו הגיוניו כלמו חיים לת לחייהו.

עתה יבכה עלי קצר דעו, וככה תשתפך נפשו בהמר לה: אדיוך דמעתי!

קצר לכוח יקר מפז מלוכת חלם בל יקוקם בכתם לוחיל תאין כפוגות כחלי בכי, מעיני, עליך יזובו, עפרותיך יפלחו עדי הביעם חילי מקום חפלם, חולי — — — חבל! לבוא לוחיל! בכזאם תקותי, כי הנם מצדי בל שולי חסה! אם חלוה לא יבוא אפו ואחתיו שחחו אף עוזבי לנק, בס פועלי חסך יסאו לימתו.

דה! ידידי! מאוד לחמי עליך בכמרו — חסה! מי מלא לי לחם כי תשפך לדלחון, חסה! לפיך חלמו מפניכים עתה כשלג ילגינו, עורך נאוך הקטפת, כלך שלמן ושליו, עלמותיך מלאו כח עלומים, עוזקיך שוקו בשמון דמי בחורת, ובין לילה — חבדת — כסבוף עבן מפני רוח! חויה! חויה! כבד כחבי ממני, כלחיתי בשוא! כי לכוסה מכתי — לם קדמה נאפי עלי מחם רעי, ותלת כל מעיני בי, חיכה בר לבב כמוהו בדיו שחול סורדו, עבר ירים מעשות רע יחבק חשפחות, דובר לדק יתן בעפר פיהו. לפניהם במדבדי מבי ומדגמן דבך עדשבו, מוד ומחלות עלי מבכנו, ובנבו, ועתה — חוד חסך בחלבו, בחחבכים הכין מושבו, מכסיו דמה, שמה ושממון תחפפנו, שוחם ומשוחה תשופנו מסביב — כנגד כדקד תחלבנו העד, ובמו עשים יבעם חלי הסם, יחר התולעה לכל דמה ויחר דמה לחכל עד, ויחר העד תבלה הסם — הם! יבוא עת יסחל: חבי קשבך מות? —

מות! חדון! חסה! כליון — הבחלם עבדתיך? ואם בבכי חבוא חמתך? כי כם בזעם חלעג עלי חבל חדליבו כחבי יכסוף לך לעדוף, ובשמת לפיך בחלי לם וזדמי בדך בגלו, דחוך — יחילו עמיס, לשמועתך תחחזק זועה, כי משלחת מלאכי דעים בצפיך, מפילי חבדן ובשלם לחדיך, בס בעד גם יסים יספפו חלי מעועתך חלון הדבר וחבדון! — בליון חדון! מות! הסיעיב חדם לך עלי מתי חלך, ואם המית הסיבה הומה בקדבך? כי תחדוב מבלי הבקש לדמי סוכבי הלחמה ולכפשם תלפון! — לחדחות בבר בנות, ועל כל דבריו זוחתה הרחת למען הסחיתהו, תדמית והוות קדבך ולא לך לבלע עוצת בבי הלחם מבסם תחבוב עחבזות, על בן תלטב לם הקיאה עם לפיך המעטמה בקדמו, לבניבו כי יסם מבי תבערת בקמת חרב, תלהיבהו כחים פלדות עד לחבדון תאכל — אז בלחמו חים בדעבו, חים לל לחייהו בל יחמולו — הם! כל סחון סופן בדעם היה למאכולת לבחת חדבות! — שמה בפל שדוך, חדעים מעלבות! לבן בס בזעת בל שוכבה חמת זעמו, כי —

מסק שמיטה — רציעה לאזן, מכי זוחל עלי דגבי אלמות, עדי כסף מצפיה עוף — חד לית לאחך ידקפו, יכלו, יערפו — יסחיפו לף יבלו עך תפליטה! דמת האבדן פרוסה על פני תבל, כל נאיה יהוגן לה, מבלי יקעו ירקו שמת — לך חמס — לך עשק ימלטו ביש הסריגה הלזה סה ילמו — שמה יערפו תמיס — יוגו שמה — ידמו פה לח לית מחיכו — עמק סילה! כילל יסיתון כדמיתה לי, נהבלתי מלחות! מה מאוך סדרו שוכני דך מדרכם הטוב, הטמיקו סדם! — — מבל לף דק סדרו מכי דרך טוב, הלף מכי סים מדם עלי לדמות כך היה גם כה יהיה עדי יסוד לאין שולם העמל ושוא! הן קדם לסלוך, לשטלה ימות שולם, גם סניעותי לניע: מחדית לדקה תובה, ועלנה — עקב יוסד! — — — מהה! מס כן! למה זה הבל ליגע לדהוך עלי שביל הלמת והלדק לשר סביס יסוכו עליהו, על מה לעלוד שבך דוחי, לבלי יסבן עול נאהלי? ומה תקותי — כי לנקה ממוס, לעשך מדשע? הלף מי — נקי בליע נאזן הכסו, הסוכר שורר, ניקו ממשל דש — — לך מס לאדתי לדשע. לאלף חמס כפי, גם בל יעבר פי לבי יוכיחני, יך בפעמון על כי חשבתי עון! הן לף שוכל לשוב דעיוכות כתעבות נאלו! — — ומעון? ממי לידע? הלף נכח יגבר לים, ויקו מוסב לו מיך לויב ומתנקם — למכם! דומי יעבה בי, יחול על כי חשבתי — לף לף מעלתיו — לספר בדית — לשם ידעך על הגיוכות כמצות כי נאו עדי כספי! — ומין זאת לי? מי נטע דגבות דכות שמו לבני? מי סעיר דבדי תוכחות בקדבי למען לאחל מחטוח? — הסס אתה לל עולמים! יולד דוח נאנוש! הלתה כפתח נאפי דוח נוחר מפעלי לנקות, תבעל שמעלני דשע, כי תמלסם! — — הם! מעוע ככה תדמני שמהתלות ושחזות שוח? — על מה חקות שמושבי לבני הלמון ביעותיך כי קרוסה להולכי תמים? — — הכי אתה לל לא ן? ומעוע לעשות נלזה תביע עמל ועוסק לדיקים, ויעיניך בל תוסב למו, גם עכי גם מבין יסופון יוסד מלין עזהה! גם תמוך תתמוך ביבי דשע ותחזק זרוע עריצים בל תרפס בל תעוזב, כח זרועם הכחת עלי שפלי נדך, ולף יקום נבדם הוסיע, מלל מכפתו לין! — קדום! עסוד עיניס! לניכם תדלה כשחת לרץ והולבי עליה? הטין שבר לך כי לף תדע מומי יגידיך ומשחתם עם? סיסתרון, יעלמו מעך תועי דעך? לו — מאסר כשבת, בל תשניח על לוקותיעו? עזבתם, נעשתם מפיך — תעשם כדמם לף מוסל גו, לים סיסר בעיני תלותו יעשה? — —

דהה! נורל! לימ! מקוע כפתח דוח מסכלת צלף בשלם ידע כי לף תדעהו, כי תקותו — מפח נפש! — — לו — למה מלין

פתאום פחדים חיתם, כי אם נקודעת כוס התענוג תדעיל ימי לדיק, תחיתו — למען כוידו בעצמן שלום! — לפידו הכיוותם לו תלעג, רעיו — יעזבהו עדיו — יקיפוהו, ובלי יענה יצעק, עול ודעת יתאחדו לכלותו תחת רגליהו, גם אתה, הלכוד! תשביעהו ממדוחים, בוות ביתו בדמי ימיה תמית, ילידי שעשועיו תקח בטוהר נפשם, גם עלי דיעיו התמימים תסול דרך לידך — והיה כעדעך בעדפה מבלי מסעד לו, קודר ילך בלמוד יבד בארץ ליה, גם כוס יכום ממדודי בכי תכוה, כי אתה לך שלות דשעים ושלומם יחזה, כלמו שלויות ושקיטים, יחדם התלבדו בל יתפרדו לנצח ומשפט, תמיני בת הכמו — שלה — כחש — דבל שקר — והעות משפט חק עולם למו שמו, על זאת ילדו לעבדי לדיק, פתאום יחוץ בדשתם לא יפיל בידי לא יוכל קום, סגור בכלא הכהו מתחת לארץ, גם אור השמש לא יאיר לו אף בגה בילח בל יגה עליהו. —

והמה — דק שמחות יבשעון, אין מעצור לשלחת עדיליה השל, בל שתו תחת רגלמו, וכחומר חמדי כסף וזהב יחמדו, כיפת לופיס לשובע יאכלו, ויין חלצון לדויה יסתון, סותם נאד מדוקס מלבמן עם תולעת שכי, גם שהלימו יאליו, בתימו תפהד בעתו — ככה יבלו בעוד חיימו, עלי תולדותם יבעתו — אבל! תולדותם? ויביט בפס רכשוש? בעשל ידימו עשו בחיל הזה? — לא! תשוך עמוי ארץ בלעו ויעשידו, חמון לדק וחמום משפט למדו; למען הפל בדית עולם בדתו בדית דשע — בל יבגיעו בל יכוחו עדי השמידו לדק ומשת מעלי הבל! —

(תודני מבנר, וכאם מבין שבבי החורשה יכוסו שוכניהו, שלה — נחדלתם לל פי הפחת יפולו, ושלה למדומי הרים יכוסו, ומרגשת קול השמון הזה, יקיץ מחזיונות דעוניו, ובלי היתו יעד יסיס תמדיו לשמור):

מה לכם לילות השדם ובצלי היער? כי תכוסו — כי תרקדו עלי שבי שלעים! ממי תידלו? ומי יתן מורך בלבבכם? מי זה יהין לעלות שהלה למלפכם? כתיב לא ידעו תנוח, ופדין שדם בל יעלו! — שמה! אתה שדשה מרפכם, כורש ושוס הכהו — מבי דקיע השמים יעב עיט חומס, יסור בחנוהו עלי נסי מפניו, עתה יעוט שלי נקיק הסלע לעשות שמה מזיחות לבבו הכחוש, למלחות תשוקתו הרעה, שולי יחמום עתה דוח יוכח תמה, מלת שהוכה, — המו מעי עליך! יוכח המה ובדה, קונבת נחנוי שלע, הם! נוויתיך הנקיים תהפך לבם שבדי! שכזדי! מלוע תשלף לדמי נקיים? הסם אין די שבעה נחית שדה, כי תחמול גם מחנק נפשות רכות? ? אבה! חמום ושדוך — שתי שלה בתוך לבבות בל יליבי תבל השמעו מקדם! מקום שם עיני אך בליון ואבדון אחזה —

אבק

יזנו עד למחר! אבל! לא לתהו נדמה, לא למען הממות שלי וחייהו יעד
ילדה, כי אם למען מצוד מעשה מלאכותיהו, עבור המלך רוח מבהיל
כופה נקודו עשה תבל ומלואה, ימוסר נפלה חייהו יגליהו לדכיו בכל
עת -- פועל ל' ומעשה ידיהו יזיעו, למות אל החכמה בחוות מעלליו
יחזו, וכעוד עוזו לעין מחקרם ימיגד כי יתבוננו מה רבו חסדיו לין
ספורות למו, עלי למחי שלי כעל רוש מכזיש! ככה ילק עליהו רוח
קדשו — גם המה לך עוד ונלך ילכפו כל ימי חלמו, רבבות אלפים
וחסך נעט ומו לבניהו למלוות פחת לוחלם חלק למו ממעל כי יעדבו
ימתקו למו מסדיהו ילריקו עלי לחיהו מצען לחך עמהם יגלו, אלים את
דעהו יחזיקו, גם למו יכעס אף יעדב נעשם עלי דרכי בינם; כן יפלטו
נתיב התבונה והחכמה מס יביטו לחרות אלוה יתודעו למו בהבלות
מדרך כפות רגליהו, אל עין רוחם ילפלו, כי יתור יחפש בתור שבלו למלוח
חוקי טבע שומרי פקודת מחוקקיהו בחמת ותמים מבלי ייעפו ובל
יינעו! אז — התבונה תתענג תתענג בעל מחזה שלי, אין מלוחר מהם
מתחת למעון אל עליון —

אולם! אין ליפוח לחלם חיי בועם כאלו? אבל ימלאו ימי עונב ימשבו
עתותיהו מבלי עלב מבלי לחלם? הלא! אם גם הגדלת מרוחתיך,
המלחם! עלי אסון ואבדון פרוש לכל מעשי ממוש — הן נזעת תלדק כי
כלוח ועלוב לדיק מעשות תוסיה, מבניזי אל יעלבו בעך רוחו הסומה,
שולף לטוחת כבי אדם גם יחך, יסיחו בסך רבב חוכן לליס גם לו גם למו
אל תוסב ידו, מבילי אלוה בידיהו יסגבו לחות בבון, יחבע מהשקיף
מפעלות אלוה — חלף כי טוב ויופי יעבגו בפסו, עושק לליס ומשוחת
בעוודים תעלית רוחו, וכלם כי אח למו בכהו מצען הרת האדן! ! —
אם אחרי: התבשלי בסמית אדם, התבשלי עלי מבשני בחושך יחתך למו
יין בסיכר, דוי לת לאלוהך ובית הדוניך — עופי אל ממעל למפלצי עבניס —
העמיקי אל תחתית ארץ עדי תבין מבלל חמוחות הטבע! הרחיבי לחבי
לבבך, כי תבילי המון דעת וחכמה, הן זאת חלקך מאל עוסיך בלאמו
וחמותו! — לשיבה אחרי לי הם! חכמת אם חוללה לאדם עלי אדמות,
ירבין מחול ימים העלומות, לפוחות אבו! — כהערך אר אדלי אלי אי
היס גדול אחד יקיס, בן אלעיבו זרח עליה אור השמש. בהחשבו אל רוחי
עמוני חבין המסתר! — —

כאי יבינני, כי יסיחני ספק, על אם אדבי השמש הטבעו? אחין כוך
אלדפו יוצר? המן דעת חכמי קדם קדמתה נחכם? הלוא נבוכי דוב
ודור בעמל ביחתם בלו דק חוסף אחורי אחשיים בחל, דוחיהו קוו

למו

קדמת יהודים אין מספר למו, הלמען דבאם למתן מלאם עלמון ולחמם, ועל מה תמורת תופל שחקן ועדפלי דומיה, בדחת תור יחיד עלי חמם תרן מם הרשע יך שרשיו, יונקותיו תלכמה עד למחוק, דליותיו יכסו עין הארץ — קוטב שמים ומרץ! הכי טרם נולדו הכעיסוך יצירין? הסף על פין ומפם נתך חמתך? לו פני כסח כנוך לחמה, נעך דגנות תלפי כאכחים ומקנים לחוכח! תלע נמה תנלך, תלע נחם — —

(טרם כלם הדמיון בתעלומת כחו לשפוך זעף עברתו, והכה

הת גוים מני מקום שכנה תשמיעהו קולה למחר):

כמה מתוך פרצת גדרך, הדמיון! כעיר פרח יעדוך מצלי מתג ודסן ניה מקום לא תרם נה, כן בשרירותך תלך שוב תשוב חוק הושם לך — סורר — מורה! מה לך נה? כי תעפיל לריב את שופט כל הארץ? הכוח יעשה עול? ומה מני מקול הטופה ילחו מיה לעשק לשטוף עפרות תבל? — פותה! עד מן תוכל מלי רוח מלנך? מם מקולך רוח נכל מרחם עיבך שורם פיהם רחם ולעגה תניע, מי שמך לשופט, כי חדין כלא לדין עמיה? את מי עדכת משפט — כמעט חרפת עושין נורלך מלפם? ועל מה נחתך זאת? הלא! כי נכל שמרת מחקות פין, זרוך הסילך לנקף מוסדותיך, משליך עצותות חכמה מפך, גם התמרד עליה, תשימה תחת שבט גולתך! היות שלטת תחות, תמורת משלה נך. — מם נעזרתה תבי, דעיוניה הנשגבות תעטה נמעטה חן וגועם. למנה! לח לך המשפט, הלמת רק נמלוך התגוכה יבחן — לכן! הרוש ושמע לחדי ניכה, כניוני לעת יכבה חכי יסתיקו ריבי טרעפיך — חז המלח מרגוע. — —

הן יוצילוני דעיוני חלי ימות קדם, חלי יש בגול למדתו חין קלה, הטת יקרא, שמה מחון יעילנ לבבך עיני — עת לחת חרן ומלואה מני רחם הארץ ומלואה, בללת תבו ובהו עפרות תבל — הן יך מי פעלה כואת? הלא אל מחולל כל חוה ויעש נפלאות לא יבינם חכום, לשה — ויהפכו מחשבי דומיה לחור בגול! למנה! את מי המתיק קול, ומי תבן רוחו? — הכי למען הלחות יקר תפלתנו כי ידעתו, כי יחילו יצירהו מהדר גאוני עשה כל חיל לנאיו? — חולת! פתיות! מה יפעל אל חלוה כי יכבדהו, הן חכום! הלים אל ויתענג עלי מהלל בדוחיו? — — לא! לא! חסד ושוב המה הכתידוהו גם סנגוהו, לף חכמתו יעלמו — לכן מני רבני רגלות עולמים, על פני הדרת כבודו חלפו, כבדקים יזולנו, החתף הטופה, העולה על כלנה, בחר, חוחה הפלה להרעיף עליה מחדוש מסכנו חטרת מהבה וחן. לז — ככלה תעדה עדי וחלי כתם, עטחה חרן חעיל בליל יופי, גם שלמת הטועם עטפה, לדק ומחת יפרו מנה יממחו

יסבו

ימצכו מחרימו כוכבי מעל סביבותיהו יתפסכו, הלא כאלן שולף בדרגל יתלחך, כן מזלות קדם לת חדרי תימן ידוקו! — ולם דוח מטמם הטעם בקדמתו יסלפו ידחו לים לחיכו, מקוע לל ידחקון בתחלכם? הלא כדר בתעבליו ילכון, לל יענטון לדרחותם? הלא יכלתו יחפדו בני לחום על כי ככה נולדו, לל יביכו תכלית מפעלי סביב כח! — — —

אי"ה מכלוד כמכלוד חכם לבד, לל יוכל מלחות תשוקת נפשהו תלחם לחסיף תכונות עד לין חקר מבלי בדיה יחית בגלון בליו! — סה! הלמח ישלמו דרכי חכמה, יסתר מקום ביכה מעין כל נולד! — — לל טוב! מקור החכמה! עלמה בדלת — לבי יסגה לימות, כי לפר לבבי — על מה בדלת המון פלחות? ילדת תעלומות? לם לך כמוסי חיקך כמו, לל תסוסם עין זולתך? הלא! מסולם הנך לם גם כליל בריחתך כנסגפם כלא סיתה תכי! — — לן לך לקות תחפון — ומקוע לקבדות תוגל ביכת לים, וחכמתו עמו תמות? — לבל! לם מהביך! חליל למחוקק לדק מעול, כי יכלית דבע סמותם דוח כסגב, לימות טוב ומתכון בלין מעלוד יחום; תדך בסולם, כדוח בסמות שדי, בשמת לחוט תדמם חלי לל בדעתם טוב ודע; עשתונות לדם עך למלחוק יביעו, יסופון כמו דבע כהבדוף עך מפכי לם! — — לחת לחדתי: טובת לל עם לדקתו מתלימות הכמו; לל כמות סובב ליון כל חיכו, ימות סובב בלחבת תבוכה וחכעה. בובל לחך בל יהי למו, כי יתמו ככסיל בחכם בלדק כדבע, יחלמו יפלו ביקי בל יובלו קוס — — מה יתרון מן לחכמה מכי מוצת ומותר לדק מדבע במה יודע? — לן זלת יקעתי בחמכה: מחדית יסדרים יסגה, קדמכו יתנסף כתועפות דמם, בסון ומחמד יסיבוס בחסות בלל שדי עך קן הימין! — לם גם בשר עלמות בגך חופף עלי יחידתו קבכה בין בתרי לבבי, כחליר וכידק דבק ימלו, נפשו — סבלת ילידי שדי בל תבוש עדי בלח בלחים! — לם גם לחבל מבכן כבוד דוח לחוט הובך סחולם, יחפון עמודיו, יתפללו — ויהי לרבבי עפר מכה לוקחו; לף כי יכלה כח גידי בשדו, סיקוי שדיהו ודם יבורקיו ייבשו, בם ליח גון יכום יחי בלהבות תפתה, לורתו, בל תדך בחת, עדי בלח תלחה לור בני שדי פוקם מכי חמת שחול ולבדון!

אבל! נכסבם וגם בלתה נפשי לדעת מקום משוחת הנפשות לחדי דקעם כהיכות מלוכת מסבדימו! לחה יסדו פניהו? היקלו עלי ככפי שחר לחי הבירי עליון? יכוחס שלפים לחי היכלי כבוד קדשתו? לף

ידכבו

למו, כאן עדיפו ויחפלו — מולי כמונו כמוכם נתעב מכי דרך מיזוג!
מי יתן עדיו כי נלדוך לנחנו עלי נמתי המת? מולי העוד סכלות יניכי
הנוחן נל ילחם מולתו הכתב שרשים נמוכי מוכי קלס — — ומה
מאוך ידניון תעלומות חכמה, נלא כי לא נלעם, נם לא ילעיום כני למום
נאחרית הימים! — הן נמלחה עיניהו ילאו חכמי לנב, כמוכי סנוידים,
לנוח עדי נגוע מוצאי דנר — חיכה התלכדו חלקי נדולי תנל, ילמדו נל
יתפללו, מבלי מנצית; כתלות מוכח חל דעהו לכם, יחסקו להלחז יהדם,
נדהוקי לחום ילחדו, אם לא בכח יגבר עליהו יפלו; ומה חלקי החומר?
עין מי לחתם? — — מחין יחלק חור נגה, יפן זהרו על פני חוצות?
נאן מי ילדתו? — קול דעם יתבלבל נינות למפלצי עבי סחק, מי
ישמיענו? חיה מקור נאב יזיל כעפי פניניס חלי שפתי שוכנה, ונעפיהו
ניקרוק דשם יכסה? — מי ילמדני תנוחות לוך יפרה מני זרע דק עץ
כחמך, נדל קומה? חטה ושעורה יטמנו נמעבה ארץ, יקנצו נם יגדלו,
ומעפר לחר ילמחו, להצניע תבל ויוסבי נה! — חיכה יזדקנו עלמים
נאנן המלחה, משחתי מדלה, ומקוע מדחם סורתו יגל יפה דומי יסתם
עין ישורהו עלי הור יפיו?

ואם עלי ברכי יקרת המלס מתנוכן, למחקה עלי מחנהו ומלנו פס
נעולם התעלומה — לא ילדע עך מה! — הן מכי לדמת קודם
כלר יקיר הוצא, כשמת למוח נלס חלהים, ומקוס נכר חכלא המסר נמחנדי
גו חומר; חיכה יתחנר דוח כשנב ממרוס חלי נן נשר כוכל כלין הנשם?
נמה יקנהו? — מקוע כחא ועלנון נפש יגדלו עלמות למוח, ומחת
לנב ייטיב נלם? — — —

ואם למדומי שחקים עיכי פשח — דעלת שמעון תחחזי, נל ילדע מה
לחבאה לדעת על מה כוסדו המון לנחות שמי שמים? נמה יתלו
נסילי שחק נדלו עבו דנכות מוכיס מכי כקוד חרץ? מה יפלס מסילותיו
נל יעו מכי דרך כוכן למו מכי מן? — — פס כח למין כעט יש נמו,
ימצכו

הערה. שלות ותמיהות אלו, המה לך שמן מני העלומות חכמת טעצ —
כאמת — והתכונה, אשר יודו נדולי החכמים, דורשי חמת נלנבה, כי
לא נאו עד הקר הכליתה, נם יאמרו כי לא יגיעם לדם נוזיים החלו, ולא יוכלו
כי אם לנשר השערות — היפאטעזען — עם יהועתם כי לא נדרו עדיה החמת
על נדרו.

לטוב עלי דוס מכזיס, עדי תכי — כמלכי עליך? לא! כאדץ כתכ לבני אדם, כאשר מני היותם רק קלקי יך גם אכמו, כן לעבדי עך רק נעלדי כח ילכו עליך! ואם למען יסודו בדי לנצ ומליאי מדע אלי אל אלחמו עלי ארץ, חליפות אלפי דגגם למו, עדי יוכלו לעלות מרומיס — יחליפו שמלותם אלמו כמכיס, כי ילבישו כשלג ונאר נאר? — מי זה דובר זאת נגך סגיל — כח היגלר משדי מאומה, לנצלך מזוזתו? מדוע לא נדע יס שלימי אכזיס גשמות אאדם יחיו עלי אדמות לקנץ בעמיך נורגם מדעי חוקי טעע האדץ אז יעלו שמיעס — —

מה תשתוחחי נפשי ותהמי כי שגוך בעדיך הדרך למעלה עשר דגך!

עורי כפשי! עורי מתדלמתיך, אל תשקועי מחשוב, מחשוב גל תנוחי — דאי גא בשמיעס! כמה יתנו כשוך אל, כשפשר בוחקו לדקות וחכמות שדי, גם זך יהיל יכלע נדך נדעותו אור ושכל עם כוכבי מעל מעשה אלגשעות עליון! מסדרימו ומכשר נסילי שמיס כי יצין, דכית לנשו גל יכתך לאמור: מה עמקו נפלאותיך אלי! אמנם! מי יוליענו על מה עשה כל נשאות החיל הזה? אס שמש וירח יהלו אור יגיהו מחשכיכו, גם פרי מגדים יגשלו גם יבולהו מנחם, הגם המון רשעות כוכבים אין ערוך אלי גשמש מני ארץ, עשור גדגיל קטן, ה א ד מה נולדו? היקלקו לילותיך, זך־אמוס! אס יגדע מספרם? אלמען עוכב נפשיכו תמלא אחוס עלי כולנם מני אדכי השמים כספידים מנדיקים, כהיו? גם — אינה יעלמו מני עין רואה לעשות שוות, גם יסופון גל יחלו עוד? אף הקשים לעין מאוד יחזו, לא שזפתם מציא לים מני אז? אתין יסודו, ואתין יסודו? — — אין זה כי אס עולמות נוספות מני דורות משכילות היכמו — אחי השם! אחל אחך נולדנו, — נפשי תעדוג אליהו אחוך! אחבלי אהבתם ימשוך יוסני עדי אאלכתו אין קץ למדתם, אים אל אחיהו, אולי לא כמוהו מעשה נשד למו, ואחלב כליות עפר לנשו, אולי מענף אור לא קוסת למו, ואחלב לאחד עוקימו אלאו, מי יוכל אס לפתחהו השלת דוגן, אס ידעו חשלת ופשע, אולי עדי לנצ הכמו, גל יהגו עולם — ויהי מה! אך עוד ואחסך ירדמו כל ימי חייהו, אך קדמת אלהים יחפוצון, יבקשו יחקרו נאטמוניי נפלאות חכמתו, אז יחזו נמועם ק' ישמיעו דגשיהו בקול תודה יפלחו דהם כי סגניד עליהו חסדו נשאתו מימי עזון שפכם לנצך פניהו, כי יחעלסו נאו עדי נלח. — אכן! לא למו לנך כתכה מוסדותם כי עין שדי על כל גדוליהו, לעוד למו יחוק חוקי נלח נכל עדי אאלכתו, החיך ישלו אעלם דדי גם, אני עיד אעד יוגיל אלהים אלי עיד גדולם לאלהיס, שעדיק בחכמה

ירבינו עלי פרוש יניחו עדי זעזול הדר תפלתו? — החזיתי מדגר! — לא כדאות לחזק ולאמר אל תכתוב מעין זולתו! מה לחזק כי יזכה לציון עד תקר שדי — הן ערפי אל וקדושי לפחותיהו לא זכו בעיני כבודו, לך מנכך יחזו אמן מכי נחלי עדניו יזולמו מכו אלי כל פחות ממלכתו — וכל לחם יחזו בו? כשבב הכהו ממלאם עין רופא! יגידי כפיהו — מכי שדי לפחות מעל, עדי תכסמת עורת — רק חוסיתו נמו ילחוש מנעש, פהקיפם מנגח מלנימו פלאי פעלי כניך כח; הנות לנצו לין קץ למו כי יבולנו נאופני לים כמלאם הפזק לנוות אל תהו: הוף תבל! נעשותו לעינימו תוסיס, אז יגיונהו אף ישעו גלולתו לאין תקר, מפוש וחקוש ימלאו, רחמי לנצימו ישירו, נזמרתמו יהללו יה יולר כל אלה! זה חלק נחלתמו, כי יהפלם לאטם יולר ה כל! ומתוך גן עדן נדיאתו ממלת מפעלין! — לך לשיוני רוח ומחשנות ה כל, זכרוני לחוש ייחלו לחזות נמחזה שדי, הגמו, תקותימו כי יגבו אלי כס־יה, יזורו חן כוך והדר יעטרוהו, לדניו לחנה וחסך, עדי עך יפצעו מכעים מחזה אל הכעוך — תופלת זאת מבל אפר ספה, לבו סומר פחוש — אין מי יקמם לו!

איה בית תועך לכל חי לחלי הגזרם מני לרן חייש הלזו? ומה תגמול עוזי לרך ופועלי דשע? כי־לחיקו נדול, יחפו על פני יש בדול, עדי יחזו אלי מקום מולאם, מקום העדן והעונג, ניתי הלדיק יעהר הממים נלנת הספיר, כל שכיות חמדת מכסים שמם ימלאו, אלי מחיק יבגעו נמנוחות שלכות, שמם שנלהפתים נמכתב חלכסים יוחקו נספר לפוני מעללי יפר אפר נקמו מלניע לבת, יקעו דורו מה פעל למו, תחת כי יגורהו מכסי נליעל אלי לרן נזרם פחך ומנור קכנו שמם, נאי שאול שמם יעברו מלחים וחלפתמו תוסר מכסם — הסכלתי חחוד! הלנלת נמול טוב לנדיק יקרא? מה יתן לו ומה יוסף מכללו דעיו אם לא ירוס יכפר וגבה מלוך נדעתו יקרות שדי? ומעוע ככה יבנל עון תוילים נדרך פעשם הלכו, יכנך מכעוש? או אם יזכו דעיונימו, יקק לנותם שנלפם נכור הנזל? נספרה מני לרך קוטם אל נעלי יוסר כי יותבו כמים שמגותמו יחדו יום ילרם יולר! ואולם! תולי לא למחקים מנוך נשמת אלם תפרד מני דעם, תולי נל תרא שמי שמימ, נם אלי שאול תחתית נל תרך כי אם מני עת סוכם מחלה. נפה חפפה עלי הולך נויה זכה נחחה מני גופתה ירדה שאולה, תחים מפלט לה אלי נב־חומל נקי ממזימות דשע, נל זכרתו רעת יגר עמון נחנו; ככה תמיד דע נעוג, תעתק ענני שפל

תכוס

עד כמה התנועה הניעה רוחם לפני האדמה להשקיע שמן גליו, גם הוא
כח מזעפו, הודם עלי פניו, לף נדית כדת לתם, לגל יסוד מני
דיך מיסור, גם סד מלי מזמעתם יסי, עדי יסורו מני מסדימו, ילנו
נמורת מל — מות !!!

משה אלטאר הלוי

מיעניקויא.

הגשות לב אשר נתעוררו בקרבינו בימי הבציר בשנותה הטבע
את טעמה, למען הזק בלבבינו יסוד האמונה ומעלות המדיות.
נעתק לדוב מן האדון היידענרייך.

הטבע מזר זימי סמניד הניעים תזמח לקדמתינו נתקות די נדכך,
ונזנשחת העולם הנלחי — הטעע מזר תפליח לנעות לעיניו
מת כל גדולות תפלרת הקן — היל היל עתם התנללה מת עדיה מעליה —
וממקי עין מזר נתקו לנינו, מהדה יתעלמו יפספו נגנסם — מי זה
יתנונן הסחנות הכללית מזר סניד לנו — מו מי יחנו פניהו לין כל סניות
החמדה לפלפיסם, לפע לפע מתקומם יעתקו, נלתי לם נסקע נדוח עלנת —
ערנו לפני לתם מזר כתוך המדם מתוחנים! התילנו נת הגידו, מה זה
יחום לנכם מת מזר מחניכם עיניכם מדמות סוממות, נסקף היסיון על
פני נדים, נדם נתם, פרחי מדון מומללים, מדמות טולים עניפיסם,
וגם סד נללי נחלים — מו כי תמיהין רוחות קדות נוסנות, המתעללות
נמדילי נלילת היופי, הלא זה הוא לנסת מנל נמד עלי נליון החזיונות
מחוללות מזר נגעו נפיונות לנכם הלא יחדל לנכם ויתד ממקומו: כמזר
תנדכון מת זמחתכם נפנותם מת ערנכם מחכם לשמוד לם לכי לנלום לכי —
מחכה! כן כולכם תניעו כי רוח מחך לנו, הלא מליולי הטעע המלה מזר
על לנבנו יהליו יתחקון, ומכי מידיעתי המנוסית על כן חומד כי הנל כל
לדם נוד סלה — — — הנה כל לנסות הללו מזר נוע יכוענו מיתרי
לניעו נתקופת זמן זו הלא המם נלחות עם לעיונים נסנד ס, התנוסם

בחכמה נוקנו, ולוב המגוכה תפין זהרי זהחה עליה, יכהו לחרימו נקי
ממרחקים, גם לכשיהיה יחמהו כי יהיו לחו חה פעל לל, יקלוט עיל החכמה
לל תסולה בכחה לופיל, והחה — לעת קן יעזבו לדחתה, יהו לסלימו
בחקום מהוב לל יקעו ערן עלכהו, כבודם כבסל יתקדם שחה וכל יקר
דחתה עיניהו, ככה יהבדו חני בניהה ללי הדרי עד, חשחה ללי גובה
שחים יקדחם רוח שרי שחה יזכו דעיהו כי קן עליחו בכוחת שחים חעל,
דוח לח יבד סביבותיהו כך שרי יפי עלי דחשחו לל יקעו חסך, יוס
כלח יפי, כל חעיניהו חחקוד טהור יחשבו לל ילקיהוהו רפשי עהשיט —
יסליהו חקם לל יחוסו חהו, יחשפי לבוד דחם כוכבים, בס חז — בסביך יקוה
פעלו, חבחחם לסביע לל תכלים לין תכלה לו!

אחנה! לין תכלה לחעשי חפלחות שרי! כי יכלה דוח לחוס חחסוד
חספר כוכבי שחק, לין לומד יניד קלד חדחקם זה חזה, גם
יבדחון כלח עולחות בחדם יה לחוסד ילידהו! — רק שרי יוכל בסיבחו,
כי החקים לעיהי כבודו יתקדנו, גם דודי כבדחיו כ חחך לו בחשבו,
חבל! זולתהו רק חחיל לל חיל יכהו, יקעו יחים הטעדו ויילפו חלי לותיות
חלחוד — גם דוח לחוס יתחפק זחו לבוח בחוס, יסוד עלי נהרי עדן לל
עולחים קדושי לו, שחה יטהל עוד חבלישה והים לליחם לחד, חז יסלהו
דוח יכניסהו עלי זחתי ער, לבחים יביע קיחו, חלין חעלוד יקעד בחדי
שחים, חבלד החדע בגלה לעיהו, יהוה לחחון חבוקהו, דוח חלליס
חרחפת על פני בריחתו תחמוך קדסוליו לל יחעדו — חז ידע חלוס שרא
ובחור בטוב, יבון ולחכח לל יחלס, רק שחחות־ער פניהו יהליהו, ודוחו
יתעכב עליחו, כי יסתופף בחסכני שרי, לין עחל, ולון לין, לך כועס
ויופי יחזה, וכסו נללו חחסכני עלבה — לין קן לימי כועס הלילה, חרץ
ועס עליה יבדחו חהיות, וכשחת חלס לל תסוף, לין לחרית לה! — —

לבן הבון לקדלת חיי נלח, בחלס! דלך לדק ודרוש בחכמה כל חייך
לחור לביהה: חודתי לת, ולחבונה: חועדעתיי! כי חז — תחת חוח
וחדולים עלו על שריהו, עלי דעבן יסכהו שחה בחלי חדע חכחה ובינת
בסכל יסבוהו, כל חלויי בפהו יבעשו בחזות תחוחת שרי — זה חלק לחלו
חלל עבהו, וכחלת עולם לו תהי חס לל לכל לחס עלולת, רק בחכחה
עחל לחסוף ידיעות דחות חני עבע הבוויות, גם עלי חחקל בפהו חס
עין בכלו, ולל לחדלה עיניו לבדחו שפע, כי לל שלו ולל בקש, עדי לסף
חלא חפניו בידיעות בבדלי תבל שחהו לל חנס לבחון עליה, חז — כשחתף
בקליך יניל כי יקבל יסבע חפרי חעליון עדי נלח!

עקל זה, שימי חיינו מעטו כדוח נוטפת כמנק פוחה, יכלו כמו הנה — האם לא יהי לנו כליון עיניים לחדי ההתמדה והקיום? לא יסולה לדם כמוהו לדר כן הפליט את תנוחותיו, ויוכן את לבו לרגשות הטוב, היכול יוכל לחזות בעוצם חזיונות הסיוטים הלל מסביב, או האם יניע בתמונת המדאה לדר על פניו יחלוף, התחלף והתבלח, את החיים והמות, מבלי שילול כעופרת בדוח נכאה? — ממנו! דוח כזה זו תעצם לופו בתמונת פנימיותיו, היא תעיר בפרגזה חיונית בקדנו את לדר יבלוע זו הזמן שחקף ממנו, גם תתפעל זו הידיעה המובנלת כי למיתת עלמותינו מיכנה תלויה בממלכת הזמן, ורק הטת והתמורה תתעללנה זו למדאה עיניים — בתוכנ זה יתהלך את הבליר בין טודי חזיונות הטוב — וכנח למיון זה יתפכל מקוד יסוד לסדיס, יחלך מקול עליס נדפיס, ויפעל בלנו כן יחליפו תמיך וכן יחלדו — התחלפו גם לתן תמונות הטוב סיפה, גם לתה חיים לעיר! לך לך לל הלדן לדר תדאה — כן יש בי כח לעמוד בפני מערכת הזמן, החל וכלה — הלא תבלו לח. לדם הכה הזה לדר יעמידני על רגלי? הלא תבינו כלכם כי כוח הכח והגבורה לדר יסדם זדע התוסיס בנפשינו, בחלק ידיעתנו זו נדיתם לנו עליה להבין את יתלון למותנו עלי הזמן ותמורתו, הבה נחקורה את גודל יקריכו, כל התכלית והלחלית למה שנועלנו —

בכל תקופות הזמניס לדוג דמות מדליסם התעודד הטוב צנו וגם תעיר את העתמונות המעולות עם מעלות המדיות בלבה לל לחותה, לדר על ידן לנחנו מתבדיס את לוחינו, שחותיה בלחנות לין לבנד — לכל גלגול הזמן יש סגולה מיוחדת היא תניע ותסד את דוחינו לכנוס בפנימית הזמן להבין ולהסביל בלופני' — הלא מלח על כל בדותיו נדבקת תוכה ובהמית שחה ממהנעת הלדנ לדר יפרוש עוזו לעיניכו נדוג תקוה ונפעת שעשוע — הלח מה תעלו נפשינו לף בילת ודין את תקין הטוב מבנת עולם, את לדר תודין נחנים לנקדיס נדבת ה' עד גלי די לכל חי, מה יפת בסתר לבנו, יקחנו לפתוח לידיו למען בכנים לל הליודים הרגבנים שה, ולמען שתחמן בטוב היבה להגליח לים חומר הסלחה, לך זה חפציכו זה יעשינו לדר ילכוך לבנו כלו לבכנו פס — ועתה עת זו דמות הטוב תניע לפניכו מדאות מולחות ונגלות, תדוס קולה בקול שדי תקדל נדוג כוח לל לבינו, לבסד את פניכו לחורנית כלליל יפוס להתחנל על התנוקה והמצולקה ועל צוקה ומצוקה — ממעמקי לבנו יפל הלדם המחקר את עיניו על כל הנעיים הללה — ולפ עבר מזה יתעצב על לבו ויפלח על שדון הטוב הלפסה, יתיפח, ייבב בקול יבון והמולה, לל גם בעבר מזה יבביהו הדעיון בתעוף שחה בהזיכרו

את

מספרת כוחו של מעמדי סיכויים, תביע זכר רב טובה, היא תתן כח להיזיד להעיד על מעבדי ידיה, ומדוקלים שפלי קומה, עד חגלגת הסדון הדמים והכבשה, הלא! מה יקילו מעוללו כל ימיהי לוחיהו, כל חוסיהו סדון ושמחה יסיגון גם ליופי הסמים יש מלין כמו מלה, מקול רעש קופה וסערה ומקול עלם נקה, יעיה לקלאתיהו היך מד נוזה, מלקוט עמדו, לבלו לא יעמוד לניהו — הנה נעם מזמיהו לנפש זו בכפיד ילך, ומדקפה את העמוקות בהגיון פנימה, מבד עליפס הטידו מותו חזיות המלה, — לגל מתם המסדון תחלטו לחיזם דלך יפהלומו, הן תקשון מלפניס, כי על מחשבות התוסים, ומל — מות ועל הלל מליס יזכידו — לבו כל עתה מחזיו יד נעטע עמדי לקדלת דשיון הזה, התחלחו היחיהו לחוק עמי את חב הבניד כחבר יחות לבן מלם — —

בהשקפה דחשוקם כחבר נגיע את החזיונות דבות סגיע לנו, היש משיב דוחיהו להבין, כי כל דבר נבדל חוקם לנו בלה יכלה מן הטוך וין כדפקם לדעת את יהיעת עלמותיהו, ולא יפלא ממנו, כי גם קיומו עבד יפהד על נפשי הזמן המהיר, מזה, דגע אחד מם משכנו יחדוק ויש שני אחדיו יחבור, הן יצוקם הבלדף תמיד, וכמו כל התמונות טגע בהחמדה עם כל לבביה והעטוגותיה לחליפות בלח תשנדנה, הן עלמית קיומו יכלוך תמם, אין מפלא לנו ואין מעמד, גם הנות לניהו, גם תקותיהו גם פחדיהו עם כל יחדי דבשותיהו כבד שבלו, הכל לניהן, שוב יחזו לאין, לא נוכל לקבדם בעצותות בלח — הם! תסמר שערת בשריהו לראות כל קיהן ואחוזם יפקי בחוליהן, אין קורם ואין מבקש, כל יש נופל תחת השחנות מתמדת — יש מתבשים כשור לא ניתן מלם לסם לראות ליל חיזוגו ויכושו בשכור על העולם הגלגל הזה, לא יהביהו תנועות החפץ, הלא הסם המבשים אבד הספילו את דוחם להכנע תחת הזמן המכזדי הלזו, לא יחלוו מלומם כי אם לבד התפרדות מליחותם במשך זמן, לעבוד בחופן בעים על מקול הסבליה — הם! מה: יקל בזו כבוד בפניהו הדמם, — הם! חיכם היתם לבמלה, וקיקלון עליה, מאין עוד פנות אל כל הגדולה והתפלדת, על הסוך והסהד, לבלתי חוס עיניהו על תבלוכות חייהו, מבד כחיך יחלוף ודיניהו — הלא יחזו בזדי פלגות בהעלותיהו על לבבו כי מקדם המות אחך לאדם ולהיליך הספל ממנו — הן אדם אבד בן יתדפס לחבוא מחשבה במצוה ומם כזו, דועה דוא ודוקף קדים הבהו, כי לא נחם יחם מתוך האדם המעלה, כתן במדומים לא לעולם בספל יבא, הלא כל ילידי נעמנים אבד יסא בדוחו, יקומו ויבושו עדם יבא אדם

עקל

ידמה לו כאדר כלמה כגד למכס הזקן היוצע, אבל להבו כאוהב נאמן וכדוש קדוש טוהר מכוחות, אבל ניסרת טובו יכלות תקות חוט הבניס ויכבה מדורת סחייס „כן תכוכי הולך למות" כן סיס לומר החכס המזכר „אבל לא אכלה עך תומי" הענת אבל תסחוף לה כל המלאך בגבס טוהר לאבדון הכלמי היה גם היה תחזיקני על עמדי לקדלת הבלתי נעל תבלית, לקדלת כח פעולתי הבלתי מבגל. — אתה אבל תכוכי לא לוכל הבע בתוכתך! לא לדע את פניך כי אס אכירך מאחוריך אתה הוא אלי! קדוש! חכס! ובדי! — המחבש לגל גך תתן בי כח חיל, תמסוך שמחה בלבי לקות לכוו אל, כפס שמתי תעתחני בשחבת אלהים זו, היה לא תתכני לדאות בטבע מחזה פחדים לו חזות קדה — אתכס דק לכוכי אלגיעה בחולת הזמכים, לגיל ואשמח בחדבוני קין כאבל כספך היופי לדופי, ואס בזכרי לותך תעלה על לבבי, מה יפיפו מאוד לבגד עיכיכו, מדבות הבליל כאוה, ידמס לי כאלו יחיו מחדש עליס כוגליס, וממפלתס יקומון, כאלו יפרו בכית פרחי האביב לחדש פני טבע בבעודיה — אז ימלא לבבי על כל גדותיו מהתפעמות השמחה, ואין חוק וגבול לתאות כפש — מוקן וחזק ביסוד האמוקה והבעחון הכס מיחליס עיכי אל ימיס הבאיס אבל כן יעמדו לבלח כמו תבוקות כפשי —

אלה הס אמי! רבבות לבב אבל מתעוררים ביתי הבליל, בכפשות היסריס, מי יתן ותקדבס בס אליכס, וכי יחס לבבס ויתפעל מחילותס, והייתס מכוכיס לתפלה כאבל יעבדון לפכיכס כל מדאות האלה, בהקין תמוות הללו כן לב עוד תבזעו מעבע, כי אך שמחה זו תחייכו מיומיס תבצא את לבבו בדום מעלה יותר מכל שעשועי תבל, היה קדחתיכו אל אלהיס, היה תפתח ולבו תרוצות השמיס, אלמתיכו לבן עדן ובסכת, בלילה היא עהלה — —.

יוסף פלעש.

לת יתל שתו ותפלת יקרו — סה! מס תשחוח כפזו בקדזו, מס תסמס ותמל מי יתן ולמותס גס לכלי מות יסדיס כעזע המלוסדס ותלי מחדיתי כמוס — היל נלמפת בשפעת בדכס לכל בני מדס, וכפשע בין המות עוד תגין מחלכיס בתקוס המסולמס מפז, יוחס יגלס בעפעפי עיניס כי קל מסלס תתחדס פני מדמס כמוס ומעוכגס בדרכת יסע — מי יתן ואוכל לעזוד מקלס בתגיל עך קלס ותלי פעולתי בלמוסס דק לעזות תמיך נכוחס, ולרתוק זסס כל כמלף בעזותות הילידות שלף יפופל בניס מדיס, ולמיסס יעח, מחרי סודעי כי תגלס לפני תגל חדשס מחך בס בסדס יוכל להדות טוזותיו יותר מן הטוזות הזמניות מחך פעל ועשס פס ימגל כמוכחת — כפזות יקדות וקדוסות! מתן לחך ככס תדמיכס, מתכס כן תוכלכס למות — מתן תגל כזו תמלחיכס — לך התלחלכס להתחגר עס מחותכן תוסיס, ומותכן כן יקר כעיס יפוסר, כמות בטעע היסדס — בהקוס תדמך על עדס המות, ומידי כחוס החיוניות נלחמות זמות התלבקס עמו בחיל דוחס, בכבס תמוחו שלמן, תבכזו תיסזו יהדיו בשלוס לדקתכס — מחיס נכבדיס! בביזו כף ודלו, לת בדרך כיסד מחך למכזו דוכיס נפשת הסדגזות מחך עלו על דוחיכו לעת הבליל — כן יכבזו לותכו לל מוסב נפלף מחך מבלחו לף יוכל הביזו לנבזו הטבוד, והוף דרך בלמוסס, — מי זס הלים מחך מלף לת לנבזו להתבוכן נמוכן המוסדי לת כל חליפות הטעע מבלי שיתבשך הסדעף בקדזו להסביל בלמות מלדיס, ולהסיב כי לף לנלף יחבך לחוס מן הלרך — כלחך בל תקופס ותקופס בשבס תעורד בנפשיכו רגזות מדופיות, בן כל לחת מבן תוליכזו על מבלת היסדס לל רגזות הלמוסס, ולכל מדס יחך וער לבל הבס הלל גלוי בטעע כוסח בדי עמס — הבס לנשבס יוסף לי ויביך כי לת לין הלמת נעדרת, ולתס תדשו בלמת ובתמיס כי לליולים יסבלל בזמן תקופס זו, יש בבס המותדי להבין דוחיכו לקדלת מלדיס יסדלל — הלביב הבחמך יגביס לת דוחיכו מעלס לל לל בניס, יסוזו לנבליכו התיך, ודמות הבליל ייחך לנבו לממוסס חומן — כל דבך בטעע הזכך יזכירבו כי לף תתמהמה בעת הקדוסה לצוף, היל בעת תחך בס תכבס שלבעת חייבו — בס נפרדס מעל הלדמך מלחיכו חיס — בן חבלי מות מכל העבדיס משוטטיס לפני עיניבו ניוס שבתלך בדך בין כלוף דבף תחך יסולו ויחדבו חזי ילף עליבו הדעיון להתעבת, כי נוזל לחך לבו עס על היקוס, כמוכו כמוכו הבבו לבב ולבז למות הזך יביל מחדי שדליכו הטמל בעזות החייס זשיל בס זשיל בס, וכי קלדבו יחיבו לבזוע ממבך טוזו, בחבס הלדס תחך נפשו יסדס ולף תופלה, לפביו לף יתדלה תבזית המות בתמוכס כולף בימי הבליל ולף יפול לבו לף יחדלוכו לימיס, לך

ידמס

לאחרי כן ציוה משה לבני לוי ידע את יוסף ומשה הכניף עליו על עולמי העם לא פוסל שנע שהשבטים בזאת משה, בדברים שלא הוליכו למלך נוק:

החק היסודי שעליו יסד משה כל ההנהגה הישראלית.

בני אדרבה יצחק ויעקב, משה נועדו לשמור לאמונת אבותיהם נטשרה, ולשלוחות האלהי דעם את העם, לא יכלו לגור בין עמי אלילים, מבלי לסכון כמוהם, ולזכות לאחרי אלהי האלהי משה גדו גם. ולמשה המבשלה הזאת מפניהם, הכין ה' להם ארץ ממלה, משה בחוכה לשלה ישכנו. ולמען משה תתן להם האלהי היא מחסורם בדוח ושבע, לוא להיות עובדי אלמה ורושי לאן; ובשה תתן להם אלהים כל צרכיהם, ותשלח כל משלות החיים, על יסחלו משלות בני נכר, ולא יתעשרו בגויים, ולא ילמדו מעשיהם, לסוקד אמוקדי אוץ, להשתחות לאלהי מסכה עץ ואבן. וגם אלה מבני ישראל אשר בשר בלבבו עדות אלהים, ומוקדו בתועבות מלדים ומקוליהם, הוסילו לחת לב על כל האותות והמופתים אשר עשה משה לעיניהם, ומבו מדרכם הרעה, ודבקו באלהי אמן לשמור משמרתו. ותכלית כל אשר לוה משה לימוד אל נקודה אחת קולעת, והיא: ליסד בלב כל יולדי ידך לאדרם, ועל פיהם בלב אשר העמים: השמרה בשל אחד עליון, קונה שמים וארץ. ואבן פינת כל תורת משה: ה' הוא לבדו גודל שמים וארץ, הוא לבדו מביא השבע למקשים ועד גבולם, ולו לבדו נאות התפלה הכבוד והתפלה.

ולמען אשר לא יחשוך המעשה הזאת, אשר משה לבני ישראל בשם ה': כי הוא ה' להיות מלך עליהם,' ומקדש ישכון בתוך בגדודיו, ומשם עבו פה אחד: אמן, וקבלו עליהם עול מלכותו, ובשל הדבר הזה ארץ בנען לאדן ה' תחבב, והיא חבל נחלתו ומלכותו אשר עליה הוא שוכן, ויושביה כי ישראל עבדי ה' המה, תושבים וגרים בלי כל למיתות ומחוזה מחלטת באדן אשר יושבים עליה. ועליהם לחת תרומה ומעשר למלכם, כאשר ציוה המלדים חומש מכל תבואות האדן, לאחרי אשר קבה יוסף את אדמת מלדים לפרעה. ה' מלכם בגלה לעיני כל ישראל מתוך הענן ובערפל על הר סיני ובקול שופר חזק מאוד, וידבר להם את עשרת הדברים יסודי כל התורה. ומשה הוסיל לבאר להם את התורה והמצוה (כי ירא העם לשמוע קול ה' מדבר אוך) ובוחיבם את הדבר הלאוין להם, בשומם אוך בקול אלהיהם ומלכם, ואת הדע אשר יצוחם,

מאמר ההנהגה

כולל יסודי ההנהגה אשר לעדת בני ישראל בארץ הקדושה
על פי משה ביד ה'.

מאת ברוך שענפעלד.

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ! —
אֵמְרוּ בַגּוֹיִם: ה' מָלָךְ!

ההנהגה האבותית (פאטריאַרכאַליש רעגירונגספֿאָרם).

גם לאחרי אשר החלו בני ישראל לדר בקדר ארץ מלידים, מכבר תצותיהם בידיהם, ולא סרו ימין ולו שמאל בכל ענייני ההנהגה, מדרך התנהגות רועי לאן ומקנה: בידי האב היה שבט ההנהגה, ועל פיו ילאו וצאו כל לבני ביתו. כל שבט ושבט שמע בקול בטיחו, אשר היה נלחצוכ על פי משפט הצכורם, ובדצות הימים על פי הנחיות. וכאשר החל העם לדר, אלו לצות לבים בקדר ושמו הוך המחנה על האחך בקדמם אשר הולם ביפר ביכם, וידע להסכיל ולהיטיב להם. מולח שפתיו שמרו, ואל אשר הנחם בתצותם כפיו שמה אלהו בנפש חפלה. וקדר לצות כוח; הוא אשר בקרב בהם: בית אב, בית לצות, משפחה, וגם בהם: אלף אלפים. בניהי המשפחה האלה הם הנקראים בהם: לאחי אלפי ישראל, לאחי בית לצות, לאחי אלפים. ואמה שמרו פי הנשיאים, אשר על פיהם נעבו כל דברי הסבע למקטון ועד גדול. לאחי העם! האלה גם יאחו בהם זקנים נקראים, ובזכר לאחי הפנעים אלה פקחו עין על בני משמעתם, כאב על דברי בניו, ושפטו אותם על פי דברי הסכל היטר או על פי מלות העובר, ודבר אין להם כי אם לפקוח עיניהם ולבם על אשר יאחם אושר הסבע, ועונת בל המנה. אולם בעניני כל בית ובית, ודבר שניו הפב לבניו ובני ביתו לא פלו פה ולא לוו דבר; כי דבר הזה בשאר שרשיו ההנהגה בידי האב בעלאוכה. בעלאוכה לפני דעות העם בתנו הנשיאים גם ספרי יהם שבטם; אך בימים הבאים מאחרי אשר התרבו מיני הסבע, ופרנו בתוך מתוך, ולא הסיבה ידם לבדה לכסל כל אורותם, ולכתוב גם התיחסם על ספר, הוחילו ובחרו להם מלומדי בתך ובעלי יראה, ושמו על שכמם המשרה לכתוב גם ספרי היחס. ואלה טיפוח (אשר גם להם בימים הבאים יך ושם בהנהגה) בקראים על בני המקרא בלו בשם: סוערים. לאחי העם אלה ילאו וצאו לפני עמם גם בארץ מלידים בימי העבדות המרה, בשאר נדאה בדברי סיפים ליזראל בעת ההיא, וגם

הטוללים כעל ימצוך לא שומעין, לאסוף את ה' ככל נפש ומצוך, לזכך
הלב בידיעה פנימית אשר לא תמוט לעולם, ומוסר השכל יוכיח כי אין
עוד ליסראל, כי אם לשמוע בקול אלהיו, ללכת בכל דרכיו ולאהבה סור
מן המצוה ימין ושמאל. —

והמצוה להאמין גם בן בכר אשר יעצוך אלילים בארץ הנבחרת, לא
תסיח דעתיך, כאשר תדע כי אין אחד מעובדי
האלילים נימים הפסד מלא אותו מחויב לעבוד כל האלילים, אים אים
היזר בעיניו אותו עבד, ויתהון בעובדם סים תמיך לאלהי המחוז אשר
שם הוא מתגורר; ומעשה לא היה על הגר מושב אלילים עליו, כל ימי
שבתו בארץ הקדושה, ובכפוך, לפי המנהג, עליו לעבוד את אלהי
הארץ אשר בגלו הוא חוסה עתה.

יחס עם ישראל אל עמים אחרים.

ועתה ראית ובחנת כי לא בנר רק הוא, אשר נוה ה' לנדע ישראל עבדו,
לבדוק ארץ ולשכון בו לבדך, נפרך משכניו ממי האלילים סביביו,
וזה פרי כל המצוה הזאת, לבל יהיו למוקש לפסח, לנטות אחרי אלהים
אחרים כמוהם, ולמחות שם האלילים מקרב ישראל. ולהשמיר כל זכר
עבודה זרה עד עולם, ולהפנות לב העם אל אל המושלו בשמות ומופתים
מארץ מצרים, תבלית כל מצוה תורה וחקה נדת משה. — ואיש אשר
משפל מלבו ונטן במלות וחקים כאלה, אל יוכל להתעבד בגויים, כי
איככה יתעבד ואין לאל ידו לעשות את כל אשר ראה לעיך ועשה
מנעוריו? —

ואולם למען אשר לא תהיה להם הפרידה הזאת למכשול ולפוקה מלך
אחר, ולא תוליך בלבם מחשבות ושאלה לבל נוי ואלהם אשר לא
מבני ישראל הוא: הוסיף משה לצוות להם את תורת התצבת האלהים, וקרא
כלם בשם חוק ודין לשמור: ואהבת לרעך כמוך; ואהבתם את הגר.
ויוסיף לשמור לבני ישראל: לא תלקטו ויוצר לגם ה' מורים להם את
הארץ, כי אם אשר תשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותם.

ועתה, אף כי אשר לא נתן ה' לבני ישראל להתעבד בגויים, בכל זאת
לא מנע מותם מכרות נדיח את יושבי הארץ אשר מסגיד להם,
זולתי בשלש הנאים מלם ה', ולא אחד מכרות נדיח עמהם:

א) לא ישלה על לב ישראל לכרות נדיח עם הכנענים אשר ה' גורש
מפניהם ושמם הפלשתים, אף כי לא ממנו כשון בשם; לא
ישבו בארץ אשר שם יסכון ישראל, לא כעבדים בותני שם, ולא כשלי
נדיח, כי אין לחמת בשיסם, וכל דרכם עולם, ומוקש לבני ישראל;

כאשר יפעימו לוחם ולבם למדוך נקודו, וכדת שמחם נדים על כל הדגדים הללה, והם עמו: כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע! וכבה הלמיד הטם את ה' להיות לו לאלהים ומלך, וה' הלמיד את הטם להיות לו לעם סגולה.

ולמען אשר לא תמות גם רגע מקרב זכרונם כי ה' הוא מלכם וממוקמם, עשה משה את המצבח וכל כליו, לקנות נמעשים הללה המחשבה הזאת בלב כל העם, כי בהיותם תמיד לנוכח עיני כני ישראל, היו מעיניהם ומעוברים תמיד: ה' הוא מלך! המוכל היה מקדם המלך, ומזבח הלד נגודו, המלחן ולחם הפניט אשר עליו היו כעין שלחן המלך ומטעמיו; המזבח וזבחיו נית המשלים אשר למלך; הכהנים והלוים שומרי משמרת המוכל פניתי ומנון, שרי המלך ומשיבי טעמו; ותחת עזותם נמוכל המלך. ומשה את כל משמרות העם, לקחו את כל אשר יניעו כני ישראל תרומה ומעשר קודש לה'. גם עיניך ותראה כי זה משפט כל אשר עשה משה בקרב ישראל, לא נעדר דבר אשר אין מצאתו על המערכה הזאת, ואפס מקום בכל נית ישראל, לא שם קול משפה וזכר לה, והיה ה'קודש אשר ממנה הולנים ומליה שנים כל המעשים והמכוונות, אשר צוה משה לעשות בקרב עמו.

ואחרי אשר הוקם ה' למלך על ישראל, וקימו וקבלו עליהם עול מלכותו נשמועה ומעשה, כל עמודה למליליס, מדיקה במלכות, ומסורה לה לנכנים בנתיב לגור נממשלת ה' נתרן ישראל; והעומד חיב רשעו על המלך ומחת דתו למות. ומי אשר בסית לו הדיח מחניס, מורד וממריך, סודם ומקעקע כל יסודי תוכך המלך; גם כל קוסמי קסם, מעוננים ומנחשים, נשם עובדי מליליס נקללים, כי יתעו ויחעו נשקר והנלם למלות פי מלכם, ומחשתם כי נשקר דק נדם תנכר. ונשעון קוסי העון הזה, ועוסק מדיו נותה התורה (אשר נמקום אחר כל עקבותיה כועם, וכל דכיה שנוי ומחשה) לנל יהום חים על אחיו, אשר לא ידחם נן, כאשר לא תחמול על נתה, לכסות נאהבה על הפשע הזה, להעלימו מעיני העדה, חלילה! גם אז גם אם יגלו את עון המורד והמסית, ונשפך דמו, כי מדך נמלנו, ונדעתו יסכל להרוס כל תוכך החברה נהריסה אחת עד היסוד. וידעת היום והשנות על לנבך, כי לא על המחשבה אשר חשב במורד קדם על ה', הוא מומת, כי אם על המעשה אשר עשה ניך רמס, ועורל מדניס ניתו לנין מלנו, והדיח עוברי לעבוד נו, ולא אם על לנו כי מצעיים ועומדים לקבל עול מלכותו. ולאם עוד נכל מקום אשר ידבר משה נעניך הילאה והתמונה המטורפה והנלועפה אשר יסיקה נשכל, תוכחות חיים על שפתיו, ונאמרי מן המוזלים

דמיכו כי אמצעו נעקו מרם על דברי הנביא והקצר, כי לא כוליו ליזדלל כי לא מהסכה ומעורוה.

ראשי ההנהגה הישראלית.

ונם עתה לחדי לסדר הוקם ה' למלך על ישראל, מחלקות העם לצמים עצר שצעים במקומה עמדה. כי לף לסדר בחר ה' בשבט לוי לשרת לפניו בקודש, ובכל זאת מספר שבטי יה שנים עשר. כי בנרכת יעקב התחלק יוסף לשני שבטים, לפליט ומנשה. וחלוקת כל שבט למשפחות ובתי אבות לא חללה גם היא, ולכן אומרת הכתובים כאחת כלפניו. לא נופל דבר מכל לסדר היה בשרש הגלות ה' על סיני. ובשעת יתרו הוסיף משה עוד שופטים לסדר חזה מכל העם. בשתי השבטים פקחו עין על לוחר העם, ובל לשבט ומשפחה לשגדיל עונו ולהאדירו ותחת משמרתם ותפקידם היו גם השופטים והשוטרים. השוטרים כתבו יחס כל משפחה ומשפחה בספר, והוסיפו פה ושם מקרי העם ובני ימיו. והשופטים שפטו להלדיק ולהרשיע במשפט ובפלס הדין. והשלשים הללה היו בחוקות מושבותיהם דיבי העיר והשופטים. ובלסדר דרום דרש הזמן והלרך התחשבו לשבי השבט לו העם להשכיל על הכלל לטובת הלומה. ומלבד הרשים הממונים כללה היו גם הכהנים והלויים יורבי עלר על פי ה'. וחלף עבודתם לפני ה' ומתנותיו יחללו, ובעת לסדר העירו יתרונו שבט לוי קנאה בלב לשבטים, וקרח ועדתו הלו עליהם ועל ה', בשבא לם המריבה על מהרה בפליטת בליעת קרח וכל הכלוים אליו, ובפריחת מטה לוי. הנפלאות הללה הסו פי דוברי עתק על משה, כאלו חלק אלנו כל הכבוד הזה לשבטו ומשפחתו, והודיעו לעיני כל ישראל כי יסודת בדולתם בהללי קודש, מלת ה' היתה בפיהם, לסדר פי יאמר לו מה תעשה?

אגודת השבטים

כל תעשה ומעשה בישראל על פי לחסיו מקדש שבטו. ובלדר הנהגת כל שבט אין מומר ואין לבדים לשבט זה על שבט אחר. והלדר לסדר בנע שבועת שבטים לנים, בעשה על פי לחסי השבטים הללה בחבורם. והשבט לסדר לא הסיבה יהו לעשות את מעשהו לבדו התחבר עם שבט או שבטים, כפי לדיעת הענין והמעשה הבוא.

אולם בכל לסדר התיחד כל שבט ושבט בדבר הנהגתו, בכל זאת לא חלל

כל קצר לסדר קצר את השבטים בללה אחד לביות גוי אחד. והקצרים והקלסים הללה שמה: א) מקודם. ב) תעודתם. ג) מלכם. ד) ניית המחילה.

א) מקודם

עין עוד כי אם לנגשם ממוך הארץ, וילכו להם אל אשר יסיח דומם ללכת; כי אם הם אשר כאחזו במועצה אחותיהם והם יגורשו מגבול הכנעני הזה. ורק ביושבי גור ולידון לא חל החרם הזה, כי המה לא הסיגו גבול, וישבו להם בארצם על שפת הים לפוכה. וגם הכנענים האלה היה לאל ידם להמלט על נפשם, אם עזבו הארץ, והלכו מפני בני ישראל אל ארץ אחרת; ורבים מהם עשו כן, והלכו אל הגוירים והנלוזים. ומהם יצאו על פיהם לנצות בארץ אפריקא.

ב) צוה ה' למחות את זכר עמלק, ולא יהיה לו שם ושארית על פני האדמה, בגלל אשר בלחמו ביושבי מצרים בעין כל שבט ישראל, ולא שמו על לב כי חלשים הם ולא חמלו. ועוד אחרת כי מעשה העמלקים (אשר יצאו בערב הסלע מבנב ארץ ישראל) היה לבזוז ולחמום כל אשר יעבור דרך ארצם, ולא יהיה לישראל תקומה ושלום, כי אם בהכרת הנכרים הרעים האלה, ולא תהיה להם שארית על פני האדמה.

ג) בעון אשר לא קדמו בני עמון ומואב את בני ישראל בלחם ומים, ושכרו את בלעם עליהם לקלל, וגם הזנו המואבים אותם לאחרי הפעור והכשילום למכור בעלילים אלהים, לא יצאו בקהל ה' • ולא יהדשו בני ישראל שלומם וטובתם כל הימים. אך בכל זאת לוה משה על בני ישראל לבלי התגרה בעמון ומואב במלחמה. ובני ישראל עשו כאשר משה ולא התגרו מלחמה עד אשר יצאו המה בהשוכה לקראת ישראל בחרב • ומלחמת מדין מלוה היתה, לקחת נקם על דבר אשר התקשרו עם המואבים להלחם בישראל, ועמהם לחם פח מוקש על דבר פעור, וכזבי בת צור כשיא מדין.

ד) לא צוה בני ישראל להלחם בעמורי, כי לא היתה לעמורי חלק ונחלה בכל המעלה אשר היתה מוצאה לאחותיהן, רק אחרי אשר יצא סיחון ועוג לקראתם: ולא נתנה לעשו בגבולו, התגברה ישראל גם מלחמה ולקחו את ארצם מידם, וישחזו בחרבו, אשר לקח עמלק מוקש מרשתון מעבר לירדן מזרחה.

עם יתר העמים נתן ה' את ישראל לכרות ברית, ולכן כרת דוד ברית עם מלכי צור וחמת, ושלמה אחריו החזיק בברית הזאת, והוסיף עוד לכרות ברית עם מלך מצרים. והחתומים ניתי בית אחרי הכותם את לחייהם כרתו גם המה ברית עם הדומים. ולפי כי אשר הוכיחו הנביאים את מלכי יהודה בכרתם ברית עם מלכי העמים, לא הוכיחום כמועלי מעל באמונה עשה וכמפירי מצותיו, כי אם כקטני אמנה ושטחון בה' מלבם, ובמעילי רעה על עמם ואלהם בזנחי הברית הקדמה. ובעומקו

עצמות הילד והחכם מסס, ונעשה מעל פני ובוך מלכם מלא החוט, ומחלן לתן פינת כל הבנין, ופחת מחת ההרסו היסודות, עך תבר היתה בממלכה למעי מפלא, ויבראל חלל מביות עם, ובגוים לבר מלכם בלחסם מקרב מחיהם בל יתחבא, עך לבר יבחם ה' לת ניון.

האסיפות.

כל דבר פנוגע בל העם, בעבם בלסיפת זקני העדה בלם, ובראסם בסופט לו בכתן לבר היה בימים ההם ובזמן ההוא' מקום בלסיפה היה לפני פתח האוהל, ולפעמים גם במקום לתך המיוחד בקולותיו. וכל ימי היות יבראל במדבר, היה הלות למקרא העדה, תקיעת הבהן בחצוצרות הכסף; לך לחרי נוחם לתרן, והעם נפוצים הנה וסם בעירות וכפרים, נועך להם עת ההאסף על ידי מלאכים, שלוחים לבבר הלסיפה וזמן המועך. ובתקיעת חצוצרה לחת נועדו רק הנשיאים, דלפי יבראל; ובתקיעת שתי החצוצרות נועדו כל העדה אל פתח לוהל מועך. ובהבת במקרא, ותדע לבבדיל בין עדה ובין קבל: בשתי העם, שוערין, וכל שומרי משמרת עסס בל העדה נקראים; ולשני בני יבראל למקטנם ועך גדולם, עסס בל הקבל, ולעתים בלסף בל הקבל. ובלחת גם לם התאספו רק בשתי הצעתים ולחצי המלכים, בח לסיפתם בבח לסיפת בל הקבל בלו, בי עסס בל יבראל התאספו, ובבח ושניהם הם עומדים. ובגלל הדבר הזה בקראו הראשים המלה, עסס: קדישי מועך, בשתי, פקודי, קדישי וקרוני העדה. בלסיפה בזאת דבר משה לת לבר לוה לותו ה' אל בני יבראל; וקדישי העדה ובראסם השוערים, הוציאו משה והמלה הדבר אל בל העם; לים לים בזעקו ומשפחתו אל בני משמעתו. בלסיפה בזאת נועצו על בל דבר גדול לבר בגע בעובת האומה. פה נועצו ונוסדו יחד לם לבלום לם למלחמה, לם לבדית שלום. פה נחרו השופטים, ושיחים הבאים, בם המלכים. פה בזעקו המלכים לפקוח עיניהם על עובת העם, וחזקיה בזעקו בם בסס העם לבמוע בקול מלכם, לעשות בבל לבר יצוה. הדברים המלה בלם נעשו על פי הראשים בבחם ודשוכם. ולת הבגוד מבם, והעלה היעילה הוציאו לחרי בן אל העם לתת תוקף לדבריהם ולקיומם. מולם בחירת מלכים למלך על יבראל היתה בלסיפת בל הקבל, לבבים, בשים ועף, בלם פה לחד קבלו עליהם לשמוע בקול מלכם, ולא לחד נתנו יוד המשרה עליו. ולף בי קבלו העם לת הבגוד מלת הראשים פעמים רבות, בבל זלת מלנו בם לפעמים, ונתנו בתף סוללת לבלי שמוע, עך לבר בחלנו בין חזקה.

א) **מקורם**: כלם ילמו חער מגזע אחד, לא אחד לכולם, ומזדע קודם ילמו, ממעי אמהתם יחק ויעקב:

ב) **תעודתם**: העודה אחת לכלם, לרשת ארץ נחלת לגוחם, ולשמור במיבם את דבר ה' בצדקה ובמשפט, ולהודיע לכל גויי הארץ כי ה' הוא האלהים, ואין עוד מלבדו לור ישראל:

ג) **טלכם**: כלם יחדו נתנו כתר המלכות בראש ה', וקבלו פה אחד ולב אחד עול מלכותו, לענדו שכם אחד:

ד) **בית** הבחירה: לומל ומסכן אחד לכולם; וכאוהל זה בעל הלקיס דנים, מבדיל ודבקים על ידי הלולאים הקרסים והיתדות, והיו אחד, כן ליפוף מבדיל הבנינים בחמדות הכוכות, בקוצות הלולאות האלה, והחוט המרבע הזה לא בחרה יכתך:

ובבא הקדימה הזאת היה לכל בנין ובנין יד ומבפע לפקוח עיניו על אחיו הבנינים, בדבר טוצת כלם, לראות האומדים הם מלות ה', והולכים בדרכיו בתומך ובמלוה, וכאשר ראו כי נכוג לא מבפחה או בנין מאחדי ה' מלכם, היה עליהם המלוה להוכיחם, ולאוה בגך פניהם לא העון אשר ימלאם בפרע, וכל העם בכלל על דבר האדימה הזאת, והיה אם שמוע תשמעו והיטיבו דרכם, טוב; ואם לא תשמעו ותקבו עדפם עיד, לעשות הרה ולעשוד את פי ה', בחרב ינאו לקראתם, ומעשה האלהים בנבעה יוכיח כן:

ועתה גם אם לא עשה מעמך האמה בתכוה הזאת יחדה, להדבות מהיות ישראל עם עומך בלבדו, וכחו אתו כל זמן אשר הכיח בנצו לדרוש את ה' ותורתו אלהיו נלבו ובפשו: אולם, כל דברי האוהה מדאשית ועד אחרית יעידו, כי גם בכון מעמך כזה ובצד עד מאוד למלחמה פנימית וחוצות מהעשת הבצ: בתעמך וקצר אומה בחופן זה, לא ימלט אחד לא יפבעו קנאים בכל בנין אחד לו יתרון ומעלה על אחיו הבנינים, ועדים כאחגים על זה דבר כאו דבר, והקדאה הזאת תעורר מדנים, ובין אחים תפריד שבאה ואיבה, והעד הבאמן והבגדול הוא זה: ליהודה בתן יעקב בגבחתו מבפע הבכורה, וכל המעלות והיתדונות אשר בקבה; וליוסף אמר: פפרים ומבאה בדאונן ובמעון יסיה לי. וגבר גם את יוסף לחת לו פי שבים, ובדבר היתדונות האלה אשר חלק יעקב לבנעים הבזכרים, נולדה המחלוקה הבגולה והפרידה הרעה, כי מך פפרים קעל יהודה, בצוף בחבעם בילה, ולו יקבת עמים, כי אמרו: גם לזו מבפע הבכורה, ומאחרי ילא מחוקק בינהון מלך, וימשחו את ירבעם החוטא ומחטיא. ומאחרית המחלוקה הזאת יקומה לכל: היא הפרידה הקשה שבין הבנעים, והבליכה

לארץ, כי לא תת במדבר נבנוכ כארץ, אחרי אשר מלא את דבר ה' ועשה
עליותיו, והוליך את העם העבדות מצרים, ונתן להם את התורה,
והכניס על גבולי ארץ כנען. ואחריו לא קם כמוהו נאשרבו ובמדותיו,
כי יהושע היה רק עד נצח ישראל*) לעסוק את מלחמתם, להכניע עמים
מחתם, לחלוק את הארץ, ולחלקו בין השבטים על פי הגורל, ובשבר
תם מעשהו, תמה מדמתו, ואחרי מותו לא קם כמוהו.

ואף כי במעשהו ההצלחה על פי מצב היתה האומץ אשר לא תהיה
כמעשהו על כל העם ניך אחר כי לא ניך ה', ואחריו בקומו
ניך הכהן המשיח, ככל זאת המלא (דברים י"ט) כדבר יקוע לכל, שבימים
הבאים יהיה עוד מלבד הכהן הגדול מכהיג אחר לעם. אשר בעם שופט
יכוכה, והיו עיניו פקוחות על כל דבר אשר שפטו משפטו על העם כלו.
ולא יתענב העם שופט לאמור: כי כל משפטו לא היתה זולתי לדין דין,
להלדיק ולהרשיע בדברי ריבות, לא כי! המקיפה העליונה היתה ניהו,
ובעם שופט יכוכה גם המניע העליון אשר ניהו בשדניו, ועל פיו כל
דבר למקטון ועד גדול. ואם כי לאת נכון הוא, כי השופטים הלכה עבד
מלחמה ושלום והיו שרי חיל, ככל זאת לא זו בלבד כל משפטם, כי רבו כמו רבו
השופטים, כמו יפיר מנלון ועוד לאחרים, אשר בימיהם לא עבו מלחמה
ולא ערכו מערכה. אך הדבר, כאשר אמרנו, בילם היתה התקיפה
העליונה, ועל פיהם האומה נהוגה. ופרי המצרה הזאת לא היה כי אם
כעוך ושם, לא זולת. ותקפם עמך להם עד יום מותם, ואל בניהם
אחריהם לא היה למושה.

השופטים הלכה כה מלכות להם, כאשר אמרנו, להכניע את העם,
אך לחק חקים, ולהת על העם אם לא היה נכחם.
והמצרים הלכה היו בני חיל וכשרי העם אשר אמו עינם ולבם להוניל
ולהיטיב, כפי אשר תציב ידם, בלי תקות כל בעול ושכר כסף. וכל מעמת
מעשיהם היתה תמיד להחזיר לאחור עמם ולהבדיל שלום אמיתי, ועל
ידו תפלרת האמונה הטהורה, ושוב ה' מלך ישראל באמת. ובשבר
תצא עיניך האלא אמקרא מפורש, שלפעמים לא היתה יד השופט תקיפה
על כל העם. כי אם על שבטים אחדים.

ממשלת ה' מלך.

ימים דנים מלך ה' על ישראל כאשר אמר להם, על פי משה, ובשדה
יד ישראל כל ימי לנתם אחרי ה', ובאשר תעו מאחריו ללכת
נאחרו

*) ואת האזור עליו, אשורן ולא כל אזור.

מין ההנהגה *

ואחרי אשר היה ה' מלך ישראל, ונתן להם חקים ומשפטים, ויסדם בתוכחות על עון, ובאשר לא פרש להם דבר הועיל לעשר את אשר יעשה ואיך יעשה; וגם אמר להם כשיהיו מושיעים דרכיו להם, וגם כאן; והכניע את העם בהשגחה מיוחלת בדרך ומופן אשר תהיה תמיד מגמת פניהם אל התכלית, להעלות הארץ דעת את ה': הנה היה בחמת מלך ישראל, ומלכותו מלכות ה' או הנהגה אלוהית תקרא (טהעאקראטיע) וכאן היתה שיחה אשר אשר אל ממלכה ובוי * כל בוי ובוי בצד את תלילו כמלכיהם ומלכו, והמלוכה והממונה קשורות בקשר אמיץ אחד. ובאשר תשים על לבך תדע להבדיל בין קודם לחול, ותדעה כי הגוים כלם דרו סקר מלכם, וכל תלכיהם ומלכותם מחפצ וסקר; אך עוד ישראל כי בחר בחמת לנחלה לו, וה' מלכו, תלהי עולם קונה שמים וארץ, ותדע עוד ובחנת כי בשיני הגוים היתה הממונה רק ככלי ויד להביא על ידה אל תלות המלוכה והתלחת המדינה, ונהפוך מעט ישראל, כי להם היתה המלוכה ותלות תלכם רק ככלי אשר על ידו תשמר הממונה בשלמה. ואף כי אשר היתה המתשלה מלוכת ה' או הנהגה אלוהית, ככל זאת היתה מדרת הנהגה גם על שמי בני האדם, כי אחר ה' למשכנו את הכהן הגדול בחיו וקדאו בשם כהן לאמור: עשרי הוא, ואכני בשנוני תוכן בקרב עמי ישראל כמלך בגדודיו. ואשר דברי העם אמרו ואשר השפטים כפי משפטם ועשותם, אשר על פי ה' להם דיך משה. והגלל הדבר הזה יכנה יוסיפון את הנהגת בני ישראל על פי הקציו ושוטריו הנהגה נסיכית (אריסטאקראטיע) אך כל קורא במקרא מפורש ידאה, כי בגוף היה לבח הנסיכים, ולא היה דיקס לנשוך ולעשות ככל העולה על רוחם, אם לא בדאון העם. ובאשר יאמן ואם משלוח לדאון שרין, ולא יעשה את הנשוך כי אם לאחרי התקיפה בתוקף. ולכן הועילו קנת לכונת הנהגת ישראל בשם הנהגה המונית (דעמאקראטיע) ובאמת היתה ההנהגה על פי הנסיכים, אך ככל זאת מגדלת על ידי העם.

מנהיג הכנסיה.

ראש ההנהגה המיוסדת על פי משה, היה בחמת, באשר ממדנו, ה' לגדו בכבודו וגדלו. ולהלאות לעיני ישראל כי ה' הוא המלך בעצה המשכן וכל כליו, באשר ממדנו גם כן למעלה. ומשה אשר היה לעם מול אלהים, והכניע כל תורותם, כל ימי לכתו במדבר, לא נא

לארץ

חדשים מקרוב באו

הוא ספר, כתב השר מרדכי [2] עמנואל נח [3] לכל היהודים השוכנים בארבעה חלקי העולם.

איש יהודי יושב במדינת אמעריקא הצפונית, ושמו מרדכי עמנואל נח ויסי הים הסוף הסמוך לפניהם ליד [נעזאנדטער] ממדינות נקרא מאעריקא ושופט [שטעדט] נעזר ניויארק [New York] אל אחד מן ספחתים המכונה (דייל פאן עוסיס [4]) ועתה נמצא רוח הים הסוף, לצנות קריס גדולה למוסד ישראלים, עיר יכונה אל שפת נהר ניאנארא במדינת ניו יארק. הים הסוף סולח ספרים אל כל משפחות ישראל, הנשלוחות הים ואלה, על כל פני הארמה, מפוזרות ומפורדות בין העמים. **ומחלת** הסגרת הסיח מכיר את שמו שר המדינה ושופט בישראל, בחסדי ה' אלהים 4) והוא כמצוד לבני ישראל, שחפצו ויבשו הטוב, ליסד עיר ושם ביתראל, שתהיה לכל היהודים למנן ולפליטה, ולשוב הטוב לצנות לותה נאי (גרמאך תיפלאנד), נאחוז (ניתצלאנד), כי אחי הוא מקום גדול ורחב ידים לצנות בתוכה עיר רבה וגדולה, וגם המחוז הסוב וסביבותיו טובים למכולת למסחר וקנין. הסר מרדכי עמנואל נח, מדבר בלשונו 6) כפקיד על עמו היושב תחתיו, וסר למשמעתו כעד ותקיף למשול גם כחפצו, וזה דבר הסגרת, בלתים לכל בני ישראל, בכל מדינה ומדינה:

הפקודה יונלת מאתי, שיאחז ספר הרשום, או תהיה נקודות שמות ישראלים עם עסקיהם ומספר ימיהם. תלחת הדשימה תהיה נעשה על ידי הדיינים העומדים נדחק כל עדת ישראל. הדשות כתובים לכל הישראלים לבוא בפי חשקם בכל מקום שהם שוכנים בעת הזאת, אם הינם רוצים ללאת משם מהשבתם על מרן לחותם ומדנקות כפשם על ממשלת המדינה הזאת

---

1) נעתקו מעלים החדשים [נייטונגען] ונוספות עליהם הסערות הכתובות שם.

2) מהרדכי הימיני כתוב דרש טוב לעמו ורצוי לרוב חיוני. ודרשו חז"ל לרוב חיוני ולא לכל חיוני. אם ימים הקדמונים נתמר זאת אף כי ימים האלה, ומהרדכי הישר מאמעריקא שמהנאת בחלומות והבלים לחיי הישראים מרחוק נפילים הנם ואינם! זמנים הלך רחוי לדרוש: לא לכל חיוני, ולא לרוב חיוני ולא לקנת חיוני!

3) הכי נתת ידך שמו נח לחמור: זה ינחמנו מעצב ומעצבם ידינו??? 4) ידוע מאמר חז"ל על פסוק מהודו ועד כוש אמר רב שלא מעלתו ואחרי לא לפנה ואחרי לא לנעלו, אחרי לא לפנה, דלא הוה חיים דהשיג לחלוטת כותים, ואחרי לא לנעלו דלא הוי חזי לחלוטתא ומתון יתורת דיסב וקס.

5) אחרו לעסונו נגביר שפתנו תהגו מי תדון לנו!

נמצא לפ"ז — דרך, משם יסע להיות נכנעים תחת עמי פלישתים, וספר שופטים ושמואל (עד פרשת ח') יורה כי כן היתה ההנהגה מיהושע עד שמואל והוא בגלל. ואחרי פטר שמואל מלך בכל העמים סגידותיהם, היתה גם בחירת המלך על פי הגורל ציוה ה', להכותם כי לפ"ז מחלל ה' מציאת תלמים, ולפ"ז הקדום והיסד נעיניו, לותו יחד לנגיד ומשנה נפקודיו. וכזה וכזה תמך להם שמואל, כאשר משח את שאול למלך עליהם. ואחרי פטר הושיל שמואל ללכת בשדירות לבו, ולפ"ז הטה אזן אל כל דברי ה', משם נו ובשנטו, ובחר לו מלך בלבבו ולוה את שמואל למשוח את דוד למלך תחרי שאול. ותתיצב המלוכה לדוד היתה על פי ה' ציוה שמואל, להגיד כי ה' הוא המלך בשמת, ובוחר עתה בדוד, כלשניו בשאול, להיות נגידו ומשנהו, ובעת אשר התאספו ישראל יחד וכתנו הטעתם על רמז והשנש ניד דוד, תמהו נפש מלפ, כי כלה להם לכהוע לפניו נרך, מפני אשר הוהו ה' לנגיד תחתיו על עמו *) וימלך דוד תחרי ה' והוקם נקבל כי ה' הוא מלך ישראל, והוא רק עבדו ממלא מקומו **) והמלוכה נכונה כל ימיו, וכאשר לם ונשא, כי על פיו הושיל העם ללכת בשמת ותמיס נדרך ה', וכל ימי התהלך שלמה נדרך תניו, המלוכה נפוכה. ואין פוצה פה למרוד, אך כמעט עזב את ה', הקים ה' שטן לו, ושורל עליו סוט. וכל מזמורי תהלים ומליצות הנביאים נעניו אחר עוליס לחמור: יסידת הלשון ישראל נהדרי קודש, והיא לפ תמוט כל ימי לכתם נדרך ה' לעשות ככל המלוה והתורה. וכאשר ישליכו אחרי גיוס התורה והמלוה ידרו מעט מעט, ואם יוסיפו להדע ולא ישובו, יחרה אף ה' ויקיאם מאדץ חמדתם, והיו לזעוה ומשמה ועל פני כל הארץ יהיו נפוליס. וגם משה נהוכוחיו למד כי כן יהיה אם ילכו קדי, וכאשר למד כן היה. וגם הנביאים הנאלהות ה', הניאו לשמוע: עוד ידחס ה' את עמו, ויפוזו על מלכם ויסנו נה כאלהטוכם, ועבדו את ה' נשמונה ולא יסורו עוד מאחריו, ונסלך תפלס כשושנה, ונשורש יגבל הלוך וגדול, ויהיה לה' למלוכה.

חדשים

---

*) וילמד ה', לך אתה הדעם את עמי וכו' וכו'. שמואל ג' ה' ג'.

**) ה' נחלות הלמים על ישראל, ודית עבדך יהיה נכון לפניך. שם ג' ז' ך"ו מ"ב.

דעקאָלאָניא צעיר פּאַריז 8) הגבירים אנדראַה ובנימין נראַרים צאַלדאַמ [Bordeau] הרב מו"ה הערשל והגביר מענדעצא בלאָנדאָן, הגביר אהרן נונעץ קאָרדאָצא גבירשאַלטאָר. והגביר אברהם בוסאק גליוואַנט המכס עדוארד גאנם דאָקטאָר דער רעכטען, והמכס פרא־ספּעקטאָר גונץ צעיר בערלין. והגביר לעוו וואלף צאַלמאנוב. הקאָנסוס־טאריאָן צעיר פּאריז יהיה לו כח לצלות אלפּס מכוסים למלוכת אמעריקא הצפוני לחקור ולדרוש על מצב הדבר ההוא.

כסדר מדרכי עמנואל כח חותם המגרת בדברי שלום ואמת, בשומו על לב כי יסראל להתנהג בכל מעשיהם בצדק ויושר ולאחוז בכשרון המעשה בכל פעולותיהם, שיהיו מופרשים מן התאות המותריות, שילכלכו את גיתם מיגיעת כפם, וישתפקו במועט. עוד יוסיף לכתר גית יסראל: שבשנת לחדם שעבדואָ 1826 [שנות לחדש לחדם לחדר הלחשון כ' תקפ"ו ל"ע] 9). יתקדם חב לכ', יום לכם ותורה להתפלל אל אל עליון גם ובגם, להקים לדורו אסר לכל לכל גיך נביאיו לגיח יעקב.

תמו דברי האגרת.

וזאת הטוצעה הכתובה בעלים החלקים (לייטונגען) כיולאים לאור צעיר ניויאָרק וכה תאמיה תאמר בדאָגית ספורה: את יסראל תקים! כאומה היסראלית עתה תתנערי מעפר! כי רוח ס' לבשו אכני שם מאמונם יסראל, להסיר קלון יסראל וכבר קנו מלכת הארץ, הוא כאי כבלול אסר צמחו (בלאָנד מיסלאָנך) לנחלת יהודה ולאחוזת עולם.

ועתה לבמות שם עיר לחפה אסר יקלאו את שמה ארדט, להיות מוצא יסראל ופרוצת מלך בה. אליה יקבצו אבני יסראל אסר בשאר מדינות. הממשלה החלשה הזאת אל תכנע לפני יד מלכות אחרת ודק לנך תחת אבע ממשלת אמעריקא הצפוני תהיה. אלו ימי הנחמה שהובטחו ליסראל סופנים בנבואתיהם. אסר מדרכי עמנואל כח הוא יהיה נביך ומנוח לעמו יסראל בם. גם את זאת נעשה לזכרון תולדות הזמן היקר הזה, למען יעמוד ימים רבים ושם כולך יקעבו. קללו אסר מדרכי עמנואל כח ודעיו החבובים, אל אוהביהם ויולעיהם ואל אבי נצח (אמעריקא) לא תאחר יחך

---

8) הרב החכם המפורסם צעיר אחלות פּאריז בלה דיבתו ודעת הרב דקיק לזמנו כבר בעלים הבלויים [עפּעטעליכע בלינטעטער] שחין עלתם מוחה בלך, ושחין לנוסם להיות בלויים חל הענין הזה כלל, כי תלבד שהוח אחבות קורי עכנים חין בם מתח ובם הוח נגד תורת יסראל.

9) הטעם שאחר ביום זה וקבעו לחב "לבי שבשית שמונה בחוד בלחד ושמיעין על השקלים!

6) פֿאַם יצחק מיט כּבֿד מדקי עתיקות מ׳ זאָל יהיו צעוכלי טאָל מחיים האָפֿנס לנאָת מאָרן מולדתם אל מדינת אמעריקא הצפוני, ואל יבצילו עליהם הדבר הזה. תרומת הכסף אבר ירימו כדיבי לב בצאל מלכות לאכסי יהודים מלי סנים בצכם, תכתן להם עוד הלאה. על פי האגדת הזאת אסור לכל ישראל לקחת יותר מאשר אחת לו לאשה. היהודים האחודים הקראיים והשמרונים היושבים בפלת (אינדיען) קאמע, ובארן (פאריקא), וגם אותם הנאחזים באוסבעקיסטאן בגבול (קאליפארניא) ובאיי (מאלאזאר) גם להם ימים אספע אחד כזאב היהודים, באהבה האחדה הזאת. ועל דבר מצפחות ישראל בגבולי ארן (אמעריקא) התחיקים על בית אלוהים שבתילדו על האנשים אבר הובלו מאסור, אים אים ללאומתם מהלק אחיל, בהיות מעידים על תולדותם, מהגיהם, בהתפללם אל אלהי המיוחד, ובקדבותיהם אבר הם זוכחים לה׳, בלקיחת בהמותיהם בקידושין, ובכתיבת ספר כריתות לגרושות, בקבורת מתיהם, בתעניתם ושומם, בשבועת ושומאות, בערי מקלט, בעונשין וחלקות בנעים, באערכת המלחמה ובאחי בלוחם על שונאיהם, גם לאלה יוגבל חק ובקר לבעת בית אלוהיהם, ויתאחדו עם אחיהם בני ישראל, להיות לעם אחד, ובלם יהיו עם אחד בגולה ובאחיריה! —"

באגרת הזאת, מצוה הבד מדקי עתיקות מ׳, לבצאל מכל אים ישראל תרומת בסף אבצם בקלים 7) (ערך המטבע של (מיספניה) בארקד (פיאסטער) ושומת המטבע (דאלאר). הקאנגרעס טאריוס בעיר האלוהה (פאריז), יהיה אים אחד כדולי להיות נציב ישראל ושופט עליהם, בהסכמת האבצים החשובים הקדושים מהדינת אחרת להתישן עמהם. ועוד מוציא אאגרת הזאת, את שמות האבצים העימדים על משמרת הענין הזה האמלאים בעיולת גדולות בישבה וחוץ ימים. ואלה הם הנקובים בשמותם: הרב ר׳ אברהם דעקאלאנא

---

9) הם כן הדבר מה החלוט הזה אבר חלמת אתה החים מדקי עתיקות מ׳? הלא טרם ידעת נאתנם כי לה יצוחו לך מתי מספר ישראל שער קטן יהיהם? הלוא כלם יושבים בעת אחת בבצ מלכי אסד והחמים המושבים אסדם ושופטם עליהם כעל אחר העמים היושבים עמהן אחות וריעות ומי פתי יסור הנה לעזוב את ארן אבותיו, לעזוב כל רכושו? ולבקש מקום פלטה אחרן נכרים? חיינך כי הים החוסד לדרוש טוב לעמו! כלך מדרך זה, וחדל לעזות העיר הזאת כי בגמודם תהיה מחין יוסד מחיין ישראל וחדלך תעזב מסס, ואתה נחלתך פחים לאשחק!

7) הם לעורך הענין הוא לדעת סכום מהין הסכומות החוסקים להשתקע שם? כך שואלים המהולללים בעצם, ואחרים משיבים להם: למה השקלע כסף בלי לחם ויגיעכם בלי לשבעה? [פסוק ישעיה נ״ה ג׳]

המאורים בזיך הפה עך תומם ככלות העמודם ילמו כל הקהל מזם וכ מאך זאו כן נסעו על פסדר על מקום מחל וגם זם מי' קנזעם דג. וכה כזלמם מנוכת סיום הזם מאך אין דומם לה ככל מאך היו כמותה לפנים *).

יהודה בן – יונה לביתי ייטלש.

פראג.

תולדות הראב"ע

החכם מלפי דבנו אברהם בן דבנו מאיר בן עזרא, מאך יכונם בפי כל אבן עזרא, כולך בשנת ד' ת"ת"ט **) לפ"ע, בעיר (טעלעדע) בלרן ספרד (טפאניען) בעטם ידע בכעך קרוב מבזוחם, בכיך זו מאיו כי הוכן מדחם ומבען לחיים גדול, כי כוחות בפשו התדהו בעוקו יוכך מבדי אמו, לכן זם עינו עליו לחכנו על פי דרכו מוסר והביכה, ולכבלו על נתיבת התורה והחכמה — ויהיו זלע אמת בתלמי לבבו, ויעש נטעי לדקם על קרן בן אמן, המה הכו זדם למטם, ועשו פרי תמונות החכמה, המצמחות מלבים ומבזים, וכאשר הלוך וגדל בשנים, בן הלך וגדל בתורה במעשים כשבזים ולמים — עוקו בלבו ובכפי הלמודים שלמו פלוותיהם אהם ואהם, ויהי' כעץ שתול על מים, מאך מהר לתת פריו, בן נטעי שכלו מהרו לבשל פרי קודם הלולים, ממגך שמים מעל, תורה ילמה ומלומה, ממגך תבונות שעם החכמה, דעם בינה והשכל, ומינת דרך כף רגלו מל היכל החכמה, בן מאז שלטת לחפה מל היקיעות הלמות בועדת בקהבו, מם תוקך תמיך לב בכפה מנחלי שטף הזמן מאך עמדו עליו ומנהלי ליתן תמונות ופבעי הנתים מאך השתעפו על לאמו — גם מורים מבזילים מאך הוליכוהו על שלי תלומות החכמה, שלולו עיניו במראות כשבזות מחזי שלי תבונה

לבי

*) אחי מי יתרחל! בחכלמו הטוב הזה, חת ה' מלכנו יעבוד ויהודו מילך, חת פי מלכנו יעשם, ויחת פקודתיהו בשמור תמיד בלב שלם כחשר עשינו על עתם, בדית יחד יהיה לנו עם העתים חשר יחלנו יהבינם בהוכם, בחורם נלכה לבשיבל בזים ולעשות הטוב והישר כחפן מלכנו, והיה זה לך עוד לנו ולכל בית ישרחל מעתה ועד עולם.

**) לפי דעת בעל היוחסין נולד בשנת ד' תתל"ג אבן חכמי נטיתי לדעת בזעל סדר הדורות.

נדרים מלכים, להג חג ס' מקדש קדש. וסס מזון גדולה המוכחת על השלחן ועליה חלות בכתב ולחזן עבדית

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד!
ארוט מקום פלטת העברם, נבנתה על ידי
מרדכי עמנואל נח, בחדש תשרי תקפ"ה ל' טעפטצאבער 1826
בשנת חמשים להירות אמעריקא הצפוני

ועל השלחן עתיד קערת כסף לחת ובה שלשה דגדים מלח: בר יין ושמן (9).

כללות העבודה בהיכל וכל המנהגים הנלוים אליה, ויקדש השר מדבר עמנואל נח בקול גדול מעל הבימה לשר שם ופניו אל כל העם:

שיזי וגילי את ישראל! היום נהיית לעם!

ועוד מוסיפים בעלים חדשים להודיע לכו אשר נעשה נדבר תוכנת מוסד ישראל בעדינה חדשה שיתה עבית התפלה שם היו נקבלים לבושים ודגים וחזונים, לעלות סדר העבודה והתפלה. ויתאספו על שפת הנהר עם דג ועלוש, שלא יכלה החיים לשחת לותם על מעבר המים. השר הסופר ניישראל מדבר עמנואל נח, היה לבוש מעיל מצי ומעשה דוקס, ועל לוחו דגיר הזהב עם מעטה של זהב (גאלדענע מעדאליע). משני צדי בית התפלה, היו עומדות שתי שורות מלבד החיל ובין שניהם הלכו וכשנו קצוני קבל שר הלכו אל בית התפלה. ובעת בהליכה נגנו המנגנים על כלי הזמר בזמירות מספר חדש הוקדש יהודה החשמונאי מכ"בי. והעבודה היתה שם על הסדר הזה, בתחלה התפללו תפלתם בכוונת הלב אח"כ שודרו שירי תהלה ושבח מספר החשמונאים. גם קדשו על הבימה פסוקים נאותים אל הענין הזה מבבילים הקדושים, ובסוף אמרו מזמורי תהלים (סמני צ"ט ק' קכ"ו) בלחון עבדית ובכל העבודה והתפלה עכו המשוררים

---

9) חלוי הלה בדעתו המסבעת לרחות אל הקדמונות שהיו לחמי הודה וקדוקי מלות שתי הלחם ולחם הפנים חו מנחת עני וקדבן עולם ויורד בדלות ועניות שהיתה עבודת היפת קחת ויין לנסכים וישמבים לאחת באשר עשה יעקב אבינו ע"ה שהניח מלבה ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן כניחוד המשכנות, שעיקוד קיום הבדר הוח ליקח הסמן אבל הנסך אינה רק הכנה ושהכם אל העבודה. וכ"ע הרבה שם ובסך עליה נסך אחר וניסוך הוי חדוש כדין עתידי למעבד בהבח דשבועה. וחדוק עליה מאד ושתה. ויש חומרים היכחות אל הפסוקים שהבלים לחם בבד אחוז יפעד ויין ישחה בבד אחוז, להבאיל פויס משמן. ואח"כ חומר כל הרחזים אלו הבל ובדרי הזהר ואין עלינו לבחר אלומות המשחבש וכבר אחרו חז"ל אין אחוז אלו דגדים בעלים.

להעמיק בו, עד אשר יגיע בכוחם מעשהו, והיה שכר גדיעשה בזאת, וידע כל סעיפי ודרכי, — אך על זאת יתפארו כל אלה כי כתב דבריו בקילור במרץ, ועלה בידו בדרכם מקומות בגדרת השפל, ודבר הרבה פעמים במלאכה ובחידות, ומתורותיו היקרות אך בגלות לגבולי חקקי לב אשר יוכלו רק לעומק מחשבותיו, ולאחד תוך פנימית רעיונותיו, לכן לקטני מרץ נעלמות ומכוסות הנה —

ובאשר חשק כל היום לעסוק בחכמה ודעת להרבות קניני השיכל ולאגר בחפציו למודים יקרים אז עוד אין מולקחו, ועבד בגדלות אחרות, ונכסף לתקומות אשר בחכמה נכתב ביתה והדעת בגדת — וכן גם בשנת ד' תתק"ו עיר רומי *) מקום אשר מגיע מזוח לכף רגלי השיכל, כי שם נקשרו לו כל מעיני החכמה והמדע, ולתורות שמי קדישות נפתחו לו שערתיה לתוכיה —

כי העיר הזאת היתה אז מושב חכמים וסופרים, כן מעמנו הן מהמולדים, ואולי הספרים גדולים על מאד, בפרט בשלמון (וואטיקאן) **) וגם אחר עת נגיד, כי אין מדעם לבאר הסוקקת, ומעין נובע לרות למתורו, גם אחר שם רב מספריו, ובתוכם ספר המאזנים אשר נודע לכל, ורבים עורם בנותים שמה בכתיבת יד בעקר ספרים הכ"ל — בשנת ד' תתק"יא היה בעיר אאנטוא, בארץ איטאליא, ושם כתב את ספרו צחות הלשון, ומשם הלך לעיר האדום, בארץ אחיה, למקום להלמום והעיר הזאת גם היא התנוססה בימי קדם בין ערי המפולדים, כי גם שם החכמה בתה היכלה, וגם רבים מחכמי רומי הכינוהו לשבתם, גם חכמי תלמוד וסופרי עמנו, אחדו ויסדו על הלי שמה — שם אחר פירושו על ספר דניאל — גם בעיר (לוקא) יצד ימים רבים ושם כתב פירושו על התורה —

ובכל מקום אשר דרך כף רגלו, הלך לפניו כבודו, וכל העם שמו לקלסתו, זקנים וחכמים שמחו לראותו ובלכתו תודה הציעם מספה לשפה, יגל אשר ראו פני קדשו וכל העם קרא אחה! ראינו מוד! החכמים השתוממו על חכמתו, ושמי הארץ התפללו על דוב עצותיהו, ויהי' מדי עברו מקום אשר יצד שם ר' יהודה הלוי בעל הכוזר השתוחם הפיים על מכתם הראב"ע ותורתו ויתן לו את כתו היקרים לשמה ***)

הוא

---

*) עיין בהקדמה לספר **הצחות**.

**) וכהיום ימצאו שמה יותר ממאה אלפים כרכים, אשר בכתב שמה שם גלי מספר.

***) עיין בפרק מ"ג בספר תשור עיונים וכן כתב בספר חות יאיר דע"ב ג' **הראב"ע**

דני יפת הלוי *) — וכן היה הראב"ע לא לבד למופת בני עמו, גם בין העמים יצא שמו בשמם בגבורתו, ובגוד והלל שעוררו כל חכמי דורו.

רבנו משה בר מיימון ז"ל אמר כי בעת ההיא, אמר לשורו כלך תמיד, ולעוגה מצפונו אלו עוטים, כגד את הראב"ע וכל מכתביו וספריו על מלך, על אמר לזה את בנו לך לשחוט מצאל החכמה, אמר הפך הראב"ע ולשתות ממימיו מים חיים ותאלנה עיניו וכה דבר אליו **) „אתה בני הנאמן לי, אני מלוה לך, אלא תעיין בפירושיו ובחבוריו ולא תטרח שכלך בלא בפירושי הראב"ע, בחבוריו וספריו, כי הם טובים מאד ומועילים לכל מי שיקרא בהם, בהשכלות יפה, בשכל זך, ובעיון דק. ואם אינם כאמר המיוחדים, כי הוא היה כמו מאדאם מציגו ע"ה בדור, ובל שתקרא מדבריו ומאמריו אמר ידבר בהם, עיין בהם יפה להשכיל בהם בהשכלות רבה, בשכל זך, ובעיון רבה, כי החכם הזה לא היה מתפחד מפוס מלם, ולא היה נותן פניו לפוס בדיה" — ע"כ אם כה דבר עליו החכם הגדול הזה, ומה יענו מלחמו תולעים ורמשים, אם אלה בלעגון שחה לפניו, ולא כי יבלעו ויפולו לפניו מזועי הקיר.

דהרד"ק אלהריו"ל ורבים מגדולי עמנו אמר חיו לעת בזאת כולם יעדילוהו ויקדישו את שם הראב"ע, ***) ובאלו גו בל עם בני ישראל, גם העמים המפורסמים בקהל חכמים ובכל מקום אמר הזכירו את שמו יבלכוהו, ותהלה ובגוד כיתניס לו. — ****) חכם אחד מחכמי העמים אמר, כי עוד לא קם בישראל אמר יד כמוהו תוך עומק הכתובים, הוא קולע אל השערה מעדת לשון הקדש, ולא יחטא, הוא יפשוט מחלוקת המפלים, והאלה האמת באהלה, ובדוב יפיה — הוא לא דקף על פני מי חכמה לבד כי אם ירד תהום עמוק, והעלה פניניס, דאמות ובנים מסכיות יקרות מגמזי מדומים, ובכל דבר חכמה ומדע אמר עיין בו עשה פלא ויפלא לו יתר שאת, ויתר עז, אכל אמר עברו לפניו לעיין בלבד הזה, כי הוא לא עיף ויגע להעמיק

---

*) החכם הזה היה אבות הקראים, אשר הראב"ע נסע עמו כך, אחר עם אחר תורו אחל וקליפתו זרק ומאכיר דבריו הרבה פעמים בפירושיו בשם יפת שתם —

**) עיין בהגהת ושטות הרמב"ם ז"ל אמר בתב לבנו התכם הגד ר' אברהם ותתלח נועם לנפשך —

***) גם החכם ר' נחמן מטודילה, בעל המפעות, מפאר את הראב"ע הרבה בחבר, עיין בספרי ומפעת בניתן שם מאיר את הראב"ע הרבה פעמים.

****) Richard Simon.

דעם הר סלעים, ונעם מלון החכמה, ומחיר נקלעו לכל פינות העלון,
העם הסולעים נחשך דלו אור גדול אור יקרות —

בשנת ד' תת"ל הלך הרא"בע עוך פעם לעי דהאדום ויהי כי יצא
שמה כאדעצ שנים וימת ויאסף אל עמו, כן מתם ונצעיס שנה
ונצעת מיתתו למל: ואנדעם כן מתם ונצעיס שנה נצמתו מחרון אף
העולם — ואחרי שלי הזה קדוש לע"י נוס לפני מותו לנשת אותו שמה
ולקבדהו, נאלמת הקדושה *).

ספרין היקדים המלאים זיו ומפיקים נוגה התורה והחכמה, לשר נועדים
לי לגיגה פה לחך לחך:

א פירושים וביאורים על כל כתבי הקדש תנ"ך.

ב סוד התורה על כל פרשה ופרשה סותות, מסתרי הקבלה עודנו נכתבים
יך. נעקר הספרים המכונה (ביבליאָטעק דער פאָטער דעם
מַרמטמריואם בפאריז) —:

ג טוב שם, הוא לשר הוסיף הראב"ע על ניאורו לספר קהלת, גם
יורה נו איך יכנב אדם בחייו לחי' חיי, מאוחרים, עודנו נכתב נעקר
הספרים המכונה (במדיאניטש ביבליאָטעק) נעיר מקטפֿארד —

ד אגרת שבת, נו יספר הרמב"ן כי נא לו בשבת בחוש הלילה והורם
לו חיזם הלילה יחשב לשבת, והוא נגד אותן המושנים לילי
מ"ש לשבת נקפם נעיר פֿרמנקפֿורט נשנת ה' תנ"א ושוב פעם
בשאסטערדאם נשנת ה' תס"ט.

ה חי בן מקיץ, מלשר משכל ושוכם הנפש אחר הפרדה מהגוף כלפס
שתוך שלי מכתביו נשנת ה' תצ"ג בשאסטערדאם.

ו"ן יסוד מורה, ונקרא גם כן יסוד התורה על המות וסדר הלמוד,
נו יורם דרך איך ילמד המורם את תלמידיו ולעשות יקדיש
לכל דבר כתבי קדש ואז ילמד הגמרא. נקפם בקאָנסטאַנטינאָפעל
נשנת ה' ר"צ.

זי"ן השם, על שם המפורש, וגו שמות פרקים עודנו נכתב נעקר
הספרים מקספלרך (במדיאניטש ביבליאָטעק)

ח מאוזנים

והערות ותגיות הרבים בספר נרחשית בשם הגאון — בס העתיק[ה]מלטון עדני ספר
initium Sapientiae. מחכמת (החסטרחאמיה)

*) ונעל נמת דוד הניח שנסער בקלסורה חולי המקום שזה נאחן אפיל נמחוז Haleb ויקרא Kalairum על שכר פרת — אלן רניס מחכמי העמים חומדים שמת על לי דהארום וקרוב להשמין שמת שמה, אחרי שלי שזה קרוב נא"י, ולכן נוס לשחת אותו שמה, ולו המקום רחוק היה, לא נוס כן —

דהוא היה המלך במצרי ספרי הקדש, כגיל בין הפתגמים כאשר ידעה כל המעיין בדברי ובפירושו היקרים המלאים זיו ומפיקים טוהר החוכמה והחכמה — הוא היה בקי בכל חלקי הש"ס וגם היה לחך מבעלי התוספות *) דופק מומחה, פילוסוף, יודע בתקופות ובמערכות, יודע מסילות הכוכבים, שמש וירח, לכת המזלות — גם מלא בחכמה חזקת דברים חלקים לא שערו חכמים מאשר קדמוהו גם בחכמת הלטינגות (מטטרקוֹגיע) עשה כניל, ויקיו דג לו, **) הוא היה אף למקקדים דגל הבוקר בספרי ירחה בשעת השתכלות, לוך עמל ויגע הלים הזה ליסך לטון הכשבה לטון העבדית על מכוכה הלשון ולעליה כימי קדם — הוא היה מלין בנאמן מאשר מלאני כאשר פקדוהו אלהריזי ור' שלמה בן נבירול גדולי המשוררים, עוד ימעמו בזמניהו סידו הכשבים ומלילותיו בזכים, מלאים חן ויופי, דוח מלאים דבר גו, ומלילות דמות על לשונו, וגם הדבה לעשות תפלות יקרות, הלא המה במחזורי הספרדיים הוא הדים לטון הקודש אשר הוספלה בעת הזאת וגולל הוא ומחזות מדעיו ר' יהודה הלוי ור"ם בן גבירול ומא"ם ובמרי קדושים עמו אל גם מעט בשדיך מאמותיהו הקדושים לשונו הקדושה, בזן יקרה אשר בשלה לנו בשדון יקדנו מבדה, לגלח בשכחה זכרה חלילה —

דהוא גלחם מלחמי ה' עם הפיטנים אשר חיו לעת הזאת אשר הסידו בדרכי עלטון הכשבה, שפת הקודש והשחיתו הוך פני' ***) וגם הוא היה גדול בין הפיטנים אבן לא לנו חלק ממופת לוך שפתיו מלבע נעמה, אך לשחיו בני הספרדיים חלק הגדכה, המה ידוו מעשים מאשרותיו בתפלות ובילות אשר מחזורים כמלאו — גם בלשון בבדי ועדני אשר היו בימים הסם שפת חכמים היה בקי עד מאד כאשר ידעה כל הקורא בפירושו על ספר איוב, ובחקירותיו על פירושי דברו סעדיה הגאון על התורה אשר בלשון הערבי מבדו ****) וכן עלה הלים הזה עד דמם

לקח את ר"י, וכן כתב האברבנאל פ' כי תשא דכ"ע ב' ול', ואשר לדברי הראב"ע ונלד אחר לדברי ר"י הלוי חותמו בעל פ' הכוזרי.

*) עיין בשתחא ר"פ דו"ב ע"ש בתוספות קידושין דל"ז ב' התכלית דף כ' ג'.

**) כנראה מפ' כי תשא מה שאחר כי מצ יפקדל דלי ועיין שם, וכאשר ידעה כל הקורא בספריו בפרט בספר הגוזלות, ולחכמת חכמים.

***) עיין בפירושו על ספר קהלת בפסוק ע"ב יהי' דבריך מעטים.

****) הלא נודע כי רב סעדיה הגאון העתיק כל כתבי קדש ללשון ערבי וכתיבם רק בידיעו התורה ועל העתקתו ופירושו עשה הרא"בע הסבות רבות והעדות

נא **מכתב** אמטרמלביוס *) וכולם כלי זמתמטים למדינת כרומי הממים עולכו נכתב נעקר הספרים בליידען:

נב **כלי** נחשת מלאה כמה מעלות הממ וכילה והמזלות נעיבולם וגם זה חלק מלמנית חכמה נמלא נעקר הספרים נעיר טורין.

נג **שמוש** לוח האסטראנאמיא (מסטרמאמיסט טאפעלן דעם Almatoni נעתק מלמון עדני ללמון עברי) עולכו נכתב —

נד **ספר** הגורלות מלכר מחכמת המלטנגנות (מסטרמלגיא) עולכו נכתב.

נה **חרוזים** על שחוק שאך עם כעתקת לשון לומי נלפם ה' תס"ז נתוך שלדי ספריו:

נו **שירים** וזמירות לזכר חספו נעלי המלילות ר' יהודה הלוי ולבי שלמה בן גבירול נלפסים לחסוכ בקאנשטאנטינאפעל ה' ש"ה ועוד תפלות ותהלות לשל, נלפסים חלק המחזורים להספרדיים וגם דבים מהמה עולם נכתב —

נז **ספר** העצמים ספר יקר מאוד, בו יבאר מלהים ומשמו הגדול מעלמות הנפש, ויסודי המוקים ומוסך הכבל —

נח **ספר** התחבולות בו יספר הראב"ע מתחבולה ועלמה לזכר העבים, עת הלך עם חמת עשהם תלמידיו ועוד חמשה עשהם מבשים מעמי המרן דיקים ופומזים על יס המענעי, והנה קס סעהה וסופה והמיה חזקה להשבר ויומר כי החובל מחבי חזכר בוה מקולם להצליך על המים כל דבר חזכר היה בחיה להצליך גם חמה חבשים והכפיל בולל מי ומי חזכר יובלך חמה חז העבים הרחב"ע להצליך תמיך התבעיני וייעד הדבר, חז הניב הרחב"ע תלמידיו ויחל לבשים על חופן חזכר יכללו כל תלמידיו, וגם על מחך לא נפל הגולל למות, הסיפור הזה ימלא נסוף ספר דרכי נועם לר' משה בן חניך חזכר נלפם בוטענדיג נזכות ה' ש"ו —

מכתם על הראב"ע

אברהם בן נחור האיר הארץ
בעור חשכת אולת פרצה פרץ
אברהם בן מאיר האיר שבעתים
לעת מאורות הגדולים הפיצו קרנים:

י"ט שפיץ

---

*) עז גיבט צוויי־ערליי אסטראלאביום, אייגעס אין דער אסטראנאמיא אום דאסיס ריא העהען דער שבערגע איבער דען האריזאנט צו מעסטען, אייגעס ווילכעס צור זעע געברויבט ווירד, דאו דעס אבענעסרא האנדעלט אן דער אסטראנאמיא.

ח מאזנים אף מאזני ל"ח ספר דקדוק לשון הפעלי נקפס לשון זין
ספרי הדקדוק של ל' נמסר קמחי בווטענדיג שנת ה' ש"ו.

ט שפה ברורה, גם זה הספר מדבר מדקדוק הלשון, כפרט מאותיות
השמוש נקפס ללשון בקאָנסטאנטינאָפעל, שנת ה' ר"צ
והספר הזה יקר מאד צימיכו —

יו"ד צחות הלשון כו יורה למות ומליצות הלשון, גם מחלקי לשון
הענדי ומיסודי הדקדוק נקפס זה פעמים —

יא שפת יתר ונקלע גם שפה ברורה, מדבר מאותיות לשון הקודש מעט
הכמות ודז הלימות, כי קטן הוא מאד והוא עולנו שנת3 —

יב חדרה על אותיות, מותיות אהוי, נקפס בלשונם עס התכ"ך לשד
הויליג לשוד בוקסדאָרף באזבורג וגם נקפסה לשד שניר

ליידען שנת ה' תי"ח ונעתקה גם ללשון דומי עס ביאור מספיק —

יג סור ביאור על פי הקבלה על תמונות מותיות לס"ק עולנו שנת3
שנקר הספרים שרומי שלמון וואטיקאן.

יד עורכת המזמה ומקלע גם ערוגת ה', פרדס חכמה מאת אפי
ראָזענטהאל ממס שלחני הטבע ומסכסך, קלר בו דבדיו וכמעט
הוא ספר חתום, עולנו שנת3 שנקר הספרים בווטיקאן.

טו שיר על הנשמה בו יקר מכמת הלקט, שנאמר בלילה עת שנתו
ותעלה מדוש שמיטה אל יולדה, להודיע מעלה לשד פעלה
יוס העבד, מלילה נקה עולנו שנת3 שנולד הספרים בווטיקאן.

טז ספר המספר, יקר מאד תכונות ושלכם, עולנו שנת3 שנקר
הספרים בווטיקאן —

יז ספר האחד יקר מאד לשני המספרים ודז יקרו עד מספר יו"ד עולנו
שנת3 שנקר הספרים בווטיקאן —

יח ראשית חכמה מדבר מחכמת התכונה, מחזקון מהלך סילח ומלכת
הכוכבים והמזלות, עולנו שנת3 שנולד הספרים בווטיקאן,

יט ספר העולם מדבר מעלמת ושבע העולם וזה חלק מלאכת חכמת
שנתיבת יך נמלא הספרים שעיר המנאָווער (מין דער
מאָפענהיישטען ביבליאָטעק).

כ תשובות שעניני חכמת הכוכבים, מאד שלא לו ל' דוד בן יוסף
עולנו שנת3 שנולד הספרים שרומי סמכונה אטדילעמיטש
ביבליאָטעק.

בתחלת ספר המורה ולהרב רון יצחק מברנשלאל ז"ל בפירושו למס' מגות; גם הרב רמ"ו ז"ל בספרו יין לבנון ליישר על תורותיו; אף היקרים בעל ת"י ובעל יסוד הדת דברו בכבדות ובגדולות בעניין זה: ובחנו לא בחנו לסתור פירושיהם, גם בל נרחיק דעיניהם כי בכלל דבריהם: אמת כי מקור המלה הזאת הוא צל ועל כל זה תיכנו לל לנך, כי נודע שבכל לל יחוייב שיגוד מדבר מסך מבדיל בין האור להחשך אשר עליו נרמה הלל, וא"כ אם נניח לל נקיש ונשפוט שים פה דבר מסך ממש; ונם נסיפוך הוא אם ים דבר מסך ממש, נקיש שיתן לל, ועכ"פ הלל תיכנו ממשות בעלמו: ובחנו בחשוב שהכח הדוחני המעמיק עלמות הדבר אשר החומר הנשמי עליו יורה, והכיכר והנודע מפעולות הנשם, נקרא בלשון עבר צלם, כי על ידו תודע פעולת הדוחניי, והדוח העליון הטוכן בדבר והמוחל בכל חלקי ופרטי החומר ההוא יתלחם על ידו · — אמנם בני אדם מוחזים פעמים רבות מה שמלמים הוא הכח הדוחני ותיכות הדבר ודבר יחות, והמם תועים מדרך השכל שחו עיניהם מדחות כי תיכנו רק פעולת כח דמיוכה, ומה שמקיפים ממנו שהוא כח יחיי הוא כחם וכוחו; וחמיניהם כל עוגבי חלהויות דבות, המגדילים לחשים מתים וחוחזים שאחו בחברת שאר החלהים, ויש לחם כח וממשלה בעליונים או בתחתונים בים או ביבשה בחם או בדוח, כידוע לקורא בהבלי המלדים היוכים והדומים מימי קדם · להכח הלחתי הדוחניי היחיי נקרא בל"ח (גייסט) *כי חם זה מורה ג"כ על כח בלתי נלחה הדוקה בפנימיות הדבר; להחני נכנה חם (שחטטען) המורה ג"כ על חזיון למיכי העולה מהחלדים מהחטטמכ למוח בחלום, ומהחם לעיניו מדחות תמוחות לחנשים מתים קוברים עמדו, ובהקילו ואין קול ואין קשב **) · — לכן מלחנו שיחוד הסם הזה אשר בפי החלילים הנעשים לזכרון דוח חליל אחר יחבדו ממנו כי לוחו טוכן על התמוכה הזאת ועוכה למו בעת נרחם; ובלחת חמוכה זאת בעות דוח וחלום כוזב אין בה ממש ***) אבל! עיניכו הדוחות כי הכח המעמיק יחות הלחם דוח הלחם העולה למעלה, גו נבדל ונשגב מכל שאר בחוחי חלל ומחבר כוחות כל

---

*) גם המשכיל ר' יוסף יחלנחלאן בספרו אלומי יוסף ניטה לדעתי זה.

**) גם הרבל בשון התשבתי ידיקתי · השמון קורא לתחזוקת סגולות בחזיון בילם ג י ס ט ע ר; חולם השם רק ש ח ט ט ע ן וחזיונם דבר חון להבדותם ומחובניו — תזיעקטיף — רק בקבל סרוחם ומחשיגיו — סוציעקטיף — ·

***) ומזה, ותת כל צלמי מסכותם (במדבר ל"ב כ"ג). וחפסר שלזה רומז ג"כ הכתוב: פסל תמונת כל סמל (דברים ד' י"ו) כמו צלם בחילוף חתון ובמיר חות לד"ו נחות סמ"ך ממונתו ·

פתרון פסוקים נעלמים

כחלום מהקיץ ארני
בעיר צלמם תבזה:

(תהילים סיד ע"ג פסוק ד')

תרגום הרמ"ד וניחוד הרי"ג בפסוק זה קשים בלתי רגיל לקריאה ולפי הסך:

א) תרגום צלמם (סטטשענגליק) לא ידעתי יסודו, כי מי הזכיר הצלחתם? ולית לשונו הסך הזה יסודת על הצלחה מדומית או צלתי מדומית? ומפ בזיר ל"ט בצלם יתהלך איש תרגמו (סעמען) מדוע כוסיף פה לחבר מלין תיבת גליק?

ב) בפסוק בצלמינו כדמותינו (בילדנים ס'ק"ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם (בס ט' ו"ו) וזולתי בל יוסף איש לפתרו חלילה (סטטשענגליק), ומה זה משונה פה מפי? הלא שדשו לחך!

ג) בתרגום הרמ"ד בל מכר מלומה מניחוד הרי"ג של בעיר שר"ל בין יושבי עירנו, וגם בכל הסיר כולו אין זכרון מעיר או מקום, ואין זה מדרך המשורר לשמור בעיר בקעלות ה' סיליעשע פון צלתי בפקר עדיין פה העיר ההיא בדבדיו; ומפ עך הנה בפסוק י"ח ו"ט סיפר ממעלת הרשעים בכללות צלתי לילוף על עיר פרטית, מקום ישבם עתה קדרו?

ד) מה שהוסיף הרמ"ד להשלים מספר התנועות בחלק השכי ל"ו (מאַהד) לא ידעת להולמו, כי מלבד שהתיבה (מאַהד) היא מלה נושכת וצלתי מובלעת רק בפיפודי ימי הפרשים — ריטטערלייטען —, אין כוללתה שקד מוחלט או בזיון, רק הגלה וסיפוד הממון פה לחת פה שקד, וממנה נשתלשלה תיבת (מַה ד ע ן) הרגילה עוד אלינו*) — וכוללתה זאת בלתי בתלת בדעיון אסף המשורר.

לכן נחווה דעתנו ונצלר בתחלה בדר פה צלם. דגדים בכתבו על פירוש מלה זאת וניחוד על צלם אלהים כמו שכתבה להרמ"ס ז"ל בתחלת

*) תחרי בתבי הוראת מלה זאת מלאת חון לי בספר:
Beyträge zur deutschen Sprachkunde, v. der Akademie der Wissenschaften in Berlin 1794. Aufsatz v. J. H. L. Meirotto — תסר נחמד פה בדברי פס.

ומעצען וסמפינדסכים מסך נדלת ושחמסה ומעצען נסוגל
על דרך זה:

ט — ט — ט — ט — ט
ט — ט — ט — ט — ט — *)

מסר כל פסוקי הסיד מפולסים ככה, וקר הפסוק הסי כל
הקודמים מהלקיו כי לו ג' חלקים ולסס רק שנים **) ולכן שיכה סס
הסמ"ך סלוסו וסייס בתנועה קלה.

ישׁשבר בער שלעזינגער.

בעלייכטונג.

בּיים אונטערריכטע אין דען מקראי קדשׁ האלטע איך עז איממער
פֿיר מיינע בעדוֹפֿספּעליכט ימדען פֿערז אים טעקסטע ענוויא
צו ע רוואָגען, בעפֿאָר איך דער איבערזעטצונג, זיא מאג פֿאָן וועם
נור איממער הערריהרען, צוטרויען שענקע. איך פֿאנד צוווייליען
דאס דיא איבערזעטצער, אויך דיא פֿאָרטרעפֿליכסטען, דאז אלל=
געמיינע לאָאז דער מענשהייט — ניכט=ערריכונג דער אָכסטען
פֿאָללקאָממענהייט — טהיילענד, דען טעקסט גאָנצליך מיספֿער=
שטאנדען אונד נאר אנדערע בוכשטאבען געלעזען האבען. אללען
מיינען אמטסבריהרען, וועלכע דער יוגענד אין רעליגיאָנסביכערן אונ=
טערריכט ערטהיילען, מאג פֿאָלגענדעס בייאשפיעל צור וואַרנונג
דיענען, ניכט יעדער איבערזעטצונג בלינדלינגס צו טרויען. — מיין
טהעמא זייא דאז געלונגענסטע ווערק דעז פֿאָרציגליכסטען טראדוק=
טאָרס

*) ומס סמסוגר ונסייס נתנועה מרוכה זה סוח מדרך הסיד. ומי חסר ירלה
להסניע נספר נידיעות הסיד נלמזעות מערכיות יקרה ספר
K. F. W. Kadisch, über die prosodischen Grundsätze und deren Einflus etc. etc., wie auch in der deutschen reimfreyen Dichtkunst. Halle 1796.

**) ומי יודע סחס לח הוסיפו מחספי מזמורי תילים כל הפסוק החחרון נסייס
בדבר טוב ולנמוד נתחמר מוסרי, כדעת מעמיקי הענין נמקרחי קודם
נתחוויים מחריים.

על המדות הכפשיות נפשו ועניו אלהי נשף ומדומם לפק גו, הן במדותיו הן בהכשריו הן בקניניו הן במעשיו הן בהנהגותיו הן במשלח ידיו והן בתוצאי גופו, אשר חננו אלהיו להיות מוכן להבין ולהשכיל לחקור ולחשוב ולעשות בכל מלאכת חרש וחושב, בכלם גדול האדם ומשוטר בשור והדר. ולכן כתבו רבני הפס י"ת ו"ת, וחציף האדם מנשף בצלם אלהים; לפ כן בשיר ל"ט אשר פס חפץ המשורר הקדוש לרבר על תפיסות האדם כי שוף תמורתו, וכל לחוש הכל אם על יתמוך ה' לותו ניתיכו ונשרוש עוזו, שימש ג"כ כתף ולך במונן לחר במלות: לך בצלם יתהלך איש *) ותרגומו כמעשה ילי הלמ"ך (ס ע מ ע ן) המורה ג"כ על ניוני חלומות הזיות ותמונות מהבילות אשוך אשר ילמין לדם המוניי כי רוח מעולם לחר כדאה לעיניו ולינכו מלומה לק ילין לחיכו. גם בפסוק שלפניכו שהמלין אשף המשורר לנגן הלשנים, ימלין כי כל ישעם וכל שיאם לינכו חמסי, לק כחזיוני הלמון הפוחדים משעשים מזיונות לילה, ונקומם יגונו ויעטו כלימה כי פחדו מאפע והנו מאפס.

ועתה נסניס לנדני הדיק"ס המונאים במכלל יופי אשר לפי דעתי זה ג"כ דעת הלמ"ך) אשר אמר בעיר הוא פס כמו בהעיר לטון טעדט ויקינס, ונעזוב אשר נדניו אלה בעיר הוא שכפל מן בהקיץ והפסוק נוסף מפני מאמרים מקנילים — פאראלעל זעטצע — וניתוחו הוא

כחלום — מהקיץ — בעיר — צלמם תבוזה:

ותיבת אדני הוא מלת יחס הקישים — מקוואטיף — וחנרו לפק המשורר בתוך המאמר על הדרך אשר נחזה בתהילים לפניכו לבעזור יסי, המאמר בעל ב' ג' מדות, ותרגומו כמעט בכל חלקיו כאשר השכיל המוקי המלין דמ"ך כ"ע, ולק אשר ממנו בתרגומי שכה:

דוס אמבעט מיהר שטטענוועזען הערר! זו טרייאטן,
דעס וואכענדען נוס לויטען שפאטט.

משקל תנועותיו בלתי משוכם מאשר הלמ"ך, כי גם הוא בנוי מלרבעה ימצען

*) לף כרכ"ו יאשר פתר חותו על דרך שנח והוא לשם חלניט, כי בחלק שלחריו: הוא סם על דרך נשוח ונקל.

הדעות הנכונות את עצם כח למיונו במצב הנפלא, מצד ימים נו את המלך למדם מצד יצאה להם עתים ואליו בויש ידלוהו, לוך יסוב ויפנה פתחום בעצם המאמר הסוף להדעיון כי אלנו המנוחה לכבוד תבי' הפך התלכים המחדים, שהוא פעלת כח הפעיה! וזאת תתנגך לכללי המליצה ומחבוב, כי אחר מדברי מליצות הנפלאה, להתבונן מקרה כאילו היה דבר בגמי ולבלית לעיניהו חליפת שבי הציורים בעבור היחס אצל בימים, למען תת בזה את המקרה בסוף מוחש ולהרבות הדמה בנפש השומע ממך: עיר עז לנו יסועה ישית חומות וחל, למעה כ"ו, בקב"ה יסית לנו הישועה בעצמה לחומות וחל, וכן: ושמתי פקדתך שלום ונוגשיך נדקה, למעה ס', השלום הוא יהי' פקדתך והנדקה בעצמה תהי' נוגשיך, וכן בפסוק הסמוך: וקראת יסועה חומותיך ושעריך תהלה' אין העצמה בזה כי אם מליצת הפלאה, והנציח אומר לציון: יסועה תקראי חומותיך, כי היא תסבך ותהי' לך לחומות וחל, ותתהלה בעצמה תהי' שעריך, ומתרגם הפעדה מלא הדבר הכתוב בפסוק הקודם: ושמתי ונו'; ונעלם ממנו בעצמה בפסוק הזה, כי ממצך אחר תרגום יב"ע', והנה סם מנוחה שתי הודאות לו' דשמוה יודה המאמר, מצד יכוח זו העצם, והוא מלא לצ; ושנית יודה גם המקום יכוח זו העצם, אמל: ויצב עמי נאוה שלום ומשכנות מבטחים ומנוחות שלוה למעט לו' עניני מקומות המנוחה, וכן: נאלן חדרך ומשק מנוחתו זכרי' ט' עניני רעזידענץ, וכן: זאת מנוחתי עדי עד, תהלי' קל"ב' והנה לפ"ז גם פה טעמו: ומקום מנוחה המלך יהי' הכבוד בעצמו, כי לא יהי' למסתר לו בית חומות בצורות, כי הכבוד בעצמו יהי' משכנו' ותרגומו: זייגע רעזידענץ מיט עהרע.

תורה צוה לנו משה (דברים ל"ג)

תרגם הרמ"מן ז"ל: דיא תורה וועהרע, דיא מוזי משה גענאמטה' וכן מוקלום: מודיאמי די יהב לנא משה, והנה בכל מקום תרגם נום בחלות פקד; ובמקום הזה תרגם יהב, בעבור מצד נפלא בעיניו לתרגם פקד, כי משה לא היה המצוה, כי אם השליח' ואם למנם מצאנו פעמים רבות פעל נום ונומאו משה, הנם יקרה זה, אם יהי' מבדר בעצו, כי השליח יבדר בשם שולחו; ואולם בלשון הכתוב מעט מזעיר המצוי ורק בחלות יחידות: לך על כל התורה קשה בעיני מוקלום למדו לשון נום על משה. לכן תקן בתרגומו את הקשה בפנים' והרמ"מן ז"ל לא חס לשנות, כי הלוי יתיחס גם לשליח בעבור שולחו' והנה לפי דעתי לא הטיבו הגדולים בחלה מצד תרגמו, כי הפעל העברי נום יחסם דבקו מן הפעל בהשכנה' בעביעטהען, כי בהשכנה יצקה הדבר ניחם הפעל, והגוף ניחם שליו,

טאָר, דיא פסאלמען דעם אונז אונפֿערגעסליכען העררן מענדעלם־זאָהן אים פֿאָרליעגענדען בייאשפיעל:

ווייראו כל אדם •
ויגידו פעל אלהים
ומעשהו השכילו • (תהלים סיז ס"ל פסוק יו"ל) •

הערר מענדעלסזאָהן איבערזעטצט: אונד אללע דיא עז זעהען, זאגען: אָ! גאָטטס האט דאז געטהאן! ערקענענען, דאם זיין ווערק עז זייא •

היער האט ה' מ"ז אָפֿפֿענבאר אין quid pro quo גענאָממען אונד **ויראו** מיט א יי נ ע ם •' געלעזען, וואָפֿאָן דאז דאריקס **ראה** פֿאָן קווייעסציבעלן **ה'** איזט, וועלכעם זעהען בעדייטעט; ווייר אבער האבען **ויראו** מיט דאָפּפּעלטעם •' פֿאָר אונז, דעסטען דאריקס **ירא** קאָמפּאָזיטום פֿאָן **נ"פי** אונד **נ"לה** איזט, וועלכעם פֿירכטען בעדייטעט • הערר לאָווע, זיין קאָמענטאריסט, בעריהרט דיזען אומשטאנד ניכט, אונד בעזופֿט זיך נור אים אללגעמיינען אויף דען **אבן יחייא** וועלכער זאגט:

ואז בעת נקמתם יראו כל אדם את מעשה ה' כי נורא הוא: דעסטען אלטערטהום דיא פֿאלשע לעזעארט ניכט רעכטפֿערטיגט; אויך קאן מאן דעזעלבען פֿערטהיידיגען, דאם עד מיט דען וואָרטערן **כי נורא הוא** דיא וואהרע בעדייטונג דעם **ויראו** אויסגעדריקקט • — דיזער פֿינגערצייג מאג פֿיר דען פֿעהיגען לעהרער הינרייכענד זיין, אללענטהאלבען דען טעקסט וואָהל צו ראטהען צו ציהען •

בער שלעזינגער •

***

יהבו בגדופס סס קט"ו. כי לאת יהבה חכי, משלי ח'. הבה מפיו יצא. חיוב ל"ז. ולפומי לס יהבה דמי' חיוב כ"ז. לפוכסס עולם תהבה יפעי' כ"ט. שבלם הכלים הסמוכים ושקלתם גם הכפל יוכיח, שעיקר מחשבה כי לס הולאת הקול. והבה בפסוק, פי לדיק יהבה חכמה, כדאק לפרש על פי דעתו: ועיפעי' מ' פרש בדרך אחר. והריק"ס ז"ל *) פרש כי ענין הבה הוא: „לשון גמגום ולפלוף. ואין זו לשון קריאה ולשון, כי פירוש ושתולתו יהבה, כל כך יהי' קולך בתורה, עד שבכל שעה אפילו שלא בשעת הקריאה, יהלו הדברים על פיו ויופיעו בשפתיו, ויורה על זה: וכיוצים הבה בהבה, כי הוא ענין לפלוף, והוא קול יללה, וכן קיניס והבה." ולא ידעתי לוך יפרש והבינו לבי, לפך יהבה לימה, הלס יגמגם הלא ויללף? ולס דעתו הוא פלך השלחה, וכמו שנאמר: ולפך ידבר תהפוכות, משלי כ"ג. והבה הדבור יאות דק לבלי המשעע, ולף גם זאת יתיהס ללא פלך השלחה: זה לא יתכן, כי יקול כל שלחה (משעשפער) הדמיון, כי ענינה העתיק המלא מהולאתה הפרטית אל הולאה לחרת בעבור הדמיון לפך ביניהן, ובזה תבדל השלחה מפלר הסשתקות. ל"מ שפה הולאתו הרלחונה ליפפע: ובעבור לפך קלה היעבה הסובר את מי היה מעבור גבולו יקמה לשפה, לפך גם היה כמסגרת אל חלל הפה לכן העתקה אלת שפה אל הולאת לוּאַעד, וימלי: שפת היס וכן לשון, רלחית הולאתו לוגעג, וניגוד לפך לורת חלק היס הבוקע מהלקי תלמה אל הלשון הועתק גם אל הולאת מעשלוגעג וימלי לשון היס: וכן בעבור לפך לורת הלבא העולה תלמה אל לשון, הועתק גם אל הולאות לאהע, וימלי לשון הפה, ואולם מה לדמיון יש בין לפלוף הפה ובין מחבואת הלב, עד לפך ימלי: ולפך יהבה לימה? ומחדים יאמרו כי הבה יורה גם המחשבה גם הדבור המילון: ולא הוציאו, מתי יורה המחשבה, ומתי ידמה הדבור החילון. ומחרי התבונני על עקר מוצב הדבר הזה והולאותיו המסתעפות ממנו, הבה זה קלס כלידים כמתחלפים, לפך לחיתי לפעל הבה, ועתה לת שלשו נגיע יחד!

השרש הזה לפי דמיוני לחבית הולאתו: הולאת הבדות שלשת כלי המשעע, הגרון, והחך, והלשון. ועקר ההולאה הזאת בהבדות לפך תגויים מהלותות לפך מדבר מכח הרב הבה, כי הס"ל מולאה מהגרון והגיע"ל מולאה מהחך בעזר הלשון: ונבר יעבור, כי בקשו בני האדם להביא כל השלות לפי התלמות הבדותיהן אל הקולות המולאים

*) הניחו גם הרד"ק ז"ל בשרשיו ס' הבה.

ויאמר: ער האט אויר דאָ געבאָטהען; ואולם העבדי יאמר לו שיפס ניחם הפעול, ויאמר לוה אותי את המלוה; לך נאות ל' עניני בכל מקום נעבוד, כמו: עמדו ואשמעה מה יאוה לכם · נעבודכם · זאת תעבדון ה' לבנות לפחך · נעבוד בנות לפחך, ה' לוה ליעקב סניניו נהיו נעבוד יעקב · וילו המס את מלעזר לבני ישראל · נעבוד ג"י · וטוב לוה לי מחי · נעבודי (את השליח) · ולכן המשנה יניח גם היחס שאליו בהשתנות הפעל מענין האב אל בנין התולדה, ויאמר: עז מיזט אויר געבאָטהען וויִרדען, כי יחם שאליו לא ישתנה; לא כן העבדי, תמיד יהיה גם פעול הנשוא לנושא, ויאמר: אתה נוית, ואלהי נוה, כדרך יחס הפעול להשתנות לנושא בכל הלשונות. והנה מס כשעת המתרגמים המזכדים היה לשוי שיאמר: תורה נוה לותנו משה · ובאמת נושא פעל נוה לינתו משה, כי מס השם המוכר בדברים הקומים, והשעור: יש מלבותיך, שהם בתורה תמיד נוה (ה') בעבודתו את משה · היא לעהרע, דיא תער (גאָטט) פיר מוזי דעס אשה מויפגעטרעגען ·

ועל פי זאת נוכל גם לדעת את פרוש הפסוק: וילו פרעה לכל עמו לאמר, כל הזן הילוד היאורה תשליכוהו · שמות ג' · תמיד נחלקו זו הקדמונים, כי רש"י ז"ל כתב בשם המדרש: לף שליחם נזר, יוס שנולד משה שלח אמרו לו מלעגיניו היוס נולך המושיע וגו' והביא עוד שעד לבדיו ממה שלח אמר כל הזן הילוד לעבדים, כי גם על המלדים היתה הגזרה · ואולם אונקלוס תרגם: כל בנא דיתיליד ליהודאי, ואליו נוטה דעת הרמ"בן ז"ל · והנה על פי הדברים המזכדים למעלה נוכל להכדיע היטיב כדעת רש"י והמדרש, כי מס המלדים היו המלוים לעבות בן לילדי ישראל, כי לשוי שיאמר: וילו פרעה את כל עמו; לך באמרו: לכל עמו, יוליענו, כי בעבור כל עמו היתה המלוה, והנה לף על המלדים בגזרה הגזרה ·

' ו ·

ה ג ה ·

השרש הזה דבדו זו הרשמוים דבדים לא יבדו בעיני החוקר לדעת הלשון, כי לפי דעת רש"י ז"ל בפסוק: ובתורתו יהגה יומם ולילה, תהלים א': „כל לשון הגה בלא הוא, כל"א (תהלים ל"ח) הגיון לבי, (ישעי' ל"ג) לבך יהגה אימה (משלי כ"ח) כי אך יהגה בפי ·" ואולם כתוביס דבים יתנגדו לכללו: ולשוני תהגה לקחתך תהלי' ל"ה, פי לדיק יהגה חכמה, שם ל"ך · גם לשוני כל היום תהגה לקחתך שם ע"ב · לא

יהגו

לכתי חדם יהגה, ירמי' מ"ח. ומזה גם: הגה והי יחקקל כ'. ב) כוונתך גם על המית הרוח העזה, מפני שאר ידמה קול המיתו לקול המית החיות, כמו: הגה נדוחו הקשה ניוס קליס, יעני' כ"ז: ער לים ברויזען ווייגען העפטיגען ווינד; ולפ שכוונת הסבירון לומר כהוח, כאיל אחר, כי הרוח יהגה גם מולית הרוח בעבור הרוח, וכמוהו: לא יהגו בגדוכה, וכן מדה בעל תולר השרשים, ולפ כוח כתב בלשון: יתכן, שהרוח הזה נכון בלי ספק. *) ד) והועתק גם על המחשבה לפי שיקר עם תלת לב; ובעבור שהיין הפה יתרגם בלב ע"י המחשבה, כמו: שוב יהגה לבם, משלי כ"ד, וכמו שמלתו בפעל לבר מיוחד בלב השלמה המחשבה, לפ כוונתו מלת לב: ולבך יבבר תהפוכות, שם כ"ג. שטעמו במחשבה. ויסוד השלמה השלת בדמיון, כי ליוחי הכפש הם מוחשים ורעיונים, והרעיונים הם מוצגים ומשפטים ושקשים, והכח המוחשים יתקרבו לכפש לו ע"י החוש לו ע"י כח הדמיון, ולין השלם לריך שהם לשמיעים נשמעים לפועלת נפשו, ל"ל להשיס לבו עליהם ולשמרם בזכרונו בלתי שם יחפון להועיל לולתו; ולולם הרעיונים הנולדים ע"י חבר המחלף, שהוא פעלת השכל, אין להם מליצות חוץ לנפש, כי אם בנפש מקושר, ל"מ מוצג השלם כולך ע"י השקיף הנפש על המוחשים לחוץ שמעון ולוי, והשמיע המשיגים השונים וחבר הכוללים כחיות והקשור לאחדות: הנה מוצג השלם כולך בנפש, וכן בשאר הרעיונים, לכן בשמיעים השלה הכוללים שלוך לשלם גם להועיל לולתו גם לתועלת נפשו, ובלעדיהם לא יכין לאחוז כל מוצג, בלתי אם ישים עליו עוהם כולין המוצג כל פעם משלם בכל פעל ילגה

*) והקרוב אלי, שהועתק גם משרשת השמי' העזה על עלם השניים בעבור היות אחר בין השמי' ובין השניים, ובאחר שיוח השתכמי תלת שלחון ע"פ דמיון שבית השלם אל קול המולת עם השניחה, ולפ גם שאת עקר מוצגה: כוללת אחבי הרוח שלחן ומקום כלאו, הנה הוסיף השלם ע"פ מקרל הפעולה בעבור היות אחר בין השקרל ובין הפעולה, וכן חרם, חרת, חרב, בגל, רעם, והשכניות קרלטען, קלנגען, דאנערן, וכל השלות אשר הוגחו ע"פ הדמיות הקול. וכאחר יקשר עם שם ניוח שמוחו מלבד הפעולה זורה: בשיר ע"י הנפיחה, כמו: הנה סיניס מכסף, משלי כ"ה. ואחרי אשר דחינו, כי רבים מאוד נפי מלילי ושרחל לדמות רשעי העם אל סיני שמתבת, וכמו שאחר ירמי', ו' נאר וגפוח אחת שם עשרת וגו' כסף נשלם קרלו לשם, וכן: סיניס הנשא כל רשעי ארן שהלי, קי"ט; נאחר כי הועתק גם אל שברת כל דבר שלם הכללותו, כמו הגו לשבר לפני מלך משלי שם, וגם אל שבר כל דבר שעתם ומפסיק שלך החורה בלכתו כאחר הגה שהפילם, שמואל ב', כ'. ו"ב:

המוליכים מעניני הטעם. ומזלות יתחייב א) כי יפול שדם הגם רק על סוללת הקול ע"י הגדון: לפ יהגו בגדונם: וע"י החך: כי למת יהגה חכי, וע"י הלשון: ולשוני תהגה לצקתך, כי הבדות ביה"ק לפ תולכה מהחך לבדו, כי אם ע"י מחות החלק התחתון מן הלשון בחך, והחך מיכנו פועל, כי אם הלשון היא פועלת; וע"י הפה: פי לדיק יהגה חכמה, מפני שהוא שם כולל לכל כלי המדעת, ולפ על שאר כלי המדעת, ובמדעת המוליכים המכריס והקשר עם בית יוחס אל האדם, שהוא נושא; ואז יורה הסגיון על הדבר: והגית גו יומם ולילה יהושע פ' רומ זָ֫לְטט דאָקְטָן שפרעכען: בחכמות תהגה בך תהליס ס"נ. והגית בכל פעליך שם ע"ז. כי הני"ת גם יש לה הולמות על וכמו: ודבדת שם דבדים ו'. אשר תדגומו: רומ זָ֫לְטט דאָקְטָן שפרעכען. ועל פי האמור גם דאה תהלה, כי יניין שדם הגם שלימות הניון בהמדע המיוחד לניוני הפנים והגבותים; ולפ שהולעת הניוניס תדקק שמום כל כלי המדעת, שהם בכל זאת ילדק האומר: פי לדיק יהגה חכמה, בעבור אשר כלי המדעת האלה חלק לשם בלשון. ובזאת יקרא גם השדם דבר כי לפי דעתי גם הוא יניין: הוליף הקול ע"י שלשת כלי המדעת הלשון. והשניים והשפתים, והשם בכל זאת יניין שלמות המדעת. ב) קולות בחינת שפלות הערך מהאדם, אשר לפ יולאו כי אם ע"י הגדון והחך והלשון יכול גם בן ע"י שדם הגם, לכן יפול לשון הגם על קול היוניס ועל קול האדי; על קול היוניס. יאמר ישעי' ל"ח: כסוס עגור כן אצפף אהגה כיונה והשם הסום והעגור יפפרו כי הם יתנו קולם על ידי הבדות הבריאה, והיונה תהגה בעגור אשר לפ תתן קולה כי אם על ידי המוליכים המכריס, וכן בשפת אצבעו תכנה הולעת קול היוניס שלת גידרון, והיא הלה מוכחת לפי התלמות הבדתה אל הקול אשר תתן היונה וכן בשאר בדנים כלמו וכיוניס הגם נהגם שם ס"ע. וכן: דדשו אל האוזות והיקעוניס המפלפים והמהגים שם ח'. עניני קול היוניס גידדון: והכניף מציר בדרך התוא על למדם: דדשו אל האוזות ואל היקעוניס שהם ר"ל האוזות והיקעוניס, פיכם כי אם מפלפים ומהגים, ומאי שהשכיל הרב ר"מ מדדיק לתרגם את הפסוקים האלה. אך מה שתרגם: ומהגים קדשלה, הגה דעתו לפדם: ומהגים מעניו: תהגו אך נכחים, שם ע"ו, ואלכי לפ כן אלמה, כי דעו יניד עליו שעניני הולאות קול היוניס; ועל קול האדי: כאשר יהגה האדי, וכפיל על עדפו שם ל"ת, יהגה יניין הקול אשר יתן האדי, כאשר ישדוף את עדפו. ובעבור שהנקבה מלות דבות לפ יכון לדבר מודומיו, אך יולין קול מחמה בלי לות דבר שפתים: ולכן כועתק, ב) גם אל האלה, כמו: תהגו אך נכחים, שם י"ו: אל קיל

תהגי

לת הסיר: שנינו וגו' עד רסת, נקוטת הממוכים ושעלם לקוטת הדמים. ולפלם לי עוד כי ענין הגיון פה סיתן לקול הכתוב, ונשנול שהסיר הזה כתן למנלח על כלי זמר תות לנן, דמי מחבר הסיר הזה שלל מלם רסת, כי יפוד מנגן מחר להשמיע לת הסיר הקטן הזה בלויח נעימת הכתוב, למען ירבה להתחקות ענין הסיר בלבב השומע, והוח הכתוב בעיני: ולפי הפירוש הזה יבה ענין הגיון פה לדמות לענין הגיון בסיר ג"ע. וכיה לפי דבדי שלם לל כן יקבלו המכיים תכמת הלחניק בשם הגיון, כי בשם הזה לל יורה כי לם הוללת הקול ע"י שלשת כלי המנשוח המוכיים למשלה *) בם דמלמר: ביכה הגיבי, תהליס ה', לדמה בלבי חיות מלת הגיבי מורה עלם קול לחכמה לבדו (מהוללת תהגו לך בכלים) וכפל הגית"ל יורה עלם לחכמה (העפטיגקייט דעם קלוגעם) ולל כמו שתרגם שם הרמב"ן ז"ל (פערניג איין מיינרינטיגעם פלעהטן). והדב המפלל מכל' בדי"ל ז"ל בלל שם: "סגיבי, בפול בעי"ן וסוף מן הגה כמו זמניס מן זכה, ושעמו הגיון לבי שלל לחליק בלטוני, וזה שתרגם הרס"ג (מיינרינטיג) שענינו ממקור לב'. ולדעתי הכפל לל יורה כי לם חזק הפעולה ולל תמימות הפעולה; ולל שתמימות בלחכמה תקוב עלם לחכמה, לינו מן הכתוב שתקוב עלם לחכמה מתמימות בלחכמה, כי התולדה תוכל להמשך מעיקרים רבים. בם לפי דבדי, כי ענין הגיבי עלם לחכמה יתכן היעיב סדר המוסבים ע"פ מדבנות עבכם, לשר יתלל המעיין בפסוקים בלשה. כי לחזוב לומר: לחבי לחזיבה ה', וביכה ענין לחבי: מולל מחבשת הלב ע"י קימנים בשמעים, לך לינו מן הכתוב, שיקבר עם מוסב לחמר ענין הדמת הקול, וכלמרו לין לחמר ולין לבנים בלי בשמע קולם; לח"כ עלה מדבנב לחת ולחמר: ביכה הגיבי, וביכה מלת הגיבי מורה ע"י כפול הגיה"ל עוסק הוללת הקול מפני לרה, לך לל בהדמות הקול; ועל זלת הוסיף עוד מדבנב לחת ולחמר: בקציבה לקול חוצי, והוח בהדמת הקול. ולולם לפי דעת הרס"ג לל יתכן היעיב סדר הכתוב, כי ינוטק ממקול לבו יש לו זכות להשמיע מהמולים קול חוב לבדו; והים דלוי שיחמר לפי דבדי, בקציבה לקול חוצי, ביכה הגיבי. בם יסי' לפי הפשוט הזה ענין הגיבי שבפסוק הזה דומה לענין הגיבי שבפסוק בהגיבי תבער לח, תליס ל"ט. כי בם שם ענינו עלם הוללת הקול, כי כן כחמר שם: לחמרתי לשמרה דרכי מחשוך בלשוני, לחמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, כשלשתי דומי' החשתי מעוב: ונאלמי נעכר, חס לגי בקדני, פרוב, ולל לוכל עוד להמנע

*) ובספר חוצת הלבבות בשער הבחינה קרח לו בה הכחת הדברים.

ילפּ לנקבו פתחצתו, ונעזר זעת תתרזמכס סמלות פמחצתו לפני לפתן
נפס, ולז תצוננס כשמעות תחת לחר לפניס נחצנות היו, והנס זס
הלמיון לחר נין סמחצס והגיון הפס. וזולת הקשרו עס סס לנ לפ יורס
כמחצס, ולפ לס יצוף גלי הקשר עס סס לחר לפ יורס כי לס מוצ
כולפת קול הזוכר, כי העמיק המחצס והולפת הקול שני דנרים מתנגלים
פליכותס וגס נהתיוסס, כי המחצס לפ תיוחס כי לס לפ הלפם והקול
ייוחס גס לחיות פחרות וגס לשחר ענייני הטענ ולילך יתפוש מלס לחת שני
מוצגים מתנגלים פליכותס ונהתיחסס.

ממה שמלמנו, כי הטעם הגס לפ יורס צצולו גלפתי מלת לנ כי לס הולפת
הקול ע"י הגרון והחך והלשון יתחייב ג"כ, כי הסמות הכנרים
תשלם הגס כמו הגס, הגות, הגיב, הגיון, לפ יורו כי לס הולפות הקול
הנזכרת מטעם שמלמנו, כי נפלפ היות שס לחך מורס גס הולפות הקול
גס המחצס, שהס מוצגים שוכים נתכלית הטנוי, ולפ יתכן זיורס לחך
מסמות הללס הולפות המחצס כי לס נהקשרו עס מלת לנ. לכן חלמה
גלגי, כי לפ נכון תרגום הלמנמ"ן ז"ל, על המלמ: עלי הגיון נכוך,
תלים ל"נ שהוף תלגס: לוכ דעגקען פֶּמֶן דער המרפֵּע ערוועקט, כי שס
הגיון לפ יורס הולפת המחצס כי לס נהקשרו עס מלת לנ, גס מלת
עלי לפ תצוף כל מלומה לפי תרגומו לסמוכים עלי עצור ועלי נצל,
סמלות עלי מוסנות על כלי הזמר עצור ונצל, ולפי דנרי תרגומו היס
רלוי שיומר להגיון נכוך, ולפעתי יהי' מלת הגיון פה שס מורס קולות
הזמר, ונכשר כוענק לל המית הרוח, הוענת גס לל המית קול הכוך,
וכמו שמלנו לוך שהמיה משתף להלפם: עלג ונקר ולהגיס תשיחס ולהמה,
תהלים כ"ה, ולכוך: מעני ככוך יהמו ישעי' י"ו, ויהי' שעורו פה להגיד
נשקר חסרך וגו' עלי עצור ועלי נצל ועלי קולות הכוך.

ובן יומר לפי כי מוכ לנעות מתרגום הלמנ"מן ז"ל על הפסוק: מוצ
ה' משפע עשה נפעל כפיו נוקף רשע, הגיון סלס, ען דעם גרעסטן
גערעכטיגם! וזוף שנעשס התפעלות נפשו, קלף על סרעיון הנשנב
הזה, הגיון! ולפעתי יהי' שס הגיון פה סימן הכנון להוזות לת המכנן,
על כלי מות לנן, לילך יהנב נמקום הזה, סירים הקול שס יספילגו, כאשר
מלת סלס לנעת הרל"ק כלי סמן הכנון לכשנסת הקול, ושלחו סלל, וזוף
מעניו סלו לזוכ נשלנות, שהוף מורס כגשסה, וכפי מס שנלר לפרש
הרב מהר"י ז"ל נהקדמתו לספר תלים, הוף נדרף לל סלס מפני שהוף
מורס הדרינס מנעיניס לניעיס (טאָלייטער) כן יפי' הגיון נמקום הזה
סימן הכנון: ולולי מורס הגיון קולת הומר הכמוכים, וסלה הקולות
המתרוממים, ויהי' יעור הרצון להוזות המכנן; כי יעור ויחל להשמיע

סימן כ"ח • בשנת תכ"ו נלחם הפחי סחים הרוח סחוף בהעיר בצרה Basra בארצות חלק נפש חדש • מוכי הרוח סחוף יפלו בדגש חזק, ויש יביטו עוד לבבך בלחת בפשם כי נקדש תצער חש, בעלי סחסעות חצר בעיניהם דמו מוחתים כאלה ספרו לנו כי עוזותם כתוב נכתבו ובשרם יחק תעליסם, כי הרוח הכועל סחוף מעורר בלילי בפרית בערה, כי סם הרי בפרית לרוב קדוש לנסר חדקל יריחוהו שחם כל עוברי דרך • בם זה מחולחת הרוח סחוף חיצח בגבול, בם לח ישלה שילו ולח יגביה עוף כי חומות בגבך Bagdad יגיעו על העיר הסיח לבלתי יצח שחם להשחית • מכל זה ברור בעיני כי מלאך הפם חצר הכם מחים לחור הוף הרוח בכוכר, וכן נאמר „עשה מלאכיו רוחות" בם אמרו חז"ל „שלפת נאמה וגוף קיס" והוח הדבר חצר דברתי, ומקרא מלח הוח „חצר הור לו בינון ותבונ לו ביהושלים" על דרך „הכח יום בח בער כתבון" ומפרש „יקר יקוד כיקוד חש," וסיחה לשרפה מאכולת חש", והיה „כמקום נוסף" כל אלה יורו כי דברי בענין הזה לדקו יחליו, וכל הכתובים בלאה יעידו כי יחר מעפט, ועוד נאמר „הכני כותן בן,רוח" כיון לבעתי על הרוח הסחוף, וזה טעם בו מפני שבח בקדש מחכמו, ולולי כן תמה על עצמך מדוע לח הזכיר הכתוב בתוכח שלומו ליחזקיהו מלך יהודה דבר מענין החשועה על ידי המלאך שהיה עיקר הפלות ? בם אילו מתו בחבפה יחי' מן החיחים, אין לח ימות מכל לבני ישראל עד אחר ? ומה בם זה על דרך בם, מדוע לח נזכר דבר בדול כזה בחקלח ? אחנם חם בדברי יתכן הכל, כי מהרוח סחוף יבא הלחם להזהר, אולם מפחה בדול הנפל בשדה כדי לחדחה לרוח חבלי מחסח ומנוס להסתפר יחי' לו למחתם, וכבל זחת לח חבנו כולם, כי הותר לו שריד לפלטה • ומה יפלח חמך חיכה יבוח הרוח סחוף לחרץ ישראל, חלח חלוח חבוחו בחדבר רוח ים ? הנה זחת נקחת לענך : דע כי בם בחרץ ישראל יפלח ויורבם רוח כזה, ובעת כאנו חם כל המתבת חצר בחתים, חלח חלוח חיהו מחותת, לפל בעת הפיח הפם אמר ויהי לרוח בועדת בחצר רוח בחרץ מולדתו, ולהב חפיו יפלח, ויהי לבם, וכן תמלח בכל המופחים לח יבדח הפם בדיחה חקדש חלח לעורך כי חם יבנה חת הטבע כרצונו, כלח תדחה בקריעת ים סוף כהב הפם רוח קדים וקפלו המים, והמופת היה שחין דרכו של יס סוף לקפוח ובפרע בחזק בחדיב והוח יחסד לבדול חבניסים, וכן בפרדה בימי יואל כחצב לעוגם ולמופת חרון חף הפם, בבם שחלך בפרדם לבסוע דרך חרץ ישראל, חלח חצל בפעם הרוח המוכים המוכים כמוהו לח היה חיום • והרוח הסחוף נזכר בדוב הבניחים וירחי' קרח שמו „רוח לח בפייס" בם „רוח חלח" שהרוח הרוח הבח מחרי הבפרית בחם בפחים, ורוח חלח כרוח רוח מחחת ומחריב, כי חרם חלח עוזם בם בריחה ובחזקן ואח עומך

ויולח

לכתוב מהשמש קול נעדי על שלוח השמים, אך לא תוליח קולי נלחת כדברים, ועל זה תוסיף ואמר: ונהניתי תענר שם, פרוש כי יניח קולי הנעלר בקדמי מתוך גדולי, לא תוסיף חמת לבי והיתה לנעשה, ולא תוכל עוד להמנע מהשמיעם נלוחת דברים שלמים, ועל זה אמר בדחתי בלשוני: ודהנה לפי דברי מהר' ההלדנה נפסוק המכוב: אחרי הלחיכה וגו' הפך ההלדנה המובאת למעט פרשה ו'; שמע ס' קול בכיי, שמע ס' תחנתי, ס' תפלתי יקח, כי שם יעלה מהחזק על הקל כמנדר בעלם נעתיד; ופה יעלה מהקל על החזק כמנדר בלשון תחנונים.

ודהנה לאחרי שמר בדרכו את כל זאת אלמה בלבי, כי לא היניד שמר תהלים ג', (וזאת ווענהען דיא פעלקער פיר טאנר, כי אלת וועהנען עניכם מחזק פעקליס כוחניס (עטוואס חויס מיררינגען גרינדען דענקען) והשתם הנם בדוחו בלתי אלת לב לא יודם המחשבם כי אם הוללות הקול המזכרים למעלה; ואולם עניך יהנו הניוך הפה, ומסיכות יהנו לריק נכוחם מחוך, כי מפני היות מועלותיהם ריק לא יחשבם גם לדבוך אלם, כי אם להנם הגדון, שמר התעמת אותו ואינכו. ומהעניך הזה: כליכו שניכו כמו הנם, תהלים ג'. והנם לפי דברי הנדוח נם תלילת הכפל על מכוכם, כי אם יהי עניך יהנו הנם הפה יהמה מוסנו על מוסנ: לעשו גויס, שמר בללת הלשון, כי שניהם יורו תמונת הפיוניים.

ף. וו.

ז.

ערקלערונג אונר דייטליכע אויסאיינאנדערזעטצונג רעז העברעי־ אישען וואָרטעס סוּפָה.

הרזדן הנקלע נערני Samum לנעתי כוח הנקלע נעתני סוּפָה, והוח מעניך "ולא יסוף מזעטם" "סוף כל הפלם" כי מסוללת הרוח הכוח להמית כל שפיו, ודאי נלולם לנדני כי נכל מקום המלא שם סופה הנקלע יחנר לרוח נשם ולהנה, כלוח הכוח יצוח ממקנר הערני, יש יסוד נחוק וימית כדנע, ויש לא ימית אך יתן עלמת, כהלוח הנוסד לפעמים נשיעלין הנקלע סילפקע, ונזה כוח רוח קלים חדישית אשר נעשו הכה השמם על לשם יוכה הנניל ויפיל את נפשו למות, המקנר הכוח יכוכ בישני, מקנר יש והוח אין פרם לנעל. ושלת כוונת הנניל

סימן

לכם לומר" וכן „דלמן לכל בשר" בחלוף סיכום: תזדעזע, כמו כשמתר על הכרם החסר בכתוב ומוכן מעניכו: —

(יא) **הולך** כלוך ונפל, כשטע תמר בתחלת ימי הכשעם בלל מלוך, וכזדע תמר בלמנית הזדעו הגדיל להפריח, נשח גם לא בעליהם למלא כל ממלכה, וכזוח עת הקציר לכם, וילח והכה תוחלתו כמזגה, הכשע תמר חמד להתגדל על כל, היה לבפן נכריה לח תמר לם ולח סדר, והזדע תמר הפריח בנקר הבכם, היה לקני שפלים דקות לומות ושלופות, גוח כי נשח גם, גח עדם ויחפר • הכם כמשל, והכמשל מה עוד ומה נעים: מה עתק וגבר יחדלל חיל בימי מלכיו הרשוכים בחול, דוד ושלמה, מי המין נשת הרוח, כי הגוי הגדול הזה, לח יהיו בימים וילך כלוך ולל, על כי עם לח היה, גדודי כשדים יחגרו כשלו לחרן ויכחידוהו מגוי, זה פרי מעלליו הרעים, חשע מלוחים ויתעבה, ויסליכם מעל פניו • תשבחי, שרשו שגם וכלפלו הפ"ח והטי"ן להוחות על חוזק הפעולה • ונפקר, כמו „נפקד זלע" בימי עלומיך, כך, כמו „כאשר יניד הקנם" והפעולה נכח הנסם, לו שימלח הביוחי בם בימיי הפ"ח, קציר כמו „תשלח קלידים" „ועשה קציר" כל הכשע היה בקציר לחך המתנודך לכל רוח • קציר, בקציר בחסרון כ"ף בכל"ם • וכאח, הכ"ף חמוחית לדמיון, שרש המלה חצה, וזוח בחולשתו לשניה, שלח שזה בחשלומו וזה בחסרון כאשר תאמר מן חן שנו, וחנו מן חן, ככה הנסם סיכול מן „עוללי בלגו לח יקטף" חצ • ולפבל סיולים לא קנם שפולת דיקה, גרמוהמלק בלטון משכנו, כי כן במלוח שניהם, וזה יחכן מלוך לפי פלוסי• לחנם, תולר לחצ, וכן „ויום לחנם" לו יהיה לחנם וכאח ניום לחנם ויהיה לפי זה ניום כחלה מוכך עלמו ולחר עמו • ניום כחלה, יום נו יכחלו ויחסכו לח תנולת המלמה חשר תעכם לח הלבן החידום והילכר • וכן „כשוך מכמים יכחלו" „ותמימים יכחלו עוד" והדומים, מין בעויטן נעהאטן, בלטון משכנו • וכן מלחתי בתלמוס לנפחי עוד מלוך, Au jour de la jouissance, חק טחגע דעו געוופטעם, בלטון משכנו •

ה. שריבער.

ווען כאטש יעד כל מנין זאלען זאגן מצרי, והנה הוא הוץ דאך גלוי נעוען זו יותרו ספקות רבות נתכ"ך, יתברך כולל הגדול העסה כפלאות מין מספר יפורו כליסיס לנקבן נמלחקים והנס יוס יוס לנבך עיניהס מתחלפים, יתברך הגדול ומין סקר לגדולתו.

ה. שרייבער
במאקאווא

2.

איבערזעטצונג צווייער יערהר דונקלער פֿערזץ דעס פראָפֿעטען יחזקי' קאפיטעל 17 פֿערז 10 אונד 11.

גרונד טעקסט —

(י) כי שכחת אלהי ישעך, ולור מעוזך לא זכרת, על כן תטעי נטעי נעמניס, וזמורת זר תזרענו:

(יא) ביום נטעך תשגשגי, ובבקר זרעך תפריחי, נך קציר ביום נחלה, וכאב אנוש:

איבערזעטצונג.

(י) דען — גאָטט דיין הייל האסט דוא פֿערגעסטען, דיינעם מעכטיגען פֿעלזענס ניכט געדאכט, דארום — ארטעט דיינע ליעבלינגספֿלאנצע אין עלענדע רעבען דעז עקעלס אויז —:

(יא) אם פֿרילאנצונגסטאגע וואונדערגראָס, אם פֿריהען מאָרגען אין פֿאָללער בליטהע, אם טאגע דער ערנדטע איין וואנקענדער שעסלינג, איין פֿערקימערטער האלם:

באור

(י) לבן ידל כנוך יעקב על אבד שכח אלוהי ישעו, ולא זכר צור מעוזו, וכן אמר למעלה „בלה עמי מבלי דעת": על כן תטעי, דרך משל, תנטעי נחטיך ותקבך ועדי מעוזך ומשלת רקם עדומם ועזודם מכל, כלים נטע נטעי נעמניס, והלזן תעשה פוחו זמורות זר: וזמורות זר תזדענו, הדי כוח כלילו זרעת זמורות זר, וגם מזדענו בדרך הקטון, ולא יקסה בעיניך אמרו מזדענו על זמורות כי כן מלשנו, „ויקח מזרע הארץ, ויתנהו בשדה זרע, לשמה שמו, ויצמח ויהי לגפן סורחת": וזמורות, ומזמורות: זר, כמו „וכיס

לכס

יזיה בעליך למו, לעשן בכאס לבאס מאלך בנפלס מליבדע למע לבילע עמיקתס.

4.

יעני' קאפיטעל 62 פערז 10.

גרונד = טעקסט.

(י) לכן ידע עמי שמי, לכן ביום ההוא כי אני הוא המדבר הנני:

איבערועטצונג.

(י) וואהרליך! מיין פאלק זאלל מיינען נאהמען ערקענענען, אם בעשטיממטען טאגע וואהרליך איינזעהען, דאס איך אללגע= גענווערטיג מיך נענגען קאן:

באור

(י) עמי ידע בזוכי שביתו לת לחתת שמי הגדול, והשם הקדוש יודה במלאות הגדול יתעלה בכל, ומשלו בכל, והיותו הוית עולם, וכן הודיענו בחכם הגדול ליהודים ל' עזריה נספרו דוח מן לחתי פיכה, ולחזיו החכם השלם בהמצ"מן ז"ל בשורו להפסוק "להיה עשר להיה" והנה בנקוש השם נקמת עמו יבינו כי לחת שמו ויולות לו, וכי הוא לבדו יכול לבדר נלחמת בכל עת ובכל מקום סניו, וזס טעם בהמדבר בהוא שהוא דבור תמיכי, ומי הוא לפניו יתיצב:

ה. שריבער.

◆◆◆

איבערזעטצונג צוזייער רונקלער פֿערזע דעז פּראָפֿעסטען יסמי׳ קאפּי׳ טעל 50, פֿערז 10 אונד 11׳

גרונד־טעקסט׳

(י) מי נכם ימלל ס׳, סמע נקול מנדו, לסד כלך מסכים ומין כנב לו, יבעח נפס ס׳ ויסען נפלכיו׃

(יא) הן כלכם קלחי לם, מאזני זיקות, לכו נאזל למכס וצויקים בערמם, מילי כיתה זאת לכם למעלמה מסכמון׃

איבערזעטצונג׳

(י) וואר פֿאן אייך דען הערדן פֿירכטעט, אויף זיינעם רייגערם שטיממע הערט, מאג ער אויך אומדיסטערט וואנדעלן, אָחנע אללען גלאנין, ער טרויע נור אויף דעז הערדן נאהמען, שטיטצע זיך אויף זיינען גאָטט — ׃

(יא) איהר אבער אים העללען פֿייערשיממער, דערען גירטעל בליטצע זינד, יואנדעלט אויף אייער לאָק־ליכט לאָז, דען פֿונ־קען אייערם בראנדעם צו׳ אויז מיינער האנד וואדר דיזעם שיינגליק אייך צו טהיל, דאם פֿערצוויפֿעלנד איהר דאן עדליגעט — ׃

באור

(י) כנר נוקד לכל מדין כי כעבדי יקלל לכל לדם ותוכחם מוסך, ולכל עוגג ומחם מורה, תוגמת זה „כעם כהלכים נחתך למו סור גדול״׃ לסד כלך, הגם הלך, מסכים סימן הרעוי להפלגת החסך, לו להורות שלין זה חסך ממש כי לס פיך ושגר, וכן „נמחסכים כוזיבני״ לו יהיה מסכים, לרחות חסך׃

(יא) שדם קדם ימלל כעבדי לס לגד לפעולת סלליקה כי לס גם לפעולת התוללות טמופלגת על טיבלה כאילו הלגד הכוס גועד גאם וכמוהו „לבני לקדם״ וכן בקלחת מחלם לסד קנתה הפלגת החוס הטעני ומדוע כלם נחפזון עך כי ילאו פני החלה פני להגיס, וכן יאמר כחסכיזי ברעננה רָטָה, מיין ברעננעדעם מויגע, לאזל לסכס הנכוי להורות שלין זה סור ממש ואמתו כי לס סור כוזב יקודתו נבח למיוכס, וזה שתרגמתי לָק־ליכט, וכוכוס הרשעים שכם שתכלית ההללחה יפלו למצוחות גלם, ופך שחלקות

יסיס

מיך טאָגע דעז מונגליקם ווילן עסטיג דיך קריידע, זיך דאָס מיין יערער איט טפּעטטליערערן מיין ייִלך בעזעם הערן בעוינגט.

צבי בויער בסענניטין

יפיין ענן אורו על מאמר קשה בתלמוד.

בחדש אלך תקפ"ס לפ"ק כתב לי ידידי כאזון פרידנטהאל מדעסלויא, בלמוד מענהבשאלות הדורש דנדי ר"ב (נדרות כ"ד ע"ב) גג"הע שנת תק"פס לד 68 נוכל לקרוא דנדי טעם ודעת נספרו יסוד הדת בחלק הנקלח אש דת חלק ב' תנדת ג' חלוקה שניה קף ק"ט נהטעה ג'—ב', ובזקש ממני להודיע זאת לעיני הטאם. ואלה דנדיו בקילור ותמלית לנון, וכל סדולם להתעכב בהשלת ממדותיו ידרנש מעל ספר היקר הנ"ל:

לדעת הת"ק, אם הנ"ך דואים בתוכם טוס קלקול והירום נדת, אזי הקלקול מניחה אל תקון הניתום התודיי לגדול פרן ולחזק נדק, אף כפי הכללה יתנגד התיקון החדש אל הכתוב על עתם כפי פשטות החוקים. המשל זה: אליהו נהר הכרמל שהקריב על המזבח נשעת ניסוד המזבח; דוך שתלה בני שאול והניחה תלויים מתחלה הקליר עד כתך מים עליהם עז השמים אף שנאמרלה תלין נבלתו על העץ; אלל תקן פרוזבול שנל יאמט החוב ניובל; ויותנן כ"ג תקן למלי לעשר עוך הפעם: וכל זה יען שהיו דואים קלקולים והי' עת לעשות לה', אליהו להנה הנעם אל הק"ב, דוך שתנע בקב"ה מספט הנעניים, ויקדש שמו נין האומות, אלל לנל תנעל לאת מפני הלויים, ויותנן שלח היו מעזדים, וכן כל מותמי נדכות נמקדש היו אומדים מן העולם ומשקלקלו המינים שתקינו שיהיו אומדים מן העולם ועד העולם. ולכן הפדו תורתך. וכן נשלילת שלום נשמו של מקום שנא' נקש שלום ולפפדו (תילים ל"ד ט"ו) ואיך יצוייר שלילת שלום נזולת שום זכל מאתו יתנרך שהשלום שלו? וע"ז אמר עת לעשות לה' (זה השלילת שלום שאמו מלויים נו) הפדו תורתך (ל"ל אף שהלכה כעין הפרה, אולם נאמת אין זה הזכרת ס"ת לנעלה). — דנדי כתן אומר אפילו אין לנו שום ידיעה שמוחש משום קלקול שהחלט, עכ"פ אם הסנהדרין דואים נעין שכלם הטוב, כי ע"פ הכתוב יאמך קלקול והפסק נעניני הדת, דשות היתה נתונה לנעל ואיך דנדי תורה.

המשל זה: נישול היסוד זמן זית שני ותיקון החליפה נכל ענין וזה

לפי

כ"ל): מי גרס כי מסיה כניסה לגופו קלה מצוות כאחלה? ותרגומו לפ"ז:

"מי שת בטחות חכמה, ווער אמלטע דיא וויזהייט זור וילערן פעסטונג?

"או מי נתן לשכוי בינת, מדער, ווער לעסט דיא פערנופט מיין טענעם בילד ויין?

צבי ב"ה מרדכי בויער בסעניטץ

"לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל"

(משלי י"ג, ה').

שעור סכתוב הזה לעכ"ל הלים מסר הוא נמל פיד, לו נכון לעתים רגלים. כי יבוז ליושב נמחצות שלנן מסר דגל מקלה עיבור עליו, והוא, קס מנגד נגעו יעמוד, לא יבוד לו, ולא יוציא לו קס יש לאל ידו. והיחס מחל בוז עורה שהוא פעל וכי מקבלי הבוז לעצות סלכן כמו בוז יבוזו לו (ס"ה ו', ל') לא יבוזו לנגע (משלי ז', ח') ודניס כאלה, ותרגומו לפ"ז:

"לפיד בוז לעשתות שאנן, דעם קוואערלַיזען, פערמַכטונג פֿאַר מונגליקלַיכען,

"נכון למועדי רגל, גענידרט ויך צו ווייליען. —

צבי בויער בסעניטץ.

"מעדה בגד ביום קרה חמץ על נתר ושר בשרים על לב רע" (משלי כ"ה כ').

כל נמון ידע קסי הנמת כתוב הכוסח ויסלה כי ערב לי לבי לחות דעי עליו ואומר, שהניחי פרום מלת מ ע ד ה כדס"י ורל"ק שמלת נגד מן ונגד (ישעיה כ"ל, ט"ז) ומלת קדה מן וקדהו מסון (בראשית מ"ל כ"ע), שם על משקל פעל שהולאתו פגיעה לרעה, עניין מל"ם שם קדה. ולעתה לפ"ז שהנגידה תסיר את עלמה ניום רעה ר"ל ליום רעה יתהוה הפסד נגידת הנוגד כמו שיתהוה הפסד הכתר מחמת הסניף עליו והדוחק מפלחה יפיל שידי המוכל על לבה הרע כאחד מסם, נאחד דנעים רבה יסמיע. — ומה נעים המשל בהעתיק החכם מוהנגידה חמילה (מעניק מנהרו חמון יסעי, ס' י"ו) כאלו חומק נא על הנוגד כחמון נבדים! — ומכה ס"כ הכתוב מוסף לעניק כתוב הקודם וכללות עניכו שגם לנגידה קן ותכלית וסופסנזיון ונזר, ותרגומו לפ"ז: מבער דיא טריילַיקייט אמלט יך ועלבסט פערגעניגליך

מם

אברונגי יפה פירושו סתום (עירובין ס"ג ע"ב) פליח, ולפי כדברי רש"י שם שפירשו קתידרלות, כי כמלה הזאת בפרסי Parwanak, ואין ספק שרצוי להקדים שם כוי"ן לגי"ל, והפל"ף נוספת במלה נוספת, ואין בשורש הזה עכשו בנוסחאות שם מדוכא (ב"מ קף פ"ב) שפירושו ב"כ פליח, ופ"ע שתי המלות ממוצע לחך יפה.

אברורי פליטו (ב"ב קף כ"ד) בפנדולי קום מנחי, ונעל מעבכי לשון פרנסי kleiner Schlauch כפי מה שכתבו מדברי רבינו חננאל שהובאו בערוך שם, לכן המלה הזאת מצורת פרסי Bar שפירוש משקל, ומכוון גזה מה שכ' רש"י שם שהיו מוסיפין על המשקל הגדול שנלך לחך להסדות המשקל, וכן משמע גם מלשון ר"ח שמאר לשוויי ניכיסו, ודוק.

אברנים בלשוני פרסי מצרניס (פסחים קף מ"ח), פי' שזר נלחי מצוטל או נלחי נלוי, כי כן יורה המלה פרסית Na borjan, ונלחם ה"כ ברצוי לכתוב בגמ' נאברנים בתוספת נו"ן, ואז יהיה הלשון נופל על לשון עם הפסוק לפי תשבלו מעט כף, המונח שם.

אגמא ס"ר לחמ מקרא לשגמא (סנהדרין קף ל"ח ע"ג) ופירש"י בגבל הוא והוא עפוי מלך ע"כ, נלחה מלדיוו שלעתו הוא שם מקום, וזה לשמו, אלא שפעיר תחנ למליכת פרס, כי מלכות פרס נקרא בלשונם Agma, ומזה נסיה שהרומייס יקראו לרוחם Achaemenios, ונפרס היתה עיר נקראת Acra Achaemeniorum שהיא עלמה מקרא לשגמא בהוכרת בסנהדרין, ודעת בעל מערכי לשון שהוגם Sumpf לחוקם ממני.

אינגד כוזכר בגטין (קף כ"ח) ופירושו פעט, אלא שלריך להקדים ל"ת לגי"ל, ולכתוב אינדג, כי כן בפרסי Indag יורה פ ע ט.

אכוננאר (מ"ק קף י"ג), אלה דברי המרוע: הוא הממונה על אלחן המלך, שאלחן בפרסי אכון והמלך בלה ע"כ, והנרינו נלקו בקצת, כי אלחן בפרסי Chuan ובתוספת אל"ף נהיה אכון, אל Gar בפרסי פירושו ממוי ושדרה, ויהי' ס"כ פירוש המלה ממונה על האלחן.

אספרון נראה שהרין עם בעל הערוך שפירשו לצון, ומה שכתב הר"ר פוספיט שהוא מין לג ממש שמלא בצמלא לג שמו ספר כובג, ונמצא לפרוי בעל מערכי לשון, יתכן שהוא לרך לרש, אבל

לפי דעת הרב ר"ח נעלין ז"ל מפרנו במנחתן, שכיו פירוש מולי מילף לו בשם שמם נתקיים סיס, ונעלו ספר היוחסין, ולא הייתי יודעתן זמן לן לו ויפה נכתבים בפיסוק חדש אחיו שלא נמקום מלוה, לו עת לעשות לתקן לכלתי יפרע מעות; וכן כשנפרו נעלי זרוע נעלו מי סיעם ועבלה עלופס, וכ"ו תילחת הקלקולים, וזה משמר ל"כ ספרו תורתך (ונעלו ליוור וחוק תם, לף פס עליין בל לחיכו במוחם פוס קלקול) מפוס עת לעשות לה', (יען שילפו מקלקול פעתיך להתהוות)

דנרי הממלא מקן ידידו, פשר יקרו לו פמרים
יפשכר נער פלעזינבער.

מלות פרסיות בתלמוד

תולדות כל שפה כתולדות כעם המדבר לותה, תתרופס בשתנפלו ותוסיפל נרלתו, וכלשל יהוס קלן עס לחך ועל לויניו יתבנר:
למדו הממוחים לדעת בלשון כעם השוכר עליהם, וביותר פס יבלו עיניס פלרן מולדתם ויתבוננו בלרן נכריה, בשבם יתלמדו להחזיק בלשונם, פשכרח יבריכו בה לימה מלות נכריות לקוחות מלשון כעם פשר בלו מתלוניים. כן קרה לכל עם ועם, ופקודת כל לשון ופקוה ג"כ על לשון קדמוניו השתיתים בעלי התלמוד פשר להיותה לו תחת ממצלת בעל ופרס כתורה, ומקומות מוצפס טורף בהדלעת פומבדיתא מתף מחסיף וזולתס מערי פרס. לף נמלטו גס פס מלכנים בחיבור התלמוד מלות זרות פשר לף מבני ישרפל בניה, ופרט מלות פרסיות מוצללות מלשון כעם השולטו עליהם ימים כעם, בלשר בעיניו בעד על זה קלת מחכמיו וחשובס בעל כעלוך נסדרה מקומות.
ויודע אני כי אנה ס' לידי זה ימים מעטים ספר יורה לידע ולבין בלשון פרסי ושתוכו מקוצרות מלות פרסיות אין מספר עס תרגומס בלשון רומי, כתתי לב לבי להתבונן עליו בחשבי כי יועיל לי ממנו קו טוב להבים חשבת לימה מלות מפוזרות בתלמוד פשר בלי ספק משפה פרסית חוצה, ויסי כשפר למיתי כן היה, כי נעוזתי על יקו לפרש לימה מלות פשר בלעזו היו לי בלבדי הספר החתום, לכן למדתי לקרן הבה קלתס עס שעלה בידי לשפר בהן ולהסיב על דברי זולתי בפילושן, חולי תסייעה הסעדות הקלות הסלה לתועלת למתעסקים בלימות פנגדה. ושלו הן:

אברונני

שמוש מתוק, לפי על קנס כסוי"ל Zucchero כמו שמשמ
בעל מערכי לפון, כי ירוצ שהוש מתוק.

טוריסק' יפה פירשו המעוון יוסי לויך של פרסיים, כי הוש פנקדש
בלשונם Neuruz, לויך יוסי לשון של השנה שלנם. לך
להיות נכתב פרסי הנו"ן והתי"ו דומות מלך זו לזו נלוחתן,
כי לין לכם חלף נקוצה לחת יתירם המנדלת ניניסם,
כחליפו לות נלות נעשות וקלשו Teuruz, וממנו נכיה
טוליסק.

טצהר העתוך פירשו ב' שניס, ורש"י כתב (ביטין דף פ"ו) שהוש
לשון פרסי ועניניו ג' שעה, ולחדיו נמשך בעל מערכי לשון,
ממנס המלם בפרסית Tsjehar שממנה נל השם הזה בגמ'
סוכתה בלי ספק לסוות על מספר ד ד ש ס, וכן עיקר.

נאנא העתוך (ערך נן) פירשו כלג, ורש"י (סוטה דף מ"ג ע"ג)
כתב שהוש לשון פרסי ופירושו אב, ממנס בפרסיים קורין
לאם Nane, ולאב קורין Papa, ולכן מה שאמרו בגמ' שם
בר מאה שני ואין בני, פירושו כאמיתי הוש: בן מאה
לכשים ואשה אחת.

בסיתא הוש הקולמל"ו בלעת הערוך, אך לפי שבפרסיים קולאים
לותו Bostad ילאם שבכתב הכ"ף בנקוש בי"ת בעשות
ולאוי לבניה בסיתא.

פסדיות בסתות שמשימין תחת הרלש בקלאות בפרסי Visada, ל"כ,
אין לורך לבזוד המלה מן פסדיות בלעת בעל הערוך.

פת מלה פרסית Bot פירושה לחיל, ועל פיס נוכל לפרש מלת
פתכמר שהניח הערוך ונתקשה בעל מערכי לשון בפירושה
ולמחנו כאמר שהיא מורכבת משתי מלות פת כמר, ופירושה,
נומדו האחיל.

שפטא בפרסיים קורין לאיש שופט וחסר לא Schifta, ועם זה
יונן מה שאמרו (ב"ק דף פ"ה) נשפטני עסקינן דלא קפדי.

תגא בלשון פרסי Tazi כתר, וממנו שם תגא, ולפ כנוד מלשון
רומי נמו שהוש בל"ל מוספיח.

י"ש"ר

לצל פעטור סוג כהורמת מלת aspero נפרסי שפירושם לצע
לבן, ולפעמים יורה על לצע נושה קלת לצע ילוק, וממנו
נגזר שם Saffran הכסוג מלבנו.

דור לבן יקרא בפרסי Dur, ולפעמ שמש נגזר בהשמט סוי"ו שם
דר שכתוב נמגילה פ' ו'.

הזר שעורו ענדו כאר הגיא דברי הגמ' (שבהדיא דף ל"ח)
שאשל שמואל לשאול מלכא: מית לך כאר הזר בונא? ופירש"י
לך חמור מלוף גוונים. והכי לאמת שחמור בפרסי Car,
ומלף בפרסי hazar. לצל מה שפירש גונא לצעים לא
נהירא לי, כי אין יתחיל הלמורא לקדר עם המלך בלשון
פרסי ויסייס בלשון לרמית? וא"ת שאשה מלת גונא מתורגמת
למה לא תרגמו בם שתי המלות המחדות? ועוד העניך לא
יספוק פירוש זה, כי מה טעם לשאול חמור מלוף לצעים
שהוא זר מלך להמלוך? לכן ילאה לי שבם מלת גונא כנוהג
בלשון פרסי, שהו מלאנו מלה בשלת שפירושם מעלה או
הכנה עושה, ויהיה פי' המאמר יש לך חמור מוכתר
בלוף מעלות, כלו' עוד ונבחר מלך, וזה יסכים עם
כוונת הענין שם, ומה שהעיר הל"ך מוספיח שבמ' שלנו
כתוב בר חיוב אינו אלא עשות המדפיסים שלהיותם מסבלים
מוצא המלות הכן בקהו לקדמן ללשון לרמית, לך נדמת
נעל הערוך היא העיקר.

זהרורי כך נקרא מי שיש לו שחורת קרקע, וכן משמע מגמ' (ב"ב דף
ג"ה), כי כן בלשון פרסי Zahra עניינו שדה, ומלת War
פירושה נעל ובלון.

חצב פי' הערוך: קיים שעושין ממנה הסוכ"ל והוא מתוק ע"כ,
לכן ממה שמזכר במשנה (פ"ק דע"ז) שם חצב בין שמי מיני
דקליס נראה שהוא ב"כ מין דקל, וכן פירשהו בגמ' שם
חצב קצוצ, ופירש"י מין תמרים, וכן נקרא לו נקלס
בגזכר במשנה שם הוא Nicolaos מין דקל הנקרא כן, ומאחר
שמצאנו בלשון פרסי שם Chazab שפירושו מין דקל שהוא
התמרים הרבה לין ספק שאליו כיוון בעלי המשנה, והכי
יקוע שהיו נוהגים לעשות מן התמרים מין משקה
הנקרא Sicera. לכן לאחוש לתקן בנשחת הערוך כך:
תמרים שעושין משם הסוכ"ל והוא מתוק, וכוונתו בשלת
סוכ"ל על המשקה Sicera שזכרתי, ועליו רמוי להוליע
שהוא

תיקון נוסחת התפלה

בקדיש שאומרים היתומים לחבי סתימת הגולל לצ"מ, וכנתב בשמם קבלות על לוחות עץ בצית הקבורות, לחיתי שגיאות רבות; כי כללי וכניכי שפם מדמית היו ניתים מאד עבדו בספר החתום, כאשר תחזיקם עיני קורא מבכיל בפתיחת הדוי"ם לגיאורו לבל נדרי; אולם גם בסדור תפלה של הרי"ם נפלו בקדים זה כמה שגיאות בל יפלא זה בעיני הבנון באשר יהוא שבעדי דקדוק לבון מדמית בנעלו לפני המדקדק העבדי המפורסם הזה, כאשר יתבונן בל יודע בנוסחת הקדיש, בשאמרו יִתְגַּדַּל בניכי הדלי"ת, והדוי"ם גלם טעותו בפתיחה הנ"ל; אומנם על המדקדק הגדול ר"וי"ה תמיהתנו, על שלא הרגיש בכמה טעויות בקדיש הנ"ל. והכה מאז דרכי לנקות תפלותינו מכל סוג בל יכולתי להבחיל המשת תחת לשוני, לבל בדבר עוד לפני בל דס ובשא בעת נפדיק עליהן דיני בלעבי שפם. ובל אשית לבאל דק לותן הטעויות אשר באו בסדרי המדקדקים הנזכרים.

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא׃ בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאַחֲדָתָא׃ וּלְאַחָאָה מֵתַיָּא׃ וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא׃ וּלְמִבְנֵי קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם׃ וּלְשַׁכְלָלָא הֵיכָלֵהּ בְּגַוָּהּ׃ וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא׃ וּלְאוֹתָבָא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לַאֲתָרֵהּ׃ וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵהּ וְיָקִרֵהּ (בחייכון וכו')

לאחדתא מבנין פַּעַל בשורש חדת כי הָאֶתְפַּעַל בל יתבן בשאר שהשמר הולך על הפועל הק"ה ולא על העושה הפעל, והדמי מה שהשמר מח"כ ולא מח"ם מ"ש. —

ולאחאה, כי שרשו חיה מבל"ם בשו קנה, והוא המקור מבנין אַפְעֵל בשו אַקְנָאָה׃ ולשכללא הו ולשכללה המקור מהקל למדגשים, וכן

שעשועי מוסר

צאצאי מקראי קדש

לתורות לנערי ישורון להקשיב למוסר אזנם כי ילמדו לקחי חוזי שדי

בן מביש

אבשלום בן דת, בן יקיר ילך בעזעטיס, פוקס על דעבות פני לדם נתן ויופי, בנבוך ובלולה, ופניו היקר והלדיל לא פלל ממנו מכל מסר יהמון עיניו • מס סי' חסר לו? מי כליח כמוהו? לת מי נרך פלטיס נהוד ותפלרת נהון ולכוש כמו לת הנסיך הנעיל הזה? נסילל בן שחר פלח קרנות לשדו חולה; לת לחיו ממנון הדב נעדמס, ופניו סלח לפשעו• היפד פלי ונפלכן, יפמח כי דב חילו וכי כניד מלפח ידו? כידמק מלחמות עקלקלות, יגעך נכתיבות יוסר ונדק? פס תחפוד כזפלת תפמין נפוש נתעב! כי כעך יהיל זה נעדך מפסקט ומנגוע כל עת פכיד לים נדול ממנו נפילי מרץ, לף פס כבופה לרזיס גפהו וחסמ כפלוניס, וחפד כי לינמו מפומה, פס לינמו ה כל, פס לינמו ה מ לך; ויקפוד על מניו הטוב והחסיך קפד, ויפס יך לפפוש נמלכו, ויפק פותו נמרדו, עך כי נדח מלפניו מניו דוך מלת ניון כפידה, לפפות נפפו ממנור נפחת, ולהכלל מחרב נוקמת, מחרב נמו מחמך לנפו• לכן שפע יפול לדיק וקס! נמערכת המלחמה פסר היתה בין כחב ובין נמו ניעד כהו לנפות פפלוס לפני לנפות דוד, ופפלוס גס הוא נם על פרדו ניעד ויפץ תחת פלה נלולה, ותפתך פערת פפלוס פעיפי הפלה, והפרד ענד פחתיו, ויתלה בן פרין במוך בין פמים ובין פרץ• כשמוע יואב פר הצבא לת כשמועה הזפת, ויקח פלשה פנשים נכפו ויתקעם נלב פפלוס• ככה כניד נעד זך מעול ומוען נפפו לרפלים נמצחר פניו, ועוזמו עול ימים ירך כחמר כהנליס בחרפה פפולה•

משרר אב מבריח אם בן מביש ומחפיר:
מקלל אביו ואמו ידעך נרו באישון חשך:
כופר לרשע צדיק ותחת ישרים בוגד:
ידא את ד' בני ומלך ועם שונים בל תתערב:

יששכר בער שלעזינגער

יש חסר לחם על קצין יגביה,
יש מסכן ורש עלי עשיר יופיע,
אם צדק ילין בו יושר בלבבו,
זאת הדרת אדם זאת אדר היותו,
זאת יהללהו, אך גם זאת יבוז אותו,
אם יאהב הרשע יעוז ברהבו.

יש תחת עבד נשפלו השרים,
אם רק לבם יתאב ימי עונג יקרים,
בלי להשית עין על הצדק ויושר.
כי אל היושב על כסא תפארת,
אך את זה עוטר באדר ועטרת,
המקשיב דבריו ושומר אמרי כושר.

אף כי בחיצון איש מרעו נבדלו,
יש עלו מרום, ויש לארץ נשפלו;
אבל בקרבם, שוים מלך ורועה צאן.
כי במותם לא יקחו הכל עמהם,
מכל עמלם אשר עמלו בהם,
כי לא יועיל ביום עברה בצע והון.

לכן בן אדמה! במה תתגאה?
כבוד והדר תבקש למען תתראה?
הלא אפס המה תנובת הבלים.
והיא בעודנה באבח חיש מהר נָבֵלָה,
גם הודך וחדרך כעץ כלה,
במרוצת העת המה חולפים וכלים.

נפש נדבה אך היא נצח בל תמוט,
אף אם כל היקום עלי ארץ ימוט.
היא לבה לבדה מחדש לעד תציץ ותפרח,
אשרי האיש אשר ימלא פה חובותיו!
דורש טוב ואמת הולך בצדקותיו,
שם בארץ החיים נרו מאוד יזרח.

כתוב בנחמי׳. וְלִמְעַקֵּר הע״ן נח. ולאותבא, מקור מבנין אַפְעֵל מנפ״ו וְיִכְלֶךָ, הפתיר נקל, ועל שכתוב בקדים על התפלה וְיַכְלִיךְ בין להבדיל לחי׳, כי שם הוא יוצא מבנין אַפְעֵל בפתיר, והולך על מלכותיה, שהקב״ה ימליך מלכות ועל העולם, ופה הוא עומד, והעד שכתוב פה במלכותה בשימוש הצי״ת,

יששכר בער שלעזינגער.

ה ש י ו ו י

העתקה

לפני אל, כל אדם אחים נקראו,
כי מבטן אחד יצא יצאו.
בלב ונפש המה יחד נקשרו,
אין יתרון לאחד, שוים כלמו.
בקשר האחוה הנה הנמו,
לשלום נצח עדי עד יחד חברו.

מאב אחד אך המה יחד נוצרו,
לתכלית אחד אך המה נבחר נבחרו,
יפרצו על הארץ, וירבו לרוב.
כח וגבורה שוה נתן במו,
חיות דרכם על הארץ צדק למו,
למאוס ברשע ולבחור ביושר וטוב.

אזכרה

להגיד התורני המפורסם המנוח נ"ל גפי מדוש המכס הכולל מו"ה ברוך מים נ"ע ייטלש כ"ע כאשר כנדכי בנו ידידי מלוף נעורי ממשל מליצה וחדות הכתוב המסכיל כ"ה איצק ס"ט יזי"ע בתמונת מזיו הנ"ל.

1.

יָפִיפִיתָ יָקָר בְּבָנֵי עַמֶּךָ!
בְּהִתְהַלֶּכְךָ עִמָּנוּ בְּעוֹדְךָ בַּחַיִּים
בְּשׁוֹשַׁנִּים וּפְנִינִים אַדְמוּ לְחָיֶיךָ
וְכַנְחֹשֶׁת נִצְּצוּ לָךְ עֵינַיִם.

2.

חֵן וְחֶסֶד הוּצַקוּ בְּשִׂפְתוֹתֶיךָ
הַשֶּׂכֶל וְתוּשִׁיָּה עַל פָּנֶיךָ זָרְחוּ;
מְנוּפֶת צוֹפִים מָתְקוּ מִדַּבְּרוֹתֶיךָ
הוֹד וְהָדָר בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶיךָ פָּרְחוּ.

3.

כַּאֲשֶׁר בְּשֵׁמֶן שָׁשׂוֹן בְּגֵיוְךָ נִמְשַׁחְתָּ,
כֵּן בְּחַיַּת נַפְשְׁךָ בְּמַעֲלוֹת נִתְיַקַּרְתָּ;
מַתָּנוֹת רָמוֹת בִּבְנֵי אָדָם לָקַחְתָּ,
רַב חָכְמָה דָּרַשְׁתָּ רַב מַדָּע חָקַרְתָּ.

4.

לְכָל עוֹבֵר אוֹרַח נִפְתַּח בֵּיתֶךָ,
לֶעָנִי וְאֶבְיוֹן פָּרַסְתָּ לַחְמֶךָ,
עִם כָּל בַּר לֵבָב בָּרַתְּ בְּרִיתֶךָ,
לְכָל קְשֵׁה יוֹם נִכְמְרוּ נִיחוּמֶיךָ.

גם הדור האחרון יהלל מפעליו
חיתו בארץ, ופרי מעלליו
לזכר עולם יהיה, משמו ידברו׳
אף כי ימים כבירים חלפו וכלו,
נשמתו ורוחו לשמי מעל עלו,
זכרונו יחיה, תחלתו יספרו׳ —

לכן מה לך לשון מדברת גדולות!
כי תלביש גאה, אם תעלה במעלות,
בנפול בנעימים נחלתך וחבל?
הלא תחת מסיבות תמיד יתהפכו,
וכמו רגע יבוא רעש, ונהפכו,
רכוש והצלחה יחד, כי המה חבל׳

את אחי אנכי מבקש לאהוב אותם
לא אגבה על דלים לא אעכיר חיותם
אב אחד בראנו לכלנו אם אחת׳
כי את אשר ישנו פה שפל, מך, ודל,
שמה יעלה למרומים, ירומם אל על,
ויחי עד לנצח ולא יראה חשחת׳

גבריאל זידפעלד

מצבת כזבי

כאשר שמעתי אומרים
מישישים זקנים ובחורים,
הצביה כזבי בת רמיה
ציון קבורתה, בעודה חיה
ולמען לא תשכח מפי זרעיה
פעולת צדקה ותום דרכיה,
חשבע השביעה את בניה:
"אם יכלו ימי שנותי
"ואשכב בשלום עם אבותי,
"יהי' לכם זאת למשמרת
"במקום מצבתי אל תקברוני,
"אצל ציוני אל תשכבוני,
"והאמת, מפה טמונה, נעדרת."

על קבר אשת חיל

אשת חיל בנשים גברת,
פה טמונה פה נקברת.
עמה מתה מנשים הדרת,
עמה סרה מאנשים עטרת.
אהה! היא היתה הראשונה,
אהה! הנה היא האחרונה!

5

כָּל בְּנֵי אָדָם יַחַד אֲהַבְתָּ —
כְּאֻזְרָח עָשִׁיר כְּעָנִי הָלַךְ;
בְּהַצְנֵעַ לֶכֶת לִמְיוּדָעֶיךָ קָרַבְתָּ
הֲלֹא טַעֲמְךָ טַעַם הַמֶּלֶךְ. *)

6.

הֵן שַׂמְתִּי תְמוּנָתְךָ לְנֶגֶד עָיִן
זְרוֹנְךָ בְּלִבִּי לְנֶצַח עָרוּךְ;
כִּי אֶרְאֶךָ — עוֹד אַאֲמִינְךָ בַּחַיִּין,
פְּשִׁמְךָ יְהִי לָעַד זִכְרוֹנְךָ בָּרוּךְ!

מעשס מנגדך ומוקירך

משר עליך התפלא

יששכר בער שלעזינגער

מ כ ת מ י ם

על ספר יין לכנון

"לֵץ היין המה השכר" המלך גזרת
"כל שוגה בו לא יחכם" אמרת
לו אך מיין לבנון לבד שתית
"היין ישמח חיים" גזרת
"כל שוגה בו יחכם" אמרת

כוצבת

*) רומז על ספרו טעם המלך חסר חבר על שער המלך, ומודע ספרו זם נעימו כל צחיצעריו טלכם לפס ולתפארת.

ויען הפועל: שמעני אדוני!
הן יצמי הארץ רבים כמוני.
במלאכתם יתרפו פעולתם ישחיתו,
ומעות מעשיהם בעפר יבסו.

****

על משורר אחד אשר כנה הלילה בלשון נקבה

אם גם לילה לך בלשון העברים,
תמשש באפלה כמכה בסנורים.
אכן הלא לך אוזן שומעת?
כי לילה ללילה יחוה דעת.

****

על המתקדשים

לפנים בישראל נביאים הקדושים,
רוח לבשו באדרת התעטפו.
עתה אפסו ממנו חלפו,
הרוח עלה — ואדרת למתקדשים.

****

על מורה אחד אשר קנה בתים

למילדות העבריות נבנו בתים,
רב כעלו כי חיו הילדים.
ואתה מורה שקר! תקנה בתים?
הלא מעללך רע, כי תמית הילדים.

****

על קבר אשת מדינים

אשה שבעת רוגז פה טמונה,
אל תרבו בכי תרבו קינה,
אל תזרקו עפר נוכח המצח:
הכי לעולם תריב תנאץ לנצח?

על איש היוצא להרפני

כלבי שבוע קללה נמרצת קללני,
יצא יצא ומקלל לבוז שמני,
נאץ לעג גדף וקלס אותי,
גר אנכי זה יומים באתי לעיר;
אכן הלא אחיו משתין בקיר,
נובח על זרים עוברי ביתי:

הפועל והרופא

כליון הרופא מארץ דודנים,
צוה לרצף קרקע חצרו,
באבני גזית שלמות אבנים,
הוא צוה: ויעשה מאמרו:
הפועל בא לקחת פעולתו,
וישאל מרופא שכר עבודתו,
אכן האיש מאן לתתו,
כאשר שאל השכיר מאתו,
ויאמר: ברצפה גמץ השארת,
ועל פניה עפר עפרת,
כלה מעשיך אז תבוא על שכרך,
אז אשלם ואמלא דברך,

ח ד ה

בעת יפתח מרון הקודש ולהקת יחוקן יחד מרנינים לחג שפתים בכתוב, וַיִּמְלֹךְ לְנִי עַלִי לחוד חג זמת *)

1.

ביום נולד בני,
או נולדתי אני,
מקורי חוא מקורו,
בל מאמו רחקתי,
מחלב שדיה ינקתי,
כי נִקְרָתִי מבורו.

2.

הרואים במראה ראוני,
אולם עוד מצאוני,
בדברי סופר ומליץ,
שר המשקים זכרני,
למברך עדה שמני,
רצון לישרים ללין.

3.

התחפוץ לדעת מכוני?
ואיה איפוא מעוני?
ארץ הצבי מגורי,
בין ילדי עבר,
גם מירדן ולעבר,
תמצא מנוחת הורי.

פעם

*) הקורא שנון המנוים נגד על מנוח זה ימלא מסד פתרון מחדש.

תחת צורת החכם ר' משה מדעסוי ז"ל

איך תופיע צורה נבחרת!
במחוגה אלהות היא מתוארת,
משה בחיר ה"! מידו קרנים,
קרני החכמה יאירו מפניו.
חכם כדניאל, כמשה עניו,
באורו נלך עד בלתי שמים.

****

האשה המושלמת

אשה משלמת מעולם לא מצאת?
הן דבה על הנשים הוצאת!
לו בדברי ימים ליהודה קראת,
או אשה כשלמת מצאת. *)

****

דבר חדש

אין כל חדש אמר קהלת בחכמתו,
ראה זה דבר לא היה בעולמים,
ולא יוסיף עוד באחרית הימים,
"חפצי בה. קרא איש לאשתו! **)

****

י"ט שפיץ מקאללין

חדה

---

*) עיין משלי ל' וסס חתר מצאתי.
**) עיין סס וסס חתר חפצי בה.

מ ש ל

ויהי לפני ימים כבירים — והנה מני הרירי עד, נמרים עם יעלים אחוזי יד ידדו, יערת הלבנון נעזב משוכניהו, גם מכל פנות הארץ יתקבצו כל אשר נשמת רוח חיים באפם; כראשם אריה בגאון יצער כי לו העוז. ומעל להם יאפילו נודדי כנף טהרת השמים, בגובה מעופו, הנשר, יסוכך בכנפיו עליהם; ובארץ מתחת זוחלי עפר ירמשו, להתהלך — אנה פנימו מועדות? ועל מה התאספו? פנימו מועדות אל עמק יהושפט, ועל דבר משפט צדק יתאספו, שובם מדרך הרעה — ידעו כי מאוד דרכם שחתו — חפצו, שמה יודה איש עלי פשעו, יסיר עוההו, ופשעיו יעזב.

כחמות מים דכים יהמון עתה אל תוך העמק, קטון וגדול שם הוא, שחו נרכו משאת המשפט! — אולם איה איש חיל סופר הועבת איש איש מול פניהו? — ואת מי הלזן חכמה ועצה לגמיל כמעללי איש? — "בישישים חכמה, ואת שיבה תבונה" פה אחד ענו, ומי הוא זה אשר בחול*) הרבה ימים, מי כמוהו מני הוסר ארץ רשע וצדק עם תגמולימו ראה? — לכן בו כחרו העדה כלה להטיף עלימו מלתו! —

כאיש רובר צחות פתח שפתיהו לאמור: אחי! יצר משחית ניסך רוח עועים בתוכינו, הואילו נא שובו — כזב בל יעברו! פיכם, הנו תודה עלי שוד וחמס בקרבכם, בחש בל תכחשו: זביתי מפשע, כל עון לא ימצא בי!

"לכל דבריך הגנו, נהמו כלמו, צוה ונשמעה ונעשה!

מי

---

*) מלישם חדם הני קדם שים עוף חי לעולם, שמו חול, ועליו לפיכך "בחול ימים" כ"ע — י"ח — גם לתרגום המנחה סס, חמר חיוך וכחול תרבה ימים. זרמות נתונם לתלין לפסחתם בדמיונים כחלו.

4.

פעם אלחם מלחמות,
אעשה בגוים נקמות,
כגבור ואיש חיל.
אנכי מהעומדים בפרץ,
הנותן אויב לקרץ,
ומשים יומו ללילי.

5.

פעם אחבק נכריה.
אבזה מוסר ותושיה,
כי אשמע תוכחת.
אנחם על אשמתי,
אגרש את שגלתי,
ואלך ביושר ונחת.

6.

ופעם אשמיע תהלה,
בקול רנה וצהלה,
וָלְאֵל אשים מלתי.
ואתה קורא נעים!
בחור ונער שעשועים,
בינה הגיגי וחדתי.

יששכר בער שלעזינגער

משל

ויגוע ויומת א"ב ר"ם הוא כמהה"ר אברהם אליעזר הלוי
זצוק"ל, ביום ויקרא אלהים לרקיע שמים, לסדר ויזרח לו השמש,
בשנת תק"פו וגבורתו בהיותו אב"ד ור"מ בטריאסט ויסף לב העם
ויהי למים, ויזכור חסדו ואמונתו עם בית ישראל,
אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו:

מי גבר יחיה ולא יראה מות, ימלט נפשו מיד שאול:

אַ"ב רָ"ם בֵּית הַלֵּוִי לַעִבְרִים כֹּתֵר
כִּי עַל לִבּוֹ נָשָׂא אֵבֶן יַקָּרָה
מַרְאָה הַמְפוֹאָרָה תָּמִיד נֶהְדָּרָה
לַקָּטוֹן לַגָּדוֹל, עַד הָרֵ"י בֶּת"ר

יוֹם לַמָּרוֹם עָלָה יָשַׁב בַּסֵּתֶר
נֵר יִשְׂרָאֵל כָּבָה, הַמַּרְאָה סָרָה!
בֵּינָה הַבֵּט: בְּמָאוֹרֵי אוֹר נִשְׂאָרָה
מִשָּׁם זִיוָהּ יַהֵל בְּשִׂאֵת וָיֶתֶר

אֲמָנָה הֵם לְמָאוֹרוֹת פִּיקוּדֵי פִּיהוּ
צִוָּה: חֶמְלָה עַל דַּל וּמְצַפֶּה יֵשַׁע
צֶדֶק מִשְׁפַּט שָׁלוֹם אִישׁ אֶל אָחִיהוּ

מי הוא זה שמה? כה החל לדבר, מי הוא זה לקולו יחתו יעד
ויושביו, אשר בדם ענוים ירשן נאות מדבר, ומחלב נקיים
ישבע? — כדברו כן עיני האדי — אל מול הזאב נבונים, כי לא
האמין כי לו יכונו אמרי אמת — אמנם בחזקת היד דבר המוכיח
„הלא לך שמתי דברתי, האריה! אכזרי הנך, טורף מבלי הרף,
חומס וחומין, הלא אם תטיב שאת והדר יעטרוך, ואם לא. —
„אם לא, שאג בחרי אף, האריה אם לא אטרוף לשון מדברת
גדולות; אם לא אשיתך למדמס!" — — וירעדו כל השומעים
משאגתו וילך לו הלוך ונהום —

„חן אמת חפצחם ואמת אמרתי! — מלכי הנשר גדל הכנפים!
עתה אערכה לעיניך, חמס ועול תחת ממשלתך ראיתי, הנץ
ימוץ דם צדיק והיונה תונה, ההחמס תחמוס, והרחם — בל ירחם
— הה! גם אתה! — „גם אתה" ענהו הנשר „תחנק, לו נתתי מחסום
למו פי לבלי הפר ברית שלומים כיום, כי עתה בלעתיך! — בעברה
בשא אברתו למרומי שחק, עמו הגביהו עוף כל בני רשף, והנשארים
נאספו אחד אחד. — כאשר באו בן הלכו.

הלא למשחק לך, בן האדם! יהי, דרך כסלם, משמוע אזנם כבדה,
אף כי שחרו אמת, תלעג למו על כי בכה נואלו; — ואולם!
שמן לבבך טח מהבין, כי כתנשמת בל התחזה שמש, מפיץ אורו
גם עליה, כן נפשך בל תבין אמרי אמת כוננו — אליה!

משה אלטאר הלוי

ויגוע

אל תפארת ישראל החוקר הגדול האלהי רבינו משה מענדעלס·
זאהן זלה"ה ·

—

ש י ר

שַׁר אוֹהֲבֵי חָכְמָה מִיּוֹם גּוֹלַדְתָּ
רָאוּ בְךָ עַמִּים אוֹרָה לְזַרּוֹחַ
כַּעֲיִן תְּבוּנוֹת בָּעוֹלָם לְפִתּוֹחַ
כִּי אוֹר יָקָרוֹת מִמָּרוֹם הוֹרַדְתָּ

חָכְמַת אֱלֹהִים לַיְשָׁרִים לִמַּדְתָּ
וּבְמוֹעֲדֵי (ח) שַׁחַר הוֹסַפְתָּ כֹּחַ
לַהֲקוֹר נָתִיב (ז) שָׁלוֹם שְׁנָאָה לְזָנוֹחַ
וּבְנֵן פְּנֵי (ו) מַיְמוֹן בְּמְאֹד נִכְבַּדְתָּ

אִמְרֵי אֱמֶת אֶל בַּת (ל) צִיּוֹן הִשְׁמַעְתָּ
אֶל מוּל בְּנֵי עֲוָלָה נָקַם לָבַשְׁתָּ
גַּם לַנְּפָשׁוֹת חַיֵּי (ה) עַד שָׁמַרְתָּ

מִכָּל נְבוֹנֵי לֵב אִישׁ רַב נוֹדַעְתָּ
גֵּזֶר תְּהִלּוֹת (ו) בִּישׁוּרוּן נֶחְבַּשְׁתָּ
וּבְפִי חֲכָמִים שֵׁם עוֹלָם הִשְׁאַרְתָּ

אב"שלום

(ח) ספר על תפילות ה' הנקרא מעות מסחר·
(ז) תרגום וציורי התורה הנקרא נתיבות שלום
(ו) הרב סנדול כהר מימון משה בר מימון הנקרא הרמב"ם זצ"ל
(ל) ספר הנקרא ירושלים המדבר על ממשלת כהני הדת ועל מיסודות
(ה) ספר על השחרות הנמס הנקרא פעדון
(ו) תהלות סיני דוד הם"ע בלשון משכנו ובדרך סיר

עַמִּי אָנָא שָׂא נָא, אִם לְךָ חַטָּאתִי
גַּם אָנֹכִי נָשָׂא עָוֹן וָפֶשַׁע
וְלֶאֱיֹשׁ כּוֹזֵב שׁוֹגֶה בְּפִי מָצָאתִי

פִּי הַצַּדִּיק דִּבֵּר הַסְּכֵת בֶּן עֵבֶר!
רַק לְפָנַי אֵל יִצְדָּק מֵטִיב הַגֶּבֶר׃

סלעי המהלוקות, המזה בני אדם המתנגדים זה עם זה
כי גם בין הבתרים בעת הזעם, שניהם יחדו היו
מהדרים פני הרב.

אני יוסף אחיכם

שני האכרים

ו) הִנֵּה יָבֹא הָאָבִיב תֵּבֶל יְשַׂמַּח
תִּפְרַח שׁוֹשַׁנָּה, דוֹדָאִים יִתְּנוּ רֵיחַ
אִם עוֹד יָבֹא הַגֶּשֶׁם וּמַלְקוֹשׁ יוֹרֶה אָרֶץ
אֲשֶׁר בָּאֲדָמָה יָשִׁיבוּ יָצִיצוּ
וּמִבֶּטֶן הָאָרֶץ לֵלֶת יָאִיצוּ. —

ז) הַס! מְלַחֲזִיר: אֲשֶׁר בָּאֲדָמָה יָצִיצוּ
אוּלַי יְשִׁינֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ
וַאֲנִי בְּזַיַּת אַף יָגַעְתִּי
עֲדֵי שָׁלֹשׁ נָשִׁים זָרַעְתִּי׃ — —

נחמן יצחק פישמאן איש לבוב.

שיר מזמור להרב המופלא בוצינא דנהודא כמוהר"ר **משה חיים**
לוצאטו זצ"ל הפאדובני

למנצח בנגינות מזמור שיר: צרופה אמרתך אלהינו
על כן אהבתה נפשי: רחבה היא ממרחבים
ועמוקה מי ידענה: תתן לפתאים ערמה תמימה היא
ומשיבת נפש: כי ישרים כל משפטיה וחוקותיה כל
מום אין בהן: מימינך נתנה לנו משמי קדשך בין
ערפל: מרפא בשרים הן היא ומעינותיה לא נכזבו:
אלהים חקרתה ותדע הכינות אותה ותספרנה: כי
אתה ראית דרכה ותתנה מורשה לעדתך: למדני "
אורחותיה נחני בה ולא אכשל: כי אתה " בחנת
לבי תבין יחדיו כל שרעפי: אשר עליה תאותי לעולם
באהבתה אהלך סלה: אל תסיר נפלאותיה ממני
אל המנע מפי טובה לנצח: הבינני מצותיך " אלהי
ובאורחותיך אשיחה סלה: אגורה באהלך לעד ארננה
שמך לדר ודר: כי אל נותן תבונות אתה דעה והשכל
מאתך סלה: הורני " דרכיך באמיתך תכין רגלי:
הושיעני ואושעה ואשעה בהוקך תמיד: אשר ששון
לבי פקודיך עֵדוֹתֶיךָ שעשעתי: אנחל סודך ואתנחם
ובמצותיך אשמחה סלה: קרבני " בחסדך אל תעזבני
עד מאד: בדברך חייני נצח ובחסדך יגל לבי:

אב"שלום מפאדובה

אל נשמת נעים זמירות המשורר הגדול כבוד שלמה פיורנטינו ז"ל

ש י ר

כְּיוֹם שְׁלֹמֹה לִשְׂחָקִים עָלִיתָ
שָׂחוּ בָנוֹת הַשִּׁיר וַיִּתְאַבָּלוּ
שָׂקַע כְּאוֹר זִמְרָה שָׁרִים נִבְהָלוּ
נָפַל עֲטֶרֶת־שִׁיר שֶׁנִּתְעָדִיתָ

בְּמִשׁוֹרְרֵי עַמִּים בְּמֵאֹד נִפְלֵיתָ
עַד כָּל נְבוֹנֵי־לֵב פָּנֶיךָ חָלוּ
שָׂרִים לְעָמָתְךָ רֹאשָׁם שָׁפָלוּ
כִּי זִיו אָפוּלוֹ בֶּחָזוֹן (ה) חָזִיתָ

נוֹעַם מְלִיצַת־חֵן מִנּוּ נִשְׁפַּעְתָּ
וּבְזֹאת לְפִטְרַרְקָא בַּשִּׁיר נִדְמֵיתָ
כֵּן לַנְּצָחִים (ג) כָּבוֹד רַב שָׂבַעְתָּ

מִכָּל בְּנֵי עֵבֶר בְּפֹאֵר נֶעֱלֵיתָ
וּבְסוֹד חֲכָמִים לְמָשׁוֹרֵר נוֹדַעְתָּ
וְנָעִים זְמִירוֹת בַּלְּאוּמִים נִקְרֵאתָ

אב"שלום

(ה) קיצוץ מנקודות החזון ושיר מסליסות ומסגם קיצוץ מנקודות לאורא חסקנן

(ג) מנויון על נלחות ולוחניות הנסם

תְּרֻמָה לְשׁוֹנוֹ אִתָּנוּ!
נֶפֶשׁ עַרְעָר חֲדַל – אָח,
גַּלְמוּדָה וְשׁוֹמֵמָה
בּוֹכְיָה סוֹדֵנוּ תַּעֲוֹב!

מקהלה.
כֹּל יוֹשְׁבֵי חוּג הָאֲדָמָה
פֶּה אֶחָד הָאַחְוָה *) יְהוֹדוּן!
עַד כּוֹכָבִים תַּגְבִּיהַ
עַד חֶבְיוֹן אֵל מְסֻתָּר!

שֶׁפַע שִׂמְחָה מִשְׁדֵי הַטֶּבַע,
הַיְקוּם כֻּלָּם מְדַדֵּיהָ יְנָקוּן!
עֲקֵבוֹתֶיהָ תָּמִיד יָתוּרוּ,
עוֹשֶׂה טוֹב, חֲדֵל לְהֵיטִיב;
נְשִׁיקָה מְיֻדֵּיהָ לָנוּ וָגֶפֶן,
גַּם אֶת נַפְשׁוֹ תַּחְתֵּינוּ לָמוּת;
מְיֻדָּה גַּם לְתוֹלֵעָה עֹנֶג,
וְהַשָּׂרָף מִשְׁרֵת פְּנֵי – יָהּ!

מקהלה.
בֶּרֶךְ תִּכְרְעוּ רַבָּבוֹת?
קִרְבַת אֵל תִּרְעִין חֵבֶל?
שְׂאִי מָרוֹם עֵינַיִךְ!
מִמַּעַל לְכוֹכָבִים שָׁם הוּא!

שכיחה

*) Sympathie, Mitgefühl gebe ich durch אַחְוָה, weil ich kein besseres Wort vorfinde; vielleicht liefse es sich auch durch לֵב יוֹדֵעַ geben.

אל השמחה *).

שִׂמְחָה, רֵשֶׁף אֵל חָי!
נֵצֶר מֵעֵדֶן לְהִתְפָּאֵר!
עַלִּיזֵי גַּיל נָבוֹאָה,
אֶל הֵיכַל קָדְשֵׁכִי;
אַתְּ, יָדֵךְ, תְּאַחֲי **)
קֶרַע מְנַהֵג — תְּחוּ;
רוּחֵךְ תְּשַׁלַּחִי אָתְּ,
וְכָל — אָדָם אַחִים יִבָּרְאוּן!

מקהלה:
אַלְפֵי רְבָבוֹת נַחֲבֵק!
נְשִׁיקָה זֹה לְיוֹשְׁבֵי תֵּבֵל!
אַחִים! מֵעַל לְכוֹכְבֵי, אוֹר,
אָב אֶחָד שָׁם לְכֻלָּנוּ!

אִישׁ מָצָא אוֹהֵב דָּבֵק,
נַפְשׁוֹ אִשָּׁה יִקְרָה צָדָה,
לְשׁוֹנוֹ אֶתְנוּ תְּרַנֵּה!
נֶפֶשׁ כִּי מָצָא אַחַת

תרנה

*) Nach Friedrich von Schiller.

**) תְּאַחֲי Von der Wurzel אחה scheint mir hier treffender und mehr sagend, als קשר oder חבר, ich wagte es daher, obgleich es in תנ"ך nicht gebraucht ist.

קָטְנוּ מִשַּׁלֵּם לְאֵל עֶלְיוֹן גְּמוּל!
הָלַךְ בִּדְרָכָיו עֲשָׂה נֵיטִיבָה!
דַּפְּאֵי רוּחַ אִתָּנוּ יִתְעַלָּסוּן,
הִתְעָרֵב בְּמִשּׁוּשֵׁנוּ אַחִים נֶהְיוּ!
כָּל – אֵיבָה נַשְׁמִיד, אֵין קִנְאָה!
אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ נְשׁוּאֵי עָוֹן!
הַדֶּמַע מֵעַל פָּנֵימוֹ נֶמַח!
הִנָּחֵם לִבָּם בַּל יַדְאִיב!

מקהלה.

כֹּל נְשָׁא עָוֹן, כָּל – פֶּשַׁע!
אֵין אוֹיֵב עוֹד לָנוּ!
שָׁם בְּמָרוֹמֵי הַכּוֹכָבִים,
יִשְׁפֹּט אֵל כְּמוֹ שָׁפָטָנוּ!

שִׁמְחָה תִּתֵּן בְּכוֹס עֵינָהּ!
בֵּדֵם עֲנָבִים שֻׁקְּטוּ יִשְׁתָּיוּן,
צְיִים, אוֹכְלֵי אָדָם לְמַעֲרַנִּים;
גְּבוּרָה יִשְׁתּוּ בַּעֲסִיס חָמֵר,
כֹּל נוֹאַשׁ לֵב, כָּל אוֹבֵד! –
קוּמוּ, אַחִים! הָבָה, נָקוּמָה!
סָבִיב סָבִיב יֵלֵךְ הַגָּבִיעַ!
וְעַד יִטְעַם הַחֵךְ מִכְמָסָךְ,
תּוֹדָה נַסִּיךְ, תּוֹדָה לְקוֹנֶה שָׁמַיִם!

שִׂמְחָה קָשֶׁר כֹּל הַבְּרִיאָה,
עַל פִּיהָ אוֹפַנֶּיהָ יְרוֹצוּן!
חֲצוֹ, וּפְרָחִים תּוֹצִיא הָאֲדָמָה,
וְשֶׁמֶשׁ עַד אֵין מִסְפָּר,
עַל פְּנֵי הַשָּׁמַיִם יִתְהַלָּכוּן!
בְּרַחֲבֵי עֲרָבוֹת, כַּדּוּרֵי אוֹר
עַל פִּיהָ רָצוֹא וָשׁוֹב.
לֹא שְׁוָפָתַם עֵין כָּל – צוֹפֶה!

מקהלה:
כַּשֶּׁמֶשׁ יָשִׂישׂ לָרוּץ אֹרַח,
עַל פְּנֵי רָקִיעַ שָׁמָיִם,
כֵּן אַתֶּם! אָרְחֲכֶם לָרוּץ,
כְּגִבּוֹר בְּמַעֲרָכָה, כֵּן תָּשִׂישׂוּן!

מְנוֹגַהּ הָאֱמֶת תְּזֹרַח הִיא,
אֶת פְּנֵי חוֹקֵר מֵבִין;
עַד רֹאשׁ הָרָרֵי שֶׁמֶשׁ
פַּעֲמֵי עֲנָוִים תַּנְחֶה;
עָלֵי גְּבֶהּ הָאֱמוּנָה,
נִסָּה תָּרִים בְּכָבוֹד;
מְבִין בִּדְקֵי הַקֶּבֶר תִּתְנוֹסֵס,
בְּקֶרֶב מַלְאָכִים מְשַׂחֶקֶת!

מקהלה:
הַטּוּ שֶׁכֶם לְסֵבוֹל, הַטּוּ!
עַל שִׁבֶט שְׁמָחוֹת תִּתְעַנְּגוּן,
בִּימִין בַּעַל הַגְּמוּלוֹת
עַל נְעִימוֹת אֶת פָּנֶיהוּ!

שיר רועי *)

בדממת לילה הלך הבל הרועה אל מלונת צלח ארובתו, כי האהבה לא תתן טנה לעין, אורים זרועים במרחבי שמים, נגהם שלחו. הסהר יקר הולך הופיע מבעד קדרות צללי האלונים. דומיה על פני הכבר, אין קול, אין קשב. שבתה עבודת אדם, כבה כל נר, אך ניצוצי הירח עלי מים נוזלים התגלגלו, וזבוב מעופף התנוצץ מתוך חשכת ליל. במצוקת נפש רוגשת ולב הומה ישב הרועה, ועפעפיו הישירו מאין הפוגות נגד חלון האהל, שם תמתו הוזה שוכבת. פתוח היה החלון לרוח צח חרישית, ולמֶחָק אור ירח. ובקול נעים פתח פיהו, וישר את השירה הזאת:

„תערב לך שנתך רעיתי! וכטל בוקר נפשך תֶחְיֶה. שליו ושאנן „שכבי על יצועך כדסים טל עלי חבצלת, עת ידום „כל רוח. הלא תישן בטח נפש חפה מפשע? — אך „חלומות נעימות ומפיקות עֹנג תרחפנה סביב מראשותיה. רֵדנה „חלומות נעימות! רדנה על בנפי ברקים מנגה הירח. כרמל ונאות „דשא הראוה בתנומתה, ועשתרות צאן לבנות כחלב רועות „עליהם. אזניה תשמענה נגינות כנור נעים עלי עמק בודד, כנגן „אבי כל תופש כנור ועוגב. או תחשוב לרחוץ בשרה במים „טהורים, ושושנים עבתות סוככות תרחצה, בלי נראה רק לעין „צפרים קטנים נותנים לה זמירות מבין עפאים. בחזון לילה „תחזה את בנות חן הטובות, נבחרות מבני אלהים מראש, בעת „התהלכם עוד בארץ, והיא מצחקת אתן. אחות שעשועים הקראנה „לה. כפיהן תמלאנה פרחים מכר נרחב, ומהם תעבתנה נזר על „ראשה, וכן תקטפנה ידיה ציצים לכותרות על ראשיהן. בחלומה „תשוח

*) Nach Gessner.

מקהלה.

תּוֹדָה עַתָּה נַפִּיבָה!
אַחִים! תּוֹדָה לְנַעֲרִץ בְּקָדוֹשִׁים!
לֵאלֹהֵי אֱלֹהִים תּוֹדָה,
מָכוֹן לְשִׁבְתּוֹ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם!

רוּחַ גְּבוּרָה לְעָתוֹת בַּצָּרָה!
עֵזְרָה לְקָשֶׁה יוֹם וְנֶחְמָה!
אֱמוּנָה לְמוֹצָא שְׂפָתֵינוּ!
אֱמֶת לְשׁוֹנֵא וְאוֹהֵב!
רוּחַ נָכוֹן בְּפָנֵי גְדוֹלִים,
רוּחַ נָכוֹן — עָלֵי רֹאשֵׁנוּ,
גַּם בְּהִתְעוֹפֵף חֶרֶב שְׁלוּפָה —
גְּמוּל לְכָל — פּוֹעֲלֵי אֱמֶת!
לְמַצְמִידֵי מְרֻמָּה אָבְדָן!

מקהלה.

הָבָה, תִּקְעוּ כַף, אַחִים!
עָלֵי יַיִן כְּרִית נִכְרוֹתָה,
מוֹצָא פִּינוּ כַּל נָמִיר,
נִשְׁבַּע עַתָּה בֵּאלֹהֵי שָׁמַיִם! —

כרוך שענפעלר.

אמרות טהורות.

1. דַּעַת כָּל דַּעַת — אָיִן.
2. בָּמוֹת הַתְּבוּנָה תֵּאָסֵף הַצְּדָקָה.
3. אֵי זֶה עָשִׁיר? חַף הַתַּאֲוָה.
4. נַם חֲמוֹר טָעוּן זָהָב וְכֶסֶף, חָרוּלִים יֹאכֵל.
5. טוֹב לֵב טוֹב, מִשְׂכֵּל טוֹב.
6. עֹשֶׁר מָצָאתָ, מְנוּחָה אָבַדְתָּ.
7. אֶבֶן בּוֹחֵן יִבְחַן הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף הָאָדָם.
8. שְׁמוֹר נַפְשְׁךָ — מִנַּפְשְׁךָ.
9. הַהֶפְקֵרוּת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, לְהִיוֹת בַּעַל דַּת וְחֻלַּל מוּסָר.
10. הָאַהֲבָה וְהַשִּׂנְאָה שָׁוְא תְּדַבֵּרְנָה.
11. הַשִּׂנְאָה מְעַוֶּתֶת הַיֹּשֶׁר, הָאַהֲבָה מְיַשֶּׁרֶת הַמְּעָוָת.
12. אִם רוּחַ הַמֶּמְשָׁלָה תַּעֲלֶה עָלֶיךָ, אֱמוֹר לָהּ: לְכִי הַיּוֹם וּמָחָר אֲבַקְשֵׁךְ.
13. הַדִּבּוּר יִשָּׁקֵל בַּכֶּסֶף וְהַשְׁתִּיקָה בַּזָּהָב תַּעֲרוֹךְ.

(כתבי נזנה סנעה מי"ס)

יהודה בן — יונה לבית ויטלש.

„תשוח בערן גן אלהים עלי הרי בשמים תחת צללי עצים רעננים,
„מלאכי אהבה כערת דבורים מתעופפים סביב לה, ובשעשועם
„יתרחקו ויתקרבו עד מהרה. אלה נושאים בְּיָדָם טנא תאנים
„ורמונים, אלה מביאים אשכול ענבים, ומהם ירחפו על פני פרחים
„ושושנים להעלות ריח נחוח לאפה. גם אנכי במראה אליה
„אתודע, בנפש עורגות לפניה אעמודה, מתבוששׁ אביט לארץ,
„ובכובד שפה מאנחות לבי, מפי מלים יתמלטו, כי „חולה אהבה
„אני" עוד לא ערבתי את לבי לשאת אמרי אלה על שפתי. הה!
„לו יאנח לבה בחלומה זה, בתנומתה פניה מעט יכלמו, ומשחוק
„נעים ישובו יצהלו. מי יתנני יפה עינים וטוב ראי בבן ישי,
„בהלקחו מאחרי הצאן לרעות צאן עמו, ושירותי ימתקו בקול
„צפור הנותן זמירות בלילה. לוּ כל בשרון וצדקה יוקידו את
„נפשי בעיניה ותאהבני!"

כה שר הרועה, ולאור חלבנת שב לאהלו. חזיוני הקוה המתיקו לו שנתו בעתותי לילה הנותרות. בבקר השכם נהג צאנו אחרי הגבעה, שם סוכת חשוקתו על אֵם הדרך נצבה. לאט לאט הלכו הצאן, רועות על יד ההר בה וכה, והבל מחלל בחלילו: „לחכו כשבים ורחלים! לחכו ירק ועשב! נאות דשא יפות מאלה „לא תמצאו. באשר תתן עין כל נטע ייף בגדלו, ובמקום תרדוך „כף רגלה, יציצו פרחים נחמדים." כה אמר וצלה נשקפה בעד החלון. אור השמש זרח על יפי פניה, עין בעין ראה בשירה אליו צוחֶקת, ולחייה התאדמו. לאט חלף לפניה, ורוחו התפעם בקרבו. בחן שפתיה נתנה לו ברכתה, ובנעימות חסד הביטה אחריו, כי שירתו באישון לילה שמעה אזנה ותבן לה.

בראדי בחדש זיו תקפ"ו

אברהם טראכטענבערג.

נאך סיראך פֿאָן געבויער.

1.

וואָהל דעם דער פֿרֵיה איין ווייב געוואן;
דאז טוגענד ליבט אונד עהרט,
ער איזט איין בעגליקטער מאן,
דאז לעבען איזט איהם ווערטה.
זיא וואנדערן טרייא פֿאָלל אייניגקייט;
דורך פֿרייד אונד ליידען לאנגע צייט.

2.

זעלבסט הייזליך מאכט עז איהם דאז הויז;
צום ליבסטען אויפֿענטהאלט,
רופֿט איהן בערוף אונד פֿליכט הינויז
מיט ליבענדער נעוואלט:
ציהט׳ס איהן נאך קורצער צייט צוריק,
צור נייער וואָנג׳ אונד נייעם גליק.

3.

אונד האט ער אויך קיין נראָסעם גוט,
אונד עהרע ניכט אונד דאנג;
עז מאכט איהן רייך אן פֿרֵאָהעם מוטה,
אונד טראָסט זיין לעבעלאנג;
אונד זאָלכע נאבע ווירד נור דעם,
דער גאָטט איזט ליב אונד אנגענעהם.

וילבעדענן האבצייטספייער פערפאסט. דאז בילד מיינער גליקליכען עהע טיט מיינער נון זאנפט שלופֿפערהנדען גאטטין, האשה החשובה והצנועה מ׳ ריקל ע״ה בת האלוף המרומם הקצין המפורסם כהר״ר לעמל מטושקויא

אשה מתנה טובה בחיק ירא אלהים תנתן. (בן סירא) *).

(מאת יהודת בן — יונה לבית ייטלש)

1.

אַשְׁרֵי הָאִישׁ בְּנָעוּרָיו מָצָא עֶזְרָתוֹ,
אֵשֶׁת חַיִל בָּרַת לֵב עִשָּׂה צֶדֶק;
טוֹב חֶלְקוֹ בָּאָרֶץ שָׂפְרָה נַחֲלָתוֹ,
מָנַת נוֹרָלוֹ חַיֵּי נוֹעַם בְּלִי חֶדֶק;
בְּלֵב אֱמֶת וְתָמִים נַפְשָׁם קְשׁוּרָה,
שְׂמֵחִים לְעִתּוֹת בְּשִׂמְחָה עֶזְרָה בְצָרָה.

2.

מִטִּירוֹת מְלָכִים יְכֻחַר אָהֳלוֹ,
תִּפְאַרְתּוֹ שֶׁבֶת בַּיִת לְשִׁפּוֹן נָוֵהוּ,
וְאִם יַעֲזוֹב בֵּיתוֹ, לָצֵאת אֶל פָּעֳלוֹ,
בְּכָל כֹּחוֹ יָחִישׁ יְמַהֵר מַעֲשֵׂהוּ;
לְמַעַן שׁוּב בֵּיתוֹ הִתְעַלֵּם בָּאָהֳבִים,
שָׁם יָבוֹז אֶל מַחֲמַדֵּי תֵבֵל וְשָׂטֵי כְזָבִים.

3.

אַף אִם לֹא נָפַל לוֹ בַּחֲבָלִים עֹשֶׁר,
גַּם כָּבוֹד וְהָדָר כָּל יַכְתִּירוּהוּ,
אֹמֶץ רוּחוֹ יַיְטִיב לְבָבוֹ, יוֹסִיף אֹשֶׁר,
וּשְׁלֹמֵי בֵיתוֹ הֵם עַל כָּל לַחַץ יְנַחֲמוּהוּ;
זֶה נַחֲלַת ה' בִּרְכַּת אֱלֹהִים מְמָעַל,
אִשָּׁה טוֹבָה, מַתָּנָה מְאֻשֶּׁרֶת לְבָעַל.

---

*) ריזעם העברעאישע נעדיכט האבע איך פֿאר 7 יאהרען, אן דעם טאגע שרייבער

„ממסתרו, ילך וינהם בקול נורא הודתו לאל אשר קנהו, כל יציר „ישישו גם יצהלו, מטנהב עוקר עץ עם שורש, עד הרמה הרומש „על הארץ, כלמו ישמחו, ותהלה לבוראם יאמרו, והאדם, מלך „הארץ, יצא השדה, ישמע קול בעלי כנף, את כל אלה יראה, „ישמע, וישהומם, על ברכיו יפול ושפתיו לא יוכלו ברך מֵלֵל, „ואך יאמר רחש לבי דבר טוב, אמנם בלשוני אין מלה" והאמר תרצה: משורר נעים קולך כי ערב הן ארץ, אולם האוכל, להלך, היקר והיפה באנשים! אמנם דאה נא אור החרסה איך הפיל קרניה שם על הגבעה. בוא נא ושם גם נחנו נברעה לפני יוצר כל ונשפוך לפניו את לבנו. וילכו יחדיו אל הגבעה.

אברהם בן בנימין צבי נאטקיש.

***

אמנון ותמר

זיל דוער (מידלעט).

בחור יפיו עלה השחר מהחת אלוני היער, כל ציץ כל צמח
מאגלי טל הרטבו, בקר לא עבות היה, השמש החלה
לשלוח קרניה, אשר כתולע יאדימו, על פני התבל ארצה. ואמנון
אחוז בזרוע תמר דעיתו בא מתוך אהלו לשבת בנאות דשא
ולהשתעשע בנועם רוח צח כי ינשב, צדק ואהבה על פניהם שכנו,
וציצית ראשם עדי שכמם הגיעו. — כמלאך אלהים עת ישלחהו
צורו לעזר דל ולהושיע צדיק, אם גם במעטה אדם יעטף, אך
מהדרת פניו יציץ זהר אלוה. כן הלך אמנון בין ערוגות שדי
תרומות, כירח יקר הולך בין כוכבי שמי גבוה, כן דרך דרכה תמר
בין אלומות הדשאים. ותען ותאמר: אהובי עתה כאשר שוכני
עפאים לזמר תהלת יוצרם יעידו, נא גם אתה בל תפול מכל אלה,
ובקולך הנעים לאוזן, כצוף לחיך יטעם, ענה נא שיר האביב אשר
נצחה בנגינותיך אתמול עלי השרון, כי מה טוב ומה נעים מהלל
גבורות אל ומספר מעשיו. השמעיני נא קולך מחמדי! ויען אמנון
לאמר: בל אוכל למנוע דברי שפתיך, שמעי נא דעיתי, ויפתי!
וכה שר אמנון: „עת יעבר הסתיו ויבא האביב, כל פרח וכל
„עץ ירק לבש. גם כל גבעה תדשא עשב, הצאן ממכלאותיהם
„ילכו השדה, ועל ההרים ירקדון או בנאות דשא ירבצון, האדי'
„ממסתרו

מטושקויא ז'ל, איוט מיט וואהרער עפּפּעזינדונג דארין נעשילדערט. דאו פּאם העדרן געבויער דייטש פּערפּאכטע אין ריטהטום אונד נעדאנקען פּאכט גלייבע נעדיכט, לאו איך ערשט נאך דעם טאדע מיינער נאטטין, אין דער אבקנדציטונג יאהרגאנג 1821. עו ערשיינערט מיך אן יענע גלייקליבען שטונדען, אין וועלכען איך דיוע נעדיכט נידערשריב, אונד וויא בלוטעט מיר סיין הערץ! יעדער לעזער דעם איין עהנליכעם גלייקליכעם לאאז דער עהע נעווארפּ דען, ווירד מיינען אנערוטצליבען פערלוסט גלויבען, אונד אללע דיא דיוע עדלע קאנטטען, ווערדען איהרעם אנדענקען אייגע טהרענע צאללען, אונד איהרע אשע זשגען.

הָאָבִיב

עַל הָרֵי בְשָׂמִים
עֲלֵה נָא שִׁירָתִי
יַאְוִין הַשַּׁחַר
גַּם עֶרֶב זִמְרָתִי
חֶמְדַּת הָעִתּוֹת
אָנֹכִי אֲסַפְּרָה
אָנֹכִי לְאָבִיב
אָנֹכִי אֲזַמְּרָה
אָסַף הַקֶּרַח
נָמַס הַשֶּׁלֶג
וְהָיָה לְפֶלֶג
שׁוֹשַׁן בְּבַתְּחִלָּה
תִּפְתַּח עָלֶיהָ
וְהָאָרֶץ תְּחַדֵּשׁ
כְּקֶדֶם נְעוּרֶיהָ
בְּגָדַי אַלְמְנוּתָהּ
תָּסִיר מֵעָלֶיהָ
וּכְכַלָּה עֶדְיָהּ
תַּעֲדֶה פְּרָחֶיהָ
הֶאָח! מַה נָּעִים
עַתָּה מַרְאֶיהָ —
אִם גַּם עָבִים

יְכַסּוּ שְׁחָקִים
יְרַעַשׁ הָרַעַם
וְיִבְרְקוּ בְרָקִים
הָמוֹן מַיִם אָמְנָם
בְּרָכָה מְבִיאִים
יַרְטִיבוּ שְׁדֵמוֹת
וְיָרוּוּ נְטִיעִים
עָלֵי עֹלִים נָעִים
יוֹשְׁבֵי עָפָאִים
יַחַד בְּמַקְהֵלוֹת
יַנְעִימוּ זְמִירוֹת
בְּקוֹלָם הַנָּעִים
יְרַנְּנוּ יְזַמְּרוּ
וּלְאֵל מְחוֹנְנָם
תּוֹדָה יֹאמֵרוּ —
קַח נָא, אַב כָּל חַי!
גַּם אֶת מִנְחָתִי
תִּתֵּן לָךְ זִמְרָתִי — —
אַךְ עָנְיָהּ שִׁירָתִי
מְסַפֵּר תּוֹדָתִי
רְאֵה נָא הֶגְיוֹנִי
כִּי עִלֵּג לְשׁוֹנִי ! —

אכרהם בן בנימין צבי הירש נאטקיש ׳

הר אלהים הר סיני, עליו טרפי קדש על פניהם נפלו גבהל נחפזו ויאמרו: בא יום הנורא יום יבא במשפט עם כל יצורי ארץ. או קול קורא שנית לאמר. באו הנה בני אדם לי מאזני משפט, בו אשפוט קטון וגדול יחד, והנה שמונים וחמשה אנשים קרבו אל ההר, לבושם כדודכים בגת, דמעותיהם כמים מוגרים נזלו, ובקול מר ענו לאמר: שדי מדוע תעלים עיניך, ולא תביט בבלע דשע עבדיך, טרף כהן ונקי באפו, אש קנאתו תבער ותאכל דמי נקיים עד בלהי שריד. אלהים לא ידע, דעת דרכיך לא יחפין. אם מעל דקיע ישפט צדיק וחוטא, מדוע זה נתנה ארץ ביד דשע, ומה הצדיק כמוץ גנבתו סופה ואוהל משכנות דשעים בתמר יפרח. ראה נא שופט צדק עבדיך אשר קדשת לשרת אותך, בנקרות צורים ובמחלות עפר מפני חמת דשעים יתחבאון, ככה אמרו ולבי בקרבי נמס ויהי למים, והנה קול עונה לאמר: מה כמום עמדי עיניכם לא תראינה, אך דמי עבדי מידי שופכם אדרוש. אשלם אליהם וידעו כי יש שופטים בשמים. רעדה אחזני ואיקץ.

כָּל עוֹשֵׂי רֶשַׁע
כָּל אוֹהֲבֵי פֶּשַׁע
תָּמִיד קוֹל פְּחָדִים בְּאָזְנָם,
אִם גַּם שַׁלְוָה תִּשְׁכּוֹן בְּמְעוֹנָם
אַךְ בְּמֶלֵאת סְפָקָם יֵצֵר לָהֶם
כִּי מְנוּחָה אָבַד מְנֻחָם.

אברהם בן בניטין צבי נאטקיש.

התקוה *).

בני אדם ידברו אף יחלמו חלומות
מֵישַׁע הימים הבאים אחריהם;
יעלו רום שמים, בם ירדו תהומות
לחגיע המטרה כל מגמת פניהם.
יזקן החלד יהליף נעוריו כנשר —
ועוד יקו האדם להשיג ברכה ואושר.

התקוה מבטן ליונק מוהרת,
בלבב העלם כשושנה פורחת;
לפני הנער רוקדת ודוהרת,
בל תעזוב הזקן כי ילך לשחת;
ואם בשאול יתום מהלכו הגבר,
עוד יטע עין תקוה על שפתי הקבר.

התקוה בל שוא וכזב תשמיע
איננה רעות רוח רודפי קדים;
תוך לב האדם אומר תביע:
„לדבר טוב מזה נחנו נולדים!—"
ולרגש פנימת האדם לקול דממה
בל יבוש כי יאמין כל באפו נשמה.

ישׂשכר בער שלעזינגער.

*) Nach Friedrich von Schiller.

הנפש.

רעיון

נפש האדם
נדמה למים
משמים ירד
ויעלה לשמים,
מנקרות צורים,
מים אדירים
משם ישטופו
כיח וסלע
אותם יפגשו
אז כרעם
קול ישמיעון —
גם בשדי תרומות
ילפתו ארחותם
ובאין רעש
יכו גלים!
בן תמותה
חייך ראה
שמחתך בתוהו
יעלו כמוהם.

אמנון על רוע מזלו.

מכתם

אִם מַעְיְנוֹת עֵינַי בַּל יִפָּגֵרוּ
וְכַנְחָלִים שׁוֹטְפִים מֵימֵיהֶם יָקֵרוּ
הָהּ מְאוֹד אִירָא פֶּן יִרְבֶּה הַמַּיִם
וְיִמְחֶה כָּל יָקוּם תַּחַת שָׁמָיִם.

אברהם בן בנימין צבי נאטקיש.

יְרוֹבוּ בָרָקִים
שָׁם מִגְבוֹהַּ
בַּעֲמוֹן הַמִּגְדָּל
קוֹל יְלֵיל יַשְׁמִיעַ
צְלָלָו יִגְדָּל
רַעַשׁ יוֹדִיעַ
הַבֵּט רָקִיעַ!
אָדְמוּ פָנֶיהוּ
פַּדָּם מַרְאֵהוּ
לֹא לַהַט הַיּוֹם בּוֹ בוֹעֵר
הָהּ! הֶהָמוֹן הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר
כְּלֹה שָׁב בְּמֵרוּצָה
יִשְׁתַּקְשְׁקוּן הַחוּצָה!
לְיַד רְחוֹב רַבָּתִי תָּרוּחַ שַׁלֶּהֶבֶת
וְכִסּוּהָ וְסַעַר תָּחִישׁ לַהֶבֶת
אֵיד וְקִיטוֹר כַּעֲשַׁן כִּבְשָׁן נִכְמָרוּ
קוֹרוֹת יִתְקַרְקָרוּ
עֲמוּדִים יִתְפַּלָּצוּ
אֲרֻבּוֹת יִתְפּוֹרָרוּ
חֲזִיזִים יִתְפּוֹצָצוּ
אָבוֹת יֵעָקוּ
עוֹלְלִים יִנָּאָקוּ
בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים •
אִמּוֹת תִּתְעַנֶּה
בְּהֶמּוֹת תִּנְעָנֶה
מִתַּחַת שְׁבָרִים
כָּל חַי לְמִינֵהוּ, כָּל הוֹלֵךְ עַל רַגְלָיִם

הַבְּעָרָה *)

גְּבוּרַת הָאֵשׁ תֵּבֵל מְאַשֶּׁרֶת
אִם בִּידֵי אָדָם הִיא נִשְׁמֶרֶת
כֹּל יִפְעָל, כֹּל תִּיצֹר כַּפֶּהוּ
מֵאִתָּה נֶסֶבָּה הִיא תִּתְמַכֵּהוּ
אוּלָם אֱיוֹמָה הִיא הַחֲזָקָה
עֵת מוֹסְרוֹת אִישׁ מֻנָּה נָחָקָה
עֵת שׁוֹבֵב תֵּלֵךְ בִּדְרָכֶיהָ
בַּת אֵיתָן **) חָפְשִׁי מֵאֲדוֹנֶיהָ
אוֹי מִי יָקוּם אָז מִפָּנֶי בוֹרַחַת!
בְּלִי מַעֲצוֹר אֱלֵי רֹאשׁ הֶמְיַת קָרֶת
מְדוּרָתָהּ בְּחֵימָה שְׁפוּכָה שׁוֹלַחַת
וּבְהֵיכְלֵי חֶמְדָּה הַחְדוֹר סוֹרֶרֶת
כִּי הָאֵיתָנִים יְשָׁנָאוּ
אֲשֶׁר נִבְרָאִים יִבָּרְאוּ –
עֲנֵנִי שְׁחָקִים
אוֹכֵל יַמְטִירוּ
בָּרָכוֹת יַכְבִּירוּ
עֲנֵנִי שְׁחָקִים
בְּשׁוּם עֵין אֱלוֹהַּ

ירובו

*) נאך שיללער **) (עלעמענט) עיין צחור מחכם רנה"י (ויקרא כ"ג כ"ד).

אֶל קְבוּרַת הוֹנוֹ
וּמְשַׁמּוֹת מְעוֹנוֹ
אֱנוֹשׁ מְרֻכָּא עוֹד יְשַׁלַּח עַיִן
אַמְיִץ רוּחַ יֹאחֲזוּ מַכֵּה גוֹלָה
וְכָל יְגִיעוֹ עַל מוֹקֵד עוֹלָה
אַחַת תְּנַחֲמֵהוּ עוֹד בַּחַיִּין
רָאשֵׁי אָהוּבָיו יַעֲבִיר בַּמִּפְקָד
בְּחֶמְלַת אֵל אִישׁ מֵהֶם לֹא נִפְקָד ׃

ש. י. ר.

על מות חכם אחד.

(פֿרייַ איבערזעטצונג נאך קלייסט.)

מֵאָז הַמָּוֶת לְחִיצָיו שָׁמוּךְ לְמַטָּרָה
מֹשֶׁה! בְּשַׁחֲרִית יָמֶיךָ
עַל אֵלֶּה אֲנִי בָּכִיתִי בְּרוּחַ נִשְׁבָּרָה;

אַךְ פֶּתַע רָאִיתִי וְהִנֵּה שָׁמַיִם נִפְתָּחוּ
וְהָאָרֶץ מָלְאָה תְּהִלָּתֶיךָ
וַתֶּאֱבַל הָאָרֶץ. — וּשְׁחָקִים שָׂמְחוּ. —

נחמן יצחק פֿישמאן איש לבוב.

יָרוּף, יָנוּס, יִמָּלֵט, רֶגַע לֹא יַרְגִּיעַ
נוֹגַהּ לַהֲבַת לַיְלָה הוֹד נוֹרָא תּוֹפִיעַ
בֵּין מַעֲרֻכוֹת אֲנָשִׁים מְיַגְּעֵי כַּפַּיִם
חִישׁ קַל יִרְכַּב הַדָּלִי בְּמֶרְכָּבָה מְרַקֶּדֶת
אֶלֵי שַׁלְהֶבֶת יָהּ לַבַּת אֵשׁ יוֹקֶדֶת
מַעֲנוֹת יָגִיחַ
מְשֻׁבָּרִים יָפִיחַ
בְּקוֹל פְּחָדִים יְשָׁרוֹק מִמְּקוֹמוֹ רוּחַ סְעָרָה
כְּנַהֲמַת דָּבִיא יְנַהוֹם יֹאחֲזוּ לֶהָבָה
בָּעֵת לְנוֹזְלִים קָרִים תִּשְׁחַק נִשְׁגָּבָה
בְּצַמַּח יָבֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּגִעָרָה
בְּגַרְנוֹת דָּגָן מֵעָמִיר נִמְלָאוֹת
בְּבָרְקֵי קוֹרוֹת מֵחוֹרֵב נִבְקָעוֹת
עַד הַיְסוֹד בָּם עַרְעָר תְּעַרְעֵר שׁוֹרֶפֶת
לְנַעֵר אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ כְּמוֹ שׁוֹאֶפֶת
תְּהוֹם תַּצִּיעַ תְּסַק שָׁמַיִם
לְאַרְבַּע רוּחוֹת תִּשְׁלַח כָּנָפַיִם
כָּל סְבִיבָהּ אוֹכֶלֶת! —
נוֹאָשׁ מִתּוֹחֶלֶת
יְבַנַּע אָדָם מֵעוֹשֶׁה נוֹרָאוֹת
מִשְׁתּוֹמֵם מַחֲרִישׁ יַבִּיט נִפְלָאוֹת
כָּל הוֹן, כָּל יָקָר, כָּל מַחְמַד עַיִן
רֵגַע בְּאַף אֵל וַיְהִי לָאַיִן*
בּוּקָה וּמְבוּלָקָה אֲדָמָה
שְׁאִיָּה וְשַׁעַר בָּהּ נֶאֱסָפוּ
כְּמֵאוֹרַת חֻלּוֹן קִנָּה שְׁמָמָה
וְעַנְנֵי שָׁמַיִם שָׁם נִשְׁקָפוּ —

זֹרֵחַ
יָרֵחַ׃

וְהַכּוֹכָבִים
כְּלֵהָבִים
נָצִיצֵי הוֹדָמוֹ׃
מֵרָמָה
לַאֲדָמָה
יְשַׁלְּחוּ כְּלָמוֹ׃—

וְהַמַּיִם
בְּנַהֲרִים
יָזִילוּ יַבִּיעוּ
וְהַפְּרִים
בְּבָרִים
יִנָּהִיוּ יְרִיעוּ׃

אוּלָם מֵאוּשֶּׁרֶת
אִם הִיא נְשֻׁמֶּרֶת
מֵאָדָם הַשַּׂטְיָט עָלֶיהָ׃
כָּל טוֹב תַּרְאֶהוּ
מֶרֶעָה תַּסְתִּירֶהוּ
וְיִמְצָא נַחַת בִּדְרָכֶיהָ׃ —

אַךְ אִם חָפַשְׁתִּי תְּהִיָּה מֵאָדוֹנֶיהָ
כָּל צָרָה וְצוּקָה אָהָה! בְּשִׁבְיֶלֶיהָ׃
אַחֲרֵי שְׁרִירוּת עֵינוֹ אִם יֵלֵךְ גֶּבֶר
יִדֶּמֶה בִּדְמֵי יָמָיו הָהּ! יֶרֶד קֶבֶר׃

העינים

מַה יָּקָרָה מַה שָּׁפְרָה מְלֹאכֶת שָׁמַיִם!
אֶל כְּתִי חוֹמֶר, חַיָּה בְּהֵמָה וְאָדָם,
הֵאֶצִיל מִזִּיו זוֹהַר בָּרָא עֵינַיִם
הֲמָה יְסוֹבְבוּ בַּתֵּבֵל עַל יָדָם׃ —

עַתָּה בַּתֵּבֵל הָעַיִן מְאוּשֶּׁרֶת
אֶת כָּל פַּעֲמֵי גֶּבֶר הִיא שׁוֹמֶרֶת;
לַעֲדוֹר וְלַחֲרוֹשׁ וְלִקְצוֹר קָצִירוֹ תְּלַמֵּדְהוּ
לִישָׁא אֶלְמוֹתָיו בְּרִנָּה הִיא תְּסַמְּכֵהוּ: —

לִנְטוֹעַ הַגָּנִים
וּשְׁתִילֵי הַוָּיִת;
וְלִלְקוֹט הַשּׁוֹשַׁנִּים
וּלְאַסְפָּם הַבַּיְתָה
לַעֲשׂוֹת מֶרְקָחִים
מְצִיצִים וּפְרָחִים;
לְמַחֲלָה וְפֶגַע
וְלִרְפָּאוֹת הַנֶּגַע׃ —

וְלִרְאוֹת הַשֶּׁמֶשׁ
שָׁמֵחַ
זָרֵחַ;
וּבַלַּיְלָה וְאָמֵשׁ

זֹרֵחַ
יָרֵחַ׃

וְהַכּוֹכָבִים
כְּלֵהָבִים
נָצִיצֵי הוֹדָמוֹ׃
מֵרָמָה
לַאֲדָמָה
יְשַׁלְּחוּ כְּלָמוֹ׃—

וְהַמַּיִם
בְּנַהֲרִים
יַזִּילוּ יַבִּיעוּ
וְהַפְּרִים
בְּבָרִים
יִנָּהֲיוּ יָרִיעוּ׃

אוּלָם מֵאוּשֶּׁרֶת
אִם הִיא נִשְׁמֶרֶת
מֵאָדָם הַשַּׁחִית עָלֶיהָ׃
כָּל טוֹב תַּרְאֶהוּ
מֵרָעָה תַּסְתִּירֶהוּ
וְיִמְצָא נַחַת בִּדְרָכֶיהָ׃ —

אַךְ אִם חָפַשְׁתִּי תְּהֵיוּ מֵאָדוֹנֶיהָ
כָּל צָרָה וְצוֹקָה אָהָהּ! בְּשָׁבִילֶיהָ׃
אַחֲרֵי שְׁרִידוּת עֵינוֹ אִם יֵלֵךְ נָבֵר
יִדְמֶה בִּדְמִי יָמָיו הָהּ! יֶרֶד קָבֵר׃

העינים

מַה יָּקָרָה מַה שָּׁפְרָה מְלֹאכֶת שָׁמַיִם!
אֶל תֹּתִי חוֹמֶר, חַיָּה בְּהֵמָה וְאָדָם,
הֵאֶצִיל מִזִּיו וְהַד בָּרָא עֵינַיִם
הֵמָּה יְסוֹבְבוּ בַּתֵּבֵל עַל יָדָם: —

עַתָּה בַּתֵּבֵל הָעַיִן מֵאוּשֶׁרֶת
אֶת כָּל פְּעֻמֵי גֶּבֶר הִיא שׁוֹמֶרֶת;
לַעָדוֹר וְלַחֲרוֹשׁ וְלִקְצוֹר קָצִירוֹ תְּלַמֵּדְהוּ
לִישָׁא אֶלְמוֹתָיו בְּרִנָּה הִיא תְּסַמְּכֵהוּ: —

לִנְטוֹעַ הַגָּנִים
וּשְׁתִילֵי הַזָּיִת;
וְלִלְקוֹט הַשּׁוֹשַׁנִּים
וּלְאַסְפָּם הַבָּיְתָה
לַעֲשׂוֹת מֶרָקְחִים
מְצִיצִים וּפְרָחִים;
לַמַּחֲלָה וָפֶגַע
וְלָרְפָּאוֹת הַנֶּגַע: —

וְלִרְאוֹת הַשֶּׁמֶשׁ
שָׁמְחַ
זָרְחַ;
וּבַלַּיְלָה וָאֹמֶשׁ

על קבר אבי

מ ש ק ל ו *)

— ◡ — ◡ — ◡ —
מָוֶת! מָוֶת! אַךְ לָפֶשַׁע
תֵּרֵב אֹכֶל בַּל שָׂבָעְתָּ
אֱלִי צַדִּיק עִם עֹשֵׂה רֶשַׁע
יַחַד תַּעַט בַּל יָדָעְתָּ

גֵּוַע צֶדֶק פֹּה שָׁחַתְּ
אַף בַּדָּיו אֹתוֹ אָמָלָלוּ
אָהָהּ! מַשְׁעֵן לָהֶם הֵמַתָּ
עֲלֵי שִׁבְרָם לָעַד יֵאָבֵלוּ

פֹּה

*) נסיתי לצאור משקל חדש בשיר הזה. כן חשת השיריס המלחים ספרי תנ"ך כלם נכתבו גלי ומשקל התנועות כ"א ע"פ משקל המלות; וכן החתרונים המלילו דבר חדש למות התנועות בדלתות שיריהם בחלתם כמוהו בשמים, וכן בחסכם יתהלכו, לא ידעו, הכלית המשקל; כי השיר לא להבונם לבדם יען קולו, כ"א גם לשמע אזן יעטם; לא לבד להכתב יען, כ"א גם להקרא, וכמו הזמר רק ע"פ השתוות הקולות בזמן נחרך הו לקלר יעשם לאזן השמעת כן השיר. ע"פ ערך ומדר ההנועות בדלתותיו. לא כן המשוררי עמינו, כלם סרו מן הדרך הקדמוניס בחלקותם ליהדות והנועות והחדשים בעזבם בם חת זם, כלם שחפו ויסנו חת טעם שיריהם ופף כי טוצים הם בשיניהם, ושוח רחשית השיר חך חמם גם מזם חל חמת יהך. לכן מלחתי חת לבי לבחת חל המלחכם לסשוות משקל שירי העברים לומשקל שירי העמים ופף שניתי חתי הלין משובתי, חולי ינוח חחר חחרי ויחלים חת חסר החלותי. וחומר: ככל מלם ומלם תחסך הנועם חחת והשתא יהר על רבותים והתנועה הסיח הסיח תמיד הנעדם ופחם לכל תנועות המלם הסיח. ד"ת ליעבץ, העלבון, בעדולה, בעפאבנען, ועל שהנועם הסיח תמיד תניח סנינים, כנודע לכל דודשי סלסון, ונזה כל הלשונות שוות זו לזו. ונתתי חת לבי לחור ולדרום גם בלשון

עֵינוֹ תַחֲמוֹד אִשָּׁה בְּעֻלַּת בָּעַל
בְּתַאֲוָה יִלָּכֵד לִבּוֹ, וְיִמְעַל מָעַל
הַנִּבְלָה הַגְּרוֹלָה לְאִישָׁה נוֹדָעָה
יַחֲרוֹק שִׁנָּיו מִיָּגוֹן וּתְלָאָה. —
בְּפָנֵי לָהָבִים בְּתִגֶּרֶת נָקָמָה
יַהֲרוֹג הַנּוֹבֵל יוֹרִידֵהוּ אַדְמָה׳ —

עֵינוֹ תַחֲמוֹד אַחַר מַטְמוֹנֵי רֵעֵהוּ
יְגַנּוֹב אִם יוּכַל, אוֹ יְרַצַּחֵהוּ
אַחַר בְּבֵית מִשְׁפָּט יִקּוֹם שִׁבְעָתַיִם. —
וּבָאֱזִיקֵי בַרְזֶל יֵלֵךְ בָּרוּעַ בִּרְבָבִים
לָכֵן אַתֶּם בְּנֵי חָלוֹף! בְּנֵי תְמוּתָה!
עֲלֵי הָעֵינַיִם תִּהְיֶה בְּרִית כָּרוּתָה. — —

נחמן יצחק פישמאן איש לכוב.

ח י ד ה

שָׁנֵאתִי אִשָּׁה עַל פְּנֵי אָדָמָה
לָחַמְתִּי מוּל חֻפְּצִי וּמוּל הַטֶּבַע
אַךְ תְּשׁוּקָתִי וְחֻפְּצִי בָּהּ
וְאוֹתָהּ אָהַבְתִּי עַל אַהֲת שֶׁבַע

ו פ ת ר ו נ ו

ח ֻ פ ְ צ ִ י ב ָ ה׳

וְחִזְקִיָּה הוּא הַמְדַבֵּר
וְנַחְמָן יִצְחָק הַמְחַבֵּר.

תִּבֶל ? יָהּ אֶת זֹאת אִוִּיתָ ?
עֵת לַחֹמֶר תָּיֵה קָרָאתָ
עֲלֵי תֵבֵל יְרֻדָּה צִוִּיתָ .
וְהֵן לַשָּׁוְא אוֹתוֹ בָּרָאתָ ?

יְהִי מְנֹעַר עַד מוֹתֵהוּ
אֲנִי שָׁבוּר יָחֹג בַּמַּיִם
בֵּין גַּלִּים יֵרָאֶה קְצֵהוּ
אֵלֵי מָחוֹז יְכֻלֶּה עֵינָיִם :

וְהֵן אַחֲרֵי מוֹתוֹ יָנוּחַ
אַל יֹאכַל מִפְּרִי מַעֲשֵׂהוּ ?
כְּעֶבֶד צֵל יִשְׁאַף, וְרוּחַ
צַר, וָאֹפֶל, יְהִי חֶלְקֵהוּ ?

הֲזֹאת נַחֲלַת אָדָם בָּאָרֶץ
רַק לָרִיק יְגַע לָרַעַת ?
מְעַט יָמָיו , אָחֳזֵהוּ קֶרֶץ
וְאָז נַפְשׁוֹ לָעַד גּוֹעַת ?

סוּרוּ! סוּרוּ! שְׁעִיפֵי שֶׁקֶר ,
הַס רוּחִי! חֲדָלִי לָרֶדֶת! *)
הֵן בָּאָרֶץ אֱנוֹשׁ כְּעֵקֶר
יָקוּ לָשׁוּב לְמָקוֹם מוֹלַדְתּ .

בין

*) הן וירדתי על סדרים.

פֹּה אֶשְׁכָּבָה, מַר אֵילִילָה
שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּי יְצָוֵחוּ
שֹׁכְנֵי אֶרֶץ אַף אָחִילָה
עָדַי גַּם הֵם אִתִּי יְצָרֵחוּ

פֹּה אַרְגִּיזָה שְׁאוֹל מִתַּחַת
מוֹסְדֵי אֶרֶץ יִתָּגָעֲשׁוּ
יוֹשְׁבֵי שַׁחַק, אָסִירֵי שַׁחַת
לָקוֹל בְּכִיִּי יַחֲדָיו יִרָּעֲשׁוּ

אַךְ לָרִיק – אָטוּם אָזְנָמוֹ ·
פֶּתֶן חֵרֵשׁ אֵין שׁוֹמֵעַ
לָקוֹל כָּלַחֵשׁ הִנָּם כָּלְמוֹ ·
טֶרֶף שְׁאוֹל לָעַד גּוֹעַ –

אֲהָהּ אָבִי! לָעַד אָבַדְתָּ!
אֲהָהּ! לָנֶצַח פֹּה תָּנוּחַ
בָּרֵשֶׁת זוּ בַּפַּח נָלְכַּדְתָּ
תִּכְלֶ נֶפֶשׁ גּוֹ וָרוּחַ –

תכל

עדר ומלחתי גם הם הכלב הזה, חסר לה תנועת הגניחה כ"ח על התנועה הרחבה ואלף, ולא כחסר חצי המדקדקים על תנועה בדוגמא זו קטנה (והיה חס ושלום ס' חדגר על התנועות ועל הגניחה בחריכות): לכן גזרתי חתר תנועה חסר זה הגניחה זו ממתב (כמו חלי הגניחה בשחר חלטנות) חרוכה תקרח ובחרות קלרוף · ועל היסוד הזה בניתי משקל חדש כחסר יוח גלטנות חחרוב. והעיר הזה הוח בעל חדגש רגלים שתי התנועות (פיער פיסיגע טראכענען) ·

ה ל ל ו י ה׳

אַל לַחֲמָדָה נִמְבָּזָה,
אַל לְלוֹכְדֵי אֲרָצוֹת׳
פְּנוֹרִי מֵיתָרֶיךָ אָכוֹנֵן;
נַפְשִׁי דוֹאָה עָל,
הַלְאָה מֵעַפְרוֹת תֵּבֵל,
בְּחוּג שָׁמַיִם שָׁם,
תְּזַמֵּר אֱלֹהֵי הַכָּבוֹד! —
עָלַי כַּנְּפֵי הַתְּפִלָּה,
מָרוֹם עַתָּה רָאִיתִי,
רָחוֹק מְנָאוֹן שָׁוְא.
מְתַרְמִית חֵלֶד רָחוֹק,
דוֹאָה בֵּין כּוֹכְבֵי אוֹר.
אָנֹכִי בְּנָבְהֵי שְׁחָקִים! —
מָה הָאֲדָמָה הַקְּטַנָּה
הַחֲדָלָה הַלְּזוּ — מָה
תִּפְאֶרֶת כָּל גְּאוֹנָהּ? —
תֵּבֵל נִמְאָס שָׁוְא — תֹּהוּ! —
הָאָרֶץ רְחוֹקָה מִנִּי,
רְחוֹקָה מְאוֹד, אֵינֶנָּה!
בֵּין כּוֹכָבִים אָנֹכִי,
נַהֲרֵי נַחֲלֵי אוֹר!
מָה אַדִּיר! מָה אַדִּיר!

בֵּין חֲטָאֵי תֵּבֵל יָשׁוּחַ
נֹפֶת צוּף אֵלָיו תַּפִּיעַ ;
אַךְ מַעֲלָה יָעוּף הָרוּחַ
אַךְ שָׁמַיְמָה עוֹף יַגְבִּיהַּ .

קוֹל קוֹרֵא נֶעֱלָם מֵעַיִן
קוֹל בְּלֵבַב אָדָם יוֹרִיעַ ;
"פֹּה בָּאָרֶץ מָוֶת אָיִן
מְנָת חֶלְקוֹ צָפוּן בִּרְקִיעַ"

בְּמוֹת אָדָם חַיָּיו יָחֵלוּ
בֵּין רְגָבִי עָפָר יָקִיצוּ
יְמֵי חֶלְדּוֹ רַק פֹּה קָמַלוּ
שָׁם בַּשַּׁחַק עוֹד יָצִיצוּ"

וְקוֹל בְּלֵבַב אָדָם נָטוּעַ
לֹא לָרִיק אֵלָיו יַבִּיעַ
קוֹל מִמַּעַל בּוֹ יָנוּעַ
דְּבַר שַׁדַּי, חַסְדּוֹ יוֹרִיעַ .

יוסף בערגעל .

יקר הכסף *)

אֵין מְחִיר לָחָרוּץ, אֵין יָקָר,
כֹּל יְסֻלָּה נֶגֶם פְּתֶם אוֹפִיר,
טָמוּן בְּמֵעֵי הָאֲדָמָה,
בְּאֶרֶץ צַלְמָוֶת כָּמוּס׃
תֵּת לַכֶּסֶף מוֹצָא, חֲמוּדוֹ
מוֹצָא בַּהַשְׂכֵּל, יְקָרוֹ׃
שָׂמַח תֵּת לְאֶבְיוֹן פְּזֵר,
זְכֹרוֹ עֲדֵי עַד לִבָּרָה,
עַל פַּנְפֵּי הַשֶּׁמַע יִנָּשֵׂא,
וְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשָׂיו לָדוֹר! —
הַחָכְמָה לֶאֱסוֹף זָהָב,
לַצָּבוֹר כֶּעָפָר כֶּסֶף,
לֹא לֶעָזֵר לֹא לָהוֹעִיל,
לֶאֱנוֹר תָּמִיד — לִטְמוֹן,
הַחָכְמָה זֹה הַנִּמְבָזָה,
רְאֵה, אִם אָדָם אַתָּה,
חֵישׁ רְאֵה לְהַכְנִיעַ!
מוֹשֵׁל בְּתַאֲוָתוֹ בֶּן־חוֹרִים,
כִּילַי, לוֹבֵד תֵּבֵל וּמְלֹאָהּ,

עבר

*) Nach dem Horazischen: Nullus argento color etc. etc. frey bearbeitet.

כָּל עַיִן תִּבַּהּ, יָהּ!
תִּבַּהּ וְלֹא תָּשׁוּר,
הָדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ׃
עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה!
צָוִיתָ וַיְהִי כָּל אֵלֶּה;
כְּסָאֲךָ אוֹר נֶעֱלָם,
שֶׁמֶשׁ רַב, הָדוּמֶךָ׃
אַלְפֵי רְבָבוֹת שָׁמֶשׁ,
אַלְפֵי רְבָבוֹת, רֵגַע,
עַל פִּיךָ רֵגַע הָיוּ! —
כֹּל מַלְאָךְ כֹּל שָׂרָף
עַל פִּיךָ רֵגַע הָיוּ! —
אַיֵּה, אֵיפֹה, אָנֹכִי?
וּמָה קּוֹל הַכִּנּוֹר בְּאָזְנַי? —
לַהֲקַת שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ
עָזוּז נִפְלָאוֹתֶיךָ מְתַנִּים —
אַיֵּה אָנֹכִי? אֵיפֹה? —
אָזְמְרָה עֶלְיוֹן? אָנֹכִי?
עָפָר וָאֵפֶר, אֶזַּמְּרָה? —
אֶהְיֶה! צוּר עוֹלָמִים!
אָנֹכִי? עָפָר וָאֵפֶר? —
אַלְפֵי שְׁנָאן יָגִילוּן
בִּרְעָדָה נָדְלְךָ יְהַלֵּל,
וַעֲרַל שָׂפָה יְקַדֵּישֶׁךָ? —
הַס כִּנּוֹרִי! הַס, הַס!
הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל!

ברוך שענפעלד׃

שמעו שמוע חכמי חלה
תלה תלחמי בלשון יחילה

יחד וג' פנושות יחד וג' לו ד' מנוסות

כְּבַד פּוֹנֶנוּ עָמוּדֵי שָׁמָיִם,
יָקוּם כֹּל הָיָה וְלֹא נִמְצֵאתִי,
לָפֶתַע פִּתְאוֹם לְבַד נִבְרֵאתִי,
לָעֵת הֵחֵלָּה מְלֵאכֶת שָׁמָיִם.
לָעֲנִי רַבִּים מְשׁוֹשׁ תְּפָאַרְתִּי,
בְּסוּתִי יָקָר לְמַעֲלָה יְתָרוֹנִי,
וְכֵן יֵשׁ פַּעַם לְמַטָּה זְכָרוֹנִי,
שְׁמִי שָׁנִיתִי בְּרַגְלִי מְהֵרְתִּי.
לְקִצִּי נֶהֱפַךְ לְשַׂחַת הוֹדִי,
בְּתוֹלֶדֶת אָדָם הֲלֹא נוֹעַדְתִּי,
רְאוּמָה הָיְתָה הֲסָבַת מוֹלַדְתִּי,
וְאַתֶּם תֵּדְעוּ שְׁמִי מֵעוֹדִי.

כתוב בתורה שכוי בכניתיס ומשולש בנתונים

יוסף פלעש

עֶבֶד נִבְזֶה אָסִיר בְּצָעוֹ׃
אֱנוֹשׁ יִגְפֶּהוּ חֲלִי מָיִם,
יְלָאֶה וְלֹא יְשַׁבֵּר הַצַּמְאָה,
מַיִם בְּהוֹסִיף עַל מָיִם׃
חָדֵל עָקוֹר שֹׁרֶשׁ הַחוֹלִי,
זֶרַע הָרָעָה עַד הַיְסוֹד׃
בּוֹצֵעַ בְּצַע דַּרְכָּיו כִּי יְחִילוּן,
הָרִשְׁעָה אִישׁ מַצְלִיחַ תְּקֻבְּנוּ׃
תְּתֵן הַשַּׂרְבִּיט אֶל יֶדְהוּ׃
וְהַצֶּדֶק, אִישׁ מִלְחַמְתָּהּ׃
יְמָאֵן בַּל יֹאבֶה לָהּ,
בַּמְאוֹשָׁרִים בַּל יַחְשְׁבֵהוּ,
נֵזֶר וָשֶׁבֶט תָּמִיד נוֹתֵן,
לְיוֹשַׁר־לֵב, הוֹלֵךְ נְכוֹחוֹת
לֹא נִפְתָּה לְזָהָב לְבָבוֹ׃

ברוך שענפעלד׃

פרחי קדם *)

1

התפארת

הבדלח באזנים,
בל־תעד נושאיה;
אך־מתק שפתים,
תפארת שומעיה.

השחם בידים,
בל־תעד נושאיה;
אך־צדק בכפים,
תפארת עושיה.

אתרהבל הבשם,
בל־תרב אדרת;
אך חסד, כקסם,
הכינה תפארת.

2

ראשית הרע

העין הזה בצלחת תכסנו
אך יגדל לנחר ופיל לא יעברנו.

הצנה

*) מיבערגעטלט דורט הערדערס מתרגעלמידישער בלומעלעזע.

ד' ו"ח תנועות

הֵן בְּרֹאשׁ דִּבְרֵי אֵל,
דִּרְשׁוּנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל!
וְעֵיר שָׁם בְּקִרְיָאָה תְמוּנָתִי,
לֹא וְעֵיר בְּתְמוּנָה קְרִיאָתִי׳
יֵשׁ לִי מְעַט כָּל עַיִן תֶּחֱזֶה,
יֵשׁ לִי רַב כָּל שָׂפָה תְּפָצֶה.
אַחֲרֵי הֵרָאוֹתִי,
הִנָּנִי פֶּלֶא לַחֲכַם לֵב;
אַךְ יֵשׁ אֶחָד מֵאֶלֶף,
אֲשֶׁר יָבִין וְיֵדַע אוֹתִי׳

לנדי סמחנל

כָּל מוֹצְאֵי אֲשֶׁר יְכִינֵנִי,
לֹא כֶסֶף מְעַט אַבְטִיחֵנוּ,
כְּוֹאת מַה הוּא בֵּינוֹ וּבֵנִי?
כִּי אִם אֶלֶף, לוֹ אֶתְּנֵנוּ׳

יוסף פלעש

פתרון חדה א'

ת ח ש

ועיין פ' תרומה ס', יחזקאל י"ו, מיוז לנ' כ', ונפוץ וידע׳

פתרון חדה ב'

אות אל"ף —

ה ע נ י

דַּלָּה ועני פני איש תבישנה
בושה וכלימה ידיו תרפנה:
רך הלבב כל איש ילחצנו,
נלחץ אף נרדף דאגה תשחנו,
עצב וראגה מרוה לנפש.
ורוח נכאה תטבענו ברפש,
ככה העני אבדון לגבר
נפל ברשתך, יובל לקברי.

מ כ ת ם.

מנוח. עד מתי פתי תאמין לכל דבר?
תאמין ביופיך,
תאמין בעשרך,
תאמין בחכמתך,
תאמין בבינתך,
ולא תאמין כי פתי אתה?

חנוך. חלילה לי מעשות כדבר הזה!
רק פתי יאמין לכל דבר —

יוסף בערגעל.

3

הצנה׳

חכמה ודעת כצנה מרשע,
ואתה איש מגן בורח מישע?
העור כי יתעה כל איש יורנו;
פקח כי יפול כל פה יליצנו׳

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

4

השתיקה׳

אף לרשך כנפשך אל תגלה סודך
התחפץ ממנו אשר געלה נפשך?

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

5

חכמת לאָקמַאן׳

„מאוילים", אמר לאָקמַאן׳ השכלתי,
„לא עשיתי אשר בם געלתי"׳

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

6

ידיד אלהים׳

„רצון מלך תמצא בידידהו",
„וחן האלהים בשמחך צלמהו"׳

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

הזקן והמות.

זקן בא בימים הלך היערה לבקע עצים · ויהי כי חטב ויאסור הגזרים יחדו, וירימם על שכמו וילך · בלכתו התאנח, כי רב ממנו הדרך, והעצים כבדים עד מאוד · ויהי כי כשל כחו לסבול עוד, וישלך המשא מעליו, ויניחהו ארצה וילך לו, וישב מנגד ויקרא: מָוֶת! מָוֶת! הוא טרם כלה לקרוא, והנה המות לפניו, וישאלהו לאמור: "מה אתה מבקש ממני"? ויחרד הזקן חרדה גדולה עד מאוד ויאמר: "בי אדוני! הואילה נא לעוב עָמִי! כי כבד ממני המשא"!

אין אדם בארץ אשר יבחר באמת מות מחיים·

השועל והענבים

שועל אחד ראה אשכול ענבים בשולים בשריג גבוה ורם; ויתאו תאוה עזה, ויתאמץ בכל כחו להשיגו ולא יכול, כי גבה האשכול ממנו עד מאוד · ויהי כי לא יכול, וילך ויאמר: "אין נפשי אל הענבים האלה, בוסר המה"! — כן דרך כל מתאוה דבר אשר לא ישיג, לאמור: "גבוה וגמאם הוא, אין נפשי לו"!

השור החמור והאריה.

השור והחמור נדונו ימים רבים, ואיש איש מהם התחזק לאמור: לי יתרון החכמה, ואנכי לבדי נבונותי · ויהי כי ארכה המריבה ביניהם, וכל אחד עמד על דבריו, ויאמרו: עתה אין טוב כי אם ללכת אל האריה מלכנו, והוא ישפוט שפוט ויוכח בין שנינו, ואת החכם ויקרב אליו · ולא אחר הזמן והמה הקריבו את משפטם לפניו · ויהי אך שמוע שמע המלך את דבריהם, ויפן בלעג ובוז ויאמר להם: שמעו משפטי אשר חרצתי, הנכם גם שניכם אוילים חדלי כל דעת ובינה!

האח והאחות.

אם שמעת לקח טוב ראה תמיד האם על פיו הבינות דרוש.

ויהי אב אחד ולו שני בנים, בן ובת. ויהי הבן אדמוני, עם יפה עינים וטוב רואי; והבת־לא תואר לה, ולא הדר, משחת מַרְאֶהָ מאדם, והיא לזועה בעיני כל רואיה. ויחי היום והמה לבדם בחדר אמם, משחקים ורואים במראה הנחושת אשר לה. הנער רואה יפי פניו ומתפאר ומתהלל, ואחותו מרת רוח עד מאוד. כי אמרה: אין זאת כי אם להרעימני. בו לי אחי לועג לי; ובכעסה היא רצה אל אביה, לאמור: ראה נא אבי! גם ראה, אחי מתכבד בקלוני, ולחכלימני שם פניו אל המראה. וימהר האב ויחבק גם שניהם, ויחבקם וינשקם ויאמר: מן היום וחלאה, אנכי מְצַוה אתכם לראות מדי יום יום אל תוך המראה הזה, אתה בני! למען תָּשוּר את יפיך, ונשמרת מאוד לבלתי טַנפו בחלאת החטאים, ולבלתי העבירו במעשֵׂי תעתועים; וְאַתְּ בתי! למען הראותך המראה הזה את מָשחת פניך, ובכל מאודך תתאמצי להשכיל להיטיב, והיה מעשה הצדקה בסות עינים לך.

עצי היער.

עצי חיער בבו בכי הרבה, לאמור: "קצנו בחיים! כי אין רגע אשר לא נירא פן יעלה הכורת עלינו, טוב מות מחיי פחד ודאגה"! עודם מתאוננים והנה קול ממרום קורא באזניהם: "מה לכם להתאונן? ממכם תצא הרעה לכם! ממי הנָצַב לגרזן? הלא מידכם"?

דבר בענין השיר.

השירה מַתַּת אלהֵי חסד. נתונה בחמלה רבה לכל מין האדם כלו; חֶבְרָה נאמנה היא לו בכל ארחות החיים ופגעיהם השונים והרבים, ואין גוי אחד בארץ למקטון ועד גדול, אשר לא תצלח עליו רוח השירה, ותחל לפעמו בָּעִתִּים מֻעָתִּים שונים: ביום טוב כאשר תחל נר השמחה עלי אהלו, תְּצוק השירה חן בשפתי האדם, והוא פורט על פיה את אשר רחש לבו בדברי נועם והלל, וביום רעה בצר לו, ישפוך לבבו בְּיִלֶּל אנחה ותפלה לאלהיו, וְרָוַח לו, בהגיה התקוה חשכת נפשו, והבטחון יַאמין לבבו, כן הוא בכל עַמֵּי המוסר בעלי מדות נכוחות. וכן הוא בכל עם פרא בכל פאתי הארץ וְאֵיֶה· כל הגוים ללשונותם באיהם ומושבותם, השירה על שפתם; בה יספרו דברי ימיהם וקורות אבותיהם, מעשי תקפם וגבורתם, מאז הָוָסדם לגוי, ויהללו גאון תפארתם, וגבורות מעשיהם, בלשון מדברת גדולות; בה יעוררו לב חניכיהם ביום קרב, כי יצאו לקראת אויב לערוך מלחמה, יהללו הגבורה והנצח, ולנוכח עֵינֵי תופשי המלחמה יַשירו גדולת אבותיהם ועזוז לבם לבלי חת ביום הרג רב, גם בהתעופף חרם האויב על ראשיהם, ואשפתו באויהם תֵּרֵנֶה· — בְּהִוָּלד להם בן ובת *) או ביום חתונת בניהם, גם אז ירחש לבם דברי שיר חשק ודודים, ובטוב לבם כן יזמרו במחולות וייטיבו נַגֵּן; בלכתם לצוד צֵיד **) חיה ועוף, השירה הולכת עמם. והיא תשיחם; ובמות להם מת למקטון ועד גדול, יהמה כחליל לבם, ושפתם עד מהרה אִתָּם לספוד ולבכות, לְשַׁבֵּחַ את המת, לספר תהלות מעלליו בעוד לכתו עמהם תחת השמש· שם יִתַּנו מפלאות אשרו

*) וכן רחם לא תחנו סרם דבר טוב על תחות צבא סנולד לה, לחמור: לחמוך, עסק לי מלאכים וגו'· עיין סנהדרי סט·

**) ומזה סמין לדעתי סתחלת הספר: „כמאכוד בנוד ניר"·

השמש והירח.

בצאת השמש והירח מידי היוצר, יפעה אחת לשניהם ושפע זהר. הירח הביט צר וְקִנא בשמש, ובקנאתו נגש אל הכסא, רָב את יוצרו, לאמור: „אֵלי וצורי! הן לשנינו נתת ממשלה אחת, ולשני מלכים לא נאוה כתר אחד! ויען ה' ויאמר:" אתה חרצת משפטך! יען אשר רעה עינך בשמש, יסור השבט ממך, וחושך ישופך, ובאישון לילה יגיה השמש בקרניה אפלתך"! כואת איפוא גורלך, המקנא! ראה וחכם!

הכלב והאדם.

איש אשר נָשְׁכוּ כלב רע, לקח פת לחם ויטבלו בדמו, ויתנהו אל הנושך לאכול, כי שמע כי בגלל המעשה הזה עולה ארוכה אל הַנָּשׁוּךְ. ויאמר העומד עליו: אַל נא אחי! אל נא תעשה את הדבר הזה לעיני כלבים רבים, פן יבלעוני חיים, בראותם כי יש שכר עוד לפעולתם הרעה.

איש מצליח ברעתו מֻסִית מַדָּחָה ומחטיא.

בּרוּך שענַפֶּעלד.

יללת אם על מות בן – רחמה׳

אִלּוּ עָמְנוּ הָיִיתָ, הַבֵּן יַקִּיר לִי!
כִּי עַתָּה תִּפְאֶר הַקֶּשֶׁת זְרוֹעוֹתֶיךָ,
וְחִצֶּיךָ מָוֶת שִׁלְּחוּ
כְּלֵב אוֹיְבֵי שִׁבְטֵנוּ,
וַעֲבָדִים עַד אֵין מִסְפָּר
שִׁכַּר עֲבוֹדָתְךָ אָז הָיוּ! –
בְּזְרוֹעַ חֲזָקָה דְּכָאתָ אַתָּה,
אַבִּירֵי הַפְּרִים אַרְצָה,
חַלְּלֵי בְנֵי אַשְׁפָּחֶךָ;
נִלְחַמְתָּ עִם הוֹב שַׁפּוֹל,
נִלְחַמְתָּ וְגַם יָכַלְתָּ! –
צִבְאֵי הָרִים הֵן דָּלַקְתָּ,
הִרְדּוֹף תַּשִּׂיג תַּחֲלֹק טָרֶף!
וְעַל מְרוֹמֵי הַשְּׂדֵה
תַּרְחִיב צְעָדֶיךָ תִּרְדּוֹף,
וְצָבִי וְאַיָּל יֵצֵר צַעֲדָם,
וְאַחֲרֶיךָ פְּרִים יְפוֹלוּן • –
מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹתֶיךָ, עָשִׂיתָ,
כִּי הִנַּעְתָּ עַד יְמֵי הַכֹּחַ,
מִלְמָד עַל יְדֵי אָבִיךָ •
בְּכָל כִּשְׁרוֹנֵי הַהֲנָדִים? –

אשרו ורוב גדלו וטובו. אחרי חֶאֱסְפוֹ אל עמיו ואבותיו, להתעדן בְּנְעִים סודם בצרור החיים, איש ואיש גוי וגוי כפי מחשבתו ודעתו מאושר הנפש. אחרי הָפָּרְדָה מתבל ארצה, לשוב אל המעונות כבר מתו. כן יספרו פה אחד כל ההולכים בדרך מרחוק, לחקור בכל קצוי הארץ בשימת עין וחקירה מְעֻמָּה, להשקיף על בני אדם גם בני איש מעלליהם ומנהגיהם. וכן נמצא בתוב בדברי ימי קדם מַעֲמֵי אֵרָפָּה (אשר מעמדם ומדרגתם בימים ההם, כמעמד שוכני האיים בימים רחוקים בימינו אלה) לאמור: "הַחֹבְרִים (יושבי שְׁפַנְיִן) מדי גשתם ללחום לחם, כן יצעדו בערך מדוד, "וישירו שירי קרב ונצח" ונאמר עוד כאשר ישמע איש גַּלִיאָה (יושב פראנקרייך) בקול אויבו, הנקרב להלחם עמו יהלל בדברי שיר את תוקף גבורות אבותיו, את גבורתו ואומץ לבו ורוחו, ואת אויביו יחרף וילעג למו" — ואנכי אשמיעך כיום שירים אחדים מפי הַנַּדוֹסִים (אומה באֲמֶרִיקָה הצפונית) ואם לב לך תתענג ותשתאה:

שיר צידה.

אָעִירָה הַשֶּׁמֶשׁ אֶעֱלֶה הַגְּבָעָה,
אֶרְאֶה שָׁמָּה אֵיכָה יֶהֱדוֹף
הָאוֹר הֶחָדָשׁ אֵידֵי הַשַּׁחַר,
וּמָחָה כָּל עָבִי הָרוּחַ הַנָּדוֹל! *)
הַקְרֵה־נָא לְפָנַי הַיּוֹם!
וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ הוֹאִילָה, יָרֵחַ!
הֵת לִי דֵּי נוֹגַהּ, לְנַהֲלֵנִי
בְּבִטְחָה, נוֹשֵׂא צֵידָה רַבָּה,
אֶל תַּחַת אָהֳלִי.

ילל

*) ככה יכנו הסבה הראשונה.

כֹּל חֶלְקִי בְּנֵינָךְ, הָהוֹ!
אֲשֶׁר הֵעִירוּ בְּנַפְשֵׁנוּ,
הִשְׁתָּאוֹת וּפְלִיאָה רַבָּה,
עַתָּה בְּנֵי בְלִי נְשָׁמָה,
כְּלִפְנֵי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת סְתָיו! *) —
בְּכָל זֹאת לֹא נִסְפּוֹר
מִסְפֵּד מַר עָלֶיךָ;
כְּאִלּוּ אָבַדְתְּ מֵנוּ עֲדֵי עַד;
כְּאִלּוּ לֹא יִשָּׁמַע שִׁמְךָ
עַל פִּינוּ עוֹד· נִשְׁמָתֶךָ,
עוֹדָהּ חַיָּה בָּאָרֶץ,
בְּאֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם,
מָעוֹן הַנְּשָׁמוֹת· שָׁמָּה,
בְּסוֹד נִשְׁמַת בְּנֵי אַרְצֶךָ,
אֲשֶׁר הָלְכוּ לְפָנֶיךָ·
נַחְנוּ נִשְׁאַרְנוּ עוֹד בָּאֲדָמָה,
תְּהִלּוֹתֶיךָ לְסַפֵּר· אוּלָם,
לְיוֹם מוֹעֵד גַּם נַחְנוּ,
עָרֶיךָ נָבוֹא, גַּם אֲנַחְנוּ·
כְּבוֹדְךָ וַהֲדָרְךָ הָיוּ
עַל פָּנֵינוּ, בְּעוֹד הִתְהַלַּכְתָּ
עִמָּנוּ, הֵמָּה עַתָּה יְעוֹרְרוּנוּ,
גְּמוֹל אוֹתְךָ הַחֶסֶד הָאַחֲרוֹן;
גְּוִיָּתְךָ עַתָּה נֶאֱסְפָה
אֶל קִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ, וְלֹא יִשָּׁאֵר
מֵאָפֵל

*) כן דרכם לתאות סגיפה·

מספד על מת*

עוֹדְךָ יוֹשֵׁב בְּקִרְבֵּנוּ, הָאָח!
נוֹפַחְךָ עוֹדָהּ בַּת הַתְּמוֹנָה
הָרְאשׁוֹנָה, וּבְלִי כָּל חֶסֶר
נָלוּי, עוֹרָהּ דּוֹמֶה לָנוּ;
אַךְ הַיְכוֹלֶת לַעֲשׂוֹת חָסְרָה*
אַיֵּה אֵיפוֹא רוּחֲךָ*
אֲשֶׁר הֶעֱלָה וֶה לֹא כַּמָּה,
עָשָׁן *) אֶל הָרוּחַ הַגָּדוֹל?
מַדּוּעַ דָּמוּ שְׂפָתוֹתֶיךָ אֵלֶּה,
נָטְפוּ וֶה לֹא כַּבִּיר,
לְקֶחִי עֹז וְרֹב נְעִימִים?
מַדּוּעַ רַגְלֶיךָ עַתָּה,
בְּנוֹת בְּלִי כֹל תְּנוּעָה?
רַגְלֶיךָ, קַלּוּ עוֹד,
לִפְנֵי יָמִים אֲחָדִים,
קַלּוּ מֵאֵילוֹת הָרִים?—
מַדּוּעַ כְּבֵרוֹת יָדֶיךָ,
אֲשֶׁר עַד צַמֶּרֶת כָּל־עֵץ,
חִישׁ מָהֵרָה עָלוּ,
וְנִחַתָּה קָשֶׁת זְרוֹעוֹתָם?

כל

*) עצן העתיק חסר כו יתענגו למקומם ועד גדולם, ולכן הוח לפי דעתם, קטורת נחות לחלוטם.

אמר חצויד יש"ר, זכור אזכור מלאכת נעורים, כי בימי חרפי כאשר החלה רוח הזמרה לפעמני, ולבי התפעל מאד מרוב הדרת שירי הקדש, כי נעמו לחכי כנופת צופים, יעצוני בליותי לפאר במליצת השיר במתנת ידי החלושה גבורת דוד המלך ע"ה בהתיצבו ללחום מלחמת ה' את גלית הפלשתי מילידי הרפא, ובשומו באלהיו מחסהו ידיו רב לו נגד הענק ההוא ערי הכניע קמי ה' תחת כפות רגלי ישראל, והגם כי זה לי עשרים שנה מעת חברתי השיר הזה, לא יכולתי להתאפק מלהציג אותו הנה, כי ילד שעשועים הוא לי על כן המו מעי לו, הנו בירך, הקורא, חמול נא עליו כגודל חסדך!

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד: שִׁמְעוּ וְאֵת כָּל־ הָעַמִּים הַאֲזִינוּ עָדֵי בְּנֵי פְלֶשֶׁת: יִשְׁמַע דָּנוֹן וְילֵבֶשׁ בּוּשֶׁת וְיפוֹל שִׁנְית לְפְנֵי יְיָ: כִּי נַחֲלָתוֹ לֹא הִצִּיל וַעֲבָדָיו לֹא נוֹשָׁעוּ: וַיֶּחֱרַף קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל הַמַּרְעִים קוֹלוֹ בַּשָּׁמַיִם וַיִּשְׁבֹּר אַרְזֵי לְבָנוֹן: מִי בָמוֹנִי בְּיַעֲקֹב וּמִי יוֹכַל לִי בְּיִשְׂרָאֵל: קָרָא בָנָרוֹן וְלֹא חָשַׁךְ וַיִּמַּס לְבַב מֶלֶךְ מַעֲרָכוֹת יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד: אַיֵּה קַשְׁתְּךָ יוֹנָתָן אַיֵּה קַשְׁתְּךָ גִּבּוֹר חַיִל: לָמָּה תָּשִׁיב צוּר חַרְבְּךָ וְלֹא קַמְתָּ בַּמִּלְחָמָה: גִּבּוֹרִים אֵין בְּמוֹ כֹחַ הוֹרִידוּ רֹאשָׁם לָאָרֶץ: הֵן כָּל־אֵלֶּה תִּפְעַל אֶל מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ: מֵשִׁיב רוֹנְנִים אָחוֹר נוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ עוֹ וְהָדָר יַלְבִּישֵׁהוּ: וַיָּקֶם נָוַע מִבֵּית יִשַׁי וַיוֹצִיא נַעַר מִבֵּית לָחֶם: מֵאַחַר עָלוֹת הֻבִיאוּ וַיִּקָּחֵהוּ מִמְּבֻלָאוֹת צֹאן: וַתִּתֶּן־לוֹ מָגֵן יִשְׁעֶךָ בָּעֻזֶּךָ מִתְנִי אָזְרָתָ יְיָ מַחְסֵהוּ הָיִיתָ: וַיָּטוֹשׁ צֹאנוֹ עַל־ שׁוֹמֵר וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה: שָׂרִים רָאוּהוּ וַיְבוֹרְרוּ בְּנֵי אִמּוֹ וּבוֹ נִחֲרוּ: אֶת־מִי בָוְיתָ אֶלִיאָב אֶל־מִי תִלְעָגוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל: הֲלֹא זֶה יֹשֵׁב עַל־כֵּס וְרֹאשׁוֹ יִשָּׂא נָזִר: אַךְ לֹא שָׁמַע לְקֶלֶס אֶחָיו וְלִבּוֹ בַּחוּרִים לֹא שָׁת לִבּוֹ: וַיֹּאמֶר קִנְאָתִי לֵאלֹהַי בּוֹ אֶבְטָח וַיְצַיְּלֵנִי: מִי הוֹשִׁיעַנִי מִפִּי אַרְיֵה וְדוֹב שׁוֹקֵק מִי הִמְלִיטָנִי: פִּי קָמָתִי עָלָיו

מַאְכָל עַל פְּנֵי הַכְּפָר,
מַאְכָל לְחַיָּה וְעוֹף׃
שָׁם תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ, *)
עִם נְשָׁמוֹת אֲבוֹתֶיךָ,
תֹּאכַל בְּנְעִימִים וָשֶׁפַע׃
בְּשָׁשׁוֹן תֵּצֵא, כְּמוֹ נָקוּה,
בְּחֶבְרַת אֲבוֹתֶיךָ לִקְרַאת
נִשְׁמוֹתֵינוּ, כִּי תָבוֹאנָה
גַּם הֵנָּה, כִּי תָבוֹאנָה,
לָנוּחַ וְלִשְׁפוֹן בָּאָרֶץ,
אֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם
מְעוֹן הַנְּשָׁמוֹת׃

ומן אשר הצגתי לפניך, הֲרֹאית לדעת כי לא עברתי גבולי האמת, ולא הפרזתי על המדה באמרי: „השירה מתת אלהי חסד, נתונה בחמלה רבה לכל מין האדם כלו" וכמוני כמוך תתן תודה לאלהי עולם אשר הפליא חסדו לאצול הברכה הזאת, ליציר סגולתו לאדם, בכל מקומות מושבו, וחתמו בכל מקום וזמן בצלמו וחותמו. ברוך המקום שבחר באדם!

ברוך שענפעלד׃

---

*) לפי דעת חמותם יגודו גם נעולם הבא, לך סלדה תהיה בלי עתל ונספע גדול, וסם יחכלו ויתענגו זחברת תנפחתם ובנעם.

הללויה

ארבע הבדלות

פחד · אימה · מהתה ·
שונא · אויב ·
מולט · פלט · חלין · נצל · ישע ·
הושיע אותו · הושיע לו ·

ראה אתם אומר אלי, ידידי אשר אהבתני, כי אין הבדלתי אשר אמת, לפניך בגבורתי הקומת *) הבדלה שלמה בכל אלקיה, בחשר לא השלמת, לגאר גם כל אשר הלעוגות סאדפיס ללעזן יראה; על כן חשתי ולא התמהמתי לבקיש דבר אוהבי, ועלת אלופי אשלים, והנה אכבי כותן לפניך היום הבדלת שלשת הלעוגות פחד, יראה, מחתה, וגם ידעתי כי עוד לא יסקוע לנך, ועוד תשבל ממני בחור הורלת שרש ערין, ושרש רחה ושרש יחל, ושרש יגר, ושרש גור, ושם חילוק בין שלש המלילות המלשות בשרש גור: לא תגורו ממנו, לא תגורו מפני איש, ועם הפעול כמו לולי כעם אויב לגור: ואולם תשובתי לכל השאלות האלה אחת היא: לא ידעתי, ואחרי עלת הזקיפים אשר הורוני: תפשת מרושם לא תפשת, תפשת מועט תפשת, אמרתי אכי אל נבי: את אשר אשר ישים אלקיס בפי אותו אדבר, ואת אמרושם אשר יפלח מחקירותי אביאנו לאדם שיהיה לאחרי; ואם עוד ואם נעים מאמרם: לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה: ועתה, ידידי, בשותי אל שרש פחד, אומר לך כי כבר למזתי לך בגבורתי קומת אמם ידבל הפחד מן הידלה, כי הידלה ממשכת מידיעה אמתיית השכל המייר אמיתו דע עתיך, ושפחד הפחד לא ימשך מידיעה כי אם מהעדר ידיעה, וזה כאשר ידלה אדם או ישלה על לבו דבר אשר לא יקע אותו ידיעה נאותה ולא יכיר הכרה שלמה מה שעשו ומה כתו, ומה יהיו הדברים הבאים לבלבו, והנה בשמת יפחד מאשר לא ידע. שלא תשלה: פחד קלחני ודעתה ורוב עלומתי בפחיך וכו' יעמוד ולא אכיל מדאבו, וכן מפחד גלילות, וכן אם פחדו פחד לא היה פחד, וכן מפחד לבבך אשר תפחד ומהלה עיניך אשר תראה, תפחד מאשר לא תראה, וגם מחרך מהלה עיניך אשר תראה.

ואולם בחבי ביניים מלאכו בשרש הזה בנבה, בנבין הקל ובנבין פיעל; והנה זה בחלוק אשר ביניהם. הפועל יש בעל כרחו בעבור בספק אשר הוא עומד בו, מפני מסרון הכרתו בדבר אשר יפחד ממנו; והמפחד יש בלבבו שאר עליו בין הכרתו שלמה, ושאר עדיין יש אם נעם מפקרות לבוא עליו, אשר לא ידאם מותם בשכלו. והנה זה נעשה מאשר

*) עיין בשכחי הערות לשורת הקפ"ן עמוד כ"ח

וַאֲשַׁסֵּעֵהוּ וַאֲצַיל טָרְפּוֹ מִפִּיהוּ : הוּא נָתַן נְקָמוֹת לִי
וַיַּדַּיִם רָפוֹת חִזֵּק : הוּא יִשְׁלַח עֶזְרוֹ מִקֹּדֶשׁ וִילַמֶּד יָדַי
לַקְּרָב : כִּי מִי דִבֵּר בַּיְיָ מִי חֵרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל : דָּשָׁע
בְּגִבוּרָתוֹ יִתְהַלָּל אֵין אֱלֹהִים כָּל־מְזִימוֹתָיו : אָמַר בְּלִבּוֹ
בַּל־אֶמּוֹט עוֹצֶם יָדִי תְּסַמְּכֵנִי : אַךְ אֶל־שָׁאוֹל תּוֹרַד
אֶל־יַרְכְּתֵי בוֹר : כֹּה אָמַר בֶּן־יִשַׁי וַיְחַזֵּק בֵּאלֹהָיו :
וַיְמָאֵן כּוֹבַע וְשִׁרְיוֹן וַיְמָאַס בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית : כִּי יְיָ מָגְנוֹ
וְצוּר יִשְׂרָאֵל חִזּוֹקוֹ : דָּשָׁע נִגְדּוֹ לָבַשׁ נְחוֹשֶׁת קוֹבַע
מְצָחָה וְכִידוֹן : כְּהַר תָּלוּל גְּבֹהוֹ כְּעֵץ אֶרֶז בֵּין הַחוֹחִים :
יְרַעֵם בְּקוֹל גְּאוֹנוֹ יְדַבֵּר וַיַּפִּיל אֵימָתָה : רָאֲהוּ נַעַר וְלֹא־
פָחַד וּלְקוֹלוֹ לֹא־נָסוֹג אָחוֹר : שָׁלַח יָדוֹ לֶחָצָץ וְיִמְינוֹ
אֶל־כַּף הַקָּלַע : וַיְקַלַּע וַיְמַחַץ רֹאשׁוֹ חָלַף מְצָחוֹ וַיִּפּוֹל :
רָאוּ גּוֹיִם וַיָּנוּסוּ עַם־דָּגוֹן וַיָּבֹהֵל : וְיִשְׂרִים יַחְדּוּ יַדְגִּנוּ כִּי
יְיָ גָּאַל עַמּוֹ : מִי חָכָם וְיִשְׁמֹר־אֵלֶּה וְיִתְבּוֹנְנוּ גְּבוּרוֹת יְיָ :

ישר

יותר מדי לא תוכל הארץ לתת להם מחיתם, כי נשמת מחתת הזון, כלומר ירושת הרשע, תהיה נאסף לחוס, כי לא יצאו הסודרים, ולא יעלו כח בני התדיבה מישועתם להחזיק מעל גבולם. ומה נכבד הפירוש הזה מאד לא יסיר מלת הזון ממשמעה שהוא הרשע. וקרא לירושת הרשע מחתה, כי האדם ירשה לעיניים שיין דמוי לקחוב מן הרשע שלכלוסים מעשים, ובהפוך הוא כי נשמת נאסף לחוס מחתת הזון. ומה שכתוב ה' יחתו מדיניו חולי לזר יחשב בעיניך, כי תאמר: ואיך לא תהיה כילחה ומחתה דמויה למדיני ה'? ואולם הלא תדע ידידי כי כל חויבי ה', נדיו ומדיניו האמורים בכתבי הקדש אין הכוונה בהם רק חויבי הלדיקים והחסידים, כמו שכתב רש"י ז"ל על לחת נקמת ה' שאמרו: והנה חכם מבשרת כי מדיני הלדיקים יחנו בם אם יהיו בגוללים מהם, כלומר שאמרה קודם לכן כי לא בכח יגבר איש.

והנה בשאמרי לפניך ידידי כי כל חויבי ה' האמור בספרי הקדש אין הכוונה גו כי אם חויבי הלדיקים וחויבי עמו, הנה התחייבתי להביך לך בם כן כי לא כשבעת חויבי ה' כן משפט שונאי ה', כי אמנם חלילה לי מחשוב אמת שכתוב פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשונאי שלא יהיה הכוונה גו כי אם על חויבי ישראל, חלילה לי מזה! וסכני מובדח לשים לפניך בקלרה הגדלת אויב לשונא, אשר על ידיה יתגדל ויתלבן העניין הזה נאד היטב.

ירוע תדע, ידידי, כי השנאה היא הרחקה והתנגדות בלב בלבד, ולא תלוי חוץ לנפש לעשות רושם כאך; אלא תדאה כי שנאה לאה, לא תשנא את אחיך בלבבך, כי בגלוה השנאה אשר שנאת, ואני שכחתיו כי לא יתכבד עלי עוד. אבל האיבה מזקת בכל יכלתה, ניכוד. על כן תדאה כי יפול לזון שנאה גם על לבר אשר אין בו רוח חיים, וגם על בעלים אשר אין להם מציאות בעצמם כמו שנאתי מלכותי חביבה, ואחה שנאת מוסר, שונא מתות, עשה שעים שנאתי, שונאי נפש, שונא גזל, ולא ימלא כן בשרש איב לומר חויב נפש, חויב גזל, חויב מתות, לאות כי החויב מזיק, והשונא מואם הלבר, מתנגד לו ומתרחק ממנו.

והתבונן גם כמה שכתוב כי תדאה שור חויבך או חמורו חועים בדרך והשבונו לו כי תדאה חמור שנאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו, אמר בהשבת אבדת חויבך. ואמר בפריקת משא שונאך; והטעם כי מי שהוא חויבך ומבקש רעתך אין אתה חייב להתקרב אליו לפרוק משא חמורו, אין בהתקרבך אליו יהרגך, אבל אתה חייב לעזוב חלילך חמורו התועה ולשלחו אליו אחרי כן בלי שתתקרב אליו.

והנה

לצרי לדם מפחד תמיד, כי נאמת כמה וכמה פגעים לפצריים ואין יציאתם לפצרית, ואין לאדם צעמון על הקדמה, מה לא נאלציו, וכן כתוב לומר ותצנח ה' עונך ותפחד תמיד כל היום׳

האיכה לא תצדל מן הילדה מלך המים הילדה, כי אם מלך הדגר לצד יודע ממנו, ותקרא איכה הילדה מדגר לצד אין תקום להתקומם כנגדו ולהתנגד עליו, וזו תגעת הדגר (ולימתך אל תצעתני) והוממת אותו (את לימתי אצלה לפניך והמותי את כל העם), כי לא יקע מה יעצה; עד לצד לפעמים יצא להגליה המות (ולימות מות נפלו עלי, אחון תצבל הדג ומחדדים לימה)׳ על כן תמלא כי הכנוים המתגדלים לצם אימה לימים חוזדים אל הילד כי אם אל הכותה, כמו וכי נפלה לימתכם עליכו, ולא גם פעם אחת ציתים הכנוי מוצא אל הילד, כאצר מלאתו צלצונות ילאה ותפח; ותבי ילאתם לותי, וצוא כצותה פאלכם, שהכנוים חוזדים צצם אל הילד; וזה אות כי גדל לאימה ממנך מן הדגר לצד הילד ממנו, ואמיכו פעולה כגללת מן הילדה מלך המים הילד׳ והכה הלאה גם כן כי לא כנגד מן לימה פעל, כאצר כנגד מן ילאה פחך ואמתה, כי כי אין לאימה פעולה מתחלפת צעלמה מלך לפועל; ואזה גם כן היה שנקראו קלת העמים הקדמונים אימים, כי נפל פחדם על כל דומיכם׳ **שרש חרחת** נגזר מצדם נחת הנאמר על הילידה, כמו ותצחת עלי יך, וכן לדעתי יחת לפדיה מעט, יד ממעלתו ולא יהיה עוד עם׳ וכן צדם חחת יולה על דצת המים ממעלתו, לילאה מדגר לצד לא היה לאוי לו לילאה ממנו, מה לפי כצודו ומה מפני נצודתו׳ ויהי חחת אלהים על העדים לצד סצינותיהם ולא דקדו לאחרי כני יעקב, וכן והתתני צחלומות, וכן וזו מצחמות יחתני, וכן מחתת לליס ויפס, המים הלל הוא לך לצד ויילד מתנגדר גם אם הדין עמו, ונפכך כון עציר קלית עזו; וכן צמאה לנדיק עצות מספט ומאתה לפועלי און, כדצריס ילאים מעצות מספט, ויפחדו ויחתו מפני דגר קל לצד לאים לנדיק יהיה לצמאה; וכן ומלחמות הצמיט אל מחצו, וכן הוציאם המצגד ונזצר, כי העומד צמקום נצגד לא היה לאוי לו לילדה ממנו הלא יצוד; ונצין לא תילד ולא תחת, אל תחצצם חזקים ממך, וגם אל תילד מצם ממוך לא גם אם לא תחצ־צם׳ והיה מוצא לצחון ולמחתה, הטעם, תחלה יפחדו עליו הסומעים אפלתו, ואחר כן יחתו ויאמרו: אם זה סהית נדול ועצום כפל, לילך כמלט מלחמו? וכן נדוד עם קדמת מלך ונפלם לאום מחצת דון. פירצו אלהוי מצי ז"ל נצצח רצוי הלחצים צמלחמה, לאמר: נדוד עם יהיה המלך ונצדר ואל יאמר המלך אם יצצו צני המלחמה

וכמדי דברי בשרש יפת, שכוח לא תוכל בתוך לחמך, לשון לא בשרש שזה בתחלתו, והוא מן הסתומים שבתורה, הלא הוא ליטעתך קויתי ה'; וכשר בלשון המפרשים בלא למעוך התיחסיתו עם הקודם לו עם המתחבר, ולא יכלו להגיד דבר כלה ומתקבל, והוחלתי כי לא ידע בעיניך ידידי מה שבים לפניך לת לשון פירש זו מלרובי חבי ז"ל. הלא פעמים רבות מלאתי כתבי הקדש משתמשים בלשון הנופל על הלשון, גם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי הביא הוחה בשלשים ושתים מדות שהתורה נדרשת בהן, מלה כ"ח, וגם יעקב אבינו השתמש בה בברכותיו, בשמעו יהודה אתה יודוך אחיך, בן ירין עמו. על פי הדברים והשמת הלשה אלוהי חבי אומר כי כשחר השלים יעקב לת ברכת בן, וגם לו לבד, עלה בדעתו דרך כלה לומר גם עליו לשון הנופל על הלשון, כי יהוא כי גר עמינו אזל טוב, וכאן היה לומר עליו גר טוב יסיה גדו, וכיוצא בזה; אך לא אחר בזה אותו בדיק, כי אם לבדו היה בשתוכו, ולא באזל: על כן פיו פתח בחכמה, ואמר ליטעתך קויתי ה', ולא ליטעת האזל; ומיד בקש ואמר לשון הנופל על הלשון בדרך אחרת, ולא מעניין אזל, ואמר גר גדוד יגודנו והוא יגוד עקב.

שמנה הבדלות

הֵלֵל • שְׁבֵחַ • הוֹדָה • בֵּרַךְ • פְּאֵר • הָדַר • כִּבֵּד •
מִנְחָה • בְּרָכָה
בְּרָבִים • בְּרָעִים
בָּרַךְ • בָּרַע
שֵׁם • תְּהִלָּה • תִּפְאֶרֶת
פְּאֵר • תִּפְאֶרֶת
הוֹד • הָדָר
הָדָר • הַדְרָה

התרעמת

והנה שומרי ה' יקראו המוסרים נדוע לא נידחת אלהיהם, ומתדחקים מדרכיו ומתנבדים לדעתו, ועליהם נאמר פוקח עון תצות על פנים; לך לויתי ה', הם העוסים דעם לחסידיו בחידיו ולעמו לחזק אחב. והנה נין אלם לחבדו אחיהם קשה מן השנאה, ובספך אחל הנוגע שומרי קשים מאויבו.

ולבעון סיים בדבר עוד, שמלתי אחרי הצללת לעוות הפחך ולעוותת השנאה, שעדוך לפניך לעוות הצללת עם פרטי חלוקיהם. ואלה המה הלעוות אשר עליהם תעוף מלתי: מלט. פלט. חלץ. נצל. ישע.

נמלט יקרא הנגול בהלחיקו עלמו ממקום הסכנה: מהר המלט שמה, והמה נמלטו אין מרדם.

פליט הוא הנשבה, ונגול מן הדעה שמקדה: (evasus) ויצא הפליט, ואכל את יתר הפלטה, וכן והיה המחנה הנשאר לפלטה, אחר שיפוך חמתו על המחנה אחך, תנוח חמתו ויעזוב המחנה הסבי.

נחלץ הוא הנגול מדעה שנבר נאה עליו, לא טרם נולה; והוא מלשון סלילה, כולאת הדגל מתוך חלל המעגל (כי נגזר שרם חלץ מן חלל יצא), אף כאן הנחלץ יולא מתכוש לדוחיו: דאה עניי ואלצני, יחלץ עני נעניו.

מצל הוא הנפדה מדעה המזומנת לבא עליו, ואשר לא היה נידו להתקומם נגדה ולהלחם בה, ואפילו יאחס לא יוכל לנגח: דוח והללה יעמוד ליהודים, אחר מולל מאח, כי לאיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: על כן נתונים במדבר נאחר ממנוחותיכם ילילס, כי מה נידס לעשות והס דעפים ומאחים ממקום מדבר ולא ידעו הדרך לצאת ממנו?

נושע יקרא הנפדה מדעה שהיה יכול להתקומם נגדה ולהלחם בה, אך כי בחנת נלחם בה בכל כחו: ויושע ה' ביום ההוא (והיה נידס להלחם באלריס, כי דעים היו), אסידי עני ואבזל וגו' ממנוקותיהם יושיעם, כי אסבר להס להסתבל ניסוחתס, וכן נאחלים אחר יושיעם, כי יוכלו להעזר בדבני הטבע. ואולם מלאנו מן הכחוב הזה שתי מלילות נוחות: הושיע אותו וכוחיש לו; ודע כי כשכחוב לא יעזור כלוס את מושיעו, ולא יפעל דבר להצלת עלמו, אז יאחר על מושיעו שכושיע אותו, כמו ויושע ה' ביום ההוא את ישראל; וכאשר כעומד בסכנה יסבל גם הוא בצלת עלמו, אז יאחר על מושיעו שכושיע לו, כמו שצלחו מצבי בעזון על יהושע וכושיעה לנו ובזדנו, וכן ופס בני עמון יחזקו ממך וכלכתי לכושיע לך.

בשפתי כל האומר בהפך; וכן שבחוכו כל האומים, הטעם על לף לויזיו ומגדפיו, כאשר אמים לפניך ידידי פעם אחרת, כי לשון כל האומים לף יכלול בתוכוס הזה רק ישראל לבדם, ואליהם יאמר שיסקישו תלונות מחרפים, ויעידו כי לעולם חסדו, וכן הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך, הכוונה, הושיענו וקבצנו, למען נוכל להודות לשמך בקול רם ובפרסום גדול (בטעם לשון הודאה שחיבו למ"ד. שעיינה בפה) גלי שילשיבו עליכו הבבליים עובדי אלילים, וכדי שנוכל גם כן להשתבח בתהלתך, שבאשר נהלל לאותך נוכל גם כן לשבח עלמכו, ולהשיב חורפיכו דבר; מה שלף נוכל לעשות בהיותכו בגלות, כי יאמרו אליכו את מי תהללו? היש אלהיכם? יקומו וישיזוכם: ואחרי הגאולה בשקיש בגופותם:

והנה אולי יעשון אדם ויאמר: אם כל שבח הוא בשקעת שמון, הלף יתחייב מזה, שבפעול מן השרש הזה יהיה תמיד מי שמשקיען אותו, מי שמשתיקין אותו, לף מי שמהללים אותו, והיה לו לקהלת שיאמר ושבחתי אני את בוזי השמחה, לף ושבחתי אני את השמחה, אם היה ושבחתי עכיו והשקעתי: וכן בכל מקום שבף או לשון שבח, היה מן הראוי שיקדמו מצוקה לף אל הפיס המהולל, אלף למי שמותרין בדבריו. **ואולם** מצוקת הטעמה הזאת הלף היה כתוב על ספר היסר, הוא בית האוסף, מלאכת עצולת חכם לבב, רבי שלמה בן לוי; ושם התבאר כי מלות רבות בכל לשון ולשון, דרך משון הולך אחר עקר המכוון בהם, ולף אחר גזרתן: כגון אף יפקע כאחר חולף, היה מליצה בגזרת מפקיעת העציס שהאמה מפקעת ומפזרת בעת זריחתה, והיה לו לפי זה לכתוב אף יפקע כאחר עכוך או חסבך, לף חולף, אבל מאחר שעקר המכוון במליצה היכו אלף ענין זריחת האור, לפיכך היה האור היא הפעול, ויאמרו שהאור נפקע (אשר מבאן בגזר אחר בן שם בקר, ואיכבו מן לף יפקר, רק מן בָּקַע אור), אף על פי שאם בתבו לבקיק, הפעול האמתי היכו אלף הענין. וכיוצא זה כתב גם כן רש"י על פרק חרבי וז"ל: פרק חרבי, מצליף, ועל שם שהוא מריק את התער בצליפתו ובאשר ריק, נופל הוא לשון הדקה, כמו מדיקים שקיסם, כלי ידיקו; ואל תתמה אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלף על פתיק ועל הסק ועל הכלי שילא ממנו אבל לף על האדם ועל היין, ולפרוח ולפרם פרק חרבי כלשון ויק את חכיניו, מזדיין בחרבי; מליכו הלשון מוסב אף על היוצא, שמן תורק, לף הורק מכלי אל כלי, לף הורק הכלי אין כתוב כאן, אלף לף הורק היין מכלי אל כלי, מליכו הלשון מוסב על היין, וכן וסריקו חרבותם על

התרעמת ידידי, על קלות תגדתי הקודמת, לולי תתלונן פעם אחת
על לריכות תגדתי; אך מה תלעג לי? כן מצפיך,
אתה תלעג.

ידוע יהיה לך ידידי כי גם לידי ימים שעברו קונטרים שיח יצחק לר'
יצחק סטנאוב, על הגדת ליל פסח, ולאחיתי כי בשתל החכם ההוא
לצאך הבלעות הלצוצות הכתלפים הנזכרים בהגדה: להורות להכל לצאת
לפאך לרומם, להדר לצרך לגעלה ולקלס, ולתת ותפצוכן בצדיו, ולא יהרו
בעיני; על כן שמתי פני לחוות דעי אך אני. ותולס, ידידי, לאחיתי
להכיח אני הלצוצות לגעלה, ולקלס, יען וציען הרשתן מיכון לצון מקלף,
והאני מיכון לצון עברית, כי שם יונית, והוא נגזר מן קָלוֹס שענינו
בלצון ההיה יפה; והנחתי גם כן מלת לרומם, כי מקומה בהבלה אחרת
עם שאר לצוצות הגודה והרוממות. ותחת זאת הכנסתי לצון כָּבוֹד,
מפני קרצתו עם לצון הָדוּר, ועתה, הטה, ידידי, אזנך ושמע לתֹ
אשר ימים אלמים בפי בהבלת הלצוצות האלה.

שרש הָלַל הוא הפצוע מכל חברו אשר הצאתי הנה, ועקר הכחתו
על ספור המעלות, יהיה זה בכל דרך שיהיה, ואין זה לריך לאיה
ולא צאור כלל.

שרש שבח עקר הולאתו הוא על הפקטת שלון, כענין שכאמר מצדיק
שלון ימים, צאוא גלוי אתה תצדאס, כל דוחו יוציא כסיל וחכם
בחור ישבחם; ולצון צאמור ישבחם יציאני להאמין כי לולי כגזר שרם
שכח מן שב אחור, כלומר פקע וצפע. ויהי מה, הוצאל אחר כן הצרם
הזה להורות על המפקיע שלון מחרף ומגדף, וזה בהגידו תהלות הים
המחולף; והנה שרש שבח קרוב בענין לצרש הלל, אלא שהשלל, מאליו
התעורר להגיד מעלות הים הכבד והמצאר, קאחתו עוררתהו להגיד
מעלותיו, למען הסיר מעליו תצוחות מוציאי דבה. כלל תדאה קהלת,
צאולו לספר יתרון המתים על החיים, אמר ואצח אני את המתים שכבר
מתו מן החיים אשר המה חיים עלינו; כלומר, אף על פי שכל העולם
לומרים חילוף הדברים, הנני מחזק בדעתי, ורולה אני להפקיע תלוצות
אני אלס נגד המות: וכן ואצחתי אני את השמחה, כלומר, אף על פי
שרוב בני אדם יגעים לאסוף הון, אני מאשר את השמחה ומבזיל את
העמל. וכן צדוק הוא לומר כי טוב מסרך מחיים שפתי ישבחוך, כלומר
אף על פי שמחצאת בני אדם כי אין טוב טוצה בעולם מן החיים (אשר
על כן התורה אשר דברה בלשון בני אדם אמרה את החיים ואת הטוב ואת
המות ואת הרע), אני לומר כי טוב מסרך אפילו מן החיים, ואפקיע

כגון תוקע ס' בכל לבבי, תוקך ביוסד לבב, וכן יהודה אתה יודוך אחיך, וזה בלב, ואחר כן יתחזקו לך בני אניך, וזה במעשה; והמוקע לחבירו מפרש בפיו בניעותו אליו, כגון הודו לה' קראו בשמו. ומה שכתוב תוקע ס' מאך בפי, כך פירושו: תוקע ס' בלבי, וזה יהיה מאך עד שיעלה מלבי אל פי. ותרגום הסולמה שבלב בלשון לועזי הוא (umiliarsi innanzi a).

והנה לשון הסולמה אין עניינה כלל לא הלל ושבח, ולא החזקת טובה בשבר יאמרו רבים, רק הכנעות והשפלת עצמו: ואין להקשות ממה שכתוב ויודו שמים פלאך ה', כי גאוות אין עניינו כלל שהשמים יגידו פלאיו, יען ויציון אין מעניין אותו עניות ספור בפלאות ה', כי אם להגיד חסדו ואמונתו, כאמור בהלבו חסדי ה' עולם תשיחה לדור ודור פוציא אמונתך בפי; וכוונת המשורר להוכיח, כי על פי מדותיו של הקב"ה יתחייב שהכלה שיוציא דור מלדותיו: ואם הזכיר קלת מגבורות ה', לא הזכיר אותן אלא להגדיל מעלת חסדו ואמונתו, שהלאומו אלף על פי שהוא גבור מכל, הנה הוא חסיך ואמתן מכל; כמו שאמר כי מי בשחק יערוך לה' וגו', מי כמוך חסין יה, ואף גם זאת ואמונתך סביבותיך, וכן אמר אתה מושל בגאות הים וגו', לך זרוע עם גבורה וגו', ואף על פי כן לדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניך: אף כאן אמר ויודו שמים, אשר הם פלאך, ה', ואף על פי כן ואמונתך בקהל קדושים; כלומר הנה אפילו השמים, שהם הנבראים הפלאיים יותר מכל הנבראים, גם הם יודו ה', וישתבחו לעבותך, ואף גם זאת אמונתך בקהל קדושים, וגם עם כזה השמים אתה נאמן.

וכן אין להקשות ממה שכתוב יודו לה' חסדו; כי אמת שם היה עניני שיחזיקו טובה לה' ויתנו לו הודאה בעבור חסדו, מה טעם והפלאותיו לבני אדם? הלא תחסר מלת יספרו. על כן הכוון הוא לפרסו יודו לה' ויכנעו לפניו, בעבור חסדו והפלאותיו לבני אדם, וכן לא תחסר בכתוב רק למ"ד אחת, והיה לו לומר יודו לה' לחסדו, ולמ"ד לה' מוצאת אחרת עמה.

ודע כי אין ענין **הוֹדָה** כענין **הָתְוַדָּה** כלל, ומעולם לא יאמר **מוֹדֶה** ולשון **מִתְוַדֶּה**, ולשון **הוֹדָה לוֹ** שבלשון חכמים פיוצא

לשון מקרא, גם כי אמת הוא כמשך ממנו נלך מה, כי כל המודה לחבירו משפיל עצמו קלת לפניו. ומה שכתוב ומודה ועוזב ירוחם, כך פירושו: מי שאחר שחטא לחבירו מכניע עצמו לפניו, ומשעבד עצמו לכל מה שילמה מי שחטא לו להענישו, נלוי לפי כזה שירוחם. ומן הענין הזה גם כן

יפי הכמתך לחירש· עך כתן לבזבז הטהור· וכן נעניכנו, שם נאמר לקקק, כיה לשוי שיהיה מי שמשתיקין אותו כהוא המבזבז, אלא מאחר שעקר המכוון בהשקעת הכלבן תיכנו לשתק אותו בלבד, רק לתת כבוד על הים הכנצר, על כן הלכו אחר עקר הכוונה, וקראו מבזבז למי שמהללין אותו ומשתקים אחרים מפני כבודו·

שרש מלת הוֹדָה הוא ירה, והכה ענינה נתינת יד; ולשון נתינת יד מורה בלשון מקרא הכנעת עצמו לרצון אחרים, כאשר מצאנו: וכל השרים והגבורים וגם כל בני המלך דוד נתנו יד תחת שלמה המלך, וכן עתה אל תקצו עדפיכם כאשותיכם תנו יד לה׳ ובאו למקדשו; ומן הענין הזה מצינו נתנו יד אשור לבזבוז לחם, כלומר הוצרכנו להשפיל עצמנו לעבוד מצרים ואשור, למען מצוא שבר לעבדנו; וכן ויתנו ידם למושיע נמיהם, הכניעו עצמם לשמוע בקול עזרא: והכה לשון נתינת יד מורה הכנעות לשמוע בקול אחרים· ועשה המליצה הזאת, כי היה מנהג קצת העמים הקדמונים (כפי עדות רון יצחק אבדיכאל בפרשת חיי שרה) שהאדון יכבד על סוסו, והעבד אשר יקח לו מחמד יפיו ירו תחת דגלו, וירון האדון בסוסו, והעבד רץ לפניו, וזהו ענין עבדותו· והכה התבונן ענין הוֹדָה, שענינו הכנעת עצמו לעבודה, כאשר הוא ענין נתינת יד, כי ממנה לוקח; והכה תבין מפני מה כורתים אמונים, כי טעם מונים שאתנו לך, ככתוב לאמתו לעבודתך, ואלך דבור כזה הכניעה לאויב·

ועדיין חילוק יש בין נָתַן יָד ובין הוֹדָה; כי הנותן יד מתעצב לאחרים על כלחו אלא בעוצמתו, כאשר מצינו נתנו יד, נתנו יד תחת שלמה המלך; ולפעמים, לא אם בלבו יתעצב, אין לותו שעצוב חציב לו, ולא יתעצב עצמו רק מירלת עוכד, או לתקות הרחקת גזק, כענין מוליכי הכסיס הכבדיות, אלא היו עושים זאת לולא הדבק עזרא לפייס עליהם נקמת ה׳, וכענין תנו יד לה׳, שאחריו הוא אומר ויבוא מכם חרון אפו וגו׳; אבל המודה לא יתעצב עצמו לאדון, רק מפני שהכיר גו מעלה עליו, ולפנו יבין כי ראוי לו להכנע לפניו, מפני מעלתו בלבד, לא מירלח. ולא לתועלת; כענין שנאמר מודה ה׳ כלבקו· והכה בלשון פיעלקי תרגום נָתַן יָד הוא, (assoggettarsi) ותרגום הוֹדָה (prestare omaggio)·

והנה נמצי דברים מצאנו שכתובים משתמשים בלשון הודאה, פעמים יצא אחרים הפעול, כמו מודה יה, ופעמים תצא אחרים למ״ל משמשת, כמו הודו לה׳ כי טוב· והכה זה החילוק אשר בין שתי הלשונות הללה: המודה מגדו הוא נכנע אליו בלבו, בלי שיגיד לו בשיעותו אליו;

מסך חכם; וכן בשלומי אמוני עתה הפעם ילוה מיומי אלי, וגם זה לשלי, אלא היתה נפשי לחוייב אליו; אבל בלבתה בן רגיעי, לחרי שניתן לה כל מה שהיתה יכולה לבקש מן הדין, רואה שאין זה אלא מתנת חנם, ואומרה הפעם תודה את ה', לכניע עלמי לפניו, כי קטנתי מכל החסדיו, ובשלחתי בעלת חוב לפניו. והשתבל בחכמת חכמיהו, לין בגוחים לשלל בדבר כנגד מה שבתוב יודו לה' חסדו, אומרו הגומל לחייבים טובות, כי זה בלחת טעם יודו, יכירו שהם בעלי חוב לפניו, ואלא במעשיהם גמל להם. והנה לפון הוולחה שבלשון חכמים, בכלחר בעניו החזקת טובה, ממנך גם הוא בלך מה מענין הודה שבלשון מקרח, אלא לין ענינו בעלם ורלחוניה רק בכללות.

שרש ברך הוא להודות על גלוי הלחבה: המנדך חפץ בעוצת המנוך ושמח בשמחתו. לם המנדך הוא הלחלים יתנדך, לז הנדבה תהיה תוספת טובה, לא שיהיה גדל הנדבה תוספת טובה, כי היא לא תוהה אלא על החפץ והתעוקה לדחיה בעוצת בחירו; אבל חפלו של לדון הכל לא ימנע מלנלת לפעל, בחשר דבר מלך שלטון, ולפיכך תהיה נדבתו תוספת טובה: והלא לין הנדבה תוספת טובה בעשם אלא בחקה, כלומר, כשיהיה המנדך מי שחפלו לא יהוה דיקה. וכשיהיה המנדך בן לדם והמנוך בן לדם, לפשר שתתקייים הנדבה ולפשר שלא תתקייים, כי הכל תלוי בהסכמת הלזון הלחלי; ולפיכך בבלבת הכניס בתוך ולחי מנדבה: ועין כך ועין כך המנדך מגלה לחבתו. וכשיהיה המנדך בן לדם והמנוך הוא הלחלים, בדוך הדבר כי מה יתן ומה יוסיף חומר ליוצרו? ומכל מקום הרי זה מגלה לחבתו אליו, וכוונתו לטוב. ולחי לא ידעתי מה טעם יאמרו שהנדבה תוספת טובה, שהרי הנדבה המתקיימת היא בה לבד תוספת טובה, לא היא הפעמת כל העוצות בכלל; ועוד קשה כי אין טעם יבדוך ה', שאם יש לך טוב קלה יתן לך טובה גדולה, ואם אין לך אלא טובה, לא תקבל מיזו כלום: בלא תלחה וה' בדך את מחרית חיוב מלחכיתו, ועיוב נשותה שעה לא היה לו דבר טוב, כי אם כלל כל הרעות.

והודיות הנדבה סימן הלחבה לא זולת, שכאן משבו לקרוא אל המנחה והלוזין שיתן חיים אל דעתו לסימן לחבתו אותו ברכה, כגון קח נא את נדבתי אשר הובאת לך, כשם לי נדבה, ועשה הנדבה הזאת אשר הביאו שפחתך לאדוני, הכה לכם נדבה משלו לויני ה', ועשה קח נא נדבה מאת עבדך; עניו כל אלה דורון קטן בערך המקבל, אשר אמנם יהיה לות "על לחבת הבוחן". אבל המנחה, אף על פי שבלשה מנה, היא בגזרת מעניו כחת דוח ודיח כחוח, ולא תכתן להודות על לחבת

הבוחן

מה שכתוב לומר עלי פעמי לה', והכוונה שיאמר לפניו יתברך: אתה לדיק על כל הבא עלי, וכל מה שתעניבני, בדין תעניבני; ומפיים ואתה כשלת עון חטאתי, כלומר, תכף שהכנעתי עצמי לקבל עונשי, אתה נקיתני ממנו. וכן בתמרו דוידו על יום הכפורים את שעוים לנו כפר ממנוס לפניך והודיעו לך עלינוס הדבר חוזר למה שאמרנו קודם לכן, ואתה לדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו, כי זה הכנעבו עצמנו והלקבו עלינו את הדין, והשתעבדנו לכל אשר ייסר בעינו האלהים להעניבנו: והכה גם כי נקלת מקומות דברו מסדרי התפלות בלשון נוכחים (כגון אתה נותן יד לפושעים) הכה זה מי שאשר לפניו מלילת והודיעו לך אלף כמו שאוה עניבו בלשון מקף. והכה הבאור מן הפעל הזה הוא הוֹדָה, ושניבו הכנעת עצמו לרצון אחרים, כעניין שבאמר ואתה תנו תודה לה' אלהי אבותיכם ועשו רצונו; וכן אמר יהושע לעבן, ואן לו תודה, והטעם, כי לא היו עדים בדבר, ואס היה עבן כופר היה יוצא נקי, לפיכך אמר לו יהושע, כי מאחר שהקב"ה גלה דעתו על ידי הגורל, דאוי לו שיכנע לפניו, ואל יתבבל לבדוק מגזדתו; וקודם לבן אמר לו שיסים כבוד לה' אלהי ישראל, כלומר, שאס באמת יודע הוא היות אתו ען החטא, אל יזלזל בגורל לומר מקרה הוא, ומאתו גורלס. וכן זבח התודה הוא קדבן שאדם מביא להודות הכנעתו לפניו יתברך: לפיכך אחרי שהזכיר אסף, כי אין חפץ לה' בעולות ובזבחים, כי לו בל חיתו יער וגו', אמר זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך, כלומר, אף על פי שאין חפץ לה' בעולות, אשר בן בלול בגאוה, ובדמות מתנה, ולא למתנותיהו הוא נדיך, הבה חפץ הוא בשאמים הבאלבים לפעלים, והם מעבי מיבים, אס לתודה להודות הכנעותו לפניו על כל אשר העיד עמנו לשעבד, ואס לנדר ובדבה, להתחבן לו על העתיך: והוסיף ואמר וקראבי ביום צרה, בנגד הבדיים, אחלצך ותבבדני, בנגד התודה. והבה אין להבחים כי הזבח הזה הוא בולל ענין החזקת עובש בעל כל אשר במלו ה', ואמבם אין יבלול לשון הודה את הבוללה הזאת, הבה הוא, מפני שהזבח הזה הוא מביל בלבו כי חסך חבם עשה לו האלהים, בלי סיבה הוא דאוי לבך, והבה הוא מצפיל ומכניע לבו לפניו, בשעה קטרתי מבל האסקיים. ומן הענין הזה הוא שאמרה לאה, הפעם אודה את ה'; כי בבן האשון אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבבי אישי, והבה זה חסך שאין לומר שלא היתה דאויה לו, כי דאויה בל אשה שיאהבבה בעלה: וכן בבן השני אמרה כי שמע ה' כי שנואה אבבי, וגם זה שיבנו

טעם על הפנים ועל הסוקים, נתחלת סמוקים וגם על פני כלם); ומים הפנים הם מחלית הכרעים.

ובשם שהפנים מחלית הכרעים, כך הפניכה מחלית הכריעה, כלומר, שהפניכה היא בגמל אחת, והכריעה בשתי רגלים; ובנעלי מרגע רגלים הפניכה בשתים, והכריעה בארבע: ויבדך הגמלים, לוכלה רגילה שלמה, כי לא היה בדעתו שילוכו מחוך לעיר, רק היה חלי רגילה, ובשתי רגלים, כמו שהוא דרך הפסמות בעודן למוח מנוחה בלתי שלמה; אבל כרע שכב וכרע רבץ היא רגילה שלמה בארבע רגלים לשכב, והעד תלת שכב, גם תלת רבץ לחיב, יען הרגילה היא בארבע רגלים; ושרה רבץ בגוד מעדם רבץ, ומעדם רבע בגוד מרבעה. ואין להקשות ממה שכתוב בדברי הימים ויבדך על נרכיו, שהר יראה ממנו היות גם הפניכה בשתי רגלים; כי עתה כמהו עשרה אלפים רכבים זרים ומתנגדים לרקוק הלשון בדברי הימים ובשאר ספרי הנולה, כי התחילה הלשון להשתכח בימים ההם; והלא תראה גם בעינינו כי בעל טפר מלכים לא אמר כאן רק מכלומר: על נרכיו: והקדוש ברוי, כי בעל דברי הימים לקח מלינתו מלשון מרמית, שומרים הם ומוכין תלתת ציומת הוא דרך על נרכומי.

שרש פאר בגוד מעדם באר, ועניינו עשיית סימנים מפולמסים, המאחדים לעין כל את מעלת הנכבד ומהיבותו: לכאר את בית ה', עניינו לנמותו בגדולה כיד המלך, לפרסם גדולת שלמה הסוכן בו; וכן ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, הבגדים הקדושים, שהר לא יולבש דוגמתם זולתי הכהן הגדול, הם הם תפארתו, כלומר, הסימנים המאחדים מעלתו; וכן ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי לעתיר לך, כך אמר לו: קוס עשה דבר סיכים לסימן, יוודע ממנו שאתה שלוחי המלך, ואני סר אל משמעתך; וזה שהתקצב לי זמן למתי לעתיר לך, עד שאני מסיר הלפלדעים כאשר ייבר בשיניך, ולא כשאלתה: ואחר שקצב לו זמן ליום המחרת, והוא הורה לו ואמר כדברך, הוסיף ואמר למען תדע כי אין כה' אלהינו, כלומר, דע כי לא לכבודך אמרתי, כי אם לכבוד אלהינו; אלא שאם חייתי מודיעך מתחלה כי אזה יתרצה כבוד אלהינו, שולי מחנת לקבוע לי זמן, על כן תליתי הדבר בבודך, וסוף הכבוד לבא לאלהי הכבוד.

והנה להיות הרחם רחם לכל האנדים, על כן נסנו סיכים הוא מקום לנדולי סימני החזיונות, כאשר הם הכתר והעטרה, שהם על הרחם, וכן אין נזר הקדש על מנח נדחם; ולפיכך מכל העדיים אשר הם לכבוד ולתפארת, לא נבחרו להקרא פאר אתם, רק לותם שעל הרחם, כבון פאדך חנוט עליך, פאדי פשתים יהיו על לשנם: וזה להיות הרחם הוא

הרחוי

סימן, כי אם לעצות נחת רוח אל המקבל, כגון מעט לדי ומעט דבש שהציווי בני יעקב ליוסף בקדלת מנחה, כי לא הציווה להורות שהם לוחצים אותו, כי מהיכן יתחבושו? ואם לא היו חייבים להיות נדחים כאוהבים לבד ככדי לבד שתאמר עליהם, לך בקבו לעצות נחת רוח לפניו שהציווה אליו דברים המצויים בחלקם, ושהיו יקרים בארץ מצרים. והכה יעקב בדבריו לעשו קדם פעמים דעות את הדורון אשר שלח אליו מנחה, והוא לא רצה לקבלה ואמר יש לי רב, כלומר חיבני מילא שום נחת רוח במנחתך, להיותה בעלה בדוב עוסדי; עד כי לבסוף אמר לו יעקב קח נא את ברכתי, כלומר אם אין לתת לדיך למנחתי, הלא תקבל את ברכתי, אשר הבאתי לך להורות על הצעתי אותך, ולא שתקבל ממנה תועלת: ואז קבל ממנו. לשון ברכה נגזר הוא מלשון בריכה ברכים, כי להיות שהמברך סומך ידו על המקבל הברכה, הנה יקרה פעמים רבות, ובפרט אם המברך הוא זקן וחולה שחוח, שיצטרך המבורך להשפיל עצמו הרבה, כדי שלא יכבד על המברך להרים ידיו על ראשו, מלבד כי ראוי וחגון הוא שישפיל עצמו המקבל הברכה לפני המברך, אשר מסתמא הוא נכבד וחשוב ממנו; ומפני כל זה קורא הכתוב שהים המביא דימי קדם שיברך מקבל הברכה, ויגיע אחר מברכיו מהלה; והנה המברך הוא המורם לאחר שֶׁיְּבָרֵךְ. ואמרתי שהים מקבל הברכה מגיע אחר מברכיו מהלה, ולא שהים, כי זה הוא הספק שבין בָּרַךְ, בין כָּרַע, כי הברכה מחלית הכניעה, כי הנדכים עצמם הם מחלית הכרעים, ועתה לפרש:

הכרעים כוללים סוף היד ותחלת הזרוע, והנדכים לא יכללו בין תחלת הזרוע; ומפני זה אומרים ויברך על ברכיו, וגם ויכרע על ברכיו, ולא גם פעם אחת ויכרע על כרעיו, והטעם, כי הכורע יגיע אל הארץ את תחלת זרועיו, אבל אי אפשר לו שיגיע אל הארץ גם את סוף ידיו, מלמעלה שיסתעף לפיס מהלה, ואז לא יכנו כורע, אבל הוא מסתחוה* והנה הכרעים הם המרכובה, כלומר, מקום הדבקת עצם היד על עצם הזרוע; על כן לפעמים יוכללו גם כרעים היד והזרוע יחדו, כגון ואשר על כרעיו ועל קדרו: כי גוף האדם והשתה מתחלק לשלשה חלקים גדולים מן הקדקד עד הכתפים, ומן הכתפים עד הערוה, וממנה עד סוף הגוף; ויקראו שלשון הקדש ראש וכרעים. אבל בהכתוב הראשונה לא יכלול גם כרעים רק סוף היד ותחלת הזרוע (וזה טעם אבל לרגלו לנתר בהן על הארץ, שים לבך מהרובוב ועצם מורכב על עצם) וגם נדכים לא יכלול בהכתוב הראשונה רק תחלת הזרועים (וזה

ניך, ולפיכך לא יצא לך שם גדול בגוי כזה: והודיעתו דעתה כל זה, משמי שמוע לאמר לה אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך, ויהיה ברורה, שאם תלך עמו בהכרח ויהיה הוא מוצנע מלאכים עמו, אז ילך, אך אם לא תלך בהכרח עמו, תדאות כי גם היא תיכנס בעומק בגלמון, אז לא ילך; וחשבה לדעתה שמא לא נקבו לנו לחלף נפשנו למות על עמו, אם לא יהיה בעוד לעשות לו שם עולם, ובלתי שכי לא יהיה נפשנו בכפנו, לפיכך הקדימה להודיעו אפלו על פי שהגמון בעוד, מכל מקום לא יהיה לו כל בכורך:

ועתה הבני מעמד הספרים אשר נתן אלהים בשמות שֵׁם תְּהִלָּה תִּפְאֶרֶת׳ מִי שים לו תְּהִלָּה, אשר יזכיר שמו יהללהו; ועדיין אפשר אלא שיהיה שמו מפורסם: מוסיף עליו מי שים לו שֵׁם, שמו מפורסם; ועדיין אפשר שיהיה אלא שלא יכירהו, ולא יכתב בו כתוב: מוסיף עליו מי שים לו תִּפְאֶרֶת, כי סימני גדולתו עליו, וכל רואיו יכירוהו ויגידוהו׳

והנה בחיים זאת שֵׁם גדול מִתְּהִלָּה, לך בחייהם אחרת תְּהִלָּה גדולה מִשֵּׁם, וזה, כי יש לך אדם שיש לו שם גדול, אבל אין לו תהלה, כי כל אשר יזכיר שמו יקללהו, בגלעד וחבריו; על כן בתוב כי טוב שם משמן ותהלה מכל עמי הארץ, לא לשם גדול כי גם לתהלה׳

אמנם הספרים אשר נתן פְּאֵר לְתִפְאֶרֶת כגר בתפארת, כי פְּאֵר הוא שם מיוחד לתכשיטי הלשם, תִּפְאֶרֶת כל סימן של גדולה בתשמש, ולא דבר שתיכנו מלאכותיי, ולא מה שתיכנו עשם מובדב, אלא שם המקום׳ שהם הדר בלשון הקדש, קודש עניכו לשהם הדר בחדמים, כי בלשון חדמית, כשהוא נאכין הקל, עניכו חוזק לאחוז, וכן בלשון הקדש פוגעל לשורות על מין ממיני סילוק אשר תפול על הלשם פתלוס, ותשיבהו לאחוז משפיק זמנו: שגם בעלמך תיצמוד חדם בלבו להכות את חוכנו, וכשהוא בא להוליך מחשבתו אל הפועל, הוא נרתע לאחוריו ולא יוכל עשותו: זה הוא הנקרא הָדוּר׳ אלא תדאה ודל לא תהדל בדיבו, עניכו, כשיתן הדין שתקכוס ממון אים עני ודל, אל תבא ידאה בלבבך לאמר: איך אחייב את זה שתין לו לחם לאכול? וכן בספר ואל תחדל פני גדול אל תהי נרתע לאחוריך מעשות כן משפט נקי לאמר: איך אכלים מי שהוא מגדולי העיר? וכן פני זקניים לא בהדרו, לא נרתעו לאחוריהם כשאלו לפני זקנים, אשר בעבע עלמו נוזח לכל רואיהם: אל תגעו בהם׳ וכן אל תתחדל לפני אלך, אל תבקש בשום פופן להניח מולאך בלא דוחיך ותדגוש בהדם הזה בלשון פיעלקי הוא (portare rispetto)

הלוי לצאת סימני החזיונות יותר מכל שאר תנביים. וכן לתת לכם פלא תחת לשר, גם כוח מעניין פלאי פעמים, וכמו כחתן יכהן פלא; והטעם, כי תחת לשר ניתני לכלם יתכן על לחשם לפר, עתה יתנו עליו פלא שכוח סימן לגדולה: וגם החתן היה נותן על ראשו פלא סימן לגדולה, כי חתן דומה למלך; וזה טעם יכהן פלא, יעשה עלמו כלילו כוח כהן, בתתו על ראשו פלא; וכן יחזקאל שהיה פלא מצוי על ראשו, כהן היה: לשל שכות ליון, היו נותנות על לחמן הפלדים מפני גלותן בלבד, והכניע לוות יען כי גבהו. ומה שכתוב פלאי המגפעות, לין לחשוב היותם שני דברים; שלש מגפעות הוא תוספת ביאור, וכמו שם לוי לל הפלדים, כלומר, פלדים העשויים בלות נפעה, והכה כל לשון פאר עניכו סימן המורה על גדולה וחזקות. וכן יפלר עניים ביטועה, היטועה תהיה סימן על מעלתם, שלמלך מעלתם לל היה מוטיעם. וכן ותפלרת בכים מצותם, היותם נניס לחנכים חצונים, הוא לכם כמו עטרת תפלרת, כי כל רואיכם יכבדוס. וכן תפלרת בחורים כחם, כחם הוא סימן ליוסר הנהנתם, שליכם מלבדים עלמם בהנאות הגוף. וכן בעלון לדיקים דכם תפלרת ונקום דשעים יחופף לכם, כשלדיקים שמחים ושוצי לב, הרי זה סימן מובהק ליוסר הנאת המדינה; והטעם, כי נקום דשעים, כלומר, בשמכיני המלוכה דשעים, לז יחופף לכם, ויחתפם ושלת שלא יוכל, לבלתי תעבוד עליו חמת העדילים, לפ כן בשלין לכם מתחפב, לפל בהפך שהלדיקים ירימו קרן וישמחו יעלנו, הוא סימן שהלדיק מוסל: והלדיקים על לחמת פידוני על יחופף לכם, כי בשקום לחר הוא לומר נקום דשעים יסתר לכם. והסתבל, כי בתחו ס'מן ליוסר הנאת המדינה שמר בעלון לדיקים לל בעלון לכם סתם, לפל נקום דשעים שמר יחופף לכם, לל הלדיקים לבדם; והטעם, כי בשוכל דשע כל לכם יש לנפשו, כעוד כחוטף, וכאשר לדיק מוסל, הלדיקים ישמחו יעלנו, ופועלי הלון יידלו לנפשותם. וכן מעשה ידי להתפלר, במעשה סימן על מעלת עושהו. וכן כי גפל ה' לת יעקב וישרלל יתפלר, הנסים שיעשה בגלותם יעידו על גדולתו. וכן ויאמר לי עבדי אתה ישרלל אשר בך אתפלר, מעשה לך נסים לכנך בהם, ומלת ישרלל, לומר שכוח מגיע לו ככל האומה, ויעשה עמו נסים, כאשר עשה ליעקב; כלומר בשליחו אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישרלל יהיה שמך. וכן בן יתפלר עלי ישרלל לאמר ידי הושיעה לי, שמא יעבו נאחוסם סימן לגבורת עלמם. וכן אפס כי לל תהיה תפלרתך נדרך אשר אתה הולך, שלל תקיה שיהיה הנאחון הזה סימן לגבורתך, וייהלון בגללו; כי לל יהיה כדבר כן, כי עקר הנאחון, שכוח הדיבת שר הלבא, ניד אשר יהיה ולל

ונבוא להפליג בין הֲדָר לבין זכר ובין הֲדָרָה לבין מקבה; והפעלים
מצד בין שהי השמות בפעל רב הוא, כי הֲדָר הוא נכחל,
והוא כל מה שנאסף ממה שיניח מולו פעל הולוי, כנכחה מן המקבות
שהנאמרי; והֲדָרָה הוא נאזור, ועניינם לותו מין ממיני הילבה,
המחיק מסוים ומחבל, נזולת פחך ממה (rispetto, riverenza) כגון
השתחוו לה' בהדרת קדש (con santa riverenza) וכן נזוג עם הדרת
מלך, כשהמלך מוקף מזוג עם, לוחי יכלדוהו. והשתבל כי לא על מנת
למר דבי יהושע בן לוי (בכורות ג') על תקרי בהדרת בלבה נחלדת כי למנת
גם הֲדָרָה קרוסה בעניין על הֲדָרָה, וגם שם חֲדָר בנזוד משמש
הדר כמורה חזקה לאחור. כמכבד דבר, הבבד חסוד בעיניו, והוא
מלוי בכל דבר שיחוס לו ולא יזלזל בו, לבל יפנה מעשקיו להסגיר עליו;
ומכח כָּבוֹד גדול מֵהֲדוּר, כי הסולל הוא נפנע מעשות נבלה, לבל
ממצוך לא סוף דבר שלא יעשה נבלה, כי גם בן יעשה כפועל בל עם שהוא
הפך הנבלה והקלון: כי למנת כָּבוֹד נגזר מן כָּבֵד, וכמו כן בלשון
רומי (honor) נגזר מן (onus) וכן בהפך קַלוֹן נגזר מן קַל שהוא
הפך כָּבֵד, וכיוצא בזה כתב כמו כן רמב"ע על פסוק ואכבדם כפר
מעלך; ובאמת בל זה הוא, כי הבבדים הקלים בחשקלם הם כלבדים הענייים
פסולת הבבדים הכבדים, והבבד הכבד הוא העקר, והקל טפלה לו; הלא
תראה בתבן הוא הקל, והבר הוא הכבד, וכן העלים קלים, והפרי כבד,
ושוכרי המלחמה יבעיס ועמלים לזרות ולהבר את הבבד הקל, ולשמור הבבד
הכבד בפרך מן הפסולת; ומזה בחכמו לקרוא קל לבל דבר הכבוד בעיניהם,
וכנגד על הבבד החסוד. וכן בלשון מישלקי, מי שמחשיב אותם דבר, ואותו
דבר גדול בעיניו, אומרים עליו (egli le dá peso)

והנה עין מלות כבוד אל ואם בך הוא, כי בבל מעשה שיעשה בבן
לחוליו, ובבל מה שיקבל אחת, ובבל מה שיקבל עליהם לאחרים,
ובבלל, בבל מה שיכנס עמהם, חייב הוא לכבוד עמהם בחבר יכנס עם אדם
כבד וחשוב, לא בחכנהו עם הבהיות; ובל מעשה ובל דבור אשר לא יהיה
בבלל ממעשהו ומדבורו עם חבריו, ולא יהיה כמעשהו ובדבורו עם הנזיב
החשוב, יחשב בעליו מהקלל מבבד אביו ואמו; בם כי לא יקרא
מקלל לותם בך שיכנס עמהם בחכנהו עם הפחותים ממנו.

רבת בלתיך ידידי נאוך מבלתי, על בן לאחר ואנוס לחלי קבלי,
ואסתחוה ולחלץ, וס' יספות לך, בשלום ובבבכם, מעתה ועד עולם

ולכיות כי סדם הדר בהמתו כולמטוסם לא יודה רק הזדה לאחור, על כן כתוב, לכי לפניך מלך והדוחים מיסר, קלא הַדּוֹרִים הדלכים המעוקלים כלעגים על הסדים הדמים, שהולכים כסם מעט לצד ימין, ואחר כן חוזרים לצד שמאל, וכן על זה הדרך, מדוד שפוע הסד, שלי לפסד לעלות עליו בדרך ישרה: וכשעיה קס"ה למשיחו לכורש שלא יצטרך לילך זמנו דלכים המעוקלים הללה, אלא יעלה לרצה הסד כמשפוע בדרך ישרה וקלה; וזה משל כלה, לרמז שיכוצו מלכים לדיוים לעמל מועט.

והשתכל ליפות ביותר קצלה מכמינו, איך דבריהם מיוסדים על לדני יק"עת מעמקי לבון הקדם על בוריה. בלא תדלה מלמדה: והדרת פני זקן, ליזהר הדור? לא יצד במקומו ולא יסתור את דבריו, ולכבודה יש להקשות על מלמדה ולשאול: מה דהו שהחליפו מלות עשה במלות לא תעשה? כי והדרת פני זקן הוא לבון קום עשה, והם פילסופו בזה ולא תעשה. אלא למתת הענין הוא, כי גלוי וידוע הים להם שלא יודה סדם הדר אלא על זה ולא תעשה, מפני שהוא לקוח מענין חזרה לאחור, ועל כרחך לא יוכל להזות על קום עשה.

ונבא לא הם שַׁבְּלֵדֶם ממה שיגיע מזה אלא דוחיו, עד שיהיו נתתעים לאחור מסזיק לו ומהתל בו; בין שיהיה זה מפלת מלגזו, כמו הוך והלך לצבו (לף על פי שזה נאמר לרך משל), בין שיהיה זה מפלת תאר פניו, כמו לא תאר לו ולא הדר: אלא הוך (אלא הוך הם בגזר מלבון הולכה, שכבר התבאר למעלה כיות עניני הבנינות לבון לאחריו) הוא הם יודה על כל מה שבאלם ממה שיגרום לדוחיו שיכשלו לפניו, ויתתעדו לעבודתו, ויילחו מלהבעיסו; כענין שבאמר ונתת מכוכך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל; וגם הוך שמשר שיהיה בלשונו של אדם בגון ולא נתנו עליו הוך מלכות, ומשבר שיהיה בפניו ובתלדו ובתנועותיו ובמעשיו, בגון הוך כחו פימם, אלא כיון לאמת מלילה טיליית, כי בשמת לא יתבן לבון הוך בנפשם. וכשם הוך בדול מהדר, וכלל, שכהוך מגיע בדוחים ילאם ופחד ממם, אלא שהדר לא יגיע בלשם רק כעין ילאת הדוממות, כלומר ילאם אלא מגיע בלב דוחים הקיים המופלגת, הקדמת מעשם זה הדר זקניס. והנה כשם שבשיבה זקניס הֲדָרָה, מעני ילאת הדוממות שהיא מגיעה בלב דוחיהם, כן בספר הכתוב ובנבואה בחורים נקראו הוך, מפני שילאם והפחד שיגיעו בלב דוחיהם; וזה שעשם בן תתן לאחריס כוחך, כי הפטופים בזיקה יפקו בשוכם, ואויב נפקך עליהם בלעג ובקלס, ומי יודע מפריסם ושם כולים ודלים?

ונבוא

הנם הכלמים, נושתי ונם נכלמתי, כי עליך נשאתי חרפה כסתה כלמה פני, סחרפה הניחה על הכלמים · ובנם הקלון והחרפה ישמרו על סימנים כרמים הנעשים בפני אדם להוליעו מישוב חביזותו, על כן יאריכו את נפשו, ויביאו לו בושת וכלימה; אבל כבוד לוקנו סימן הנעשה בפניו, רק מאחריו, ופעמים נם כן שלוקנו רק בחצונת הלא נלבד, לכן אין לו תולדה; ובוש זוה לקלון, אלא שלוקנו בפני האדם, ועל כן הוא לנדו יפול נם נלבד שלין לו רוח חיים, כמו כי לבד ס' זוה, ובוזים לבריו, וחכמת המסכן בזויה, ויצו בעיניו לבלוש יד; וכן ותצו לו בלבבה, בל מעלי חדפה ונוז (חפילי שלא בפני), וכן נבוש רבש בא גם בוז ועם קלון חדפה, הזכירם בסדרם: תחלה בוז שהוא היותר קל, ואחריו הקלון ואחריו החרפה · וכן נבלל הנזוה מן הקלה, כי הקלה נקלה בפניו, לא כן הנזוה; והנזוה, לפעמי נם כן שלא יסיח דו רוח חסט, כמו שלמן ס' נזוה הוא, וכל המלחמה מנזוה·

ואגב נדלת חפדם מה שכתוב וחדפה לא נשא על קדוכו נזוה בעיניו נמשם ואת יראי ה' יענד; וזה פתדונו · שים הולך תמיס ופומל נדק, לא יאדע לו מיתיו, שישא חדפה על לוחות קדוכו, כלומר מנדו וידידו (מלשון נקדוני נקדק, לבני יבדלל עם קדוכו), כי לא יחפשוהו משולם בני אדם, לשמר כמה מכוערים מעשי ידיך נפשך! ולמה מי נחרת לך לחנך! והטעם, כי נזוה בעיניו נמשם ואת יראי ה' יכבד, כלומר, כל שיש בשר הוא נמשם, ולחוי להיות נמשם, לדוש דרכיו, הנה הוא נזוה בעיניו הלזיק הזה, ולא יחבזד לרשע כי ואת יראי ה' לבדם יכבד; על כן אי אפשר שישא חדפה על לוחות חבריו, כי אין לו חבדים לעשים· ועדות לפירושי מדברי דעותיהו שאמרו: נזוה בעיניו נמשם, זה חזקיהו מלך יהודה, שבידל עלמות אביו נמעט של חבלים; הנה שאמרם הלשון הזה נזוה בעיניו נמשם על חזקיהו שלא רצה לעשות כנוך לרשע שאחרי מותו, אף על פי שהיה אביו, יהודנו כי אין כוונת המקרא לומר שהלזיק נזוה ונמשם בעיני עלמו, כי אם נמשם הוא נזוה בעיני הלזיק, כמו שאמר הרשע היה נזוה בעיני חזקיהו הלזיק·

ותלילה מליצה שיהיה ענין הכתוב, שהלזיק נזוה ונמשם את עלמו; כי נאמת אין לך אדם עבופה מזו: ו הרחוי לכל אדם שיחשוך שמוכה שלמה, כי בידו להבליט את נפשו בתכלית השלמות, כי אפשר הוא נשחילתו, וכל המעלות אשר לא יניע אליהן, עלותו נדמה לו, ואשמו נדשאו· ודבר זה רחוי לידע ולהודיע ולהוזהר, כי אין לאדם שום מוצא שיתנצל מרוחו שלהניע למעלת שבדשם שבידו ושאר החסידים; נם אין שוכח לכל כאיש

שתי הבדלות

קָלוֹן חֶרְפָּה בּוּז בּוֹשֶׁת כְּלִמָּה

מָשׁ מָשַׁשׁ מִשֵּׁשׁ

אַחֲרֵי נִמּוֹל לִשְׁמוֹנַת יְמֵי וְהִתְהַלֵּךְ, לְמַדְתִּי לְהַזְהִיר גַּם לְפָנֶיךָ הַבְּדֹלֶת לִשְׁמוֹנַת הַנּוֹסֶת וְהַחֲרֵפָה, וְגַם לְהוֹכִיחַ לָךְ מֵהֵיכָן יְדֵי לְמִנּוֹעַ הַפְּרָט אֵין כָּל הַלְשׁוֹנוֹת הָרָעִים הַמִּתְלַשְׁנִים בְּסִפְרֵי הַקֶּדֶם נֶעֱנִין הֵנָּה, כִּי גַּם לָחֵלֶד מֵתֶת לְפָנֶיךָ הַמַּעֲט מִכָּל הַסִּיבָּה יְדִי; וְכִי לְפָנֶיךָ הַבְּדֹלֶת מִמֶּנָּה מִן הַלְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ, כְּלַל הַמְּדֻבָּרִים: קָלוֹן, חֶרְפָּה, בּוּז, בּוֹשֶׁת, כְּלִמָּה.

שֵׁנִי פְּסוּקִים הַלָּלוּ הַמְּדֻבָּרִים, לְמָדוֹת; וְאֵינִי הַמְּחֻדָּשִׁים תּוֹלְדוֹתֵיהֶם: נוֹסֶת תּוֹלֶדֶת קָלוֹן, וְכִלְיָמָה תּוֹלֶדֶת חֶרְפָּה: וּבוּז גַּם הוּא מִזֶּה, וְלֹא יוּכַל לְהוֹלִיךְ זֶן: וּשְׁפַת לְפִרְשׁ. הַקָּלוֹן הוּא סֵפֶר הַכָּבוֹד, כִּי כַּנִּכְנָד, גָּדוֹל וְנִכְבָּד נֶעֱנִי חֲבֵרוֹ, וְהַקְּלָלָה, קַל נֶעֱנִיוֹ; וְגַם קָלוֹן כְּאָמוּר עַל כָּל הַמְּסֻמָּנִים שֵׁלֶם רוֹמֵז גַּם לְחַבְּרוֹ כִּי קַל הוּא נֶעֱנִיוֹ: שִׁבְעַת קָלוֹן מִכְּנוּד. חֶרְפָּה קְצָת מִן הַקָּלוֹן, וְנֶאֱמֶרֶת עַל הַחוֹטְפִים וְעַל הַנְּבוּפִים, וְיֵשׁ עֲנִיִּים עַלֵּי חֲמִימִי, וְעִם קָלוֹן חֶרְפָּה (כִּי קְצָת הִיא מִן הַקָּלוֹן) זְכוֹר חַרְפַּתְךָ מִכֹּל כָּל הַיּוֹם, וְכֵן כִּי חֶרְפָּה הִיא לְמוֹ, הוּא דֶּגֶל הַמַּעֲלִיל עֲלֵיהֶם חֶרְפָּה, כִּי כָּל זְרַע חֶרְפָּתָם יַחְפְּרוּהוּ, נִתַּתִּי אֶת נִתָּנוֹ לְאִישׁ מִסֶּבֶר לוֹ עֶרְלָה. הַבּוּשָׁה הִיא הַהֶרְגֵּשׁ שֶׁהַקָּלוֹן מֵגִיחַ בְּאָדָם; אֵם אָדָם מְקֻלָּס אוֹתִי לְכִי בּוּשׁ. וְהַבּוּשָׁה תִּצְמַח גַּם כֵּן פְּעָמִים רַבּוֹת, בְּאָדָם שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה עַלְמָה, וּמוּחְלָטוֹ נִכְּשָׁה, כִּי יֵרֵא הֵיטֵב מִקְּלָס נֶעֱנִי חֲבֵרוֹ: וּיְכֹלוּ בְּנוֹסֶת יָמִי (כִּי הִיא לְשׁוֹן כָּל הַיּוֹם), הוֹכִיחַ הַיּוֹם אֶת פָּנַי כָּל עַבְדֵּיךְ (בְּלִית שֶׁהֵם קְלִיסִים נֶעֱנִיךְ, עַל כֵּן יְנוּסוּ), כִּי נוֹסְתִּי לְשׁוֹן מִן הַמֶּלֶךְ חִיל וּפַרְסִים (כִּי יְדַעְתִּי שֶׁאֵם אֶפְעַל מַעֲשֶׂה מִקֶּלֶל נֶעֱנִיוֹ): נוּסוּ כִּי נָעַר, אַךְ נַעֲטוּ וְלֹא נוּסוּ, יְנוּסוּ כָּל מוֹדְעֵי פַּסֵּל, חוֹלְמֵי רֵעִים, נִלְמָדִים נְכוֹנִים הַתּוֹחֶלֶת, וְכֵן יַעֲנֶה נוֹסֶת לְנֵיתָךְ (עַד שֶׁלֹּא תָּקוּם) , וְכֵן הוֹנִים לָבָן הֵיטֵב מְקוֹם לְתֵת לְךָ תְּנוּחוֹת, וְשִׁפַּח יְנוּם, כִּי נִכְזָבָה תּוֹחֶלְתּוֹ, וְכֵן וְלֹא יֵדַע עוֹד נוֹסֶת, לֹא יֵדַע שֶׁלֹּא תָּקוּם עִמּוֹ. הַכְּלִמָּה הִיא הַהֶרְגֵּשׁ, שֶׁהַחוֹטְפִים מְגִיחִים בְּאָדָם; וְהִיא קְצָת מִן הַקָּלוֹן: וּגְדוֹל כֹּחַ שֶׁל כְּלִימָה, מַךְ כִּי עַל הָרוֹב הַנִּכְלָם מִתְחַבֵּא, וְהוּא יֵדַע מֵהַפְלָאוֹת לְעִנְיֵי אָדָם: שֶׁלֹּא תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים (תַּסְגֵּר), בְּאֹתָר יִתְגַּנֵּב

ומחלעתי כלעת לפל"ע ול"ק, הפומכים כי המלה ככל מקדותיה פנעכין, מפרש משש ומכין הקל, פלפ שהוקלה הכין, כמו שהוקלה נמלת יָחְנֶךָ, ומחכי שהוקלה הוקלה, ומין לנו לפניע הפוא' ולמכן נדל הכעין הוקרמתי לחפש מחד הנדלת שלשת פלפוות המלה מָשׁ (מנחי כעין) מָשַׁשׁ (מן הכפולים ומכין הקל) מְשֹׁשׁ (מכין פיעל), על שמנדר לי כי לפ יתכן שתיהם מלת וַאֲמָשְׁךָ לפי ענין הפרשה, לפ מן הלשון הרחפון, ולפ מן הלשון האחרון כי פם מן האפעתי' וזאת שהנדלה שדר הנדלתי ואשר רציתי טוב להניח לפכי בחינתך למשפע'

מש יקרפ האעניך ידיו לכתן ולכתן על דנר שהוא יודע היעב מה הוא: ידיפס ולפ ימיהן, והמיהני את העמודים' מושש יקרפ היודע בדנר בקירוב ולפ בנאמנות: תולי ימושני אני (אחר שידע שאני עור, ולפ ידע ליום מביני אני)' מבמשש מי שלפ ידע בלוש, או קרוב לבלוש: כאשר ימשש העור בחפלה, וכן כי משמת את כל כלי, כי האפק הוא הולך כעור בחפלה, ומותן ידיו ככל מקום, ואומר בתן למאך האשה, וכל שכן לבן שהיה מפק האנשים בצית שמינו שלו, והיה נותן ידיו בכלים שמינו מכיר' והכה ויהיה האך הוא לפי פשוטו הפעיל מן הכפולים, וענינו ויכי האך על ארן מלרים והוא יגבוש למשפ האך, כלומר כל נך יהיה בלוש עך שיעשנו האך ולפ אור, כמלינת לויש יעשנו האך ולפ אור'

ואתה ירידי לך ואור בשור נגפו, ונזח נאשך אורך נוסר הוקיע, עש האשכילים ומלדיקי הרנים שלך כגילך.

חקירות חדשות

בענין חלופי הוראות קצת הזמנים בעלי תמונות מתחלפות.

הנה שכבי נא אליך ישיך נפשי בשלשלת של חקירות שונות זו מזו ומקשרות זו בזו ולפם השלשלת הוא שדם ברך שדתי אליך בענינו זה ימים, ואמנו ממאמתי לחקירות אחדות, יקרות בחכמת הלשון, בענין כוונתם הנכבים נלה"ק על תמונות מתחלפות שלא לפ שתו במדקדקים את לפם אליהם, למנות חלופי הולדותיהם בלשונם; וגם ידעתי כי בחקירה הזאת תרוכה וקשה מאד לדעת בהתעסקות מלרותיה, ומכי שמעט שלא יבעתי ומלאתי מלבבה, וזה הניתי לספרה' בעמקי שדם ברך

התבוננתי

לפי שיכול חסר לא נענעו, מלבניע למעלה לפי עקיפת וחבדיו גדולי החכמים: ולמה שלמה לחמות לחויל חכמות. ולזה לחל דבר על הכתוב כולו לחוץ מן החכמים הלחדוניים, ולזה דבריו:

„דאיתי׳ דעם חולם ודגש הים על הלמ״ד, לחל לחני שלמה, כי רק לחלחדוניים נתנה דעת והשכל ומדות ומעולה גם בבהמות, לפי שן הלחדוניים, כי גם חסדי כל עוד המדות והמעלות, ולפי חלק לחם בזיעת; וזה כי זלה הלחכה ונזיע לת נעליים לל המעלות וסיחוס מלחות שכשיני הלמיות „למיניהם, כלחל לחני שלמה, שלחתו והשל כחו יכלם ניגיעת השגחתם; „על כן דניס וכן שלמים. ישימו מגמת שלמותם ללמוד וללמד שפרי „הלחדוניים לבד, לפי לסוסיף ולהגדיל חכמה ודעת חדשות וגלוות; וביחם „זו נשנה לל מבקן החכמה מהלומה, כי ספרי לחבר פסק מגדולו, יחל „לנטות לל השפל ולל השהקנם, וכן חמרו ז״ל ולפי מוסיף יסיף. כי „גם לחת הוא שהלחדוניים בחדיות גדרו שבל דבר חכמת ביכה, וידם לחזק „ענקב כל חדם נכוחה, בלחמם ז״ל לגם של הלחדוניים כפתחו של חולם, „וכל לחדוניים במחט סדקית, ולחמרו גם הלחדוניים בבני חדם, לחו „בחדוניים, והולחם ממלינות כיולה גם: כן היתה זלת על הדוב; לפי לפי „יבלר על כל פנים מבלומי חמוני ישבלל הלחדוניים, שיהיה בגם לים „שלם בחכמה ובדעת, ובכל חדם נכוחה, בלחל הלחדוניים, בלחמם ז״ל יש „קנקן חדם מלא יין, ובלחר: לחמרתי ימים יבדנו ודוב שנים יודיעו חכמה, „לבן דוב היה בלחנוח וגו׳: לבן גם לחנוח כעדכנו, ימים מגמת פניו „להסיג לחינו מעלה דמה, בלחל הלחדוניים, יתכן שלפ ייבא לניק; כי „בסבר ישיג ובכל יגיל, גם דומו בכוונה.״ ע״כ דבדי פי חכם.

נשאול בשלחתי בימים הלפה בעינן מחלוקת בגפלה בקדיחת מלת וַאֲמַשֶּׁךָ הבתובה בזין דפה ובים מי שלומר שהשוק נע, ובשלפה בפלם יָגֵרָךְ שבא הקבון תמורת בשורק בעבד הויו, כי, לחל (כמו שהיה גם בן בעת ל׳ פלים בחור) שהפלה משדם מוש, מן ידיעם לפ ישיטון; ולחל לחל כי ישיטון הוא משדם מיש, ולין דבין מוש ממים, כי שתי גזרות הן, ועל בן לחל כי הפלה משדם משש, ושהיה מבנין פיעל, כי בפ וַאֲמַשֶּׁךָ תמורת וַאֲמַשֶּׁךָ שהוא תמורת שהוא בגזר ושהפל בן לחדי שהבנין דפה, יהיה השוא נע. ולפי לחלתי שלין לבזר הפלה משדם מוש לחדי לחותנו שהפרשה משתמשת תמיד בשדם משש לפ מוש ולפ מיש בכתוב חולי ישמני, וימשהו. בזין דגוסה; ולחלתי בי גם היותה משדם משש ומבנין פיעל לפ יפבן בפל לפי הדקדוק;

להודיע מה מעתיך להיות והנעשה (sia) לא (sarà)· ואחרי אשר ראיתי בשלם הזה היה ניס גו לצון גוזי גם לנסתר, אם אלא מיעודו המתקדים אשר קדמוני, אז חפצתי ומלאתני כי אין הענין הזה בשלם היה לבדו, כי גם בכל אשר השלמים נחי למ"ך ה"ל כי כמה בכל שלמי נחי למ"ך כ"ל יצא העתיך בשני פנים, אחד מלא ואחד חסר, אחד נה"ל ואחד נלא ה"ל, כגון יעשה יעש, ירדה ירד, יעלה יעל, יגלה יגל, תפנה תפן, יחלה יחל, יכלה יכל, הַמְּחֵה תְּמַח, תִּטֶּה תַּט, ילפה ילף, תרפה תרף, תשתה תשת, תתעה תתע ישתה ישת, תענה תען; בכל אלה ובחבריהם הלשון הראשון אשר בוא אלא ה"ל בוא עתיך ממש, אבל הלשון השני החסר כ"ל היה אלא לגוי או לשון נקבה· יפה ה' עמכם חסר, ירא ה' וילדוש, והכעיר יעל עם לחיו, יגל יגול ניתו' אל תתן אל חון, ואל יחר אפך, יכל בשרו מרושי, ואל תמח חסדי, אל תע ימין ושמאל, ילף ה' ניכי וניכך, מעשה ידיך אל תרף, יין ושכר אל תשת, אל ישט אל דרכה לנך ואל תתע בתעיותיה, אל תען בקיל כאולתו: כל אלה היכם עתיך מוחלט, דק לשון גוזי, ולא יורו היות בראך עתיך להיות, אלא שכך היה תלות המלך ה"ל· אחרי כן חפצתי כנס בשאר הבנדות זולת נחי למ"ך ה"ל ימלא לשון גוזי לנסתר, ורלוי ואשמח כי גם בשאר הבנדות אשר אין בהן מקום לשני ניכי עתיך אלה, אחר נה"ל ואחר נלא ה"ל, ימלאו גם בהן שני ניכי עתיך בנליס זה מזה בלותם, וזה שהיכם כשיהיה שם מקום לו"ן· המין האחד הוא המגיד במהופך לעתיך על ידי ו"ן שבאשר כגון וְיָקָד: שלשון הוא עתיך מוחלט ושני לשון גוזי·

דבר אל בני ישראל ויסעו ויחנו הוא גוזי לא עתיך, ושנו אליך ושתו את שבך הוא עתיך לא גוזי; ונלחם בנו ונלה מן הארץ עתיך, לך פקוה את נדיבך את שעשע מלך ישראל ועלה מעלי הוא גוזי, ויורם על המעוקה שיעלה לא על הגשמון שמאת יעלה; וכן השלשים אלה שלשים שם אחנו ויסנו בשרן ויסחרו חוצה, כך היתה תשוקתו, לא שהיה הוא נעוה שיאותו השלשים לשבת אתם; וכן ויתן לך השלשים, וישתחוו לך לאומים, ויפרך וירבך, וכן וירבך אתכם כאשר דבר לכם, אלא לשון תפלה; וכן עלם אל תלקיהו הכהן הגדול, ויפח את הכסף, ויתנהו על יד עושי המלאכה, ויתנו אותו לעושי המלאכה כל אלה לגוזי·

וגם שהדבר שמלו אלהי עתיך גוזי, וגם שם הוא תואם על הלשון ולא על עתיך מוחלט, כגון ותקחה אם לשם, כשעם שם לא תעשו

התפוללתי בכל לשונות ברוך ומבורך, ולמדתי כי כשהם גדול יש ביניהם, ברוך הוא שם מתאר, ועניינו מי שחלו עליו גבורות שמים, והוא ממש מה שחלו קודמים לו מעובד, אבל מבורך הוא כל מי שבאר היטב מי שנברך לפניו, אין שחלו עליו הגבורות ואין שלח חלו עליו כלל, כי אין מנברך אלא פעול, וכל מי שקבל פעולת כנברכה בפה הוא מבורך: והכה תבין כי יש מי שהוא נברוך ולי ביטים מבורך, ויש מבורך שלישי נברוך; והמבורך קנה שם טוב, והנברוך קנה לנפשו והצלחה: והנה נברוך תהיה מכל העמים, המ"ם זו כ"ס יתרון, יותר מכל העמים, כי לא יחכן לומר נברוך תהיה מפני כל העמים, אלא מבורך תהיה, כי מאחר אין אדם לא יעשה חנהו נברוך, אלא מבורך. ואולם להיות הקב"ה לנהו הוא העושה את כאדם נברוך מכאן שהתרצה מכשב הלשון לומר ברוך ה' נברוכי ה' כלומר היתה שלת נברוך פעול בם כי לינהם אלא שם התאר, אבל מפני שהאל הוא הפועל והמציא ההצלחה, והאדם הוא שקבל הפעולה ממנו, הנה יצדק לומר ברוך ה', כלומר ברוך נשפע ה'; ואף על פי שאחמת לא יחכן זה בשם התאר, הנה משפע בכתי לשון הקדש לפעמים על המכוון בפעלות, יותר ממה שיכנו על חומר המלות עלמו, כאשר הרחתיך בבר בתבתי על שרש שבח. וכן מלות ברוך אנדש לפל עליון, ברוך בני לה', ברוכים אתם לה', עניינם, ברוך ומשובר יהי אנדש נשפע על עליון שיבדבתו, ברוך יהי בני, ברוכים תהיו אתם, נשפע ה' ועל ידי השבחתו: וכן נשפך, ונקל נמלכו ונפלטיו.

אחר כן רחיתי כי פעמים אחר אלת ברוך תבא אלת יהיה או תהיה, כמו ברוך תהיה מכל העמים, בם ברוך יהיה, ובזה המקומות לא תבא; והתבוננתי בענין כזה ומלאתי כי ברוך תהיה הוא לשון בבורה ולא כאמר כי אם ברוה בקדם, אבל ברוך אתם ברוכים אתם אם לשון ברכה, ולין הכוונה נשם אלא יהי לשון שתהיה ברוך, ובבר אפשר אלא יהיה עם כל זה ברוך.

ואחרי רחיתי כי אלות יהיה תהיה כאמרות בענין החלטת מה שעתיד להיות לא על האפן והלשון בלבד, אז זכרתי אלות יְהִי רָקִיעַ, ורחיתי כי בורחתן, שאפן אפולת אלות יהיו תהיה, היא על האפן והלשון שיהיה הענד, לא על החלטת היותו עתיד להיות, כמו אתם תהיה על ביתי הוא עתיד מוחלט, יהי ה' אלהינו עמנו הוא נקשה ולא יורה נק על האפן כמבבר, וכן יהי אור יהי רקיע ומבדיהם. לין ענינם אבן יהיה, אלא לשון נווי, וענינם אבן הוא לשון כאל תיהי, ואף על פי שאינו לא יהוה דיקא, אבל אקום בורחת כאלת היה על הרצון לא

דהחלוק סוה יקבל לפניו הדרך להבנת טעם שמי הלשון נוימען טעם, והמעין בה' • וילבד שהרן את כל הכבדים שבר דבר ה' על משה ויעד השותות לעיני העם, עכשו ויעמן העם, אחר שהעלים כל השותות, לא קורם לכן • ובשכך, ויהי דבר ה' אליו לאמר לא יירבך זה כי אם אשר יצא מפיך הוא יירבך ויוצא לותו החוצה ויאמר הגד נא בשמיטה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך והמעין ב"ה, וכבר היה מאמין בו, ועל כן ויחשבה לו לצדקה, מצד שנדמה כי זו לצדקה מגדו יתנדך, והחזיק לו טובה בלבו, כי אם כבר לא היה מאמין בה' בכה היה לו לחשוב שהבטחה הזאת גוזמא לא לצדקה: ומפני שאלת והמעין עניינה וכבר היה מאמין לפיכך כתוב בה' ולא לה', כי המאמין בחברו הוא מאמין לכל מה שיאמר לו, כי הוא נאמן בעיניו, והמאמין לחברו הוא מאמין דבר פרטי שאמר לו פעם אחת; ובכה אם היה עניין והמעין שזו המעין לאותו דבר שאמר לו זו, והמעין לה' היה לו לומר • ואחדי שעניין והמעין בה' הוא שבכה היה מאמין בכל דבריו, בכה מי שפבר שיהיה ויחשבה לו לצדקה מוזר להקב"ה, שחשב אמונתו של מנדהם לצדקה וזכות שהרי מנדהם לא התחיל להאמין בשותה שעה, כי זה ימים בבדים שהיה מאמין, ולמה תחשב לו לצדקה שותה שעה בפרט? **ועל** פי הכלל הזה יתבאר לנו גם כן מה שעם אומרים כתוב וחבריהו בעם ולא עבו אותו דבר, ובשעיה כתוב ויחבריהו ולא עבו אותו דבר; כי הבה אומרים שהזכיר העם אחר וחבריהו (silebant), להורות כי לא על פי שהמון העם יקשה להם להסוב פיהם לבלתי עבות עזות לאי שיבבר אליהם קשות, כי בשכך לא לבך שיעבו אותו אחרי מותם דבריו, כי גם בתוך דבורו יפסיקוהו; בכה הם בעוד שהיה דבקשה מחרף ומגדף היו מחריפים, ולא הפסיקוהו, אבל בשהשיב לא הזכיר העם, ובלשון חוזר לאליקים ובבנא ויואח, והם להיותם אחשים בבבדים אומרים בדוחק, לא הולבך להזכיר אלא הפסיקוהו, אך אחר ויחבריהו (siluerunt), שגם אחר שהשלים דבריו לא עבו אותו דבר •

דהעבר סוה הבלתי נשלם, הנקדא בפי רב"י ז"ל זמן הוה, אם יקרה מקרהו לבא בלא ו"ו בדאשו, יבא גם כן, אבל חשתנה תמונתו וילבש תמונת העתיד: בכה יעשה חיוב, בך היה עושה, ורואה בן, ומצאתו שתי התמונות הללה פעמים רבות בפסוק אחד יחדו, כמו ובכה בכיור לו בדוד, בשעם היה מבה, והוא מן התמונה הראשונה, ואחר בן בל אשר יפלה המזלג יקח הבהן בו, בכה יעשו לבל יאבלו, בשעם בל אשר היה המזלג מעלה היה הבהן לוקח בו, בכה היו עושים לבל יאבלו והוא מן התמונה השניה •

מזה הנה בלבי לקחת פת לחם; וכן הדבר על מלך מהר ומתן ולתנה
עם תקבעו עלי לחן, וכן וכשלחם וכלחם.

ועל פי כלל זה המחודש, יפה יובן מאמר רבותינו בנים נדבות:
עם כן לימא קרא ויעבד, ופירש רש"י עם כן דכתי ועבד לעון
גזוי הוא לימא קרא ויעבד, מאי ועבד? דלמה תיר ידעו תעלומות הלעון!
ואמרי אמר נפקחו עיני ואדע כמה מן החכמה טמונה בלבורנו בכל חות
ואות ממלותיה, נתתי לבי לבקש ועשה לה"ק נוספת במלכות לפעמים
בסוף פעמיים, כמו מלכה, מרוקה, מצוקה וחבריהם; וגם בזה מלאתי
חלוק סולמה, ולחיתי כי העתיד בה"ק נוספת בסוף המלה לא יודע על
עתיד מוחלט רק הוא תמיד עתיד בים גו חיזם תבלי, לו שלח יודע כי
עם על חפץ המבדר העומד תחת דבות מחדיש. שלח תלחה עם תעשה
לי בדבר הוא מצוקה מרעם לחך, וכן בעבדה בחלבך היא שלחה ובקשה,
וכן מצוקה בא ומרחה טעמו חפלי ולבוני להתקבל ולרחות, ונשמת לא
התקרב, וכן לחוסה מפני יבחל כך היתה תשוקתם ותקוותם. וכן הניחה
לי ומולחה תניך בני עם תניח לי מוכל, וכן ועתה בלכה נא דרך שלשת
ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו שלחה ובקשה, וכן שלחה בא לי לחך מן
הגיעים ואחת האחרונות ואדונה עד היא מלכים ומצוקה, וכן ויילחך שחול
בלדם לחדי פלטתים וכנוס בדם עד חול הבקר עניינו עם תדגו, ולפיכך
בסיבובו כל בעוד בעיניך עשה, כלומר חין לחתה נדיך לבחול את פיכו.

ואחרי עתידי (לפי דעתי) על חלוק סולחות העתיד לפי חלוק תמונותיו
פגותי אני את לבי לא העבר, ודחיתי כי גם הוא על בני
פנים ימלא, בלשון יקרא לו בתחנ גו ו"ו החבור; כי הנה פעמים יתבפך
לעתיד ותבא בדאשו ו"ו הבפוך הבופכתו לעבר, כמו ויחמן העם, לך
לפעמים יחלר העבר בלותו ותבא בדאשו ו"ו החבור בלי שתבפכנו לעתיד,
כמו ושמין הב'. והנה דחיתי בלשון: והלכו בניו ועבו משתה בית איש
יומו ושלחו וקראו, ופירש רש"י: שולחים וקוראים, שהיו עושים בן תמיד
עכ"ל, כלומר שהעבר הזה שמחובר לו"ו החבור חינהו ענין ממש, כי אם
מה שנקרא בלשונות העמים ענד בלתי נשלם, כמו (amabam), ורש"י
קורא לו לשון הוה, וכן על ישלח הים הבוא מעידו מימים ימימה כתב:
לשון הוה הוא, שולם היה מזמן מועד למועד, וכן על וגדך עלי לא
אלקחה ואת תשמו כתב: לשון הוה הוא, מבדבו היה בבל שנה. ונראה לא
לבו לפי זה חלוק סהולמה בין שני מיני ענד בלתי נשלם (amabam): שהשלום
(amavi), וָאֶבְקֹד הוא ענד נשלם (amabam); שהשלום
מורה על פעולה שנעשית ונגמרה, והשני על פעולה שנעשית והולכת.

והלל"ך, כגם נחרו הקורי נמלות עלין לחם ונצח לכי, והאריכו
מ"ט הציוני.

דב עתה נן החקירות הללה, לגל לחזוב לענין מלת ברוך לשר ממש
נסמתי, ולומר כי לחרי שלמון נרוך לחתה לה יחייב שיהיה המשורך
נרוך נפועל, מה שלין כן נרוך תהיה שהיא נשורה מחייבת שתחול הנרכה
פלמת; הנה יש לשפול מה טעם נשרכות ונקללות שנפקד בי תנא נתוב
נרוך לחתה ולחור לחתה, לשר כוא כלמון נכי לקט, ולה נכתב נרוך תהיה
ולחור תהיה, כמו שלחרי שיהיה לשון הלל לשר לה יסוד נשרו לחור,
ונמו שלמר במקום לחר נרוך תהיה מכל העמים, לגל הללה נוסף
תשורתה נללה, כי עוד יחשר שכחוב נרוך לתה, נשר לחר נפקוח קורם
ונלו עליך כל הנרכות הללה והשיבוך, ולפני שומרו לחור לחתה, נשר
לחר ונלו עליך כל הקללות הללה והשיבוך; הנה נשר שיהיה שלין הנרכות
הללה כשל נשר ורס, שפק מהקיימות שפק לין מהקיימות, בי הללה ולחי
מלחה: למיכך לה כוללך לומר עוד נרוך תהיה ולחור תהיה פשיה להניך
שכן יהיה נפעל:

ועדיין יש לשפול: יחר נרוך תהיה ולה יעשרך לומר יעלו עליך וגו'.

ולולם תשורת הללה נוסף כיה, שלם היה הקנ"ה לומר:
לם תשמור מותי תהיה נרוך, ולם תעשור על נשרי תהיה לחור, היה
כחה מזה שנשכך והשוכם הם נמשיכים מן המעשים המלוויים והשלוויים
כשעשך המכוון משמו, ובלה הנחמה פרטית מלו יחנרך, ולה יהיה
כוה חפץ ונוחר נמעשים העוזים, ומוסף וקולף על המעשים כרעים,
הלה כי פעולה מיוחלת תעשה פשם נמקום מיוחר ותסנג מלויה כזה
לעוזים, ופעולה מחרת יקושה עושה תקון נמקום יקוע ונוחנת חיים
לעוזים; כלרך שהמזון הטוב יועיל מעלמו לשוכלו, והרע יזיק לו מליו;
ולמען הריחק שותנו מן הפנום הזה (שלר לחנם לה מתי מספר נפחו
מחדיו) לה לחר נרוך תהיה ולחור תהיה שלינו הלה לדך ספור מה שעתיד
לשיות, רק לחר נרוך לתה ולחור לתה, כלילול, כלדם העניך לת
פחיו להניך חכנתו שותו, וכלדם לשר יקלל לת שויבו להניך שנפלתו
שותו; לף כלן, הקנ"ה מתשוב שתהיה נרוך, כלומר, לשוב הטוב הוא
המניך הנרכה, לף מעשיך הטובים לנדם.

אם כל ימי היותי שוכח הכחת הקדוק, החקירות הללה הוסיפו שוכן
לשכחתי שוכח, כלשותי כי לף הכחה עקרה היא כשכר יחנרה
הכמון, וכי לף יצלר ממנה מכחמיכו על עניניה כנבדים נשורה החמימה;
הן לחת כי לף יחנלו דנרים כללה נחכמה הנקדמת לקדוק שלני שהמון,
לשר לין תקופתה כי לם על הומר המלות והנקדום, לך זה לף יחזיק

ואני מרי כתצוני נחלופי טורפות העתיך, נתתי לפת פני לדרוש ולחקור
כימלא בלשונכו לשון המורה על העתיד הקרוב לבא, כלשר הוא
במלא בלשון נוכחת על ידי לרוף פעל (aller), כמו (je vais vous répondre), וחפצתי ומלתתי כי גם זמן הזה לימנו נתנל מלשונכו, והלשון המורה עליו הוא בציוני: כאך טוכא עם מצותיך, הכא לאכי מת, לימני עוכר לת הירדן ואחם עוברים, ה' מלפיך תורים לותם מפניך, כי הנויים ההלה מלר מתם יורש לותם, ליום מלר לני עוכא, כאם לשבו מוצלך מליך, והנה רחל נתו נלה עם הלמן.

והנה יוכן מם שכחוב ולל הקיל כלרץ לתכם נעמלכם לותם כלשר קלם לת הנוי מלר לפניכם: והנה מלת קלה שהעשם הם למעה קשם מלך בדקדוק, ואולם לפי דרכנו כיש זמן ציוני כמו נלה עם הלמן, והטעם כלשר כיש עתידים לקיים עוך עשו: וכן ואתה כּוֹם לכם למלך עניכו עוך מעט תמלוך עליהם: והנה העתיד בקרוב כזה כיש הזמן מלר ילדע לקרוב לו זמן הוֹם:

וכן ויולדת בן כוא ציוני הוה לו עתיד קרוב, ועשמו לת עתידם

ללדת נקרוב, ודקדוק המלה כוא, לפי מה שחידש נעוב טעם ולעת המדקדק המצכמי ל' חיים קעקלין נעל המסלול, שהיל מלה מורכבת מן **וילדת אתּ**, וכן **שכבת**, **מקננת**, במקום **שׁכבת אתּ**, **כּקננת אתּ**; וכבר מלאנו נלשון חכמים הציוניים המורכבים המלה מנויים מאך, כמו **כּקבלני**, **חושקני**, **קובלנו**. ועל פי דרכו של ל' חיים זה לני מוסיף ומומר, כי **זכר־אני** עם מלך, וכן כי **זכר אני** ואתה, כנרמים כזרים נחכמת הדקדוק, שניכם ציוניים מורכנים, כמו **זכורני** שנלשון חכמים, ונף **זכר** נמקום זוכר, כדי לקלר המלה, כדרך שעשו נמלת **וילדת**, שלא הלא מולרו להבליע הלף ולהכניע שני המלות נמלה לחת (**זכורני**) כמו שכחבנו דנותיו ז"ל, כי סוף סוף לא היה זה תועלת כלל לענין קרוב המענה, לחרי כאין הלל"ף מות נלבנת, וסיס המענה לחך נעלם נין לם יכתבו זכורני, נין לם יכתבו זכר־אני.

ועל פי הדרך הזה המבלר לפני בם כן דקדוק מתימלות לחרות הכלות כזרות, הלא הנה ומס **כּיאן** לתה, **ושׁבחי** לני, שהפרה בם מ"ם בציוני, כי ממלן ומצלח היה לו לומר: והנה על פי דרכו, כדרך שקלרו בלשון נמלים **יולדת** נמקום **יולדת אתּ**, והבלישו הת"ו

וכפירוש זון יחק מדרבנאל, וכן כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגויים חרוב יחרבו, אמר הגוי והממלכה על בני אדם, ועליהם אמר יאבדו, ואמר ערית והגויים חרוב יהרגו על מלכות עצמן, כי לשון חרבים לא יאמר כי אם על העדים והמלכות.

וכן בחשבון חשבו עליה רעה לכו ונכרתנה מגוי, הטעם כי יכריתו את עיר חשבון, על אשר לא תהיה עוד גוי, לא תהיה עוד ארץ נושבת.

וכן ליכה ישבה דלת העיר דלתי עם סיתם כלמנה דלתי בגויים, הכה אמר על העיר דלתי בגויים, והכה העיר היא גוי, והטעם העיר הגדולה מכל העדים הנושבות.

וכן זרעו יהיה מלא הגויים, מליצה קצה אחד, לא תרגן צלמנוס כי אם על פי דרכנו והוא טעמה: ידעתי כי יקעתי, גם סוף יהיה לעם גדעוי סודם, וגם סוף יגדל גדלת הכנוף והשלטון, כי מלכות רבות יבנוס; ומלכם לחיו הקטון יגדל ממנו בניבוס מלכות, וגם זרעו ידבה ויפרון על היותו אחד מלא הגויים כי יספיק גדעוי למלאות כמלכות אשר יבנוס, ואם רבות הנה.

וכן בחליבים נאמר בחדינו מלכי חשור את הגויים ואת מלכם, וניתעיה בתוב את כל המלכות ואת מלכם; הנה כי גויים ומלכות ענין אחד להמה. ואם ישאל שואל: ומה ענין את כל המלכות ואת מלכם? אחל יקרא הכתוב מלכות על העדים הנושבות, ויקרא מלכם לארץ מדות וכחליבים; והנה ענין מלת המלכות אחד הוא עם ענין מלת הגויים, אשר ענינה ארץ נושבת כאשר בארתי, גם כי עם כל זה אין אלה אחי לשונות נרדפות אבל לא, כי אם ארץ יאמר גם כן על ארץ נושבת, ויוצן מן הענין. והנה אם גוי הוא בעצם לשונה להורות על הארץ הנושבת, ואחרי כן הסתמכו זו בענין יושבי הארץ; והוא הנקרא (metonimia) אשר בלשון הנוכרים בחכמת המליצה, והוא הנקרא (metonimia) אשר מכלנו לאזכיר הכלי המחזיק תחת הלבר המוחזק זו בזו קרוב כאמרם, עמינו קרוב אבינו בשמים כאמרם: והנה בבר בתבו כל חכמי המליצה, ומכללם הרב רבי משה חייט בוקאלו בספרו היקר לשון למודים דף כ"ד, כי מקור הענין הלשון הוא חסרון הלשונות הקלסוריות, כי לא היה שם לכל דבר ודבר, והולרכו להסתמך בשלות מושלות בכון יקות הכלים וכדומי המשה: והנה גוי כאחד מאלה, הוכח תחלה להורות על המקום, וכשאל אחר כן להורות על יושבי ושוה כאשר כי לא תקרא קהומה גוי אלא בשחית שבת כל מבשיה מקום אחד בין שיהיו קבועים בארץ מיוחדת ובין שיהיו מסעים ממקום למקום, הנה יקראו גוי אחד כל עוד אלה יפרדו אלה מאלה לשבת מקומות שונים.

חכמי לב מעשיק הם, לך יעודם לסגדיל תורה, ולהגדיל גבולי חכמה
יקרם מסד למעוה נעליה בין המלרים · ומתם ידידי שלום ·

הבדלת חמשת הנרדפים

גוי · עם · לאום · אמה · אום ·

ובללים חדשים בחכמת הדקדוק

בענין פעל כתמי

(verbum impersonale) ·

אלך למעוה על מקומי הרמצון, ומצרוך, לפניך ידידי מסד להגדתי הבדלת חמשת הסמות הכרדפים גוי · עם · לאום · אמה · אום · ולחדי כן חמלא מעלות לנך מסד שאלת ממני המסך חקירות בחכמת הדקדוק, ובהיותי לפניך מעפט ממעפטי הלטון מסד גליתי ממלפוני מסד נכתב עם ער היום הזה:

שם גוי נבוד מן **גיא**, וענינו בני מדם הסוכנים בנקעם אחת, כאלן באחת, ובכה הסם הזה למי בזדתו, מין תחלת הולדתו על בני מדם הסוכנים באלן אחת, כי סם על האלן עלמה מסד יסכנו בה; ובעבור זה יפלאו בספרי הקדם קנת מקדלות מסד כאמרם בהם מלת גוי, ולא נוכל לפדם לותה על קבון בני מדם, כי אם על האלן עלמה מסד המה יוסנים עליה.

אשר לא היה כמהו בכל ארן מלדים מאז היתה לגוי, עכינו מן היום מסד נספכה ארן מלדים להיות ארן נוסנת, כי אמנם ארן מלדים מיכנה לאויב בעלמה להיות נוסנת, בעבור מימי היולד הסוטפים לותה, ויעמל המלדים נספכה להיות ארן נוסנת וזה טעם היתה לגוי, נספכה להיות גוי, נספכה להיות ארן נוסנת, כי כן מספט לבון הקדם כל היה זאחריו למ"ך מבמבת, קבולה עם הם דבר בלא כמו ובלא ס"ת סיליעה, לא יולה על הקבין, דק על התסכבות דבר לבבר אחר, כמו ויהי למעה בכפו, ויהיו לתניבים, ויהי לאבן, ויהי לבבן אלרת וכן היתה לגוי, נספכה מאלד היתה ויהיה לגוי; וזה עלמו טעם למן היום הוסלה ועד עתה, לא אמר למן היום נוסנה, כי לא יבלו לבבת הם טעם ייסלוה,

וכפילום

ילמדו גם בית אהרן, ילמדו כח ידלי ה', פירוש כל המומים: ומיון הכתוב כולל כל העמים לפי פני הלמדה שהרי כתן הטעם כי גבר עליהם חסדו; ומיך יהללוהו כל העמים, שעבור חסדו על ישראל?

חלק מן הגוי העומד תחת הכתוב אחת ומובל לאחר, יקרא אֻמָּה:

שניה עבד כשיהיה לאומתם, וכן לפי לשון אומות בית אב במדבר הוא, כי היו שבי מדין נחלקים לאחת אומות, ככתוב חמשת מלכי מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה; והיה כלל אומה מהן מלך מיוחד, ככתוב ואת חמשת מלכי מדין, והיה לזר אחד מאומתם נקראי אומות, אף על פי שהוא לא היה נקרא אומות, אלא נקרא לאחת אחת, ועשה נקרא אומות, לאחד מהאנשי אומות, ודע כי מין אֻמָּה גדולה מאום במספר תבניה, אלא שתקרא אֻמָּה חבורת שבי נקרא שים עליהם שוטר ומובל, ויקרא אום קצוץ שבי נקרא שים לכלם הכתוב אחת, ואם אין לכם מובל מיוחד, כי כן היו שבי מהרון וידלי ה' הנקראים אֻמִּים. הגוי כלו, המתנהג תחת מלך אחד ומשפטים אחדים, יקרא לְאוֹם: שבי גויים שבניך ושבי לאומים ממעיך יפרדו, אם לא היה אומר אלא שבי גויים שבניך, שומע שבי אפילו שבעני ישראל, שהיה לאיש איש מהם נחלה בנפלת, ולכלם כאחד תורה אחת ומלך אחד, לפיכך הוסיף סיפרדו לשבי לאומים, ושבי מלכים יהיו לכם, ומזה ימשך ולאום מלאום יאמץ, אלא היו שניהם לאום אחד ותחת מלך אחד, אין מקום לומר כן, ולא לומר ודע ישעור נעיד. והכה נקקו לשבי הכמים: אין לאום אלא מלכות.

והנה שם אום נגזר מן אֵם, כי המנהג שלאומים היתה חבורת האחים,

וגם האחים היו נחלקים למחלקות, כי שבי אם אחת היו נוהגים אחוה ביניהם יותר ממה שינהגו אחוה עם שבי לדת אחת, והיתה לכל שבי אם אחת הכתבה נפלת תחת ממשלת אחת; ונהקנן לומים רבים, שבי כשים רעות, להיות לחבורה אחת, תחת הכתבת מלך אחד, הנה היו לְאוֹם, והלמ"ד והמ"ם בלמ"ד ויהי למעט, כי אינם אום אחד נעצם, רק שהתחברו יחדו נהפכו לאום אחד.

ואחרי הדברים והאמת הלזה הנני מניף ידיי חניבי לנלם את נשיי לפני הנעתיך נעניין מקולת הזמניים. נופף הייתי נעניין המקום הזה נפול לפני עתיך כמו שהוא מספר לנון הקדש, כמו זכור תזכור, שלא שעבר תעניק, כשאל נשאל, בְּמוּ בְּנִנְדִּתִי, והמלה לא תָּמְלַחַת, ולפיכך כי המקום הנוסף הזה נמלא על הדוב מעשהו הנעין עם הענתיך

ומסני׳ שהיס סס גוי נאמר בנחיית סמקום בלבד, על כן כתוב גוי
לימין כוס, ועניינו גוי שחיתן מוסבו כי לס יפול תחר אֵירָן
בלבד על סמקום, לו בנחיית סמקום. ומן הטעם הזה גם כן לין סס גוי
כסמך לכל המלך ולס יקבל כחוי המלך, ולס יאמר חת גויו לקח עמו, כמו
שיאמר ואת עמו; רק יסמך סס גוי לל הארץ חשר הוח יושב שם, כגון
כל גויי הארץ, וכן ומשלכת גוייך סיית: בשלמס שכתוב ויתר גויי יכחלוס,
שם הגוי כחוי לכל חשר יעשהו לגוי שהמיתו חותו נחלס וחחוזת עולס,
כמו שחמר יכחלוס; וכן לשמוח שחמרת גוייך להתהלל עס נחלתך, עניינו
הגוי חשר לתס הקיוות חותו לגוי שתתך לו נחלה.

שם עָם כנגד ממלת עָם, ועניינו קנוין כני חדס, לשים לו מעשים,
כיוצחים זה עס זה לפועלת כלס, מחמת שכל חדס לריך שיעשו
לזולתו: וכשם גוי נחמר בנחיית מקום הקנוין, וָעָם בנחיית שתת הקנוין,
שהיח פתועלת כללית; ולפיכך סס עָם יקבל כחוי המלך, כגון ואת
עמו לקח עמו, כי רק לפועלת עלמס יתקבלו כני חדס תחת יד המלך.
ולמרחי קנוין כני חדס לשים לו מעשים, כי נחמת סס עָם לס יכלול
חמיד קוומ שלמה; כשחר מלחמו ויחן חת העם חשר חחר חתו, ולס היו חלס
בניו ועבדיו, חך נקרחו עָם כי היה להס לב חחך לעזור לים חת רעהו:
וכן יפול סס עָם על קנוין כני חדס מחמת קוומת שוחת, כגון ויעשו
לחתכם וסיימו לעם חחך, שחין עניינו חלח שיהיה לכלנו לב חחך לעזור
לים־חת רעהו. וכן ויחמר ה׳ הן עם חחך ושפה חחת לכלס וזה החלס
לעשות ועתה לס יבלר מהס כל חשר יזמו לעשות, כי בהיותס
עם חחך, ולב חחך לכלס, ולים חת רעהו יעזרו, ובהיות גס כן שפה
חחת לכלס, וכלס שומעים דברי בלס, הנה לס יקשה להס להוליח לפועל
כל חשר יעלה על לבס.

הָעָם יקרח חוֹם חו אֻמָּה חו לְאוֹם בהסבה שוה בהסבה. קנוין
כני חדס, שחתסבר בהסבות פרטיות, ועניינו גוי לחך, רק חלק
קנוין ממנו, הוח יקרח חוֹם: כני לחהן הס חוס לחך, וידחי ה׳ סס
חוס לחך, בחוך כני ישרחל, כי יש לסס הסבה פרטית, ולפיכס גוי׳ לחך,
כי ג׳׳כ שוכנים בחקום מיוחד; ושחר שבטי ישרחל הס כלס גוֹיִם, כי כל
חחד מהס שוכן בחלק נחלתו, ולפיכס אֻמִּים, כי לין לכל שבט הסבה
פרטית: כללו חת ה׳, כל גויס שבחוכו כל החמים, וחחר כן מפרש יחמר
גס ישרחל כי לעולס חסקדו, וזה פירוש כל גויס, כלומר כל שבטי ישרחל

לזות המלאות מחכמת הדקדוק כנוכו מן המדקדקים, ומשתמשו מהן קצת מגדולי חכמי הלשון.

והנה מקומות שרבים מלאנו בכתבי הקדש נמיניס המורים על קבלת פעולה ולחלריהם מלת את מסר אין מספיק לנו כי אם לאחרי פעל יולא, כמו ויוסד את משה ואת אהרן, ולא יוכל את נשוו, יותן את הארץ, אם את כל לגוי היה יתקף לנס, ניום התשח לותו, הוקם את לדני יהוכנד מן רכב, נכל לולם ולוחיהם מלת את נלתי מתיישנת לפי כללי הדקדוק, וכבר טעם זוה רבנו משה מן מכתב, וכתב במלת לוך לכתיבה כי נעל לשון הקדש יאמר את המפוח נאכל להודות שהמפוח הוא מקבל הפעולה, אף על פי שהוא נושא המאמר (nominativus) ושלת טעות גדולה הלזו, ושלמת כי לא תבא מלת את על נושא הפעולה כי אם לרך זרות שמקומות מתי מספר אשר אין להביא משם דמיון, אבל כל האתין שהזכרתי, ואשר עליהם יעתן המ"מן, כלם נמיים כמשפט לשימן (accusativus) וכל הפעלים הפסוקים עליהם, כלם עניניהם ענין פעל יולא, אף על פי שהם נלוזתם מן הנמיניס המורים המפעלות, אחרי זוה לרך לשון הקדש לנזות הפעל הפסתמי נמיניס מקבלי הפעולה, והכוונה שהם עשיית פעולה, ויפה תבא אחריהם מלת את.

והנה נלשון זומי ואישלקי משפט הפעל הפסתמי הזה לבא נלזות פעל מקבל הפעולה, וכן שמו (inpersonale paſsivum) והפסוק הקלוב אליו יהיה נושא המאמר, ויבא ניחס הפועל (nominativus) לא ניחס הפעול (accusativus) ויתרגמו פקול יקקל השור (lapidibus obructur bos) ולא (bovem) אבל בלשון תשכנז ולרפת משפט אחד לפעל פסתמי זה, כי הם יכלו לומר גו גם כפעל יולא ושמוספת הכנוי הפסתמי (on, man) והיה השכנזי יכול לתרגם פקול יקקל השור (man soll den Ochs steinigen) ויהיה השור הוא הפעול, והפועלו נרמז במלת (man) והיה מכוון לשון הקדש בעניו הזה מורכב ממכוב לשון משכנז ולרפת, בעניו נוא הפעל הפסתמי נהולתו נעשיית פעולה ובמלת את לחריו, וממכוב לשון זומי ואישלקי בעניו נוא כפעל הפסתמי נלזה המוכחת להודות על ההפעלות.

ועתה הנה עוד זלות לחרת, וקשה היא מכחכת הדקדוק, כשנשלה מליכו על ידי הכלל המחודש הזה, והוא מה שמלאנו יותן נחלתו, הפעל נלשון זכר והשם לשון נקבה, יותן מים על זרע הפעל לשון יחיד והשם לשון רבים, ועל הדרך הזה עלות יולא, לת המכחה אבל יעשה שאלה, מי הוא לא זורק עליו, ככתוב **מְדַבֵּר** בָּן, **דִּישְׁלַם** תחת

מאחריו, כאשר אמר רואה כאן אלא שהשלתי לפניך; אלא מאד כפלתי כוחותי מן המקודים אלה אלתי שומרים את המשפט היסד הזה, ואלתי מעשים צדקה עם העתידים שאחריהם, ולא סוף דבר היצד המקום יצוין מתחלף מעניין העתיד הסמוך לו, אלא היצד המקום נאחר מן הנזכרים המורים על עצמית הפעולה, והיצד העתיד שאחריו נאחר מן הנזכרים המורים על קבלת פעולה; כמו שקול יסקל השור, שקול נקל יסקל נגפעל, שקל מורה פעולה ויסקל התפעלות, והנה זאת תמיהה גדולה למי שיגיע בחכמת הדקדוק בעיני חכמת המחקר. ואולם בהעמיקי החקירה בענין הפלאים הזאת מצאתי לאיתי כי המאמר הזה שקול יסקל השור ומיכו בלשת ענין קבלת פעולה, ואין עניינו שהשור יהיה נסקל מאליו, אלא הוא מנוח על בני אדם שיסקלוהו. ובספך מזה מצאתי לאיתי בענין הכתוב: וכרת תכרת, המקור והעתיד שניהם בצדק נפעל; ולאיתי כי המאמר הזה עניינו בלשת הפך מן הקודם ויורה על קבלת פעולה לא על פעולה, כי מאליו יכרת האיש, ואין מנוח על בני אדם שיכרתוהו, ועוד מצאתי לקדמוניו נעלי התפלות שאמרו והאלילים כרות יכרתון ולא אמרו כרות יכרתון, ולאיתי כי גם המאמר הזה כמאמר שקול יסקל השור מורה על פעולה, כי עובדי האלילים הם יכרתו אותם בהגלות לעיניהם לוב בשמת, ואין עניינו קבלת פעולה כמו וכרת חקרת, כי לא מאליהם ולא בידי שמים יהיו נכרתים. וכן ומת תחת ידו נקום יקום מורה על פעולה, מנוח על הנפעלים שיקחו נקמתו ואם היה אומר הנקם יקם, היה משמע כי מאליו יקום העבד מאדוניו. וכן כי שקול יסקל או ירדה יורה גם הוא מנוח על בני אדם.

כל זה העירני לחשוב מחשבת מעשה לשמר: אולי הנפעל הבא מאמרים הלשה המורים על פעולה (יסקל, יכרתון, יורה, יקום) ישמש שמוש הפעל הכחמי (verbum impersonale) המשלח בלשון דומי ובלשון לטיגלי כמו כן על לשות פעל מקבל הפעולה (verbum pafsivum) כמו (dicitur, si dicet) שהוא לשון התפעלות לפי הנראה, אלא הענין שמאמר הוא פעולה כשאמר (dicunt, diono, man sagt) והנה בלשון הקדם המקום הבא כפול לפני שאר הזמנים מורה על הנפעל שאחריו אם נפעל ממש הוא ואם פעל סתמי הוא, שאם הוא נפעל ממש יהיה המקום גם הוא בצדק נפעל, ואם פעל סתמי הוא יצא המקום בצדק הקל להגיד כי הנפעל שאחריו עניינו גם הוא עצמית פעולה לא קבלת פעולה.

ואחרי עמדי על הכלל החדש הזה, פתאום נגלה לפני התד זדות

דנות

ענין גזרת המלות.

(Etymologia)

כולל הברלת הלשונות הנרדפים

ירש. נחל

ענה. העיד

וגדר שם עָרוֹם ושרש שוקק ושרש אסף

הידיעה שני מינים: יש דבר שאי אפשר בשום אופן שלא יהיה, ולא יהיה שום דבר בעולם שלא יהיה; כידיעתנו תכונת הלחם המזון וכל דרכיו, כל זמן שלא למנוע פעל לכל הפעלות והכוללות שלא יפעלו בו פעולתו; ומן המין הזה כל ידיעות עם הארץ בחקות השמים והארץ, וכל מלאכת חרש וחושב, שאי אפשר יהיו יום, כל ילמד וכל ילמד החכמה הנקראת שאי אפשר **הקנאה** את כל המעשים על מתכונתם: ויש דבר שאי יודע שלילתו לא הכללה ממנו לבד, כי גם מקודו ושלשו, תחלתו וסופותיו בזמן וכיוצא; כידיעת החרש החכם במלאכת שאי אפשר הרי וילך בדוח ביתו; וזאת ידיעת שאי החכמה. נשים כל חכמי קדם, שלשתו, לא היה קודם ידיעה כי אם לידיעות שאי אפשר הנה מן המין השני הזה לבדו. תחלת דברי פיו, בדאמרון מסברי הטעם שאי אפשר לו, שאי אפשר ידעתי דבר, כשאי אפשר שפותיו שלחותיו, התחלותיו שלשונות, עד היסודות גו'" ולחדיו הכשר הגדול שלמ"ם ז"ל, בשני משמונה פרקיו שאי אפשר לשם מפות, כתב לשאי: "החכמה היא ידיעת בשפות שלחותיו והקשונות, שאי ידיעת מילות שבשר שאי יחקרו שפותיו."

ובאמת, לחדי דעותינו כי היה מחשך טוב והמציא לתת לעולם שאי ילד, לא עיניים לראות ואזניים לשמוע בלבד, כי גם לב לדעת בתן זו, להבין דבר מתוך דבר; הלא ידע מה ס' סופל מעמו: כי לא יחסון היותו כסוס בפרד לין הבין, כי אם לשלשה עיניו שאי ילמד; כי החכם חפצו ושלשתו מן השלש בחיר יעזרו, שאי ילמד בעיניו, ובאזניו ישמע, ולבבו יבין.

הלא ידעתו מה רבו המוקשים שאי יפלו בשם החושים, ומה נקל המצבה לכל שאי אך לשלשה עיניו יעשוה, בלא דעת ובלא תבונה. כן אמת כי גם השכל אם לבדו יבל, ושל משענת החושים לא ישען, למיעוט ומיעוט

טופס רעס, וְלֶקַח מכס קלקה, היא פתיר הַפַּקָּד, ושולה לע נמלע בשפתיו, ולע נמלע כתיס יפות, ורבים כחלה אבר נתחנטו בהם המדקדקים; ועל פי דרכנו בלם נכונים ויסרים, לין בהם נפתל ועקש, כי הפעלים הסתמיים החלה הם נאמת פעלים יוצאים, לף אם הם נלוזותם מקבלי הפעולה, בל כן הפעל לע תמיד בלשון זכר ובלשון יחיד, כי הוא מוזר לנופא שלע מזכר, והוא המזכר בלשון מסכנו ונדפת נמלות (on, man) ובזה לשון הקדם מתדחקת ממכסב לשון דומי ומישלקי.

ועל פי הכללים החלה יתפאר לנו אחד מן הכתובים הקשים בדקדוק, והוא מה שכתוב אשר עין בעין נראה אתה ה׳, והמדקדקים תומרים כי בא נראה אתה נמקום נדחית, ובכה אפילו לדבריהם העקר חסר כי לא ידענו למי היה נראה, מלבד כי חלילה חליצה שיהיה החל נראה עין בעין. ובכה לפי שמתי החלה על משפטה, והיה לשון עבד לכשתר, והוא פעל סתמי, ותרגומו (l'on a vû) ומלות עומד עליהם חוזרות גם אל אתה ה׳ גם אל וענכך, והטעם בכה ראו כל אשר יחדו כי אתה ה׳ עומד עליהם (לשבין בעדם ולהלילם מכל נזק), וגם ענכך עומד עליהם וכל זה נראה עין בעין ומה שלע נכתב נראה תוכך ה׳ הוא לוגמת מה שכתוב מדוע ראיתי הטה חתים נסוגים אחור, ואין כתוב מדוע ראיתי אותם, והטעם כי בשביהם חסרון מלת בי׳, ראיתי כי הטה חתים, נראה כי אתה ה׳; וזה ממש לכוונה גדולה, שלא היה נתוב נראה תוכך ה׳ היה משמע שלאחרו נראיית העין ממש, אבל עכשו משמע לע שראו אותו אלא שראו שומד עליהם, ראו בעיניהם שהוא מגן בעדם, בלי ספק אותו • ועתה ירידי לולא ידעתיך, כמעט שהייתי אומר אליך במקום הזה: ודוק, אר והוא פלא, אר וכדן זה •

עוד דבר קטון נשאל לי בענין הזה, והוא כי על פי הכלל המחודש ליה לף יְהַן דניחא ליה; ראו שכשאתם כי יְהַן הוא בשמת פעל יוצא כמו יתן, כי פעל סתמי הוא, וכשהוא בו יתן הכתוב, והכותב הוא נותן לדעתו, אם כן לף יְהַן דניחא ליה • וכיוצא בזה הוא ממנהג עֲבַד דומיע דְעֲבַד מה עֲבַד דניחא ליה לף עֲבַד דניחא ליה, והדבדים פשוטים מאד, ועל מדני חכמת מעמיקי הלשון יסולתם •

מקילת גזרת המלות. אבל על כן הלא זאת היתה תחלת העבודה אבל עבדו הם החכמים הראשונים אבל החלו להוציא לפון הקדם מאפלה לאורה, לחדי אבל אבף כשכתו מספטיה ונעלמו דרכיה ממחשך הגלות, לבדר בכל מלא ומלא מותיות השורש מותיות השמוש, ולכתוב מערכי לפון נחלקים לשרשים לקצץ את הקדושים ולהבדיל בין הרשוקים, ונאספו שמה כל ערבי המלות אבל משרש אחד יצאו, לטיות אבף מעידה על אחותה, וילמד קטון מן המפורש.

רבה התועלת אבל הושיעונו ספרי השרשים, בשוש לנגד עיניכו לאחדים כל המלות אבל שרש אחד להכיר; ואולם (כי זה מקרה דוב פעולות בלשון, עוזות אבף ועשות אבף) גם כזה ראפסק ענוש כמשך מהם לחשמת לפון הקדם.

אחרי אבל החלו משפטי חכמת הדקדוק להבלות, ונודעו דרכי הגזרות, השלמים הנחים החסרים והכפולים למיניהם, הגדילו המדקדקים כל שרש ושרש סביב לאמר בל יתערב שרש בשרשו השוכב ממנו; ומן אז והלאה, כפי אבל כשמעו בלשונם מהחליף גזרה בגזרה בשלוחתם ובשיריהם, כן ידעו בחקירת גזרת המלות לדעת הולדתן, לבקש מקור מלה במלה אחרת אבל תיכף מהשרש ותכי הילדה בזאת עבף מבליל פעמים רבות בינייהם ובין הזמת.

כללי הדקדוק אבל מֵעֲלו המדקדקים בחכמתם ובחלוקותם, הנה עוזים השם בהיות הזה וגם בימי הנביאים בעלי ספרי הקדם, לחדי אבל פועמדה הלשון על מכונה, ולחדי אבל הוגאת בל שלמותה; ואולם לא עוזים ולא נכונים השם בדקות התילך הלשון, בימים ההם אבל לא היו בללים כלל והיו הולכת ומשתלמת; כי לכל דבר עת ללדת ועת לעמוד, והחקים אבל חקק היולר לעובד בעבן המלאה, אינם החקים אבל חקק לו לחדי נאתו מרחם אמו.

קשה היה הדבר ובכך על הקדמונים מיסדי הלשונות ליסד על כל דבר שרש מלה מדבה, כי דלו כי יבבך הדבר מאד על זכרון השמון, והמלות המחודשות תשכחנה, על כן לחדי אבל שרשו בבר מלות ממלות שונות, להורות על הענינים המדעים והמלוים יותר, שם היה מתגלה אליהם ענין שרש בלא היו מיחדים לו שם מיוחד בעצמו, אך יגזרו לו מלחת המלות המחודשות מלפניו, שם לחד אבל יהות לו. והנה בגזרם השמות הללה בגזרים ממלות לחדות בלא היו שומרים בלל בללי הדקדוק אבל לא היו ולא נוקעו עליהן, ולא היתה ירידת המלות ההנה כי שם לפי המקרה הע'לה על רוחם. והנה עם היות כי היתה לשון הקדם מועטת בשרש הרשמון שאי יולדו מתחלת ירידתו, כשאר בעלי חיים אבל שפתם

ומזומת יהיה, וכאשר ירצה להתלמד להעמיק עצמו ולהבדיל מוסיף, כן יוכה להתרחק מקו האמת יותר יקבל עליו. ואולם החוש גם הוא, אם לבדו יהיה למשעיו, ולהתלוות אל השכל לא יועיל, ילידתו הנפלאה לא תעמוד לו להכיר האמת, עיניים לו ולא יראה, אזניים לו ולא ישמע.

לך נא ראה את עצום לחיך ביום הסגר, בנפול עליו פתאום מחלה מדאה, והוכח במכלוב על מצבנו, וחדל המלאך המסחית מעופפת על פניו; לך נא ודום מתאומ: את מי תעצב לך? ומי תנחר ותקדר לרפא מחלתך? המקרה לך את פועה הזקנה, את שניים ושנע שנה, אשר ידעה שלשת אלפים מצל, והיה מרפאה כל נגע וכל מחלה בשלש ושלשע מרקחות, והיה לא תיגע בקפק, ולא תציע בשתן, ולא ראתה ספר לפועות מימיה, ולא למדה מחכמת הכתוב כי אם כתוב התרכוולים? או תציע אליך רפאל הנחור בן ממם ועשרים שנה, אשר יצא מציון המלדש זה שנתים ימים מוכתר בכתר חכמת הרפואה, ובכתר אם עוד הסולך לעניו?

ועתה את מי יראה המולה, ואת מי יבחרו קוזיו ומיועציו? הלא יתאספו לקוות הרופא הנחור, וגדם יגדעו את האשה הזקנה, אם מאליה תצא לעזן עצם ולנקוה מרקחת.

ולמה זה? אם לא כי הנסיון והחוש עדי שקר המה, אם לא תהיה יד השכל אתם, לקחת דבר לדבר, להבדיל דבר מדבר, ולהבדין דבר מתוך דבר.

והנה גם כאשר חכמת הרפואה כן מקדם חכמת הלשונות. היה היה מעט מאוד מדבר בלשון עמו, כפי אשר למד אותה מאמו, אך שרש המלות ובזרען נעלמה ממנו, וגם פעמים רבות יקרה לו לדבר דבר חוץ למקומו וחוץ לזמנו, והיה לשחוק; ואולם גבר חכם יודע כל אלה ואלה בשרשם, יכיר את המלות הנבזרות ממלות אחרות אשר בלשונו, והנבזרות ממלות אשר בלשונות אחרות, וכל דבר מדבריו על מקומו יבוא בשלום.

כל דורשי ספר יודעים כמה יגיעות יגעו חכמי העמים הים ללשונו, וכמה ספרים גדולים וכבדים כתבו לבדר וללבן מוצא המלות ובזרען: ואם חקירת בזרת המלות עוזה ומחוייבת בשאר לשונות אשר המה חיים עד היום, והולות כל אלה ממלותיהן תוודע אלינו על נקלה מפי העם אשר ידברו בה; מה נאמר בלשוננו הלשון הקדש, אשר זה לא מאה ולא אלף שנים חלפה מהעלות על ספת לשון, ולא ימלאום כל מבקשיה כי אם בספרים מתי מספר אשר נשארו בה, הנם מרובעה ועשרים ספרי הקדש? הלא עבר ירות מכל לשונות הגויים תלטוך לידיעת בלשון הזאת

חקירת

על מנת להוסיף תשוקה: אני לדודי ועלי תשוקתו, וכן לתלות הנקיות
ועל מיסך תשוקתך; ואחר כן קללו לכל תלוי עוד כזו בזה הזה:
ומליך תשוקתו. ואחרי אשר היה קול קלוח המשקים שוק שוק כמו שמרו
פקדת הארץ והשוקתה, כלומר השמעת קול שוק שוק, וכן פירש רש"י
ז"ל: תתם פוקד את הארץ ומשקה אותה; לך המקדקים ימלאו זה
שמרם כי אין ותשוקתה משרש משקה, והרמ"בע כתב על פירוש רש"י:
ואין זה נכון; וזה אות לאשר אמרתי בתחלה, כי המקדקים אשר הניעו
גדולי הפשטים והגזרות למיניהם, עם הטועים הרבים אשר הניעו לחכמת
הלשון, גדמו לה גם כן מזה הפסל.

ואחרי אשר היה קול קלוח המשקים שוק, שמרו שניר ישוקו על ההליכה
במהומה ובוקן, וכן יתפשקון בדחופות כפירוש רש"י אשר הצתי,
ומזה נמשכו אחר כן וקללו לאֵיך ההליכה **שוק**, ולמקום הנוי ההולכים
ושניים **שוקן**.

ובן הנה מלה עשרית היא קיש, אשר הוא קול היוצא מהכאת שני גופים
קשים, כהנדי המכל: אסתירת נלגינת קיש קיש קדיש; והנה מזה
גזרו לאשורים פעל נקש להורות על ההכאה: ולאכותיהם לא לקח נקשן;
וממנו למדו מקשה אשר עניני מעשה הנעשה בהכאת פטיש, כפירוש
רש"י ז"ל; ואחר כן קללו מוקש לאשר יכו זו בעוברים. אשר כן
קללו קשה לכל גוף אשר בהכאתו ישמיע קול קיש קיש, כי הגוף הרך
לא ישמיע קול.

ובן לאחרי אשר הוסיף מלת בר להורות סוגלת **חוין**, כאשר מלאתו
בכתוב: ידעו כצב, גזרו ממנו בר להורות על הבן היוצא החוצה מעניני
ומאמו, כנעשה יוצאי יד יעקב, ואמרו עם בני ואם בר בטני. אחר כן
אמרו ברר להורות על פעולת הוצאת דבר מתוך דבר, ואמרו ברור לוקל
מתוך פסולת; ואמרו חבר על מעשה זריית התבן לרוח מתוך הבנן: לא
לזרות ולא להבר; וקללו לא הבנן עצמו, לאחרי אשר הוברר ממנו התבן
בר: מה לתבן את הבר. אחר כן קללו לכל דבר המעוקה מפסולת בר:
נקי כפיס ובר לבב; ואחר כן אמרו ברר בס חבר להורות על מעשה
הנקוי, המעוק והמזוקק בכלל: יתבדרו ויתלבנו, הנדו הנחים; ומזה קללו
לכל דבר מזהיר בר: ברה כחמה; וקללו לדבר המנוקה וממוק בְּרִירָה.
ואחרי אשר קללו בר לבנן המנוקה מן התבן, אשר הוא עקר המזון,
קללו לכל מיני מזון בְּרִיָּה, ואמרו על מעשה המכילה עצמו ברה:
ופנדה מילה; וקללו למלט לשון ושמן בריא, כי כל רופאי יכידוהו כי לא

אתם מליקם ומנתן, הכם לף יאומן כי מלות הלשון כלן, גם המורות על ההמלאות המקשות בדוב הימים, כמו לבנה, קיר, בית, עיר, בגד, חזר, כסף, שלחן, קשת, חן, ודומיהן לאין מספר, נודעו כלן לאדם מתחלת בריאתו. והנה אחרו עדות התורה עלתם כי שמות בעלי חיים אדם מלעתו יסך לותם ולף היו בלשונו בדגש הפלאו.

והנה מלות הלשון שלשה מינים: יש מן השרשים אשר הם כמו עצמיים בשלם, וכן מלות המתדמות שקולן לקול היוצף מן הילודים הטעשיים עלתם; כמו שבתב רם"י ז"ל על והשיקו היקנים תירוש ויולר: והשיקו, לשון השמעת קול כשהקלוח יולד מן הגת אל תוך היקב; וכן על בעיל יחוקו כתב: לשון השמעת קול; וכן על כמשק בנים שוקק כו כתב: שקול כשם מיש שנאספים ונופלים בגבים בשם, כן יהמו השלים לשלול ולבוז, משק לשון כשם, כמו אלי נהמה ודוב שוקק, וכן ממשק חדול כשהדוב מבשת שחדולים והם מביט זה על זה נותנים קול; וכן על יתשקקון בחזונות כתב: והוא שלשון והשיקו היקנים, כמשק בנים, השמעת קול. וכן בקבוק, כמו שבתב רד"ק בשרשו: הוא שלי חדם או זולתו שפיו לל ולפיהן בקלף בקבוק, כי כשאל אותם בו השלם או שופך ממנו עושה בקבוק. וכן נשף נשב הם לתיון לקול הדוח בזעפו, וכן שאף לקול המשבת הדוח אל הדיקה בחזקה; וכן **אָב אֵם אַבָּא אִמָּא** הן מלות בעשיות בילדים, לקלות המבעף בהן:

והמין השני מלות הסכמיות, אשר הוכחו בשחילה חפשית אם מבני אדם עלתם אשר הסכימו עליהן, ואם מן היוצר בדוף הוא אשר נתנ לותן בשל"ה.

ואולם המין השלישי יכלול רוב מלות הלשון, והן כל אשר המלות הכוזרות קלתן ממלות המין הרלשון, וקלתן ממלות המין השני.

והמלות הכוזרות המלה תתלחקנה בזולתן מן הלוד אשר חולדו ממנו פעמים מעט ופעמים הרבה, עד כי לפעמים יהיה השרש והמקור לל כלשה ולל ניכר בתולדות אשר יצלו ממנו; וכל זה יקוע להמצילים בחכמת הלשונות, ולחניל בזה לשות ולמופת שנים ושלשה ענינים מן הבא לידי מסתרי לשונו לשון הקדש.

אחרי אשר לוקחה המלה הטעשית שוק להורות על קלות המשקים, כדברי רם"י ז"ל, הנה כמשכו לקרוף משקה לכל דבר אל וכבד בקלוח, ומשם כמשכו לומר השקה על פעולת שמיכת קלוח המשקה אל תוך פי האדם. אחר כן קלאו לאדם המתאוה למשקה שוקק: ונפשו שוקקה, ואולי כן דוד שוקק יהיה טעמו. כיף ומה. משם עברו לקרוף לתאות חזק

אשר על כן אין ראוי לנעול הלשון החוקר לחד מהדעות פיסים
בסך רגליו לבלתי נקש סרס מלה אחת כי אם בשבשים מחיים
הקדושים אליהם במצעת עד שתהיה התלמות הענף אל שרשו נגלים וניכרת;
כי גם פעמים רבות יהיה מלה סדן שונה ומתחלף מלך ממלה אחר
ואמו יולדיו.

ולא אלה היו תועלת המזמרה הזאת, ולא קליס המה המוקדים אשר
יפול בהם אשר לא יאבה בדבריהם אלוף. כמה וכמה מלות ממלות
לשון הקדש נעלם עד היום עלם הודאתן, מילות המקדקים, אשר יידעו
להפשותם אם יפרשו גודל המלות בחלוף ויתור וחסרון אותיות!
הפעל רָגַל אשר רגל לפי הדקדוק, ומין אשר רָע גָּלָה; ומולם
לשון מלגל תורה בשתת גלוי סתר, נאשר כתבתי אליך ידידי
בעגרתי הראשונה, ועל פי דברי יתבאלו עניניה בתורה אשר יקבו עליה
מלך אם לא נוליך המלה כי אם מאשר רגל.

ערום הוא מאשר ערם לפי הדקדוק, והכה אין לו ענין כלל עם לשון
ערמה אשר מאשר; אשר המדקדקים יאמרו כי הוא ענין שפני
עצמו, ועלם הודאתו על העדר הלשונים. והכה מזה ממשך כי הדבר
הכתוב בשתותיהו הלשונים ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם,
קון מכאיב וסלון ממאיר היה בעיני המפרשים כלם, כי איך תהיה פקיחת
עיני אדם שהוא לידיעתו ערום? ונם השור יודע אם עירום הוא
אם לבוש, ואולם אם נפקח עיניו להביט בגודל המלות, אז נדע כי
עירומים היינו עד כמה מידיעת מלת עָרוֹם.

שרש המלה הזאת ענין ערם, כי ערה הוא. ערה שרש מוכח להורות על בלוי
הבגד אשר בגדו להיות מכוסה, וממנו שם מְעָרָה כי קרע המקן אשר
בגדו להיות סתום ונעלם מעיני כל חי הוא פתוח וגלוי בתעודות. יסעיה
שהנאלו על מפלת מלרים, אמר דרך משל כי כיסוי המסכה אותה יחדל
וייבש, כי ארץ מלרים אשר מיכה לריבה למשר, לא תצא עליה רעה
כדעת הסדון עליית היסוי בזמנה. וסם אמר ערות על יסוי על פי יסוי
וכל מזבח יסוי ייבש נקף ומיכה, הטעם, לא זו בלבד כי לא יעלה היסוי
ויסקה את כל אדמת מלרים, כי גם סביבותיו ועל גדותיו יהיה חורב:
עדות על יסוי על פי יסוי: גם אשר הכסה על יק היסוי, האדמה אשר
היתה דרכה להיות מכוסה בכל מיני דשא זרעים ונטעים תהיה מגולה;
כי כל זרע אשר יזרע אל היסוי ייבש נקף מלין מים. וכן עדו ערו על
כיסוי בה, כי זה משפט היסוי להיות מכוסה ונסתר; וכן חומות בבל
האחזה ערער תתערער, יגלו יסודותיהם אשר היו מכוסים: והמליצה
בזאת

מסכנות יפול לחס׳ גם אמרו ברא על פעולת הולמת הדבר אל המציאות, כי הפועל הוליד החולה מה שלא היה׳

וכן אחרי אשר הומחה אלת כל על ההולמה כיצועה, כמשכו ואמרו כליל על השלמות אשר זה הכל לא יחסר דבר: כליל יופי; ואחר כן אמרו פעל כלה להורות על ההשלמה: ויכלו השמים; ואמרו כלכל על סמוך הלכיס כלם: ובלכלתי תותך׳ אחר כן אמרו הפעל כלה גם שעניין כריתה והשחתה כי הדבר הכרת בשלמה מציאתו ונפה עד קלה: ותכליכה שנא שני השנא, ולא כליתי את גוי ישראל, ומזה כל השמות הנגזרים מן שרש כלה: כלין, כלה, תכלה, תכלית; וכן קללו כליל לדבר העומד לבלוין תמיד: כליל תהיה׳ אחר כן אמרו אכל על פעולת אחי המלה המזון, וכן על פעולת הפת הסרוף׳ אחר כן גזרו פעל הכיל גם כלכל על דבר המחזיק בקדמו כל חלקי דבר אחר: שלפיס את יכיל, לא יכלכלון; ואלמית קללו מוה מכילא על המקח המחזיק בתוכו את הממדד. ומזה משכו לקרוע כלי לכל דבר המחזיק: ואל כליך לא תתן, וגם לבגדים, להיותם מחזיקים בקדמם את גוף האדם; לא יהיה כלי גבר; ומזה משכו גם כן לקרוע בשם **כלי** אדם הקופץ ידו מהוליך כספו, כאלו תיכנו סוף בעל הכסף, כי שם כלי אחר הכסף בתוך ידו׳ ואחרי כל אלה קללו יכול לאדם אחר מעשה מן המעשים עומד בכחו, ותיכנו גדול ממדת כחו, והנה אדת כחו מכילה המעשה הנוף; וכן בלשון פיעלקי אלת (capace) כמדת על המכיל ועל היכול יחדו׳

והנה במלות האלה כלן אחר הנאתי הנה, בזדתן זו מזו כללית ויכלת אחר, כי חלוף המצעת בין זו לזו כאין הוף; ואולם לא המעפע המלות הנה זרות האלה מעפע כל המלות הנגזרות אחר בלשון, כי פעמים יהיה במלה הנגזרת חסרון אותיות או תוספת אותיות, עד שלא תדמה כי שם מעט אל שרשה אחר ילאה ממנו׳

הלא תראה בספרי הקדש חוה נגזר מן שרש חיה כי היא היתה אם כל חי, והנה בתחלפם היו״ד בו״ו; וכן קין נגזר מן שרש קנה, והנה הי״ו יתרה; ובספר נח משרש נחם, והמ״ם חסרה; וכן בבל משרש בלל, ואחת הצדיי״ם יתרה; וכן ירבעל מן ירב בעל, ואחת הצדיי״ם חסרה; ושם שמואל משרש שאל, והמ״ם עוקפת; ושם יעבץ כי ילדתיו בעוצב, והנה המלה ומופכת׳ ולרנותיכו זכרונם. לנדכם מלאכו כמו כן נגזרו שמים מן שם ומים, בחסרון הא״ך הסדשית; שלך שעולה לגיס בכ״ף מיותרת, דמשק מן דולה ומשקה, גלמודה מן נמולה לא, דוכיפת מן הורו כפות, שעטנז מן שוע ועוז, פרשז מן פרס שדי זיו, חרצבות מן חדקה ועצב, וכאלה רבות׳

אשר

לכם, ומספת דגך, המספו ובצאם על עדי המנך, או מתחת ממצלת
דגים לממצלת היחיד, כמו כל המזן לחי לספתי, או יולם זוב הדגך
למקומו הטבעי לחדי לעתו מסם במקדם, כמו מסוף ידיך, ויסמוך דגליו
על המעט, ומסך המעולם; או יולם לגך בוח דגים למקום לחך, לך לא
בצחית היותם זה מגל זה, דק בצחית היותם כלם במקום לחך כמו
המספו ומבילה לכם, הטעם, סמם היו קלתם מחוץ לסדר מסבכו, יבאו
החללה, כי לא יבגך דק בפני כלם, ולחדי בוחם סם כלם חזר ולמך:
הקבלו ומתעו, שיתקבלו אליו ויעמדו זה מגל זה קבוצים למען יסמעו
מוא ספתיו, וכמה בהסתבלות קלה ילמה המדם כי כל ההולחות המלה
תגך לסדם אסף כלן בכללות בציחה אל סף הבית וכי יפה יסתבף הסדם
הזה הכגזר מן אל – סף לכל העניגים המלה, ויפה יבגל מחבדו סדם קבין,
הבמאר על התחבדות דגים דגים בצחית עמדם זה מגל זה.

ואם למגם לכי מגבה פחל המלקלקים הבודחים מהוליח מלה מבזדת מלה
לחדת תגך ליגבה מבדסה, הגם מין זהידות לחר יקר בציבי מלך,
וכוא כגזה בציבי דוב המפרבסים והמלקלקים, ולוחו הבליבו לחדי בוס.
המלקלקים מבקשים בין מלה למלה לחדת תגך ממגם בגזרה, קדמת הלשון
במבטא, ולא יצלגו לבגה סם שתי המלות לחוקות זו מזו בעגיגן משא לו
הדגם, ולכי לא תלבש סם יהיה במלה הבגזרת חסרון לותיות או תוספת
לותיות על לותיות המלה תגך ממגם חובבה, ולוחה לדלוף לחדי קדמת
העניגים, ולחבק לכל מלה בזרתה במלה הקדומה מליה בטעמה, ולחבר
לחוליח מלה ממלה לחדת תגך היא לחותה בעגין ובכליה מליה למשמע חזן,
ולחבר מלבזור מלה ממלה הלומה מליה במבטא למיון בלם, ועגין זו לחוק
מעגין זו מדחק דג ועלוס.

השם בקר הוא מבדם בקר לפי הלקדוק, ונקרא הבקר בשם זה,
לדעת המלקלקים, כי בבקר יתבקר כל דבר לאור היום. ונשמע
מה ענין הבדיקה והבקור עם אור הבקר? הלא לא יהיה הבקור והחפוש
גם בלילה? ואור הגר יפה לבדיקה. או המין אור הבקר יפה לבו דק
לחפש לחר המבדק, תגך על כן יקרא שמו מלשון בקור? ולא היה לאור
יותר ויותר לקרוא לו בם תגך תהיה הורלתו כי בו יצא לדם לפעלו,
ובו יעשה דוב מעשיו? ולא היה דאוי עוד יותר מזה לקרוא שמו הבלה
לו זמן האור? אך כן הדבר, לבי אומר לי, שם **בֹּקֶר** בגזר ממליצת
בְּקַע אוֹר, בלשון הכתוב אז יבקע בשחר אורך, ומן השם הזה **בקר**
בגזר לחר כן הפעל **בִּקֵּר**, תגך תחלת הורלתו היתה הרחיה בכל בקר:
לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, לבדלות שמה בבקר בבקר, ומזה בקור
חולים

הזאת קדושה למלינת עיכה: והגדתי לבני מצריים ויסודיים מגלה. וכן נאמר יאמר הלעזון הזה על גלוי המדרים אשר משפטם להכסות: את מקוה העדה, פתחן יערה. וכאשר מן הסדום הזה שם עֲרִיָּה על גלוי מערי הבצרת: עשרי לכם יוסצת ספיד עריס נוצות; ומשקל אחד כָּעַר: למען הגיע אל מעוניכם, ומשקל אחד כַּעַר והרחתי גויס מעדך; ועוד משקל אחד עֶרְוָה: ויכסו את ערות מצריים. וכן לרמות את ערות הארץ נאמר, לגלות הרחרים אשר דרכם להיות מכוסים.

והנה מלת ערם גם כוח משרש ערה נגזרה, ואין ענין הולאתם ממנו בלשונים, כי אם בלוי מה שאמור להכסות, גלוי המניח לידי בוסה. הידים והפנים לא יאמר עליהם ערומות, כי אין בגלויים בוסה; ואפשר יקרא ערום גם מלא שאוף לבוש, אפס כי מלין קדושים, ובשרו נראה כה וכה: כי תראה ערום וכסיתו. וכן יעשיהו הלך אמנות הלא ערום ויחף, ואם היה ענין ערום אלא היה עליו לבוש כלל, מה טעם לאוסיף ויחף? והנה מלות הלא מלין היתה: לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלך תחלוץ מעל רגלך; לא נאמר לו ופשטת השק, כי אם ופתחת, שיתירנו על אלא יהיה חגור ולקוק על בשרו כמשפט, ומתוך כך יהיה קלת מבשרו בגלה לרגעים, ולהיות הרגל הזה מניח לידי בוסה, הנה יקרא הולך ערום. וכן יוכתן לא תגרם ערום זה ערטילאי, כי אם פחית, ופירוש פחית באמרת קופרים פרק י"ד: פוחת כל שבעיו כלאין; וכן באמרת שבת דף קי"ל אמרו: כאשר הלך עבדי ישעיהו וגו' ערום ויחף. ואחרי הרחרים והאמת הלאה הלא נאין אם הרגל אשר ילעו אלם ואוזם כאשר נפקחו עיניהם: ילעו כי עירומים הם, ילעו כי הם מגולים במקומות הלאוים להכסות, ילעו היות בגלויים בוסה.

וכן גוי לא יוועל לנו אשר הולאתו ולא יתצלרו לנו קלת הכתובים אשר בא בהם הסד הזה, אם לא נלע גזרתו, אשר היא בָּיָא, כאשר דברתי לפניך בתברתי הקודמת.

וכן שם אשר לא יוועל עניכו על אמתו, זולת ילישת גזרתו. השרש הזה בגזר מן אֶל־סַף, כלומר על מפתן הבית, והנה אשר הולאת לשון אסיפה מיכנו על התאחדות הרבים הזה אל הלל זה, כי זה ענין שרש קבץ, לך יהיה הלשון הזה על הכנס הרבר או הרבים מעשות הרבים לרשות היחיד, כמו לא את הלפף המקנה, ויאסוף אותם אל משמר ויאספו את השלו, ואספתו אל תוך ביתך, או ממקום שאינכו משומר למקום משומר, כמו ואספת את תבואתם, אם את כל רבי היה יאסף להם

בכח, כי אין רצוי שיהיה בן המלך הזאת הוא היורש במקצ שבני ילחק. והכח עם בני עם ילחק אין עניני עניין חלוקה עמו, כי לא היתה שרה בורחת מזה שיחלוק ישמעאל עם ילחק, אך ילחק בן יהיה הוא יורש הכל במקום ילחק בכח; וכבר מלתו מלת עם בעניין הזה: ומה ילדק לנוים עם אל, הטעם לנגד האל, וכן הדוב דב עם ישראל, נגד ישראל, וכן וילחם עם ישראל; וכן מלת את הוא ירוד לת דינם מתך, כנגדך. ואולם הכוחל כוטל חלק עם אחדים, כמו והיה ביום הכחילו לת בניו לת אשר יהיה לו, הכחיל עליון בויס בספרידו בני אדם, וכם נחלה בנגד מן נחלקה, ועל כן פעמים רבות לבון חלק מחוזר ללבון נחלה, כמו על פי הגורל תחלק נחלתו, ובתוך אחים יחלוק נחלה, ומחל ה' לת יהודה חלקו, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ועם הזכירות הזאת אשר אמרתי שלחוי לנים חוקר לאחד בזרע המלוכה להזהר לבלתי יוליך אלה ממלה אשר אינכם קרובה אליה בעניין, עוד זכירות אחרת רצוי לו לכוסיף, והוא מין זכירות קצה מאד להזהר בו. כי אמנם כל אחד למלא לת ידו לדרוש ולתור אחר מוצא המלות ובזדקן זו מזו, אין רצוי לו ללכת אחרי עיניו. ולפעמים כפי מה שעיניו רואות, דימים אחלה ובזמן הזה, אך הוא נדיך לבוליך עצמו ממקומו ומזמנו, ולחשוב לת עצמו כאלו הוא בדורות הראשונים, בתחלת הבדרה, דימי התילך הלשון, וידאה הבדרים לא שעיניו כי אם שעיני הקדמונים, אשר לא מהבדותיהם מחבדותיכם, ולא דבריהם דבריכם. אים ממנו, אשר למד החכמות ממדבנת השלמות אשר הגיעו אליה בדוד הדורות, אם יתבונן בשמות אחלה אדום ותבלת, ידאה שעיניו ובלבו יחמין, כי הם הראשון בנגד משם אדמה, כי עין האחמות הוא הספל והעלטייל למעט מכל שבעה עיניים המתפרדים הכוכבי השור; וכן יחמר כי הם הבני בנגד מן תבלית, כי עין התכלת הוא האחזון והבגדה מכל שאר האחלות. ועם היות דבריו אלה אשר יחמר נכונים על דבר אמת בעצמו, הנה מהפעו אשר יפעוט בגזרת השמות אחלה הוא ובכל בחמת; כי אמנם הראשונים מיסדי השמות אחלה, רחוקים היו מאד מן הידיעות היקרות אחלה.

האמת על הדוב בדרך הפשט תמצא, ודעים מתקדים יתעו מבי דרך, כי יבוזו ויכלמו מן הקדמים הפשוטים, אשר לא תתגלה הנה חכמתם וחריפותם. מתי מספר המה החכמים, אשר תבינת האחת עזה גלגותם מכל אהבה, אשר יוזמו לפניה אהבת הכבוד, ולא יבחרו בזקן מפואר תחת אחת השמות. אחר מבלולי חכמי צרפת (Condillac) אומר בי אחת פשוטה אחד, ושונה פשיטותה הוא אשר ישימה בעלמת. וכן אחלה בחכמתו אומר: את פני מבין חכמה ושיבי בסיל בקלה אין.

ואליס דריסת שלומס בכל נקר; ועל הדרך הזה לעון שָׁחַר בנוד מן הפס שָׁחַר, ועניני כמו כן הנקוד בכל נקר, כעשם לנקוד על לעתותי יום עס. וכן ואומנו שחרו מוסר, בנקר בנקר ייסרנו. ואולם מלית בנקר בנקר בחמת נלעון הקדם בדרך הפעלה על כל התמלה והגילות והסבתה ודנד, גם אם לא יהיה זה בחמת בכל נקר, כמו ותוכחתי לנקדים, לנקדים לחמת כל דעתי תרן, ותפקדנו לנקדים, היס זרועם לנקדים, יעיר בנקר בנקר, בנקר בנקר מספטו יתן לאור, וכן בחמת דינו לנקר מספט. ומזה ומסכו לומר על כל הדיסס בהסבתה והגילות לעון נקוד ולעון שחור, כמו בנקדת רועם עדנו, ומשחרי ימלאוני; והפעל בנוד מן הפס, ולא הפס מן הפעל.

וכן לעון נחלה מינו בנוד לפי הדקדוק כי אם מפס נָחַל, ומס רחוק עכין הכן מעכין מינו מאד ילדו! הלא ימלא לחוק פיו הלים המדקדק אם כחמד תלינו כי לעון נחלה בנוד מפעם חלק; ויהי מה, אחרי דוד החפוש בעומק הוולת לעון נחלה ובספרם תאר בינו ובין לעון יוספ, הנה זאת בחמת דעתי כי **נחלה** מן **נחלקה** בנודה.

היורש נוטל את הכל. ומין הדבר מתחלק בינו ובין אחר: הן לי לא כתת זרע ובנה בן ביתי יורש אותי, ובשמילה גם את היורש ובנו את נחלתי תאר בפאלה. אפס כי לפעמים יהיה היורש מינהו אחר מיוחד, כי אם בלל וסוג מיוחד הכולל מנפיס הרבה, כמו כי יוסף לעשו כתתי את הר שעיר, ובכה אמת כי הר שעיר נחלק לאחזות רבות בין כל נאלפי עשו. אבל הר שעיר בכללו היה לעשו, ולא יחלקו זו אחר עמיס. וכן ויבשוה קלת וקפוד, מין העופות הלאה ייבשוה כלה, ואחר כן יחלקוה ביניהם, אך לא יהיה זה חלק לנני אדם בלל, כי כלה לקלת וקפוד תהיה: זה כה לעון יוסף. וכן ויבנה עלי יהודם ויאמר אם ויבשוה ונדע עמדיו יחלוה, הטעם, תאלה יוכשוה כלה בני ישראל יחדו כאלו היו לים אחד, ואחרי כן יחלוה ויחלקוה ביניהם. ועתה בזין דברי אדם אמנו כי לא יוכל בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, אבל הם למלאם עיניס אך דברי קנאה, וכדברי רמ"ע הלא היה ישמעאל עושה רעה אם אחיו הלחק כמאמר כל נער, ואדם קנאה זו בעבור שהיה בגול מאנה: חלילה לאחת מאדמס מעשות כאבר הזה! ואולם בחמת כי אדם בחכמתה כראותה את ישמעאל מלחק יקעה וכניחה זו (כי גם כמשלליו יוכר נער אם זך ואם יאר פעלו) כי הוא יהיה פרא אדם ידו בכל, לגזול ולחמוס ויך חזקה ובזרוע נטויה, והניחה כי אם יגדל בניה אחדהם גם את הכל יקח, ולא יניח דבר קטון ואבר גדול לינקח נפה; על כן אמרה לאבהם: גרש האמה הזאת ואת

ער כי גם הילדים הקטנים יזמרו מה מעלתם בתעלוליהם, וכן כל מזמר כתבר יתפוץ להשמיע טועם מיוחד גלי מיצעך בשפתיו סיר מיוחד, יזמר על הדוד בתות המע"ך; על כן קדוש הבדר כי הזמר הרלתון מבר תדו בכי מלם בימי קדם היה הֵילֵלָה הֵילֵלָה. והזמר הזה מה בתחוב סהיתה כוונת המזמר זו? מם סהיתה כוונתו לבבד בזמירו מלם בכבד, ולהגדיל מעלותיו בעיני העם, ומזה בגזר לשון תְּהִלָּה; ומם סהיה ללעג, ומזה לשון תְּהִלָּה; ומם סהיה סיר ידידות, לשמח מתן וכלה, כבבד הכתוב בספר היבר כי פוסביני לבן לתקו לכבי יעקב בליל חתונתו בתפיס ובמחולות, וילמדו במעבה הילולה הילולה, ומזה לשון ומחולותיו לא הֵלָלוּ; או סהיה לקיטה והספד, ומזה לשון יְלֵלָה; או סהיה ללא דבר, ומזה לשון הוֹלֵלוֹת. והבה הוֹלֵלוֹת בלמד תמיד בלשון רבים, כי כן טעמו בשמעת קול הילולה פעם לחר פעם ללא דבר; כי למבה בלמד הילולה פעם לחת לא יקרא לזאת מבוגע ומתבולל, כי הבוללות בהתמדת עבירת פעולות לבר לין להם שחר, וכל מלם מבוגע לרבעים, דק לא יתמיך בבבועו, לבל ולחרית פיו הולות דעם הוא בלשון יחיד, כי לין הכוונה זו על התכונה הקיימת בנפש, כי לם על דבור מיוחד שים זו מן הבבועו.

עוד דבר לחר יש לתי לעדוך לפני כל לים חכם לב, לבר ילמד לת ידו להתעסק בחקירת בזרת המלות. בלוי וידוע בבמה ובמה מקלקלות, בעזרו לחני המפרשים בפירוש המלות החמורות לבר בכתבי הקדש, מידיעת בבר לבוגות הקדושות ללשון הקדש, כלשון ערמית ולשון עדנית. והבה בן גם בבזרת המלות פעמים רבות תסייעם לנו הלבוגות החלה לעזר ולבוגיל; ולא לבד לשון ערמית וערבית, כי גם לשון חכשיטו בעלי המבחם תעמוד לנו לפעמים להוציא בספרות לאורם; כי למבה לין ספק כי מלות רבות ממלות לשון הקדש בשלרו לרבותינו בעל פה, גם כי לא ינה זכלם בספרי הקדש. לשון חלל מיבו ממלח בתקד בעניו חלול וכבוד, ולף גם זאת חלה ממלות לשון הקדש היא בלא ספק, לחרי בבר מלחו בתקדם בם חלילו וגם חֲלוֹן וגם מָחֳלָה (ובמחלות עפר), ומי לים לבד יאמר בתין שלשת השמות הללה בבזדים מלשון חָלָל שלשון חכמים? על כן חמרתי למעלה כי מן חָלַל זה בבזד לשון חֲלָלָה ולשון חֲלַל־חֶרֶב וכל לשונות חָלוּל, ובזדתי לשונות הבמלאות בכתוב ממלה בבר מיבה כי בם לשון חכמים, כי הגלים לדבר כי דק מפי לשונותיהם בלה בפיהם.

הים האדץ , אבל הוא נגיל שכל זך ותבונה יסדה , ימלא החכמה את פניו , קדושה עליו תאיר , כי כן מהלכו בדרך היסדים , והקו היסד הוא הקדר מכל הקויס ; לגל שכסיל , אבל רוח בינתו הולך שקלקלות , יסיס עיניו בקלה האדץ , יחסוך החכמה רחוקה ממנו תאיר , כאלו בשמים היא או מעבר ליס היא , והוא מבקש אותה בלבב לינה אבל ואהבת ידבה לדרוך אחריה , בן יוסיף להתדחק ממנה , כי הנה נכח פניו היא , והוא לא ידאנה . והנה היא אבל אבר כזה תועבה הוא , אבל שלמה קורא לו כסיל , לא שכל ולא לויל , כי דק מבחוה ובחון שם עיניו בקלה האדץ , כי יבוא שם יאמר דבר אבר לא יהיה אלא בלועות ובפלאות , ויחפיד שם שומעי לבריו בקטון כבדול יבינוה .

הלא יבי עיניו היא אבר כזה , מהוליא לשון **חָלוֹל** וחוֹלין אלשון **חללה** זונה , ולהוליא אחר בן **וְחָלָלָה** מן **חָלַל** שעיניו פתח פתיה , ולפרש חללה שערה שאבדה אחוליה , אלי אתהיה מופקרת לכל רוצה כי בחלול הראשון אבר יבעו אבי אבר הוא לגזר הבאוליה , ובגזל כן קדלו כל חלול אלשון אבר הוא בגזר אלשון אחר בחוזה פתיחה . וכבר היה בין חכמי הדור מי שהוליא לשון **חָלוֹל** מן חלל חרב , ואמר כי הפגר המת כבר נתחלל וירד ממעלתו ; ואיה אתך קדוש הראשון ויכון יותר , להוליא חלל חרב גם הוא מן חלל , לחרי אבר נאמת לא יקרא חלל האיש המת בחליו , כי אם מי שנשחה חלל בקרב גופו בחרב חרב והרג ! אפס כי מחשבותי אלה אבר אבי אומר פשוטות הן יותר מדאי , ואין ראוי לאיש חכם להשענות על שפתיו ; על כן ישגוב אותן , ויניחן לאיש תם שוהב התמת .

וכן הנה מצאנו שרש הלל בחדשה ענינים מתחלפים , שענין שבח כמו הללוהו כל האומים , ושענין כשוחין כמו ושבחוהו לא הללו , ושענין התגעשות כמו הוללות וסכלות ושענין לשון כמו מהוללי בי כשבעו , וכן שרש אחר הקרוב לזה ומהללכיו יסיס תסלה , ושרש אחר הקרוב לאלה ושניהו זעקה וקיכה , והוא שרש ילל : והנה גם ראוי לשאול שמה זה ישתתפו כל הענינים השונים האלה , אבר הונח להורות עליהם שרש אחר או שכל שרשים מתאמים מאד ? והנה גם יעלתי כי יאחזו נעזידים שהמה על הדבר אבר אבי גם לומר שחזות השאלה הזאת , ואולם מאבר חפלתי לפתוח פתח לאחים אחרי , וירחו ולא יבושו מהוליא לשון מעדותי האמת , אפתח אפתי ואשנה , יקוה כי לות הלמ"ד היא כוחה לומר שם יותר מאשר אותיות

והנה נעניין המסית לא הזכירה התורה עדים ובאר טעון על זה מכש
מחך נרפתי. ואם כן הדי כל מי שיש לו שוחט יפח לצית דין
וילמד פלוני הסית לותי, ויספיק זה לביסקלוטו. ואולם דבותיכו אמרו
כי גם המסית טעון עדים אלא שאיכם נדיכים להתרות בו ודי שישמעו
הנדיו בסתר: ואלת מכין לכם? אבל מפני שאין עניו אלא עד אק מזהיר
ומתרה, והוציל ולא הוזהרו עדים במסית, הביאו בחבמתם שאיכו טעון
התראה, אך בחבמתם הביאו גם כן כי אלו שני עדים אי אפשר להמית
אדם, כי בבר כתוב לא יקום עד אחד באיש, על כן אמרו שהוא טעון
עדים אבל אינו טעון התראה: והבא הנדי התורה והנדי החבמים,
שדיכים וקיימים.

והנה לגון העיר הבראה בבתובים שהזכרתי, נקבל תמיך עם לות
בי"ת; דק בעניו הגות מלתוטו ניחם שפעל: ויעידוטו לא
ויעידו בו. ודע כי גם זה הכוטה על ההתראה, אלא שיש חלוק בין
מיעך אחדו למעיך אחדו: המעיך אחדו מתרה בו קודם מעשה, והמעיך
אחדו מתרה בו לאחר מעשה, לבוליעו אחוא אמה שעשה: ויעידוטו
לאחר בדבת אלהים ומלך, הטעם שיאמרו לו: דע כי בדבר זה אבד
אתה בעבת מקבל אלהים ומלך; והבא זו התראה שלאחר מעשה. ואם
היתה בוטת חיזבל: מעידין אתו בבות שבבר בבר אלהים ומלך, לא עתה,
כי אם לשעבר: הבא אם לורך לקולא לום ולהוציא את הגות בדאש העם?
יבאו שני התלמידים בני בליעל לצית דין ויעידו ויוליאוהו ויסקלוהו. אבל אתמת
העניו כי לא בעדות אקר סוקל הגות, אך בעדות אחת או קרוב אל אחת;
ואתכם היו העדים בני בליעל והגות בדיק ובקי, כי אחלך אבר קבל (כלומר
שאבד בבוטו) התאבר לעגות הדע ולא היה עושה מעשה עמך, והאלהים
אבר קבל היו אלילים אלמים שהיה אחוא עובד. והבא היתה בוטת חיזבל
לתפוש את הבדיק בדבריו והתחבמה לעוות לזקני העיר חיקהו לום, כלומר
יום תבוטה, ויוציאו את הגות בדאש העם, כדי שיהיה לאש המבדיים,
ויפתח פיו בתוכחות מוסר, אולי יעיר הבדים בלבי אחוא ואלהיו, וכן
היה. ואולם העדים אמרו לבבה העם דרך הגות, כלומר, בלא שהעתם
בלבם בחזיבם איך דרך הגות אלהים ומלך, ולא עבו בבאר בותה חיזבל,
לומר לבבה הגות עלמו בדבה; כי לא דבו לתת לו פתחון פה לבבר עוד
בדבריו, בן יספר בגד העם אליו. ועדיו התראה היא זו ולא עלות ממש,
כי בחזקי בל העם דבר הגות את הנדיו, ומה לורך לעדים?

והנה לגון העיד בבל הבתובים שהזכרתי אינו אלא יולא לבבי, אך
בחקיות שני מספר מלתוטו יולא לבלבי, במו שאעיד לי עדים

וכן סדם חדר מני מפרם עניכו מעכין סדם הדר פלוחים כלפד כתבתי
פלין כלחגרתי הסליסית.

וכן לשון **תַּנּוֹת** ולשון **תַּנִּין** ממלת **תָּנָן** לפד בלשון
פרסית עניכם עכן, וכקלפו כן בחיות כגדולות זוחלות העפר,
סמעלות עכן הסמיכם כהליכתן, גם מקומות המדבר שהרוח מעלה עפה
העפר כעכן הכעכן וקובל הסיירות. ומזה גם כן בלשון פרסית **אַתּוֹן**,
ולחר כן מן **אַתּוֹן נוֹרָא** כגזר בלשון הקדש **תַּנּוּר**.

וכן סדם רבץ כגזר מן כפרסי רבע, כי תרגום רבץ רבע, וכמלת גם
כתבתי הקדם לדעתי שהוא; ולשון רבע כגזר משם המספר ארבעה,
כי כן הדמיים בשמות היה על פרבע רגליהם.

וכן לשון העיר כגזר מלשון פרסית, שהר שהר כלשון פרסית בעניכ
זכירה, ושפפר **נרית** חלפה מתורגם פרסית מלחתי שפלין לכתון,
ושעמו שוכרים שתם, וכן בכל המקרא אין לשון עדות אלא שתלפה והזכרה
כמו הער העיך גנו הלים, כי שתם העדות גנו, וזולתם רגיש; וכן הן
על לשומים נתתיו מזכיר ומתנה לבלתי עשות דבר מיוחד, והוא קרוב
בעניכ לנביך ומלוה וכן על הגל הזה ועלה המלבה לא יתכן לפרש שותם
מעניכ עדות לפני בית דין, כי העדות בנית דין תהיה לאחר מעשה
וכאן העדות קודמת למעשה, כאמרו שם שכי לא תעשוד וגו', מלבד מי
העדות תהיה תמיד לפני שחריש זולת החוטא עלמו, וכאן לא תהיה רק
לפני העובד עלמו, והבה על כרחך אין הכוונה אלא שהם יזכירוהו בדיבוריו,
כי כאשר נלאה שותם מזכור הבדית אשר נדרתו כאשר העמדנו שותם,
והנה זה כאלו הגל והמלבה בפיהם יזכירוהו ויזכידוהו אלא בעבור שותם
שים לבעת אחיו, כי שתם המסכיר בדית דין שוכה יקרא ולא מעיד,
ושין עניכ לשון העיך אלא הזכרה והזהרה; וכן המלות נקראו **עֵדוּת**
להיותן הזהרות והתראות ולא ילדק השם הזה אלא על מלות לא תעשה.
והבה בשידת האזינו כאמרו שתי הלשונות: ועכשיו הבידה הזאת לפניו
לעד; והטעם, כי אחר שבחעת היה תסכיר בנו לאמר לדיק הוא ה' כי
פיו מדיתי, וגם קודם שבחעת כאר העיקם בנו לאמר לא שחטו בן
תעבור. והבה בעדות לפני בית דין כאמרו גם כן שני הלשונות: לא תענה
בדעך עד שקר, כי יקום עד חמס בחים לעבות בו שרה; מכאן להתראה
מן שתורה כי המחוסר התראה עונש יקרא ולא עד, ולא יקרא עד אלא
שם כן בעיך כלומר שהחרה, אף על פי שבהתראה יכלול שם עד גם
ההתראה גם הבאה בבית דין יחדו, כי על הרוב שני הדברים הולכים
כחדים; ומכל מקום אין עדות אלא התראה.

והנה

שהיה נכוי למיתה, לא תצא בשום מקום לחל מלת וימת, ומלית וימת אל עמיו בשם פעמים רצות לחדי לחמרו וינוע וימת; וק פעמים שלא יזכיר לפניה מיתה, כי הדבר מובן מאליו. וך לסיפה ולחדים מיתה לא מלאנו בשום מקום, זולתי ולהרן יאסף ותמת שם, לצד לחנס לזכנו מן הענין הזה, כי לא לחמר אל עמיו, כמו שלמור בכל שאר המקומות; וק נעשה יאסף, שיכנס למקום לצד לא יצא ממנו עוד, והוא הר ההר.

והנה נעשה מליצת האסף אל עמיו, כי כל אדם הולך בשותו למקום חבדת מדשהו לצד לנס כלבו, השוב עם השוביס, וכן להפך. ומה שלא מלאנו במליצה הזאת אצל הרשעים, לא על פי שגם הם הולכים אצל חבריהם, לנעשה גדול הוא. הרשעים מרובים מן השוביס, לפיכך הלים הלדיק, שעורו בארץ הלזו, תילכו בחבדת הלומים לו, כי מפוזרים הם לחר בעיר ושניס במשפחה; ושכה וק בשותו יזכה לשכון אצל ידידיו: לא כן הרשעים, כי הרבה יותר מדי ים להם חבדים ושותפים בעולם הזה; על כן בשותם יאמר עליהם לא שאספו אל עמיהם, אצל שכוונתו מקבץ עמם, כי יעזבו כל חבריהם לצד דבר למעלה, ומי יודע אם גם בעולם הבא לא יענבו לשבת בשלים בידידיהם?

ועתה אצא אל הבאלה לצד לא סדו הרשעים והלחרונים מלשחול אותה, הלא היא: מה נעשה לא גלתה התורה בשחול את שכר העולם הבא? ואולם היתר הספק הזה תילכו ממה שיקשה, לפי מה שאומר. הלא ידעת ידידי, כי הבאלות הכפש לחדי מות הלדק, היה דבר מפורסם אצל אלל אל כל העמים אצל סביבות ישראל, ובפרט אצל המלדים אצל נולדו ישראל ביניהם; וזה דבר מבואר בכל הספרים הקדמונים, ואם לא היה הדבר כן, אין לפרוש היו זוכים לחדי מותם שלמי חוב ולורמי מתים? והנה התורה הקדושה הרחיקה אלל את המעשים הללה, וקראה אותם תועבת ה'; לפיכך היה מחכמת תורתנו לבלתי זלל את שכר העולם הבא, ולבלתי דבר כלל בענין הבאלות הכפש, לבלתי תת פתחון פה לבני ישראל (אצל כבר יותר מדי היו מאמינים בשותות וביקשונים) לומר: למה לא נלדום אל המתים, לחדי היותם בחמת חיים וקיימים, ובניהם מזיו הבניהם? הלא תדלה, כי בכל המקרא אין דבר שיצא לחומת הבאלות הכפש בשלול, בענין בעלת אוב שלצד העלתה את שמואל; והנך רואה, כי אם היה משה רצ לבאל הבאלות הכפש ליסראל, לא היה לו מופת להביא גדול מענין האוב, או שיקיש לעיניהם את המת וילבר עמהם פנים בפנים, ואתה רואה גם כן שאם היה עושה כן כמה היתה מתגברת האמונה בדורות המתים, והתדוקה לבדום אותם. ומאל אחר יש לך להבין גם כן, שאם לא היה הבאלות הכפש דבר חמת לא היה הבניא מאיר מלהלחם

כאמרים, והטעם, תעמיד לי עדים שיעידו בעדי; וכן ותעידם בם את השמים ואת הארץ, תעמידם לעדים בנגדם, אחר יתנו בם קולם מעשה, ויעמו בפניהם לאחר מעשה, ונם כי אין לומר ואין לדרים בפי השמים והארץ, הכוונה שיעמדו לפניך בדית, כטעם על הגל הזה ועל המצבה, כי נכל עת אחר מאחרו רואים השמים והארץ, נזכור המזיקו השמים ותשמע הארץ. ואתה ירידי תשקול דברי במאזני צדק, ושלומך ירבה.

❖❖❖

פרעה ושמו, כלומר, לפי שת הכל ילכדו תחת יד פרעה, כי גם יניחו לכל הערים, ושמלוהו לנוסך בני העיר. ויוצן גם כן מפני מה כתוב ויקצלו את כל לכל, וילכדו כד, וכן ויקנץ את כל לכל, וילכוד יוסף כד; הזכיר הכתוב לכל לשון הקיצון, והכד לשון הכיוון; וזה טעמו. לפי יוסף בחכמתו, שהין דאוי לו למלך תוכרותיו לשר העיר שלוכם, לנוסך כל הסלוות, ולדגים פתוחים, הממלאים מקום מדוקה, ולשר מחיבם קל; ולא יתכן שיעמדו בני עיר המלוכם לפופים, להכיח מקום לשלף תוכרות של לסוקים וגלוגלות: על כן לפי לשד שחסרו דק כד (שהוא דגן נקי מן התבן), לשר הוא עקר מזון הלחם, והוא זן הדבה ומקומו מוטב, לשרך לשר מיני מלכל. לשל ביתר הערים, שלא היה לו לשמור שתוכן דק לנוסך בני העיר, הניח את כל הלכל, כלומר, כל לשד לשר ילכל, כד ולחם ומזון, וכל מיני זרעונים, ולפילו גלוגלות ולסוקים, כדברי לשנו בחיי: לפיכך כתוב ויקנץ את כל לכל, וילכוד יוסף כד. ומכה כל תבה ותבה שבחוצים הללו מלוייקת בלסלוס, וכל מעשי יוסף בחכמה בתבונה ובדעת. **והואיל** ובפל סרזוד על חכמת יוסף, לשרתי לשרבה לפניך ידידי את לשר לחבוד על תורות דבריו לשר דבר למלך מלרים, להוציע ולהורדע שהין לחסוך לשתו בגחום, כשלו היה הין היועלים לפי דרכם, וכשלו ככבם שמחילם שהיה שלו, לשעת יתבוהו משיח למלך: והוא לא כן יהשב ולבבו לא כן יחשוב, כי לת המושל עליו לעשות עשה, ולא עלתה דעתו על דבר לחר.

הלא ידעת ידידי כי מלכי הגויים הקדמונים, לשר לא מעונינים ולא קוסמים יהשער, סבורים היו כי כל לשר יקרה לליהם יהיה סימן לשר יקרה לכל המלכות, ובדום לפבה היו מחזיקים כי לשר המלכים עושה ימות תותו לליהם בסימנים, בחזורעות לשר יולדו לבם, וגם בחלומות הלילה: לפיכך היו מפרכסים לת החלומים והחפים, המתפחדים להגיד לבם מה נלמד בסימנים בבם.

ובבן יוצן מה שלמר יוסף לפרעה: הלא ידעתם כי נחש יבחש לים לשר המלכות, כלומר, לים כמוני שהוא מבה למלך הוא סימן לכל המלכות, ומלשר יחוכם לו לדיך הוא לנחש, שמא לבם הקדום בדוך הוא להודיעו בדמז לת לשר יקרה לעמו: ולפיכך היה לבם להמנע מלבוא בגיעי לשר מבתם בו, כי עלבך שון הגבגה, עוך עכבתם חותי וחת כל מלרים. וכן היה לשר של ביתו למר לבם: הלא זה לשר יבתם לדוני בו והוא בחש יבחש בו הדעותם לשר עשיתם, כלומר, לא יחוש לדבי על מחיר הגניבה, כי במה בחש הוא, דק בחש יבחש בו, כי הוא לשר הוא חותם בו, ויחסוך מבדתו לסימן דע; על כן הדעותם לשר עשיתם, חוסף על שון הגבגה, שהין לדיך לומר שהוא מעשה דע.

מלהלחם את כל תוקף נגד המחנה, אשר תועצות גדולות בעצות עליה: ומשם לא נלחם בשום מקום נגד מחנת המלוות הכפף, אם כן למחנה כוונה היה; אף על פי שהתועצות במשכות ביניהן מן המחנה הזאת לא הניחו לו לגדר גם בציור.

ודע כי שרש אסף יצא גם כן לפעמים להורות על סור דבר מן המקום אשר היה שם, כלי השקפה כלל להיכן ילך אחר כן; כמו אסף אלהים את חרפתי, ואסף שמחה וגיל, וכן ואכזבי חסר כאספים צחין מצין כי מפני הרעש נאסף הצדיק, אין כוונה כאן אל עמיתם, אל עמיו, כי אין הכוונה במקום הזה להשקיף אל המקום המאוכלס אשר הלכו להתענג שם, רק להתאוכן על שאנדו מתוכינו בהעלימו. וגם הלשון הזה אינו זז מגזרת אל־סוף, כי הסולך לגיתו הוא סר ממקומו ומתעדך מחבירו.

ואמנם תרגום שרש אסף בלשון מיעלקית הוא (ritirare) ובנפעל (ritirarsi).

שרש קבין נאמר על התחברות דברים, בצחינת סיומת זה אצל זה; וזו גם כן הוראת שרש צבר, אלא שהדברים הצבורים קרובים זה לזה יותר מן הקבוצים; כמו וילבדו לותם חמורים חמרים.

ועתה הנה יודע מה שכתוב ויקנון את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה וילבור יוסף בר נחול היס הרבה מאד. תחלה קבץ יוסף את כל לוכל שדה כל עיר ועיר, ונתן לותו בתוך העיר אשר לוקח מסביבותיה; וזה לעורך כי לותה העיר: ואחרי כן לקח מכל עיר ועיר את היותר מצורך כי העיר, וילבור לותו בתוכה. לעורך הכתוב כי אלעות אחדות; כי המצרים לא היו נאים אל יוסף, כי בעריהם הופקדו פקידים, למכור להם האוכל אשר נשמר שם לצרכם (ועל כן אמר פרעה למצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, ולא אמר להם ואוף יתן לכם שבר, כי הוא לא נתן להם, רק הוא להפתח כל האוצרות אשר בעריהם, ולמכור להם; וזה טעם ויפתח יוסף את כל אשר בהם, כלומר כל האוצרות אשר ביניהם ובעריהם), ואשר בעיניו, בגון הכנעניס ובני יעקב, שלו אל יוסף עיר המלוכה, לשבור בר אשר בשדי העיר, לעורך בני הכפר. ועל כן כתוב וילבור יוסף בר, וכתוב ויקנון את כל אכל, ולא ויקנון יוסף; כי הקינון היה בכל עיר ועיר, והביאוני לא היה אלא אל יוסף בעיר הממלכה. והנה יודע גם כן מה שכתוב ויקבצו את כל אכל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר אשר הם שברים שוברים: תחלה יקבצו אכל המלה וילבדו בר תחת יד פרעה אכל בעריס ושמרו: ואמר תאחר: כל מה שיקבצו אכל עיר ועיר ילבדו אחר כן תחת יד פרעה בעירו; ואמר תאחר: כל מה

גדול מתוך הלומותי, אם כן הוא לבדו רוח חלסים הוא, ואם כן היכן נמצא
לנו חיים כמהו? ואתה הואמ, שאם יוסף, שבדרו אל פרעה, ככתוב
שאינה שלו, אין לא היה פרעה משתקו בגזירה? ואין היה משמחו,
שלמלא שלא אמר לו דק מה שהיה לנוגו שיאמר לו?

גם שרש אסף, וגם שרש קבץ, יצאו גם שניהן הקל וגם שניהן הדגוש,
ויש חילוק בין שניהן לשניהן. פעולת המאסף נעשית יותר בכח, יותר
בעוזה, ויותר בשכנה מפעולת המוסיף: ולא יאמר שני ככך תירוגך לאשר
יגעת בו כי מאספיו יאכלוהו, ואין חיים מאסף לותי הניחה כי עמל
ויגיע ושכנה דבה היה שבר, לשמור לותו מדשעת שני העיר; וכן מאסף
לכל המחנות, הוא הצבא החאחרון, השומר את המחללים האחרונים ממי
שיצא מאחוריהם (retroguardia) ומן הענין הזה, שלא שכוח דרך משל,
הוא מה שכתוב כי לא תאחזון תצאו ומנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם
ה' ומאספכם אלהי ישראל, הוא יאמר לתכם מפניו ומאחור.

הקובץ מפעל שיקבון לשעה קלה, ומהקבץ מתבונן שיאחרו הדגדים
מחוברים זמן מרובה, וגם על עולם; מקבץ נדחי ישראל.

שרש קוה בגזר מן קו, ויאמר על המים, יען ונישען בפעל יתוספו
על המים מים לחדיש יתחברו שם, ולא נודע כי שלו של קדשם,
וע"כ יתפשטו שקו ישר; מה שאין כן שאר גופות הנלחי נבדיש, שאר
שגוף עליהם גופות לחדיש, אלא נפלים מאלה, ולא יתחברו זה זה,
על כן יהיו לגל, ודמות פניהם נלחי ישראל; על כן לא יפול שהם לשון
מקוה, שאר לא מאלמוהו רק במים, חון מפעם לחת שנאמר על נחי אלהם,
וגם הוא לא נלא טעם נכון. כתוב ונקוו אליו כל הגויש לשם ה' לירושלים
ולא יאמר עוד לחדי שרירות לבם הרע; ככתב כאן לשון מקוה, להורות
שיתחברו כל הגויש אלה באלה אל לחד, ויהיש לבב אלה נכון עם אל,
ונדאים כעם לחד ושבר לחד, כמים הללו לחד יקוו ויהיו לאחדים, כאמור
בסוף הכתוב ולא יאמרו עוד לחדי שרירות לבם הרע.

והנה מן השרש הזה שרש קוה הנגזר מן קו, נגזר לחד בן בלשון רומי
אלא (aequus) שעניינה ישר, וגם אלא (aqua) שעניינה
מים; ומשתי האלות האלה נגזרו לחד בן אלות לחדות רבות אחר,
(aequitas, iniquitas, aequor, aequilibrium, aequinoctium, aequalis, inaequalis; aquagium, aquarius)
ובאלה רבות, כלן מהשרש לחד יצאו.

ועתה חיש לפניך הבלבלת שרבעת השמות זונה. נאפת. מנאפת.
קדשה.

הזנות והניאוף מעשה לחד הוא, אלא שהוא בקלא זמות שנאיצת הזלזול
בכבוד

מעתה, הנה פרעה מלך מצרים חלם חלום זה מלך, ושוב נכפל עניינו בשני חלומות דומים זה לזה, ושוב נחלקה סדרת הדבר ביוסף שנולד בו, כי כתיב ויהי מקץ שנתים ימים, ונחלקה כי שתי שנים הללו הן מיום המשתה, יום שסדיב שר המשקים על כנו ואת שר האופים תלה, והוא יום הולדת את פרעה (והוא שמשר שר המשקים את חעתי לכי מזכיר היום, כלומר, היום לכי מזכיר לפניך מה שחטאתי כיום הזה זה שלש שנים (כי היו ימים במשמר), שאם לא כן תצת היום מיותרת): והנה כל זה מוסף על לחמות מלכי קדם בחלומות ובחלומות, כלומר, הניח את פרעה להלחין לחומם שלמה כי שני חלומותיו דומים לחדוש גדול, עתיד להתחדש בארץ מצרים, שבר יועיל לדעת לותו טרם בואו. על כן כפעמים רבות, שמא דעת גדולה עתידה לבוא על בני עמו, והוא לא יוכל להשמר ממנה, שם לא ידע פתרון חלומו. על כן שלח וקרא את כל חרטומי מצרים ואת כל חכמיה, ויספר פרעה להם את חלומו (כולל לומר ויספר פרעה, כלומר, למלך הגדול, פרעה מלך מצרים, ספר להם חלום שבר לשם הוא בעצמו, ואם כן (לפי מחשבתם) לא ימלט מהיות כדמיו בו דבר גדול); והנה כל החכמים הסם אין פותר החלומות הסם לפרעה, כלומר, לא יכלו לפתור אותם לפרעה דוקא, להכאתו ולהכאת עמו, כי זה הוא המבוקש מהם, שיגיעו מתוך חלומותיו דבר העתיד לבא על כל העם, ושבר יועיל למצרים אם יקשיבו טרם בואו.

לפיכך לא היה יוסף עושה את המעשה עליו אם לא היה לומד לפרעה רק פתרון החלום; שבר היה חייב להודיעו מה התועלת שבר תוכל להמשך מליו מתוך ידיעת הדברים שבר דמיון להם חלומותיו: על כן הולרך להשיגו עצה הוגנת לו ולהלוותו איך יוכל להמלט מן הרעב העתיד לבא עליו, כי זאת לבדה היא התועלת שבר תוכל להמשך מחלומותיו: על כן לומר לו ועתה ירא פרעה וכו' ולא כתכוון כלל ועיקר שיהיה הוא עצמו האיש הנבחר לכך, רק לתועלת פרעה ועמו כתכוון.

ולפיכך תולה כי בשבע שני הרעב לומר לו יהיו שבע שני רעב, ובשבע שני השבע לא לומר אלא שבע שנים, כי הרעב הוא העקר לא השבע, כי מה תועלת למלך שידע כי עתיד שבע גדול לבוא בארצו? ידע ונחלהו; אך העקר הוא שידע לשמור מהרו אלא תשם שרעב; על כן הולרך יוסף לעזן לותו עצה, גם כי לא ליועץ למלך כתכוונו.

ובשכוע פרעה את דברי יוסף, שבר על פיהם לא לחכם חלם חלומותיו שבל דבר גדול כדמיו לו בחלם, מיד המליץ לפרעה, ואמר המלך כזה איש אשר רוח אלהים הזה, כלומר, חלומותיו של מלך אין ספק שידמיו לדבר גדול, והנה האיש הזה לבדו הוא אשר עלה בידו ללמוד דבר

חללה כגד התנאי שניכם נאגדת הקומת, דק זאת מוסיף לך עתה, כי אין דעתי בפירוש למלה הזאת לסתור חלילה דברי רבותינו ז"ל, אבל פירשו חללה שהולדה מן הפסולים לכהונה, את אלמנה מכהן גדול או את גרושה וחלוצה מכהן הדיוט; כי אלמנה אין ספק אצלי כי הכתוב המלה חללות הן מדין תורה, אולי שבפירוש אלמנה תורה ולא יחלל זרעו בעמיו, הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו פיטנה חלל מדין קדושת כהונה, וכל זה אין לי בו פקפוק; אפס כי לגבי חללה נעלם ולמסוכם גם קודם מתן תורה לא הוכח לפי דעתי על הכולדת מן האלמנה ומן הגרושה, אבל לא שבה חללה רק אחר מתן תורה, על כן אמרתי שעקר טכחת הכתב הזה בתחלה היה על כעדה שהבאה בתוליה, וקרוב לזה כתב גם בן הרלב"ע וזה לשונו: חללה, שניהם מפורסמת כזונה; וקבלי רבותינו ז"ל על מקומם יצאו בשלום, ואתם ידידי שלום.

חמש הבדלות

אוה. חמר. חפץ. רצה. אבה

אָוָה. הִתְאַוָּה

אַוָּה. תַּאֲוָה

לא אבה. מאן
קלל ארר

דברתי אליך ידיד נפשי באגדת המלות על שרש שוק ועל לשון תשוקה, והכתי אתי היום להשלים הדבור, ולעלות לפיך הבדלת חמשת הפעלים הנדמים: אוה, חמר, חפץ, רצה, אבה.

שרש אוה ימצא על המבקש ושיג לו דבר שהוא טוב בעיניו, והוא חוזר לחבירו ומשתדל שיגיע לידו; בין שהדבר שהוא הוא עתה דיך לאחר, בין שאינו עתה דיך לאחר, ומכל מקום אינו עתה דיך המתאוה לו; וכל זה ידוע. אבל בשני בניניו מלינו הפעל הזה בנפש: פיעל והתפעל, מתוה ומתתוה: והכה זה החילוק בניניפש. המתוה מעלמו תבע אליו

בכנוי סלה, ויקבל נחוץ בנחיית הלוחן בתחנת הבעל: הזוכה תפר ילחם ותחלל בכנוי לחיים, גם כי לפעמי מתהיה בעולה; והמוחפת בוגדת בחיים, ובכך לפעמי חיהים לחיים בחיים. הלא תראה: הכזוכה יעשה את לחותנו, זמתה תמר כלתך, ונת חים כהן כי תחל לזנות את לחיים היא מחללת; כל הלה זלוזל בכנוי המשפחה: וכן ביזדלל לחיהים שנשמים מלאנו לנוון זנות ולא כחוץ: כי זנית מעל אלהיך, ודיוס כן. והכחוץ יאמר תמיך כלפי הבעל: הלשם המנאפת תחת לישם תקח את זרים, לא לפקוד על בנותיכם כי תזניהן ועל כלותיכם כי תנאפנה, ואיש לשר יכלף את לשת איש לשר יכלף את לשת רעהו (ועשם הכפל, לפילו הוא רעהו ולחברו והוא חבן בנך, והתועבה הזאת יקועב); וכן לחונת רע ומנאפת, וכלן אתה מוצא ענותנותו של הקדוש ברוך הוא, שעשה עלמו כלחונה את ישראל, ולא כאחיהם, כאלו לא ישראל מכס ילחה, אלא לאבא, ולפיכך כשגיל אותם של המנאפת ולא של הזונה. וכן מה שכתוב לשתך בעיר מזנה, ולא כאמר תכלף, הטעם כי עקר הקללה הוא בשניות החרפה שתשיבנו מזה, כמו שאמר בעיר, כלומר שיהיה הכבד מפורסם מאד, והוא היה כהן, והיה לו זה בנאי גדול, ונער קשה מלער בגידת לשתו. ודע כי יוכחן בן עוזיאל, כדי לכבד בלעזן נקיה, תרגם כל זונה פוכקית, והיה טעמו כי לוד הפוכקיות זונות, גם כי לא לוד הזונות פוכקיות. הלא תראה וילך שמשון עזתה וילא שם לשה זונה, תרגם יוכחן ותזל תמן לתתה פוכקיתא; והוא בן לשה זונה, והוא גר לתתה פוכקיתא; לז תבאנה שתים כשים זונות אל המלך, בכן לתאה תרתי כשין פוכקן: ולי לפעמי לומר שהיו כל אלה פוכקיות ממש ולא זונות אלא שהאדמי קורא לזונה פוכקית, להיות לוד הפוכקיות זונות, כמעשה רבי יהושע בן פרחיה, כי לא היה דוחה אחד מתלמידיו בשתי ידיס על שאמר לו רבי עיניך עלועות, אלמלא שהיתה זונה לו מצודה לכך. לכן אל תחשוב שהיתה רחב הזונה מוכרת מיני מזונות, מפני שתרגם יוכחן פוכקיתא; אבל לקרו לרבדי רבותינו, כי זונה ממש היתה.

והנה מעשה נאף מלאנו נאפת, ומלאנו גם כן מנאפת; וזה הפילוק שביניהן. גם לשה אשר לא חטאה רק פעם אחת תקרא מנאפת (מות יומת הנואף והמנאפת), ולא תקרא מנאפת רק הרגילה בכך (הלשה המנאפת תחת לישה תקח את זרים).

הקדשה היא המופקדת לכל עובר לתנורת כסף, והיא לא יפקנו בו; המנקבות למלא דוש תזוקתן בלבד, והיא לא יפקנו בו; ולפיכך כתוב כי בעד לשה זונה עד ככר לחם, כי לשה לא ימלא חן בעיניה לריך שיבזבז יותר מחומש, למטוך לויותו בחכה.

וגזלו, ותחמדם ותקחם, והכה תלגוש של חמדה תיכון כלל (desiderium) ללא (invidia), והיא מה שאנו קוראים בשעות קנאה. והנה תבין וילך בלא חמדה, שאין עניינו בלא תאוה, אלא כי עם היותו מלך, אבל מקום לא היה לפס שיתאוה להיות כאותו; וכן ולמי כל חמדת יזדמן שלא לך ולכל בית מגיך, כל הקדיש הנחמדים אצר ליזדמן, הלא לך פס ומה תאוה להתאוות? וכל לצון נחמד ומחמד, עניינו שמי שאין לו אותו דבר יחמדנו: כל עץ נחמד למראה, כל עץ שמי שרואהו יתאוה שיהיה שלו. (invidiabilis) והנה כתוב ותלא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל: ולמה אלא לעיניים שאר תאוה ואלא להשכיל נחמד? והשעם פשוט לפי מה שאמרנו. כי הנה אפני מה נאסר עץ הדעת? לא אפני שהוא טוב למאכל, ולא אפני שהוא תאוה לעיניים, אלא בשביל היותו עץ הדעת טוב ורע; ולא היה מוקלה אשה אלא אפני שהוא טוב להשכיל, לא לאיותו טוב ויפה. לפיכך, כשבא הכתוב להזכיר שהיה העץ הזה יפה למראה עיניים, שאר וכי תאוה הוא, לצון הכופל גם זאת כאלו שאיננו עתה ניל אחר, ואיננו מסור לנו; וכן עץ הדעת, בשחיית טעמו ויופיו לא היה מסור: אבל כשבא הכתוב לומר שהוא טוב להשכיל, אמר ונחמד העץ, לצון שאיננו כופל אלא על דבר שהוא בזולתנו והוא מסור לנו; וכן עץ הדעת היה מסור בשחיית היותו טוב להשכיל. אבל מה שכתוב בתחלה: וימאס ה' אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה, שאיננו יולא מענין כל נחמד ומחמד שאמרתי למעלה, שהודיעם שאין לו אותו דבר יחמדנו.

והשכיל בדבר, הדבר טוב ויפה בעיניו, ואלא מן לפניו; אין שאיננו בידו ואין שכבר הוא בידו (ei placet): כי חפץ בצת יעקב, פס חפץ בנו ה', זבח ומנחה לא חפלת, יחללני כי חפץ בי, וולכו יחפץ. והנה מלית חפין בו קרובה בענין למלית טוב בעיניו, אך יש הפרש בין זו לזו: שה שהוא טוב בעיני, לפי שבור שהוא טוב אלך עלמו, ושלחוי שיוצ גם בעיני זולתי: וישמע משה וייטב בעיניו (אלא דבריו טובים וככתיים); ואל כן פעמים רבות יקשרו אלת ישר למלת טוב, ויאמרו: היסר והטוב בעיני ה'. אבל שה שאני חפץ בו, לפי שבור שהוא טוב להכאתי, ואפשר שלא יהיה טוב בעיני, אלא לאחשבו טוב בהחלט; וכן שה שאיננו חפץ בו, אפשר שלא יהיה רע בעיני, אלא שאין לי הנאה בו, כמו אין חפץ למלך במשר. והנה תבין כי שה שכתוב בחפץ לשרי תבדק, אין עניינו שלילה שלא יהיה מעשה הלדקה יקר בעיני ה'; כי טוב הוא בעיניו בלא ספק, אך איננו חפץ בו לתועלת עלמו.

והרוצה, מקביל בשמחה: הילך לו היום פניך, ושמחה לא אלהים מידבס, לצון לבס לפני ה', רואה ה' את יהלין, ופעל ידיו תדלה,

תאוה; והמתאוה מיכן ליך בטבעו על הדבר הסוף, רק בלבנו הציץ בלבו התאוה. בכורה תותב בפני, היא תאוה טבעית; וכן ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בצאן ובצאן: ולפיכך יכירו תמיך מלת נפש אחר לשון תוה, להורות שהוא בטבע הנפש עצמה לבקש הדבר הסוף. לא כן ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם כי בתמת לא היה למא למים ולפיכך היה למא מים לאחרים היו שם, ולא היתה כוונתו אלא לגבורת גבוריו בתויבו; אלא תראה כי אחר כן לא שתה תותם מכאן תמרו סנהדרין כי יחויב ה' אלהיך את בנוסך כתבר דבר לך ואמרת תוכלה בבר כי תאוה נפשך לאכול בשר, למדה תורה דרך ארץ, שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון; שאם לא כן כי תתאוה היה לו לומר.

ועתה יוצן מה שכתוב והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישובו ויבכו גם בני ישראל, כלומר האספסוף בדוע בשם התאוו תאוה לבבר שלא היה להם צורך בו; ובבדיהם ובבכיתם הגיעו התאוה גם בלב בני ישראל, וישובו ויבכו גם הם, אך לא מרוע לב, רק בפתו אחרי האספסוף, ומחליה בשם בשם התאוה. על כן לאמרו את הלחם ובו', כלומר לא בלבנו לאכול מתאוים, רק כלותנו האספסוף המתאוים אנו זוכרים מה שהיינו אוכלים במצרים, ועל כלחנו אנחנו מתאוים: והנה האספסוף היו מתאוים, ובני ישראל מתאוים, על כן חרה אף ה' בעם ויך ה' בעם, כלומר באספסוף ועם הארץ, אשר בשנו בדוע לב.

ואגב גדלת אפרם אחר מן המקלות שהמתאוים בעבין והוא מן הבבדים הקבים שבתורה; שלא הוא ויאמר משה שם שלות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן והבקר ישחט להם ובו'. ויבידוהו כך הוא: כשאמר לו הקב"ה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ובו' ובאתי אתך ואצא העם ולא תצא אתה לבדך, חבב משה כי הוא ושבעים זקנים יעטרו לתת ליזראל בשר לאכול: לפיכך אמר לו שם שלות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, ואתה אמרת שאתן להם בשר לאכל ימים? וכי מה תראה שעשה אני ושבעים זקנים? הנשחוט להם צאן ובקר ויספיקו להם לאכל ימים? אם את כל דגי הים יאסוף להם כדי שימלא להם? ויענהו ה' ויאמר: לא כך אמרתי לך; רק אנכי אתן לך בשר, ויך ה' לא תקלו. זה פשוטו של מקרא, ומדרש התנחומא.

והנה מעשה אוה שני שמות מלאנו בגוזים: אַוָּה יְתָאוֹה: הלשון

בבבר בנין פיעל, והלחנון בבבר התפעל. החומר הוא שלות תאוה או מתאוה; שלא שהוא חומר אחרי הבר אשר הוא ניך זולתו לאחרות, והוא בשבע ואסור לאשר יאמור תוהו: ולא יאמור אים את הלבן, ואמרו שהות

כל העדים אמרו כן, רק מקצתם אמרום פיהם אל אחיו בסתר; תדע, שהרי כאן במצבה תורה לא הוכיחם על זאת, והוא ענ כי לא בלט אמרו בזאת ולא רובם. ומה שכתוב אתן יאמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יאמי, הזכיר אתון אתל הקמת שם המת, והזכיר לא אבה אתל כריסת החלצה; הטעם פשוט, כי יותר יעיז אדם פניו לבלות דעתו בפירוש שאינו חפץ להקים שם המת על נחלתו, ממש שיפרש דעתו אל אבה אלמנת אחיו, לאמר לה לא חפצתי לכנוס אותך ולכלכל את אלמנותך; ומסתמא יאמר לה לא חפצתי ולא תוכל להקים שם לאחי, ולא יאמר לה לא חפצתי לקחתך: ולכן היא מצוה אותו לבית דין, עד שיאמר בפירוש לא חפצתי לקחתך. וכן בלעם אמר אתן ה' לתתי להלוך עמכם, כי בפירוש אמר לו לא תלך עמהם; אך בשנת הכתוב להביך כללו אל דבר אמר ואבר אבר אליך את בלעם בן בעור מפתור אדם נהרים לקללך ולא אמר ה' אלהיך לשמוע אל בלעם; וכאן זה יתבאר למעשה, אחרי הניעי לפניך ידידי הבללת שני השדעים קלל. ארד.

והנה שדם מאן נגזר מן אמר אין, על כן כתוב ויאמן להתנחם ויאמר כי אתך, ופירש רשב"ם לא אתנחם אלא אתך, והוא האמת, כי עניין ויאמן להתנחם הוא ממש ויאמר לא אתנחם, והכתב כי אתך הוא כי אלפיהו לא, שענינו בכל מקום אלא.

ודע כי כל דבר שהוי לעשותו מצד הדין ואין האדם רואה לעשותו, יפול בו לשון לא אבה, אפילו לא אמר לו שום אדם שיעשהו, שהרי שורת הדין היא המבקשת ממנו שיעשהו: לא אבה ה' השחיתך, גם כי בדוב פשעם לשוייס היו להשחיתם; ולא אבו החזיקם, גם כי כן הועל עליהם למחות את זכר עמלק.

והנה משדם אבה נגזרו מלות אביון, אבוי, אביונה, וכלן לשון הסכמה, לא לשון תאוה כלל, ועוד אדבר בהן פעם אחרת.

ורבי נפתלי הירץ ווייזל כתב בקצ"ג בם הוא למעוך חלוק בין שני הלשונות האלה מאן. לא אבה, ואמר כי מי שלא יאבה לא יחפוץ כלל בדבר האוה וימאסנו, והמעלן, לאיבו מוסם בדבר, אבל לא יחפוץ בו לסבה מה שבתסדם לו; והנה ולא אבה לשתותם יהודם בעינו, כי היך יתאם בחיים אחר התאוה אליהם? ועל פי שעת הדב היה לו לומר ויאמן לשתותם, להודות שהיה חפץ בהם, ולא אמרו אמם אלא אתפי שהוציאו אתם האלהים ההולכים בתצוותם. ועתה הנני אליך בצאור הבללת שני השדעים קלל. ארד, אחר שבעתיך עליה למעלה.

הקללה היא בקצור בלבד, אפילו לא תלא למעל! והמאדה בעשבה, גם בלא דבור: האדם מקלל, והאלהים מוחל, או הבדיל בשני

(ומקללך

לגון ידעיו יעשה, יעשה פה שהם מקבלים בשמחה. ומהם תרגום שהרב הזה מיבנו כלל (velle), אלא (gratum habere), ומשך מזה כי מה שאנו קוראים בשם לגון (voluntas) לא הוכחה עליו אלא מיוחדת בלשון הקדש, רק ישתמשו במקומה בשרש חפץ: לא חפצתי לקחתה, לו חפץ ה' להמיתנו, ואם לא יחפוץ בעלך, כי חפץ ה' להמיתם, ודעת הרכיך לא ופלגו, כל חשך חפץ עשה. והנה יקוע כי לין אדם רוצה בהועלם אלא מה שהוא חפץ בו והוא מוצא בו הנאה לעצמו; על כן יקרא לשון חפץ על הלשון: אלא שאחרי שהסכימו להשתמש בלשון חפץ על הלשון, כמשנו להשתמש בו גם במקום שאין לשון הרוצה להנאת עצמו כלל, כמו כי חפץ ה' להמיתם; הוא מדברי הבשלמה והרחבת הלשון, אשר אין בוה לשון נקיים מהן.

והנה הקדר נדול כי המקבל הוא הרוצה, והקדר המקובל הוא הנרצה, והמשתמל להיות נרצה הוא יקרא מתרצה, כקדר שנאמר ואמה יתרצה זה אל חביריו; וחלילה חלילה שיהיה הנורל מתרצה ברחמים! אך מי שמתקין המעלים הסיח, לקח חותם מלשון לחרית המומרת **אֶתְרָעֵי**; ולא נכון לעשות כן, מאחר שבלשון הקדש משמעותם בפך, ומלא מחדף ומגדף. והתימה על המדקדקים מביאי המפלות, שתקנו לקדש הזה שהוא קדש מכלם. וחלי בסדר תפלה המדפס עם תרגומי בלשון חישלקי תקנתי בלשון וכתבתי: הרוצה ברחמים ומתפיס בתחנונים רצח נא והתפיס לדור עני.

שרש אבה לא יורה כלל על התאוה, אלא על הסכמת הלב לקבלי לחרים, המנקדים ממנו שנעשה קדר מה (assentire): אם תאבו ושמעתם, היפה היס עבדך. ולפעמים הוא כולל גם כן גלוי הסכמת הלב, כלומר, חמירת דולה מני; כמו לא תאבה לו ולא תשמע אליו, לא תסכים עמו בפיך ובלבבך, ולא תשמע אליו בשעל. ובקבל לשון לא אבה מלשון מאן, כי המאן חומר בפירוש לא חפצתי לעשות הדבר; אבל אחר לא ילמה לא ישיב דבר, רק ישב ולא יעשה. על כן מלית לא אבה היא מלילה שוללת, שאין בשמעה שום מעשה, רק העדר מעשה; לך מלית מאן היא מלילה מקיימת, כי יש בשמעה מעשה, והוא חמירת לא מעשה. על כן כתוב ויאמן חלוס, כי הסיב לא תעשור לי; וכתוב ולא אבה סיחון, כי לא נתן שום תשובה, רק אסף את כל עמו, ויצא לקראת ישראל המדברה. וכן ולא אביתם לעלות, כי לא חמרו בפירוש לא נעלה, רק נכו והתרעמו על הקשר שהוא נדול הוא, למה יביאם על גויס חזקים מהם; ואם שכתוב ויאמרו אין לא אחיו בחבם רעם וגשובה מלחמה, לא

רמב"ם; מלבד שאפילו יהיה הדבר גלוי, הכא לית דיתא עונשין על דעות עצמו.

ובן תלמיס לא תקלל וכשיא בעמך לא תאור, אמר שלמיס לא תקלל, ולא לא תאור, כי מי יוכל להשיא דעה על לחון הכל? חלילה! לא כן נכשיא, כי המקלל הכשיא מאיים ריחו בעיני העם, ומביא עליו רעה, והכא קרוב הדבר שתהיה קללתו מתקיימת. וכמן דאורי להתבונן, כי יכול היה הכתוב לומר וכשיא עמך לא תאור, גם היה שפבר לו לומר וכשיא מעמך לא תאור, והוא לא אמר אלא וכשיא בעמך; אבל טעם גדול בדבר. שם היה הכתוב אומר וכשיא עמך לא תאור, לא היה משמע אלא מי שהוא נשיא על ישראל כלו; ואם היה אומר וכשיא מעמך לא היה בכלל אלא נשיא שהוא מזרע ישראל: עכשו שאמר וכשיא בעמך, יש בכלל שפילו מי שאינו נשיא אלא על חלק מחלקות העם, כטעם כל נשיא בהם; ויש בכלל גם נשיא בכבוי, כטעם ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, ולא היה כלם מאדום. והכא לפי מפורש לית לים ישראל חייב לאהוב את הנשיא אשר הוא שוכן בארצו, גם אם נכבי הוא. ואתה ידידי שלום.

שמואל דוד לוצאטו.

(תקלך לאור); וכן הוים המאחרים לא היו מקלים בדבור, אבל היו מביאים המלחה בעשל. וכן בלק בחמדו לבלעם לכה כה אלחים לי את העם הזה, היה סבור בחולחו שיוכל בלעם לאור מדעתו את מי שילה, כלומר שהביה קללתו מתקיימת. והנה ארור עניכו נבוע ומעוכם בכל מיני דעות. ודע כי כשאדם אומר אדור פלוני, תחסר תמיד מלת יה, והכוונה שכן תחוותו שיהיה הוים הסוא אדור בחמת; גם כי לא כל אשר יחפון האדם יוא לפעל. אבל יכול אדם לומר פלוני מקולל, ואין הענין אלא לומר שכבר היה מי שקלל אותו. והוחיל ואין הכוונה בקללה דקדבור, על כן כתוב ויפקוד ה' אלהיך לך את הקללה לבדכה, כי בלעם היה רוצה לקלל, והקדוש ברוך הוא כבריחו לשפוך דבדיו מקללה לבדכה. ועתה הביעה ואתה ידידי, כי הקדוש ברוך הוא אמר לבלעם לא תאור את העם, כלומר, לא תקללם בשמי, עד שתחיל עליהם הקללה, ואל אמר לו לא תקלל את העם, כלומר שלא יקללם מדעתו, כי מה שכך? והנה בלק היה סבור בוים כח דיך בלעם לאור את מי שילה, ואשר יאור, ועל כן שלח לו לאמר לכה כה ארה לי; לך בחמת לא היה הדבר כן, כי אין ממש בדברי בלעם, אלא אם כן יסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, ואם אין הכה הוא כאחר האדם: לפיכך לא רלה הכתוב לומר ואשר שכר עליך את בלעם לאור אותך, כי בחמת אין כח בבלעם לאור אלא לקלל, על כן כתוב לקללך. ואחר שכתוב לקללך ולא לאור אותך, לא היה לאשר לומר ויאמן ה' לשמוע אל בלעם, שהרי לא אמר לו לא תקלל את העם; לפיכך לא היה לאשר לומר אבל ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויפוך ה' אלהיך לך את הקללה לבדכה, והטעם כי לא אמר לו אל תקללם, רק אמר לו לאשם את הדבר אשר אליך אותו תדבר, וכן שכריהו להפוך את כוונתו, ולשדכם תחת אשר היה בלבו לקללם.

ומזה שכתוב לא אותה לקבל עול את האדמה, והיה נראה שהיה לו לומר לאור, כמו מן האדמה אשר אדרה ה'; הטעם, שלא יקללה לפילו בדבור, לפילו לחיים על בני אדם, ולפילו על תבואה. וכן מה שכתוב לאם אלכי נותן לפניכם היום בדכה וקללה, ענינו, דבור של בדכה ודבור של קללה; כמו שמפרש למטה ונתת את הבדכה על הר גדזים ואת הקללה על הר עיבל, כלומר שיאמדו בדוך אשר יקיס, אדור אשר לא יקיס. ועשם אדור אשר לא יקיס את דבדי התורה הזאת לעשות אותם, שיבטל מלות עשה, שיש ועל יעשה מלוה שבאם לידו; כי כן על הדוב נקל הוא לחטוא מזה שמתר, וידוע כי כל המדוזים שהם הם דבדים שנקל לעשות עליהם גלי שיוודע הדבר, אשר על כן הוזהר לחיים עליהם שקללה; כדבדי

אויצ׳יגע

דער

שענסטען אויפֿזעטצער

אויז דעם

מאסחי

נאכריכט אונד אויפֿפֿאָרדערונג,

דיא פֿאָרטזעטצונג דער בְּכוֹרֵי הָעִתִּים בעטרעפֿענד.

נעגענוואָרטיגע בְּכוֹרֵי הָעִתִּים ווערדען אויך אין דען פֿאָלגענדען יאהרען פֿאָרטגעזעטצט ווערדען. — יענע הערדען געלעהרטע, שריפֿטשטעללער אונד דיכטער איזראעליטישער נאציאָן, וועלכע הירצו אייניגע אויפֿזאָטצע צו ליפֿערן געניגט זינד, ווערדען ערזוכט, דאס זיא זאָלכע, וויא ביזהער, אונמיטטעלבאר אן דען אונטערצייכנעטען פֿערלענגער צו אדרעסירען, אויך וועלן עז איהנען ניכט לאָסטיג פֿאָללט — וועגען גלייכפֿאָרמינקייט דעז דער האָהען צענזורס בעהאָרדע צו איבערריכענדען מאנושקריפטעס — זעלבע אין קלייניעם קוואָרט־פֿאָרמאטע צו שרייבען, דיא גיטע האכען וואָללען.

אנטאָן עדלער פֿאָן שמיד,

ק. ק. פריוויל. אונד נ. אָ. לאנדשאפֿטסכוכדרוקקער,

אונטער דען טיכלויבען Nro. 439 אין ווין.

ה מ א ס ף

לחדש אייר תקמ"ו

א

שירים

לכבוד

הגביר המהולל מיט מזין וסופר, מ"ה ריעי ואהובי המלוף והקנין המרומם, כהר"ר דוד פרידלענדר נר"ו. יום כבדכי דהעתקתו המצבנזית, כי העתיק תפלות ישלאל במליצה נאה ונקיה, ללמון המורגלת כפי יושבי הגלילות הללו, למען גם הנשים והטף, גם כל מי שאינו מבין לבד יהודית, יבינו מה שמוציאים מפיהם, ויכוונו לבם בתפלתם. על כן לבבך את מבבדי כתבתי הטוריס המלה, זכרון יהיו על לקחתו מסר עשה ליהראל בעמלו זה.

יוֹדֶךָ בֵּית יַעֲקֹב דָּוִד אִישׁ שֶׁכֶל
כִּי טוֹב תַּרְגּוּמֶךָ, צַחוֹת דִּבַּרְתָּ
עִם מִלִּין בִּלְשׁוֹן אִישׁ לִבּוֹ חִבַּרְתָּ
מֵעֲלָגִים אֵין בִּינָה לָקַח הַסֵּכֶל

* * *

כַּיֶּרַח יָגַהּ בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ
נָגְהוֹ עַד כִּי פָנָיו אֶל מוּל הַשֶּׁמֶשׁ
כֵּן נָגַהּ תַּרְגּוּמֶךָ הוֹכִיחַ אֱמֶשׁ
כִּי פָנָיו יִשָּׂרֶתְ אֶל מוּל הַקֹּדֶשׁ

* * *

כנגד עתה לפי שעם החכמה יגיע אל האדם מחכם הזה, עליהם יהיה
חוב גדיכם ועליהם יתגברו רגליכם על הדי כנף; כי כאשר בקר יאיר שעם
כל היום, ודוקר לא עצות, הוא חות על מיטב היום.

אמת מצא היה, כי אין חכם כבעל הנסיון, ואמת הוא, כי כל ימי
נלעגתי על ימי חדפי, שלא חלפו כמו דבע, ויאבדו בלפם תקוה,
ולא למדתי חכמה, מאשר דימיט שהם הכל כשכח מאומתיהו, שלא גדעוה
מהסתפח בשתי הליחוד ומחסות צלל החכמה, והיו בניהו כנטיעים בל
נטעו, בל שורש באדץ נוצה, ולא כשף בשם וייאבו; והיי בתוך הגולה, גולה
וסוהה, ומקללה הכסיל גם אני יקללני, ואומר שלך נלחי ותוחלתי!

אחר כל הדברים האלה אוהב לאלהי ישעי, שלא כחכי בחורח מיטוב,
אחר הביעי לימי העתידה לעשות בקלה המעט שלא בידי מיעלת
הדעת הכוזב ממועט לשוכני הקדושה, ובאוקר יעיר לי אוזן לשמוע בלימודים
זעיר שם זעיר שם, עד שלא לבקעת אחי ודעי העזתי לכתוב מעט מזעד,
ושם שם שלא העירו את רוחי לעלות ולדאות בשלמי הזה, להועיל כפי
כחי לכל כותל, ועל זה קראתיו דברי חכמה מוסר: ישן כי בך היא חובתיכו
וכך יפה לנו ללמד את בניכי חכמת התורה שלא תגוע בלשונם, ואחרים
ילמדו שיהו מוסר השכל, לקח ומשפט ומישרים, שלא ישחדוכם ישנו לבניהם,
לחיים ואים כשלא תזיב ידו, וכשלא כדבו לבו לקדש על המלחמה לעשותה.

אחלי יכונו חיפוש אל כל קודש דברי המגדת הזאת לדון אותי לזכות:
ישן כי לא עלה על לבי לעשות לי שם כשם הגדולים שלא בארץ, לך
שלחתי לרעות שלוש אחי ושלוש לשן שלם לשון קדשים שלא דברתי, ולהודיע
שהחזקתי בלימודים בחכמה ומוסר. ואם ימלא תמלא בידי דבר מה, שלא לא ייפל
בעיניך, הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עלי עון שלא חטא; כי אני
מוכן ומזומן לשמע לנוכי מפני לנוכך, ואף כי להעות אחרי רבים שלא
דעתם לענדם עצות לי.

ואתה קודש נעיש שלדיכני דרך זו שלך, כי לעשות לנוכך חפלתי, ואתם
תשחר ולא אני.

שלשה המה מיטיבי לעך בחכמה, ולמדעה, מיטיבי לבת במוסר, הם
הם שבעה מיטיבי טעם בארץ יון, שלא גלוי אור מפני חושך,
ובארץ ללמות ולא סלדים, אור כגה עליהם, ויותר שהיו חכמים עוד למדו
דעת את העם במוסר השכל על דרך שלשת הרב ותשובת התלמיד, ומה
שלא כל זה להאיר עיני הנעדים, שלא שהלו יראו אור: אם כן לימוד
שלשה שורשי הרב המורה נקבל דרך אמת שכל אומרו, יפת אלהים ליפת
ויסכון

אֵיךְ אֶל הֵיכַל קָדֶשׁ תַּעֲלֶה עֶתֶרֶת
גֶּבֶר מוֹצִיא מִלִּין לֹא לוֹ נוֹדָעוּ
פִּיו דוֹבֵר וּבְקִרְבּוֹ רוּחַ אַחֶרֶת

* * *

תַּרְגּוֹמָךְ דָּוִד מֵבִין כָּל רוּחַ
הָבֵן שִׁיר וְתָהִלָּה מֵנוּ נֶפְלָאוּ
כָּתַבְתָּ דֵּי בָאֵר חָרוּת עַל לוּחַ

מאת

בערלין ניסן תקו"ם לפ"ק. רעך כנפשך
נפתלי הירץ וויזלי

***

ראובן: אני הלבדים היקרים הלום הם קטורים יחד כשלהבת נבחלת, וכפפ נגוף, ולא יתהלל החכם בחכמתו, כי לם הסכל וידוע את ה': ולא יקלל ידל ה', כי לם החכם יודע את תלהיו.

רב: מיכם יוכל קטון מחומר לידע את תלהיו, תבר הוא לל מסתתר ותבר מלא בפיהו לומר לל ידלתי הלדם ומי?

ראובן: כנים דבריך מורי ומלופי, כי בני הלדם לל יהדמו לעלות לל ה', להכירו מלך מהותו פן יפרון הם; וזה תבר למדנו דבותיהו ממשל הכנבד, תבר משלו על המדשה תבר נכנסו לפרדס, והפילוסופי בחמרו: אלין ידעתיו הייתיו; לך חובתיהו היה להכיר בורלהו מלך מעשיו, כתבר הורהו בעל חובת הלבבות בתפלתו היקרה: תלהי לדבך הזה שלח לדבך, נסתרת ולא תדלה, והכל ממך מלא; והיה הירלשה הנכונה, בהיותה מן המחוכר לל הקודם.

רב: פרט עתה בעתך בהדלגה?

ראובן: הנני ושליתי בסולם מוצב לרלה ורלשו מגיע בשמיים, ומשני לחזק תלוה. נלחותי טבע ומומר היסודות חוזלים חלילה, הגלגלים, המאורות, כוכבי השמים, וכל כסיליהם יומם ולילה לל ישבותו, ומוכרחים במעשיהם; לגזור לומר כי בשום מעל בשום שומר ונשוחים עליהם, ותשלה בדעיוני משפל מלני לרום שמיו לידע ולהוליע, כי הוא הנותן, הוא החל, הוא היולד תבר לל סר מהיות, לפניו לל מוצר של ומחריו לל יהיה.

רב: היטבת לדלות; זה החד *) מנרהם מניהו רחם המחמיניס ושלה בסולם הזה, כתבר הוריתיך, והחמין בה' ויחשבה לו לצדקה: לך לל כל הרשות שוות, ומין כל חדם זוכה לצדקת גדולות כתלה?

ראובן: כך למדתני, מורי ומלופי, כחדם הגדול בענקים ידע את גודלו בלל קדימת ידיעה, ומלל מעשיו; לך למחנו ידעוהו מתבר חזותיהו ספרו לנו פועל פעל בימיהם מימי קדם.

רב: הם נחזיק מעשה לזותיהו בידינו, נהיה גם לחנחנו בגל הגויס ונקבל תבר גדלו לחזוניס, והשולה על רוחם, ונשוב את תלהי הנכר, תבר עבדו חזותיהו בעבר הנהר?

ראובן: חלו ובינתיהו בעזוב את ה', כי תלהים קדושים הוא, תבר נסה את לברהם, ובבר תליו פה תל פה, בשלה לינחק, ובחר בישקב

*) החד, ר"ל השוב המוקדם ע"י המחומר.

ויזכון בתהלי שם, והיה לנו ליל ושם במתמידין זה: (ו) לשד נכתוב ללמך בני יהודה קשת בלשון וכוכבו חיים על יתד כל חומה ולשון, בשד מצאל מים חיים כשלמו, וממי המקדש ילמו, והיה פריס למלכל בארץ הלזו הבשמה, ועליהם לתרופה בארץ החיים, וכל דוחיהם יכירום כי הם נעוצים סורק כלה זרע חמת, זרע נרך ה' לשד הבדילם בתורתו וקדשם במצותיו מעשה ידיו להתפאר:

ובראש למיד לשון עיני על הכרים מחין יעוץ עזרי, ואתפלל אל אל עליון לשד הופיע מהר פארן ובאר בנו חמך לשבתו, יבלח עזרו מקודש יחזיק ביימיני לספכני אז יחזיק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי, וזה בחלי נחלי התפללי אל צור גואלי:

אלהי אבי בעזרי, אלהים ה' צורי
עתה האל האר נרי, חובי סלח שלח צרי
חבוש חנק הרוג יצרי, פרוק עול שם על צוארי
אז יערב לך שירי, עת כי תבוא על שברי:

דא לכם, זרע קדם מקל עוז, לצי תפלה, לשד עלה על לבי לכתוב על דבדת חקירת הכעדים, כל כת וכת לפי למודה; והיה בידכם לקו לדק ולמקולת מספר, לשד זו תמורו חלף לחלף חכמה, ובניתם כחשד עם לבבכם בעוד, בחכמה יבנה בית, ובתבונה יתכונן ובדעת חדרים ימלאו:

ראשית החקירות:

רב • בני ותלמידי! הנה בא העת, לשד זו לחשי העם וקליני העדה נוסדו יחד לשמוע לשד למדתם לכושיל מיום בואכם אל המקום הזה, וכל העם לשד בדבריהם הכם נושים אוזן לשד לשמל, ולשד תשיבו, מזרו עתה כנגד חלכם; ואם חכם לבבכם, יאמר לבי גם אני: לחזון נכוחי אתה לשמלך והוליעני; מה היא החכמה?

ראובן • לחכמת חכמה ילחת ה'.

רב • ומה הוא ילחת ה'?

ראובן • הן ילחת ה' חכמה.

רב • אתה נעימי כמתעתע, נהזידך על הבשלה עם השלה עלמה? ראובן

ו) כלשד עזה החדש הגדול בענקים נעל הכותל, ולחריו הרב נעל כרוב אני, נעל סוסי חמוניס, ועור שלמים וכן רגים לשד שלו לחכניסם.

על זה שכר עמלו במלות הקדש ושאר כלכלים המוטלים עליו: כלומר בארץ הלזו יזדע בן המלך לא ישול פרס כשומר הסוס, ושומר הסוס לא יקבל שכר כסופר המלך, ולא הסופר כמשנהו; סוף דבר לפוס לערף מגדף.

רב • היעצת דבר: כל הנקלע בשם ה' ימלט, ודי לכל טוב להודות במילות טובות, ולקיים ז' מלות המוטלות עליו; לך אמר אחר אחר שנו מכל עם על עליהו חיוב כל המלות: אם כן לפיוך הבידה בא לי כל הגדולות היולאות מן התורה הזאת, אשר שם משה לפני כל ישראל?

ראובן • התורה האלהית הזאת תסוב על אהבת האל ואהבת הבריות; בכתוב ואהבת את ה' אלהיך, ואהבת לרעך כמוך.

רב • ראובן בני! רחם רחיתי כי ה' עמך השב אל לבך כל אשר למדתיך, דע את אלהי אביך, ועבדהו בלב שלם ונפש חפצה מלך החקירם; והוא ירחיב לבך בירושתו ויגלו לך סודות הבריאה, והטעם, ותמלא מן ושכל טוב שעיני אלהים ואדם.

חקירה שנית.

רב • שמעון! שמעתיך מבין בתורה ומבין במלותיה; אמור לי חילוק המלות אשר הם לעבודת הבורא?

שמעון • כל המלות הם בלות אהבת הבורא, ותחת סיג האהבה נכללו כל מלות עשה, ותחת סוג היראה מלות לא תעשה, כאשר רמיזו כי מנדסם מבינו, על אשר קיים מלותיו, חקיו, ותורותיו, קלחוהבו; וכאשר שמע בקול דברו, ומעשי משלוח ידו.בבו, אמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה.

רב • מה היא האהבה, אשר חוייבו בה לאלהינו?

שמעון • האהבה לא תהיה תלויה בדבר לא לתקות גמול, ולא לירוא עונש, ותהי כפלות אהבתיהו לו, אהבת הבנים, אהבת כפיהו כאיש, אהבת הממון, ואהבת עצמיהו; סוף דבר כאמר בפיהו ובוודיע במעשיהו, כי נולדנו לעבדו, וכי עבודתו תקדים כל מחשבתיהו, וכל המעשה אשר נעשה.

ציעקב, והבדיל האלה מדעו לאחותינו יעלו מצרים לית מפי לית; ועם כל זה לא שמעו אל משה, על אשר עשה לעיניהם האותות והמופתים, וימלו על יס סוף; על אשר לאו עין בעין, כי ה' נגלה אליהם, ולא האמינו כי ידבר אלהים את האדם וחי, על דואם כבודו בעיניהם, ושמעם בזוניהם את אשר דבר. אם כן האמתינו היא אהבה תלויה בדבר קיים, אשר לאו עיניהו, ויאמר לבנו את כל מעשי האלהים, עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע.

רב אם כן אם לא לראינו לא האמנו? ומה ציוינו לבוראינו משפחות האדמה, אשר הורגלו לשרת עץ ואבן?

ראובן שאל כח לימים לאמוראים, אשר היו לפנינו, הנשמע אלהים לאוניה לעמים רבים על אמונתם? הוא הדיוק המגוע על העולם, על אשר האחית כל בשר את דרכו על הארץ; בלא שפת דובי המגדל, על אשר בבה לבם להשחית: הפך קדם ואחותיה על דודפם עניי עם ובאזן שבעת לחם!

רב ומה יגיע לנו מן הכלל הזה?

ראובן מן הכלל הזה נבין, כי אחרי אשר ציוינו הראשון מהם מצות גדולה, בעותו אחרי תאוותיו הגופיות, לא זכה להיות לו תורה ומצות; ולא כתחייבו טוב ושכר, כי אם בשעה מהם, והם שעשה מצות, אשר הם שעשיות למין האדם, כאשר נעשה השבע שאשר מיני החיים, אשר הם לקיום הסוג ולתועלת המין, ואשר יזכה לאכול הפרי שעולם הזה, והקדן קיימת.

רב אם כן נאמין כי כל בני אדם יזכו לחיי העולם הבא?

ראובן אני רואה כי אתה מבקש אותי, אם שכחתי אשר למדתיני, או אם הלכתי בשרירות העם, אשר לא ידעו את ה', ולא המעשה הטוב אשר עשה? אם כן הפרש מה שלמדתני על הענין הזה, ומה שהושילו למודי הספרים אשר הוליתני. אנו מאמינים, כי פועל אדם ישלם לו כולו בשכר ועונש הראוי, וכי אין מעוף פנים בדבר, ועוד אלהיו יעותך לשכר, והממרה יעונש, ושופט כל הארץ יעשה משפט לכל בקטון כגדול: אך חסידי אומות העולם יזכו לחיי הע"ב בפי מעשיהם, ואמו בפי מעשיהם, כאשר גם בחותיהם יזכו כל אשר בשם ישראל יכונה, יקבל שכר על מעשי התורה המושל עליו והכהן והלוי יעול מוסף

חקירה שלישית

רב׳ לוי למוד לי הכלל, מצד תחתיו קונגו יחד המצות, התלויות בעבודת הגורן?

לוי׳ המצות הללו הנם הנכללות תחת סוג החקים, והם מצד לא נודע טעמם, מצד נעלו מן השכל, והם דיני העבדים והשומחה. כלומי גבדים, נגעי הבגד והבתים, טימני במות, קינים ומגפים, אין לם לקם, כל החסור והמותר, ושור דניש מהם מצד לא פורש טעם הדבר.

רב׳ מצד דבר מלך שלטון, מי יאמר לי מה תעשה? והילך יעיז יצוד לבחול ליולדו את מצד העליש ממנו?

לוי׳ אמת הוא כמצד למדתני, כי האל, הוא היולד, הוא הגורן, כתב בתורתו טעם ג׳ מצות ונכתל בהם החכם מכל האדם, ומזה לימד דעת את העם, כי העושה היבל, והלב השלם, הוא מצד יעצוד את יולדו במצד לוה, ועל זה הזהירנו בחמרו תמים תהיה עם ה׳ אלהיך.

רב׳ אם כן לא יקדאו מצות לעבודת הגורן, כי אם החוקים?

לוי׳ אני מאמין בחמונה שלימה, כי גם המצות, מצד נודע טעמם, הם תלויות בעבודתנו; אך מחבדתי היתה להוכיח, כי העבודה הזאת, מצד לא נודע טעמה, תיעד בעיני ה׳ משאר עבודות; על כי שמוע מובח טוב, והקשיב מחלב אילים.

רב׳ כפי דבריך מעשי הקדבנות נודע טעמם?

לוי׳ כך למדתנו דביבו מלבד הסודות הכלולים בהם והנרמזים במעשיהם, התורה גילתה טעמים שונים, והם למען מצד לא יזכחו עוד לשעירים, מצד כי יקריב מכם, וסמך את ידו על ראש קרבנו, ושזה הכתוב גילה לעתו, כי החועלת בחולאת ממנו יבצר עונו, ובשמת ידיו על ראש בהמתו ידוע עליה חטאתו, מצד יתודה ועזוב וכמוהם ושוב יזוחס, וכאשר עשה היחיד על קרבנו, כקהל תקח לחם בשעיר המשתלח.

רב׳ חלילה לנו לתת טעם עולמי למעשה הקדבנות?

לוי׳ חם וחלילה מי מצד יעיז לומר, כי אין לקדבן טעם אחד, ומי מצד יצוד על הסיכל ואי? לא מצוד לפניך לומר, כי אלו הטעמים יספיק; כי הם טעמי הפשט. ואני אמרתי כי יש סוד בקרבן, ומקום, מוכן, וסך הסגולות מצד יותנו, מי יודע ומי יוסיף, מי על היקוד ותו

רב • אם המצוה לא תהיה תלויה בתקות גמול, מיכה נעבוד לשמו מהצה, ומה נועיל כי נפגע בו?

שמעון • כך לימדתני רבינו, כי מהעוד לא ילא לך נזוק, וסוף הדבר לבא, וכבר מלוה מלוה, ושומר מלוה לא ידע דבר רע: לך עם ידעינו כל זה סוף העבודה לא תהיה תלויה, כי אם בהצה והא על מנת לקבל פרס, כאשר הורנו מנעוריהם אים סוכו:

רב • מדבריו למדו לבוק לדוק וביתום תלמידיו, ועל מאד לא הביך דבריו כחבו בספר ושומם. ספר לי עתה המיך כהיתה הרעה בזמת ביזרעאל, ומיכה פמה הנגע בבית?

שמעון • בני התלמידים המלה, מאד לא שמעו כל נרכם, לא הביעו דבריו וגבה לבם עד להשחית וגזרו אומר כי המלך לא יעופך לא לשבר ולא לעופם; וזה הוליך אופם מכלל יזרעאל מלמיני תורה שבע"פ ופילבו התורה כעולה על לבם; וכאשר גזרו מרעתם, זה אומר אכה, וזה אומר אכה מקלתם בפי הקללה המיתית, ומקלתם כאשר בנו במה לשלמם ועת אותה תפל, עד מאר בכל דור ביבו את טעמם, ולא עמו הביאם את מאר עמו אנותם, והבה מצוים בדעותיהם ובמעשיהם, כל דופיהם עליהם יהומו, שרקו ויחרקו בן:

רב • אחר נאתם מן הכלל, היה ביבינו מי שכתב בגדם?

שמעון • ר' יהודה הלוי בעל הכוזר הביא על קלקלם, ואחריו בעל מעה בן סבה אותם הכה ופלוא, ועם כל זה אנו מדברים הרעה ומן החמם מאד בכפיהם.

רב • אם לא נעבוד על מנת לקבל פרס, לא נמבא מחטוף מידאת הטובה.

שמעון • כדבריך בן הוא בתחיבו למטוב עלמיו מן החטף מידאת אלביבו ילאת הדוממות; וכאשר הוכחתי בחוייב לשמור מלותיו מהצה, ולהזהר מחטוף מידאת:

רב • שמעון בני שמע בקולי ויהיה אלהים עמך, אהוב את ה' אלהיך בכל לבבך, בכל נפשך, ובכל מאודך: והוא ישמרך מכל רע, ישמור את נפשך, וישמיר את בואך: שיתה ידאת האל בכח פיך, ודאו כל עמי האדץ כי שם ה' נקרא עליך וידאו ממך.

לוי • היש גזירה שמין הוא הלבוד יכול לעמוד שם; יען כי היין הוא נותן לעמל לוב, וחייס למדי נפש • לך כאשר לפו חז"ל כי יין נסיכם כאשר מן התורה, וכי לניחל שם של לבו אשר לא יתגאל ביין משתה המלך, לף בזמן ומקום שמין נסך לאלילים, אסרו היין הנעשה חוץ לרשותינו, והתירו יין שלנו, ועבו פשרה זאת בין לכבי מזלח ומערב, אשר היין כאשר לשם מכל וכל, ובין בני לפון ודלום אשר הותר לשם כמים, כאשר עבו גם בדברים אחרים; כי הלאסונים לבזיסם עבו בכעל הגלס, ובני האחרים יולאות וחולות בכלמים, ובשותיבו בזוויות מחוטבות תבנית היכל, והתקינו שיבת ראשה מכוסה בלאחם המולה, ולא יולאו בכל עת, כי כל בשורה בת מלך פנימה, ותפארת שלם לבעת בית • בדוכים שם ובדוך טעמם אשר עבו סוגה בשושנים, ופורץ בדרם יבשבו כחם בלא לחם •

רב • אם הכאר הזה תעשה בכל אשר נוך אלהיס תוכל לעמוד; כי רבים חללים הפילה הסרוסה והעליה על הקודש פנימה, ואזהרה רבה לשוריתא והכהנים והעם על יהלסו לעלות אל ה' פן יפרוץ בם • ועתה בני שמע בקולי השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, כלכול הגוף וכלכול הנפש, גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה העוב לך, והיית בגן רוה וכמולח מים אשר לא יכזבו מימיו •

חקירה רביעית•

רב • יהודה אתה יודע אחיך ובכל אשר תפיה תצליח, אמור: מה שם מצות התורה אשר כתקנו לאהבת הדיע ולתועלתו?

יהודה• משל שגור הוא בפי רז"ל, כי דרך ארץ קדמה לתורה ומשת הוא, על כי דוב מצות בני נח שם לאהבת הדיע ולתועלתו •

רב • שמול שאלתיך על זאת התורה, אשר שם משם לעיני בני ישראל?

יהודה• כאשר שתי התורות הללו שתיהן נתנו מרועה אחד, גם שבעת שמר הדברים, אשר שם יסוד תורת משה ובשותה, בוסדו על אהבת הלקט•

רב • אמת הוא וכן לימדתיך: אך פרש אדבר?

יהודה• דוב מצות עשה שם סובבות על החוג הזה: כמעשה הלקט, מעשר עני, הלקט, השכחה, הפרט והעוללות, השמטת הקרקעות ומשה כל יד, השבת העבוט והמגידה, הפריקה והטעינה, השלוחה לעני והספקה בו', דיני היובל ושוב העבד

ומי תחתיו, מי על קדן פלוני ומי על קדן פלוני? היאומן כי יסופר, כי לא לאחר כתגן, ופרנס לאחר לאחר, ולא יהיה בשעתן סודי סודות?

רב. מה טעם לאמרו ז"ל כי מעשה הפרה חקה, ולא לאמרו כן בכל הקדשות?

לוי. לאמרו כן במעשה הפרה, על כי מעשיה מגדיש זה את זה, ואין לה טעם מספיק לפילו בגלה; לפיכך האמת הוא כי היא בדין את לכל המלות, לפני לא פרש טעמם, להודיע כי היהודי בכל המעשה לפני יעשה תהיה כוונתו לעשות רצון מצוין בשמים, מבלי שאלת טעם, ובזה יהלה לאמרתו ויוסר מעשיו בפני בשר בלבד שלם עם ה' אלהיו.

רב. וכי יש לנו טעם מספיק בשאלות המאכלים?

לוי. אין טעם בשאר איסור איכות המאכלים: על כי כל הגויים שוכלים אותם, ובדיל אולם, והכשלה תוכיח, אשר הותר לנו בתיבתה לגד, או מכירתה לנכרי; ואם לבילתם מסוכנת, אין ספק, כי בודאי עולם ה' אשר רחמיו על כל מעשיו, היה מצווה השלכתה לכלב, בשאר לוונו בטרפה בשדה? אך הם גזרות מלך בשומעות ושכרות ומתן הדעים, עשרת המצוות ושומעת הכזיל, ובשאר לאמרתי אין טעם נרצון.

רב. על מה פירשת איסור המאכלים בשלת איכות?

לוי. על כי נתחייבנו לבדוק עלמו בכמות גם בשותה לנו, ויהי לדיק שוכל לשובע בפנו ולא יהיה בשובעי יין בזולני בשר למו, כי שובע וזולל יורש; ועל זה גזרה החכמה אלהית להמית בן זולל ושובע, בשאר הודעו ז"ל, שיהו הולך לפרשת דרכים, ושלפעם את הבריות.

רב. ומה הוריתיך על איסור סתם יינם?

לוי. דברים מתוקים מדבש ונופת צופים: כי גם בשאר סתם מן היין נתנזה והניח קללה על זרעו, ולוט בשכרותו הניח ממזרים לעולם; כי יונק בן רבב בשפטיו היברים לפר לותו ליונקי חלציו, כי הכזיל, על לפר הזיל עלמו ממנו, נקלע קדום; וכי בשפרים לפר לגולדים הנוספים על כ"ך שפריהו בתוב, כי דמיפל הניח רחים בחכמתו, כי היין יעשה את הכל, וכי הוא חזק מהמלך והמלכה, על כי המלך, לפר הוא מושל על הכל, פעמים רבות הטתו בדוב לקחה; לפר בשאר קרה למלכים שתות יין, גם המלכה לפי יכלה לו, ומעשה לחשורוש עם ושתי יוכיח!

רב. אם כן רואי הוא שנגזור על עלמינו לבלתי שתות יין?

רב • אין למדין מן הכללות אלא הדבר שבדבר?

יששכר • אין שבדבר אלא מה שכתוב, והוא: כי המלך הוא נעמו כאב לבנים וכתמה לבוף, וכי כאשר כל מחמדותיו הם לטובת עמו, כן כל מחמדותם יהיו לשמוע בקולו, ולעבדו ולדבק שמו למלותיו, ולא לקוד מהם ימין ושמאל.

רב • אם כן מחוייב לעשות ככל אשר יוכה?

יששכר • כן הוא חייבים אנו לעשות כל אשר יוכה במלכותו, וכל אשר נעשה תחת השמש.

רב • ואם יוכה לזיק לדבר נגד תורת המלכים מה נעשה?

יששכר • כפיל תחתיו לפניו, לבל יחשב הפליר שנו לשמוע בקולו ומעשיו למלכים, ואם לא יחשב שמוע, תפול תחתיו לפני מלך המלכים, אשר לב המלך בידו, על אשר תצוטל הגזירה. כה עשו תלותיו ימי מרדכי ואסתר בזמן הגזירה, אשר על כן דברי הלגרת הפוריס נזשא השנית, וכה עשיו ימי הקיסר קלי"ן, אשר הוא לעזם נלמו בהיכל ה'; ואשר בידו כפס כל חי, הפך לצם לטובה, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, וכשכחו הללות וגם נסתרו מעיניו.

רב • ואם הוא עלמו יעצור על התורה, מה דינו?

יששכר • דינו מסור לשמים, ומשכח עדוכה היא מלך לא דנין אותו, וחז"ל הורונו, אשר בניו יחשב זה המלך, וכן הוא אומר: בעשותו אחת מכל מלות ה' אלהיו, שתין על בניו אלא ה' אלהיו. לאו כל ולאו אחוב עבד את הבעל, הלא כתוב לגזול ממנו אחוזת אבותיו, לא מיחה בידו אשתו, אשר הרגה כל נביאי ה'. ועם כל זה הבניא אליהו, כאשר כוכח לדבר לו בדבר ה', חלק כבוד למלכות, ולא די אלא עכבו בדבר, כי דן לפני סוכו עד בואכה יזרעאלה כעבד לרבו; כאשר בא לירבעם (אשר אחטיא את ישראל) הבניא אשר אל את פני ה', להגיד יק המלך בגדלתוכם, כאשר נצא על אריפת עלמותיו על המזבח אשר שמא בדלכו הרעה, כיצה אותם בעלמות אדם.

רב • זה אחוייב גם למלכי הגויים?

יששכר • מנסה אתה אותי אם אחתי, לו אמת לא למדתי את אשר למדתני להועיל, המלכים הוא המהליך מלכים ואן לנדק ימלוך מלך, המלכים יעבה את אלוה בפחד, ואם אין דינו

על מעשיהו, ועוד דעות כאלה; דדעו מעל ה' נקללו לחת מכהני לא נעבדה, וכיוצא בזה לכולם: ולהבת לריבך כמוך.

רב. האם נאמר כן גם בעניות לא תעשה?

יהודה. כדעיך כן הוא גם בזה דרך לחך לבבך, וכולם מוסכמות על החוב הכתוב עליהן, והם: ליסור הגבידה, הגזילה והרבית, עדות שקר וכיוצא, שלא נחלוק על דעתו דעה, לא כביב גדול ולא כקטן עוד בדרך, ליסור לקיחת שוחד והטיית הדין, הנקיטה והנטירה. וכלל גדול בתורה הוא לא תעשה לת לחיך בלבבך: לשר אזה ילא לבו, כי אם נלסר דבר לשר לא בא לא לכלל דיבור ולא לכלל תעשה; מכל שכן לסור לבו כל דבר, לשר ילא ממנו בזק, לו חלי בזק.

רב. והתורה שבע"פ, לשר נתכה למשה לסיני ל"ל, האם הקילה לו החמירה בתורת השלם?

יהודה. הם הפרישו על הסלה, וביהודה ועוד לקלל הוסיפו שעם בעיקר, על לשר אסרו רבות דברים, בניבת דעת והוכחת דברים, ופילגו דיבי השכבה והשנאה, הנקיטה והנטירה, כעוד הסוליס והילוך הוקניס, בענין לשר זו הרחיבו אהבת השלם ועקרו שנאת הריע, בהסר כעס מן הלב והעביר דעה מן הכבד ועוד תקנו חכמיס דברים הרבה על דבר קדיטת שלוס שפילגו לבני בזוק, בכוונת תורתיס, ביקור חולים, וכל לשר בזה בתילות חסדיס יכונה.

רב. מה הפרש בין כפרת עון, לשר בין חיס לרעהו, לו לשר בין השלם למקום?

יהודה. הס יחטא חיס לחיס ופללו אלהיס, ולא יחנה ה' סלוח לו, על לשר יזיד את לשר חטא לו, לה כי את לחלציו בכל לבו, והס לה' יחטא ממורה ועוזר ירוחס.

רב. שם לפי דבריך, יקר נעורך תוריך, לשר בחנו ממעשיהו הטובים, ויתחוו לך בני תניך הסדיס על מעמדת חכמיהו: גדל בדעות הטובות השלם, כי זה כל השלם, והיה לדק חזור מתניך, והאמונה חזור מלניך, והיה תעשה הלדקה שלוס.

חקירה חמישית.

רב. ישמחני בני! שכול שכרתיך לספר כמה יחויב השלם למלכו?

יששכר. הנו מפורש בס' תורת השלחיס, וכשבה בבוראת שמואל, ומבואר בדברי רז"ל, נאמרים כל השמור בפרשת מלך, אלך מותר בו.

זבולון׳ גם לחבי לסר גורסנו מתלים, לסר מרנו לת חייכו ספרך, מקדש מלך הוא לך תתעב מלבי, כי גר היית בארלנו׳

רב ׳ ולם יטען טוען, כי זו היא חוכת הגר, לסר גר בחסד, ולא בחזקה, מה תשיב?

זבולון׳ מה לשיב? מי לימוך הוא, לסר יעיז לומר, כי הגר העומד ושב יחוייב בעוכת ועבודת העיר מהחזקה, לסר הוא עצם מעלמיו? וכי נחוייב לעבוך לסר כלינו ולסר הדיוטנו, מסר קבלנו בהכנם, לחוב, בלוס ולישות?

רב ׳ לני בחלתיך על חוקות התורה?

זבולון׳ בדוך זוכר הכשכחות! לומת הוא, כי גם על העניין הזה למדתני דבר הכתוב בק״ו, והוא כי עת לסר גלינו לבבל עיר הדמיס ורבת המבטמח לסר נתנה לבני עוכנו, ולסר חללה לת תפלתינו הנביא מכריז ולומר: ודרשו לת בלוס העיר לסר לתם בתוכה׳

רב ׳ מה לך עוד על הדבר הזה?

זבולון׳ בם על פי הלויתים בתחייבנו לבחול לבלוס, ובלא לכבות עץ מאכל: ולילוף מן הכללים הטובים הבם, היאך לא נתחייב בעוב העיר, לסר היא לנו בלילה למשמר ולימס למלחמה?

רב ׳ חורה הלמת, כי הולחתי נכות, בם למדת לת לסר הוליתיך? לומת היא חוקה לחת היא לגר ולאזרח הלרן הכא בקרב לבל, חוייבנו להיטיב לדומים לנו, ובפרט המעיד לרבים טובת הרבים תלויה בו, כלסר למדונו דז״ל: מסה זכה וזיכה לת הרבים, זכות הרבים תלוי׳ בו, שנאמר נקמת ה׳ עשה ומשפטיו עם ישרלל׳

חקירה שביעית׳

רב ׳ גד! הגידה לי, מה חוייב לדם לעשות?

גד׳ לחזקם לותו לעזרו בכל דבר, ולשמרו מכל נזק בנפשו, כי כן נוהגים הלולים: ולחבת לרעך כמוך׳

רב ׳ לומת הוא, כי זה בלל גדול בתורה, לך התורה עלמה יגיה מן הכלל לפרט?

גד׳ לחי יהודה, לסר למך יותר ממני, סבב לת פני הדבר, והוכיח כי רוב מלות תורת הלולים סובבות על החוג הזה׳

רב ׳ לם כן חייב לדם לבזבז כל ממונו לרעיו?

גד׳ התורה נתנה עיצות, מעשר לעניים, לקט, שכחה, פאה ועוללות

 סבבה

מסור ביד המלכים מצד המליכו ומהו לומר לנו על מה להצעיד כי אם בעונותינו. הכה פרעה מצד הדבה תצעה בניסון עולינו, ומצד הכניד עולו עלינו, לא ינאלנו מתלנו עד מצד מלא בניו, ומצה תלון הכניסים חלק לו כצוד ותלב הגבות בעבדיו. ומי לנו רע ומר כמלך בבל מצד דרך תפלתו עוזנו, והגלה לותנו ואת עיני לנקים עוד? וקרא לוות ואמר: עבדו את מלך בבל; ולכיאל לים חמורות, מצד הוכרח לפרש לו הכגזר עליו בפעיפים חזיון לילה, תלה הקללה בלוויני, ואמר: מתרי חלמא לפניך, ופשרי לעבך. הכלל היוצא, אמר כאמרו, כי בעבודת המלך נעבוד את מוציא מלכים ומכים, וכי המלכים בשמים והמלך מצמח לו בארץ, לכל מצד יחפון יעבו.

רב. מה מצפיעו בנדון הזה לחד מתימת חזון?

יששכר. לצותינו חכמי המצמח הזיהירנו הוי מתפלל בשלומה של מלכות, וחכמי התלמוד ז"ל הוסיפו לפילו לים בדגותא מן שמיא מוקמי לה, והוא ק"ו שאין נדיך לדין, ואם תאמו ומעמתם מה כתב על ענין הזה לגליפם מלכנו לקל"ו קיסר רומי, ומה ענה אותם ידידים מלכסנדרי והכם בכתובים.

רב. יפשכר בני יש שכר לפעולתך בעיני העם הזה ובעיני הבריט עוד אתם, ידע את ה' בני ומלך, ונלחת בכל מצד תאוה בפניך; כי את מצד ישמע בקול מלכיו ועצת מלכו יפליח, לא תאוה עליו דעם ובגע לא יקדב בהלו, והיה ממוחתו בצוד.

חקירה ששית.

רב. זבולון בני! בכה בניתי בית זבול לך בחוצת המזרח לעילו, כבדני כל בגד זקני העם בצד הודית?

זבולון. הוא דבר הכלמך בפרט ובכלל ופרט.

רב. חודם מילתך ובמעמה?

זבולון. אם בעוויני על מהבת הריע, ק"ו בחויב על מהבת קנילת דיעים, ומזה ינלה, כי אם בחויב לתועלת אחר מהדומים לנו, בתחויב מכל שכן על הענת קנילתם; ובוסף על זה, כי בהיות גם אנו מיוצגים, בשלומה יהיה לנו שלום.

רב. האם מוייבנו בזה מחוקת התולה?

רב • ומה טעם לא שוו כולם בני המלך וגם בני לוים?

נפתלי • הדברים האלה לא חוייבנו גם מלך הדין, ואין מדת הדין לוקה בזה, כי לא יחוייב בן מלך להחזיר מצד קנין מעותיו, או שלא להעדיף מצד מכר עלמו, רק הוא חופש וכדאה מצד קנינו על עלמו נעת מצד ככנסנו בברית, ונעשינו בניס למקום; וזו היא חבה יתירה הכוללת לנו חלף עבודתינו, לא תדרכינה רגל מצד לא עמך על הר סיני • באשר בכל מדינה ניתן חירות יותר ליוצדים, ואין כל מלך זוכה להיות מלוחי פני המלך, כי אס היוצדים למשוכה מלכות; ומצד טעם די להם אס מפרי יגיעם יאכלו, והיו כאחד המלך•

רב • מה הוריתיך על ענין הדינין?

נפתלי • כי לכל עס מדינה ומדינה ניתן חוק, כמה יגבו מסכך מעותיו, והיהודי היוצד בתוכם אסור לו ליקח יותר מאחד גבלו בדינה דמלכותא; אך ליהודי חוייב להלוות חנם אין כסף, ואס אין לו אתה יפרע ולקח ממנו משכון, עגוע יגיע, ואס יצא היוצל לבני ישראל, או קדמה אחת השנה, לא יהיה לו כוחה, ולא ילא לגבו בעתו לו פעם אחרת, אס יצא לילי מלה זו•

רב • ומה הוא הטעם?

נפתלי • הטעם הלאמון הוא, כי לאחה החכמה האלהית לקלשנו בעלותיו, ולעשות ממנו אומה, אשר כללה יהיה כגוף אחד וגוי קדוש; ועס אשר מצפונות החלמה די לנו כי תהיה לנו לויפות לנק, גוזלים ומקימים, ואוהבים אותם כאהבת עלמינו, והיא האהבה אשר חוייבנו גם מלך הטוב והתורה ורעות הוא כי רע"ל דמלוהו גם לגוים כלמס כספו לא נתן בנשך לפילו לבית לגוי•

רב • מה פירשתי לך על ו' עממין, אשר הודים ה' עפניו, ומה חוייבנו גם?

נפתלי • הגוים הסס אשר הפנו חוק ועברו גבול תורת המלך, וכל תועבות ה' אשר שנא עשו לאלהיהס, ויזבחו את בניהס לשדים, כעשינו שלוחים למקום להשמיד זכרס; כאשר גזרה החכמה האלהית על המים גדול במצול, על כלם בהפיכת סדם ועמורה; וכאשר לא גדסס מפניהו מכר, כן תהיה הלרן שממה, לוולו לבלתי התחתן בס ולא נחנס• וחכמינו כאשר דלו, כי החכס מכל האדם ולחוב לאלהיו היה, תועו

בשלה. ודבותינו ז"ל גזרו כי המגזז לא יגזוז יותר מחומש; על כי לא הותר לאדם לפזר כל רכושו ולהיות למשא לאחרים, ועל זה הוסכם שלא יפזר ממונו, ויהי ניתו פתוח לרווחה לכל שואל, למען יהיו עניים בניו ובני ניתו.

רב. עוד מה הועילתיך בהבנת הדע?

גד. חוזק התוכחה להסירו מדרך רעה לדרך טובה, ולהיות לו למופת ולאות בתעזיבו הטובים.

רב. אין שמירת ממונינו לממון חבירנו מה שפרש הורונו חז"ל?

גד. כי הורונו כי החובל עצמו וממונו לא על פי שאינו בשלי פעור, והמוכל את חבירו אין בגופו אין בממונו חייב לאדם.

רב. אם כן די לנו שלא להזק חבירנו בגוף וממון?

גד. לא כך למדתנו רבינו: חייבים אנחנו להתדחק מלבנות הפנים, ומכל שכן הדומה לגנות, ענך כי נאסר לנו לומר שלא דג זה למי שבשלה קדורו, ולספר בשבח טוב אדם בפני שואלו, שלא יצא לגנותו מתוך שבחו, כאשר הורינו לדעת מספרי המוסר.

רב. עשה לפועל, כאשר דברת, בכל עת להוב הדע, החזק במוסר אל פרק בלתיים כי היא חייך, ובדבר הזה תאריך יתים על האדמה; כי כל פעל ה' למענהו ובפרט האדם, שאר ילד לועתו בלא דעות תבניות חייבים אנו לבשאו, לבבדו, לתועילו ולבטעותו אל האמת, ואם נטה מן הדרך, ה' העוד יכפר בעדו, וגם המדיע לנו לא בשוא לועתו, כי אם מעשיו, כאשר פירשו קדמונינו: יתמו הטאים ולא חועטים.

חקירה שמינית.

רב. נפתלי! נפתולי אלהים נפתלתי עם אחיך בחובת האדם לדעתו, כל פרט מה יחוייב, חוסף על זה, היהודי לאחיו?

נפתלי. יקוע לכל כי אם המספיק ניתן להיות כל אחד לעזר לאחיו, ועל זה תקקה התורה האלהית חקים טובים בחיבו בשם יהודי לים לאחיבו.

רב. ומה הם?

נפתלי. הסבת העבוט, ושמיטת הקרקעות, ומשם כל יד, חוזרת בעבד בשניעית וביובל, וחזרת השדה והשדה לאשר הוא לו, ושוב ובות בשם.

הוא כי המלך והשר אין דרכם ליפח כי אם בחצר, במקל והלוחית שפרסמון להריח, וכדומה.

רב. מי אסר לנו הסחורה?

דן. רז"ל אסרוה, כדי שלא נצא לכתוב; אבל עיקר הגזירה היא מיתות עזרא הסופר, ובחמיה הוא התרגתא והכא בכתונים.

רב. מה בין חיסור שבת לחיסור יום טוב?

דן. בשעשה לאכילת אז לנשמת האדם, בכתוב בספר התורה: לך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם.

רב. על זה היוס די, ובשכח הבאה תבא הקנר ממקור הקיניס, למוד לי עתה מאיזה פסוק נלמוד חיסור הגזיזה?

דן. מפסוק לא תגנובו.

רב. מפני מה לא הסיפות מפסוק לא תגנוב?

דן. למדתני, מורי, כי בהגנוב נפשות הכתוב מדבר.

רב. כמה מלכיס מלכו על יהודה מצלמה עד החרבן?

דן. שבע עשרה.

רב. ועל ישראל מיבשעס עד גלות ישראל מעל אדמתו?

דן. תשע עשרה.

רב. תורה כי הועלת בלימודיך, דע כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, והוסף בדיבורך ובמעשיך, הסר ממך עקשות פה ולצות שפתיס הסר ממך.

חקירה עשירית.

רב. אשר כי תשרוך בניס! מה היה התנאם אשר לשם לכולנה?

אשר. לקוס בבוקר לעבודת בוראו ולהתפלל לפניו.

רב. ממי למדנוה?

אשר. מאבינו אברהם אשר קס בבוקר לעבודת השם.

רב. בשיזה מקוס הוסדנו על התפלה?

אשר. כם עשו אבותינו, אברהם אל המקוס אשר עמד שם, יצחק לשוח בשדה, ויעקב ויפגע במקוס.

רב. שלשתי על התנוה?

אשר. התורה למדה ולמדתם אותם בשבתך, ובלכתך בדרך, ובשכבתם ובקומך; ולעבדו בכל לבבכם; וחכמינו למדו כי עבודה שבלב זו תפלה.

רב. היכן הוסדנו בגד תמידית השקר?

אשר. מבגד שקר תרחק.

רב. ומבגדי הקנלה?

החטיאו הכתים הכנדיות וכנו מזבחות לפקוליהם בעיר אחד ה' לבוש שמו שם, ובנית הבני הדבו לפעוש: כן נוסיף לחטוף גדול בזהדות דבות להלחיק הקדוש והחתון בעמ"ז, בעניו יניקת הבנים, הדפוסה, הייחוד, והכילוך עמהם, וגבלו זמן ומופן המעשה ועתן, בתתם טעם ודעת גם על כי היו חסוקים על הסליבה, הזכור, וכל התועבות: לף עתה כי הגוים, אשר אנו שרוייס ביניהם, הם יודעים את ה', ואת המעשה הטוב אשר עשה ליזראל ומוליס בזדיקה, שכל ועוכם, ומוסיפים ועוכדים על כל תועבת ה' וכל שוב הבעשה, הגם הסידי מומות העולם אשר סוכחו מפי רז"ל, בשבר הם סומרים מלות בני נח, אשר הם יסוד תורת הלהם, וכמונו כמוהם בכל מעשי הלהם, ואנו רופלים לומם ומתדפקים מהם, אנו מיקיקים לת בניהם ובת בניהו, ונופלים ונוחנים עמהם בכל עת ורבע, מלמדים לומם ולומדים מהם; הכלל היולא לין הוס דבר בינינו, כי הם מעשי התועה, אשר נתחייבו מצותינו בזמיהתם, ולאזהותיהם לף נתנה ולף נתחייבו הם.

רב • נפתלי מילה שלוחה את לבניך למדי שפר, ומי יתן כל העם בידי וידעו כמוך לשיתת הבדיים! לך תן תוכה לשל, אשר נעט עתה בדוב העולם לשבת הלהם ועזרת הדע, ושהם קנאת לפריס ושורדי יהודה, כן יוסיף ה' שנית ידו לכפוך לב כל בני הלהם לשוב לת דעתו ולת אחיו, היש תחת גפנו ותחת תאנתו לבטח. ואתה חזור עתיך ושמע עלה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך.

חקירה חשיעית.

רב • הן ידין דיני הבשת אשר למדתני?

דן • בשת אסור לנו כל עצמית שלבנה; כי גו שנת בודאנו מבריאת העולם.

רב • דק השלבה היא האסורה?

דן • אסיר לנו גם הביטול באחרו יתברך: את אשר תאסו לאפו, ואת אשר תבשלו בשלו, וגם השלבה.

רב • באיזה מקום הוזהרנו על השלבה?

דן • מספר תורת הלהים בעניו המן, ובספר הבניאי ירמיה, אשר למלכי יהודה ולשריה לגלתי שלת משא ניוס השבת. ויהוע הוא

יוסף • קין הרג את הבל •
רב • כמה בניס היו לנח?
יוסף • שלשה, שם חם ויפת •
רב • יוסף בני! מאכל מזיך ויעזרך ואת שלי ויבדנך, ופרית ורביתי כתחר המלך, בלורי בני מלות מזיך ואל תעזוב תורת אמך, ויהמה מזיך ואמך ותגבל יולדתך: המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את־הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי, וידגו לרוב בקרב הארץ •

חקירה שתים עשרה •

רב • בניתין יהיך ה'! אתר הועלת לבנון בכל החכמה, ולהיות מעיד לעזור לכל כותל, אתאלך ותודיעני אתר למדת על הדרך הטובה, אתר בו דרכו לגלך •
בנימין • פתח פיך ויאירו דבריך!
רב • מה הועילך ליתוך בהגדות?
בנימין • הועילני יותר מפרוש החג על פרוש הפסח, ממה שהועילו לשלושים נעדים, אתר היו לומדים בם ג' בניס •
רב • ומה טעם תתן על דבר זה?
בנימין • הטעם הוא, כי בהגדות הם הדברים, אתר רז"ל כתבו בפניותם עיקר, ומבחר חכמתם, להסתיר אותם להמון, אתר די לחם ואותר יקיעתם הדרך אתר ילכו בה והמעשה אתר יעשון; בין יבין דרכם הטובה, מי אתר הבין ספר התורה והבתוך ממנה ודברי חכמי האומות אתר היו שוכנים בהם, אתר בם בם הסתירו דבריהם במשלים וחידות כיוצא • ובאתר שהותירו כאן מני תורך ולמדו אותם לנערים, אז יחלק הטעם לחני, על כי אתר לקחום בפשוטם, כבהמות נלמו נעיני אתר הטעם; וחכמי הגויים והטעם, אתר חשבו עלמם לחכמים, באתר לא הביאו הנסתר והוכלחו להכחיש הבגלה חלקו בן על אתר כתבום ויפלו פיהם, גם על אתר הורו בין בם לבם, בין בגב לבגב, ותהי הלמת נעדלת • ובאתר יהוא הוא, כי בנגד ל' בניס דברם תורה: הלם תם בתומו, והרשע מחזיק בשטותו, ובניס אין לימדלך, ויודע אין לו, כי אם החכם ושמיעו יועץ לעצמו, אתר בם שני הקלוות, ואין לחתו יועץ על מה הדרך הלמלא, אתר הוא הבלם והשווה לכל נפש!
רב • ואיזך תוכיח זה לחכמי אתר האומות?

אשר • דוקא שקדים לא יכון לנגד עיני •
רב • כמה דורות מלמד ועד כח?
אשר • עשרה, וכן מכח עד אברהם •
רב • כמה עלים מלבו בשלוש, לפני מלוך מלך בבני ישראל?
אשר • שמונה •
רב • מי המלך הראשון שנד מלך עליהן?
אשר • שאול, ושחדיו דוד •
רב • די היום, שנד בני, שמיה לחמך לפי שניך, למוד לחכמה אחותי את ומועט לביתך תקרא, וכאשר למדתי קום בבוקר השכם, ומעט שנות, מעט תנומות, מעט חיבוק ידים לשכב; כי הקץ בבוקר לעבודת יוצרו מאריך היום, והשכם היטן מקנה לוחו, כמאמר המלך החכם ידלת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה •

חקירה אחת עשרה•

רב • יוסף! כי בן זקוניים אתה, פרש לי מצות בבוד וילפת הבוריס?
יוסף • התורה למדני, בבד את אביך ואת אמך •
רב • ובעניני הילפה?
יוסף • לים למו ומצינו תירגו •
רב • מי קודם בילפה ובבוד, הלא לו הפה •
יוסף • בפסוק אחד הוקדם הלא ובאחי הפה, ללמד כי שניהם שוין •
רב • ופה ימצא לא אבד יכול לעבוד על המצות, ל"א להשיב לו פה בשבת, כשמע בקולו?
יוסף • ופה ימצא לא כזה, מצות שלא לשמוע בקולו, כי כן האמרנו לים למו ומצינו תירגו ואת שבתותי תשמורו •
רב • מותר לגמוד מאת הלא לו הפה?
יוסף • על דבר זה המלמדת לימדה אותי פסוק ביום הפוריס: *) ופוף גוחל אבדו ואתו ואומר אין פשר, אבד הוא לשים משחית •
רב • כמה שניה היו לו למלך הראשון?
יוסף • שלשה, ושמה קין, הבל, ושת •
רב • מי הרג את אחיו?

יוסף

*) שהודיעה לי לפה שזה מלמדות שרה יכלו לאחד הלימוד, ויום הפוריס אבד זכר המחבר ישיל להיות לשלשה על הגזירה והנצלה ואבד התירו להם קצת העם ביום הזה:

את יהו, ויש דורש בדברים לבדר לא נתנו להאמר בישיבת בתי כנסיות של ע"ה.

רב. מה הועלת בעניך היכי ממונות?

בנימין. מה נכנך הדרך אשר בחרו לחכי העדה לשלוח התחורים ללמוד על דרך הגויים קודם הגיעם ללימוד הטוב הזה המחרון; על כי אמת הוא כי אשר למד מוקי המלכים ותורתו, ידע, כי כולם יכירוהו לכם בדך ויקללו לפניכם אבדך, ומלי טובם על לימוד תורתינו יותר תוסיף חן וחסך בעיניכם, כי את מלך היה כאשר סיפר: כי חכם מחכמי הגוללים חיטלקי אשר קדם ספר המשנה בלשון רומי קדם לומדם תורת התורות.

רב. ומה הועלת בדיני הערכיות למיניכם?

בנימין. גם הפעם חוקם את ה' אשר עם בלב מודי העדה לשלום חותנו לחכדי החכמות; ידע אמת היא כי הלומך חכמת הטבע ידע העזך דבר על בוריו, ובין בדבר, על כי אין טוב בחכם כי אם הלחם את נפשו טובה בעמלו בתתו טעם ודעת לבדרים אשר לפה ולמך בשופת ולות.

רב. מה למדת בקתלי תורה?

בנימין. החלכים אשר התהלכו בחותיכו לפניו שלח מלאכו הרמב"ם ז"ל אשר הורנו בספר היך בתורה שבכתב, ובספר המורה בתורה שבע"פ, והבדרים אשר למדתני בו לא יכילם ספר; לך ממנך מעטי בין תבין את אשר למדתני להועיל, ולא למנע כל ימי להודות את שמך הטוב, והתפלל על על עליון, יסלח עזרך מקודם, וכל בטישות אשר יעשו ממך, כמוך יהיו, ויעבו פרי טוב לעך, והיית לך שמח!

רב. בנימין בני! מבורכת ה' לרגלך, אשר תשכון בם, ומלרי העם אשר יסתו מימיך, זכור את נורלך, את נורך ואת בלרך בכל מעשיך, והחזק כל נדולתו כחזק אשר לימנו אשר זוכה, לך בדרך העונים, והיסר הטועה מני אורח, קח לך מזערת הארץ מעט דבש לקיחת תענוג ומעט לרי לטמידת בדיחות, והיותר החרים היה עימים לעור והגליס לפקח, מעוז לכל ומחסה לחיזון, אל ליתוס ודע לאלמיכם, והוי דן את כל האדם לכף זכות, האמן כל מה שהאמין מחרון הגאונים בזמן רחסם בחשיבות הרמב"ם ז"ל ואל תדע כי לא תצוח, וכי בכל מדרי החכמה והתורה את ה' לעזרך תידה.

בנימין • גם מכמיהו המחדושים היו לומדי החכמות בלמדונים לא היו בשלם מכח הודעת האמת הזה לבל; אך בדבר הזה גילה עפת אחד מאחיהו, אשר בהעלימו בעד התלמוד *) פסוק והגיל הציץ מאמר ילדה אשה נאלדים ק' דצוף (אשר נאמר בחשר הגדול היה מתנאים) ודימם לותו לאשר דבר היוהי הלודם טוב לעמו בחשל שכילות לל החמור בחקדר. ומאמר דבה בל בל חכם אשר ספר עגור הסוחר על הגמל ולומח ציגו תחת דגל אחד ממתי חקדר, לאשר דאה חכמי הטולדים כתב, כי דאה בעניגו דאה ענק ובה בן גדול כ' פעמים מבני שאר האבות.

רב • גם כגיס דבריך יפודעו הדבדים להמון, ויקשו כי האמת אין דעותיכו?

בנימין • הוא דבר אשר לא נכתב להמון בשאר דבדת, ולי לגו לשאר לותם להמון החכמים בשאר עשה הבשר הגדול אשר לו הדקשה ר' יצחק בן עדאמה ז"ל, אשר הציף על כל פרשה מדרש ומאמר מס' המלות לאריסטו והיו לאמדים גידו, זהו פועל חכם תהי עטכותיו שלימה, בשאר הוא חכם ויצא טוב לאומתיכו, בשאר כתב הרמב"ם ז"ל בם', המודה אשר אמר כי הס תפוחי זהב במשכיות בסף ובשאר למדתני.

רב • מה הועלת בעגין הדדוש?

בנימין • למדתני ואמת הוא כי היובש על הציפה לדדוש בשאר ייקע לבבות בלבם לב בל העם גידו בחומר גיך היולי, ובלבף גיך השר, ועל זה אין הזמן הההוא זמן למידת מדושים או דמיוה אך הוא עת לבבות בגין החכמה ותיקון המעשים, ועת לעקור קוץ ממחיר וסילון מבחיב המעשים הרעים. והבדר הזה יסודתו בהדדי קדם, בשאר בימים הדחשונים, הבניח אשר אמו בגזר מניב שפתים לפניס יקדא הלותם, על כי בל מגמתו היתה לדחות מעשי העם ולטוכיח לותם על מעשיהם, ובבותת לופה בתתיך לצית ישדאל תוכיח, בשאר הולתני.

רב • דבר זה יקוע ומפורסם?

בנימין • היה יקוע בימי קדמוניו; אך עתה אשר עלטלו מעם לעם, והלבבו מדחי אל דחי שבחנו מעשיהו העוגים, ובל החפץ ימלא

את

*) חגי הוא המדבר בספרי אשר בהגתי בשנת התקמ"ג, ומאשר בהגתי בפסוק והגיל גין הגין כי פסח עבדך.

גַּם רָצוֹן מִמֶּלֶךְ הָפֵק בִּינוֹתָ
וַיָּצָר־אָז עַל פִּיךָ הָקָם מְזֻבָּחַ
אֵשׁ דַּת לַהַב חָכְמָה בּוֹ הֵאִירוֹתָ

* * *

סוֹפְרִים אֶל מִזְבַּח זֶה מִנְחָה יָשִׁיבוּ
מֵרֵיחַ מִקְטַרְתָּם כָּל לֵב שָׂמֵחַ
גַּם תַּרְגּוּם הַתְּפִלָּה עָלָיו הִקְרִיבוּ

מאת

כערלין ניסן תקו"ם לפ"ק. אוהב דבק מאחז
נפתלי הירץ וויזלי

ה מ א ס ף

לחדש סיון תקמ"וי

א

ש י ר י ם

לכבוד

הגביר המהולל לשם משכיל ויודע דעת, כ"ה ריעי ומחוזי לשם שלוף וקנין ומנהיג מוכתר בנימוסיו כמהר"ר **איצק** נ"ו, בן הגביר הנכבד ונשוא פניט פ"ומ המלוף והקנין המפורסם כמהר"ר **דניאל** יפה נ"ו בקשת תרגום התפלה ממזמח הדפוס החדש, לשר הוסף בפקודת הקנין כמהר"ר **איצק** הנ"ל, להוסיף תגופת חזכרת חיכוך הנעדים העשה חיל תחת ידו ובפקודתו, כתבתי העוזים המלה לזכרון טוב ומסדו עם בני מדם:

יִצְחָק מַה יָּקַרְתָּ! לַכֹּל נוֹדַעְתָּ
כִּי יֵשׁ בָּךְ לֵב מֵבִין אֹזֶן שׁוֹמַעַת
עַל שְׂפָתוֹתֶיךָ חֵן עַל פִּיךָ דַּעַת
גַּם עִם שָׂרֵי אֶרֶץ דַּבֵּר יָדַעְתָּ

* * *

אִם רַב כִּרְכָּלְתֶּךָ עָצְמוּ פָעֳלֶיךָ
לְבֶךָ בַּל מָנַעְתָּ מֵאֲמָרֵי שֶׁפֶר
וְלֶרֶגֶל הַיְלָדִים הָכֵן בֵּית סֵפֶר
וְלַהֲרָבוֹת בָּם דַּעַת תִּתֵּן חֵילֶךָ׃

* * *

ידידיה, כן דמיתי זאת. אמם! הנח לציון היקר מולם למאור, והמחלה קצתם היום יותר ממתם.

שפרה, אמם אחי! אחי! לו לא ימות? — מה נגדם אהבתו אליהו, איך יבכה, איך ילבד אותנו אם אהבתו עושים את לבבו, ואת רצון אלהי צבאות!

ידידיה, אמם אחותי רעיתי! את הכל יעטה תוגה, לבוש יחליקי הבה קטן, כמעט אמם, כמעט שכחתי לתת לו מספוא, לבוש תדאם יובתי עלי כתפי, ותענג נפים עלי נפתותי, כן כל שמחה צפתם מני! אוי! אם ימות אליהו, גם אלכי למות! —

שפרה, אמם! היעוד תדע אחי, כי עתה זה ימים ממשה אזר לקח לציון את אליהו עלי חיקו, ושפשפו למעו — —

ידידיה, אמם שפרה! כאשר הניע אותנו עלי המרן, וכאשר הליהו פניו, כה אמר: לא אוכל כבוד עוד אתכם, נביא היקרים! כי נפוגותי עד מאד, ולבי שחרחר, ויחוב ויעוש אלי שרשו, ומי יז הוא נפל על עצם דוי —

שפרה, והמחלה תכבד כל יום? — עתה אחי אניד לך את אשר אני עושה: נבוקר השכמתי אלאת מן האוהל ללקוט כלים רעננים ולעשות ממם כותנת, אחרי כן אלך אל נמת אלמים ואכתיל זו קרוניתים, ישן תמיד הניהו אליהו ואמנו, כי עוד אלמים, ושמוע רנת תוס לבב, על כן נקול תולם אסובבם קדמות הבמה, דוד נשבחה תיכון לפניו, להעתר לי ולהחלים את אחי!

ידידיה, אחותי רעיתי! אחי כמעט רגע, גם אנכי אלך אתך, אחי כף עלי אליהו אלי אלאך ואנושה עובה, וגם את יוכתי אקריב לפניו, — וירן ויבד מהר, וילכו שניהם יחדיו אל הבמה ויפלו על פניהם, וכה התפללו אל אלהים:

ידידיה, אתה אלי אשר נחשרך תניק על אלמניו, כף שמע אקשיבה את תפלתינו, כאשר נתי נדולי החולה שמע כף אקשיבה תפלתינו!

שפרה, טוב לכל! שמע כף את קולנו, תכון לפניך משאת כפינו ממנחת ערב, כי נעידים אנחנו, ואין כל לנו, ולולא היה לנו יותר, אלא שמחה אקדמנו לך, עתה טוב לכל! אלל כף כפם אליהו ממות, הוסיף ימים על ימיו, למען נגילה נו ונוה יגיל נאו לאורך ימים! —

ידידיה, הנה הנחתי לך הענף עם פרי האלמה, הנחמדים אשר לי, כף תקחם כקרבן כליל; חפלתי להקריב לפניך עתודים ממכלותי

אך

ה מ א ס ף

לחדש תמוז תקמ"ו

א

שירים

א

כאשר גלה כבוד מישראל, כי את כושה *) לוים מלהיות, לנו עיני למדוש, ה' נעשקה לי עדנתי!

קְשֹׁט וְדַת צְרוּרָה בְּאוֹפֶל מְנִי דוֹר דוֹר
עֲדֵי אָמַר אֱלֹהִים: יְהִי מֹשֶׁה! וַיְהִי אוֹר! —'

ש . . . ם .

ב

ירידיה ושפרה **)

בבוקר השכם יצא ירידיה מן האוהל, וימצא את שפרה לחותנו הנעידה, עומלת לעשות כותרת מנלנים, דסיסי על יכוננו על הנילוס, ועלי הדסיסים יכוננו לגלי דמעותיהם. —

ירידיה, שפרה לחותני רעיתי! מה זאת? — ולמה תבכי? —

שפרה, הלא גם את תחי תבכה. — תמנס אתה אחי! ולמה לא נבכה? אם לא רחית, כאשר נגדה לפניהו אחנו במגינת לב, אין תבקה נפשנה עוד לותנו, ותסתיל את דמעת עיניה.

ירידיה

*) כוח רגיון מאם בר מנחם ז"ל.

**) Geßners Idyllen Daphnis und Chloe, 3. Band, S. 28.

בגזירת גירוש. ואין לומר שהי' ממ"קום מוויעל"יום מנעלגי"כום, לפי שידוע שהוא הי' סובל ייסורים על המדיקות אשר מלדו בו: ה') על אשר נתחבדו עם פאלאגע"זעם מלך פרסיים ויכו את תבני דוס; וז') על דבר קלסי"ים שר בגאה אשר מלך בו למען קחת את פויסטי"כ מבתו אשר אהב; וגם מספידיו אשר מבד ואשר עודם בידינו כיום כלאם שהי' פילוסוף יווני ושכ"ם. ואין לומר שהי' ווארי"ום מנעלגי"נום, לפי שהוא הי' מלך שפם וסר לחדי עלת הנסים בילוע, וגם הוא הי' זמן רב אחר דני, וע"כ עליו לחפש בספרי הקדמונים ולחבוד את העתים למען החזק את דבדי מבמנו התלמודייס בידינו.

ד ב ר י

האיש השואל על דבר הלנת המתים במאסף לחדש אדר התקמ"ה ואשר הוסיף שנית דבר בחדש תמוז לשנה הנ"ל.

אל רעי וידידי דודבי האמת ודוחבי הטוב אבבי אבדת דודבי לבון עבד, יסמדבם האל האמת והטוב!

החשית' מדבר זה זמן רב בענין המבהג שמהיבת קבורת המתים למען שמוע אם יפן לים מחבמי עמבו אל דבדי הלאסוניס לבדל מאבדותיו עליהם, לאבם הייתי בדודם אל המתים, ואין לים שם על לב כי אם אבם דודבו שוכן בגל עליון הדא החוקב האלאהי החסיק בגל מדותיו מוסד"ר משה בן מימחם ז"ל מוחתו כתוב, אשר שלח לבם לגבותיו להדא הגאון מוהר"ר יעקב עמדן זכ"ל ותשובותיו. ובכה בדאותי דבדי החבם הכ"ל שבמיים לבדי בכל האלאתי שמחה, והאמבתי כי עתה יתעוררו כל חבמי הדור בדאותם משה יוצא לגאת גם הם ולכתוב את דעתם וזין בך יגאת האמת לאורו. כי אם עוזה לאוירתה לו דבבן הוא לבהוג עם המת כאשר אנו נוהגים עתה, בוודאי אין לסוד משה ימין ושמאל, - אע"פ שבאלה אבחבו הדבר סל מני שבללו, אין להסיג גבול האשונים; אך גם זאת לא פלה אים את פיו. ואבכי אזבתי עלי זה לשני פנים:

א אולי מלאו החבמים לאי חזקה די לאסוף פי שואל בדבדי ר' יעקב עמדן ז"ל, ואמרו כי שתיקת ר' משה כאולאה דמי'.

ב אולי יש לאם דאיות אחדות המחזיקים בעד המנהג יותר מהדאיות שבתב הריעב"ץ אך אינם לבתבם, כי לא יקרו בעיבים דבדי המאסף לעקור מנהג נעוץ מימים ימימה, ולא פנו אליו. ואחרי דואי מבתב דב ר' ממדינת פולין במאסף לחקם שבט תקמ"ו, ע"ל הענין

לך חזקו ממני כי קטון אכבי, אמנם כי אגדל אז אקדיש לפניך מדי שנה בשנה, יען כתת לבו את אדניו, לך החייהו נפ כיום הזה ! —

שפרה, את הפעור הזה תעלה לך, טוב לכל! חדיש טוב מכל אשר לי, דאה איך ישוף אלי כפי לבקש תורל, אמנם לך טוב לכל תעלהו!

ידידיה, גם יונתי (יקרה לי) תזנח לך, דאה איך מכרכרת ומתופפת, אמנם לך, חוכן! אקדישה, לתשן תתן לבו את אדניו. נפ קדום! שמע נפ לבתיהו!

עתה ידי ילדים דאמנים שלחו לטבוח — והנה קול אדגר אליהם בטעם ורכות — בשחר לאלהים אקדש בכת ישדי לב, אל תזנחו את אשר יקר בעיניכם כי עוד יחיה אדיכם! — —

ואבידה קם ויחי אחלו, ואשתו נוהלים שמחים עלי תומת בניהם הלכו יחד בעצם היום הזה לשפוך דמם ותוקם לאלהים מוציא הושיו; ובזאלי אי עוד שנים לדנים, וילמה בני בנים מלאים בדכת ה׳.

* * *

אבות מאושדים, מולאי אלה בעתו אחת, בשם שיבו וגילו.

שמעון בר״ז׳

מכתבים

שאלות.

נשאלנו מאחד ממלומדי הנוצרים להשיב עליה, ולהיות כי קלים ידיעו למעוך מעשה בתשובה שלמה שאין להרשר אחדים, לשגגות פה, ואי, כל אשר לגאל ידו לעשות דבר בפיעו יבלח אליעו מחשבותיו בתשובות בעלמת מיוחדת ואינעו בשרשעו בקבל עם.

להודיע אימה הקיסר אנטאני״נוס אשר למך תורה אפי דאיעו הקדום? ואם נאמר שהי׳ אנטאני״נוס פי״וס, נודיע, אדוע לא בעל ימיעו בזידות הקיסר אדדיא״נוס (האדרי״אנוס) אשר בזד על האילה והשנת; ואין לאי׳ ממה שבעלם בסוף ימיו, כי לא עשה זאת אלקחתו כ״א ע״י מדיעת היהודים אשר שפעו בם רב אאשבי רומי עד שהוכרח לבעל הבזידה, ועכ״ז בזד שלא יתגייר עכ״וס ושלח ימול אים עשרי את עשרו

בחומרו שלימו מוכח רוח וודאי מת ויכיחוהו . הרי דמימו מזה שאם
מין רוח חיים בחומרו מהזקינין ליה וודאי מת וכו' . *)

ואם תאמר שזה מחמת חומר חילול שבת לכך לא חייבינן זה אבל בחול
מה בספק יש זה אם בחוב זה לה שהוא משם רחוק וזר ? תומר
לכי שתי תשובות בדבר חדא דאמרו בחול מי ליתי בי' ליסורא והלא
אם הכו מחזיקין לומרו ע"פ דין לוודאי מת יש כאן ליסור תורה
שהעלין את מתו עובר בלאו דלא תלין ולא תיתמ שזה בכלל מה
שאמרו שאם מליכו לכבודו מיכו עובר בלאו ור"ב אם מליכין לותו
בשביל פיקוח נפשו עדיף מלכבוד זה כי' שייך אם היינו מסופקים
בחמת שמא חי הוא אבל כיון שבבר הוכחתי שאין כאן מלליכו שום ספק
או ספק ספקא לחשוב שהוא חי אין כאן כבודו אלא זיונו . הא חדא.
ועוד שממקומו אם בממדא מוכרח שאפילו בחול ג"ב כיון שבדקו עד
חוטמו שוב אין אם שום תועלת להטריח לפקח יותר כי וודאי בבר
הוא מת דהרי אם בממדא דיומא על בדייתא עד היכן הוא צורך אמר
רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה אבל מלמעלה למטה כיון שבדק עד
חוטמו שוב אינו לריך לבתיב כל אבר בשמת הוא חיים אפילו ומבקאתר
רב פפא אינו לריך אלא בחול דאפילו אחילי דאבות כיון שאינו צורך ממילא
הוא אסור באיסור חמור של חילול שבת שלא לצורך והוי לי' לרב פפא
למימר כיון שבדק עד חוטמו שוב אטור אלא וודאי הך בדייתא עד
היכן הוא צורך לאו דוקא אבות אחילי אלא גם בחול אחייבים לפקח
הגל להגיל נפש וקאמר רב פפא שאם בדק עד חוטמו שוב אינו לריך
עליו . **)

ג הגיה

*) ר"ל שאין להבינה משם רחוי לפי שאין זה לומה בכלל להדין דידן . כי אף בשאמת
שם נאמר שבועל נשמת החומש הוא סימן ניתוק , עכ"ז יודע כי בס בעילוף
הבעל נשמת החומש . ור"ב הסם בבי נפילת הגל בשבדקין עד חוטמו ולא נמלא
בו סימן חיות יניחומו בן , וכשבו גלגי תחת החויר , ושם שאלא יוצא בו נאחר
זמן אינה מבבוע חיות יתחיל בשחוב החויר וירחו הערמידים ויגילבו , ור"ב
אין לאחל שבת כי שם למען בלות את גופו עד חוטמו ועל כל פנים יבלל שם
לא את וודאי , אמנם שם יהודע תבדמת זה בקבר שהוא מי יוציאנו ואיך ובלל .

דברי הבוחב .

**) המה אני איך יאמר הרב דהא דרב פפא בחול חייבי , דה"ב הוי יאמר חייבי
לריך , הלא בחול וודאי החייב לפקח את הגל בלו אי משום בזיונא דמת , ואי
משום לאו דלא תלין .

דברי הבוחב .

הזה, ממידי לזיס עוד לפי מחסום ומצמוד הדבר לין יפול בדבות הימים, לולי יבואון עוד לחדיס לדבר על לוקותיו, הנס שבדברי הרב הכ"ל לא מלאתי טעם לכאן ולא לכאן.

אך לחדי דוקי דקין העבד בגאנ"טע על המצוה את פקודת הקיסר יל"ה על היהודים להניח מתיהם מ"ח שעות עדם הקבדם, נשתוממתי על המדאה, ונוספה נפשי לדעת את מחשבת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יחזקאל ב"י מל"ך דק"ק פרלב והמדינה ויתר הגלוחים והרבנים במדינת הקיסר, סם לא מלאו מעיכ לשמל הגזרה ע"פ דין תורה המחזיק את המעכב לף כנד המולדים, וכחבתי לפניך לחך מלוכדי במדינה זו לבוראינו לין כי הרבר, והשיב לי לברת מיוחדת וז"ל:

„ועל דבר פקודת הקיסר בענין הסציית המת מ"ח שעות עדם הקבדו לכתוב לך את כל המלוכע: עדת הרבים שומרי משמרת הקיסר הנקראת לאנ"ם בויענרג"יוס, שלחו כתב מיוחד להרב הגאון דק"ק פרלב כ"י כתוב מלים פלאי' דורש טוב על היהודים לדבר במדם להזהר על נפשותם לשלחי ימהרו לקבור את מתיהם כי חולי בתעלף לחך מני חלף. והשיב סם רלוית ממתים שנקברו ביום מותם ונמלאו לחרי כן נשונים וקרועים, וזה רלי' על התעורדם מתרדמתם ונמלאם לרוסם סתום וגל עפר עליהם נתגוללו ונפלו לתם ולחם ולגודל מכלוסם נשכו בשרם בשיניהם וקרעו עורם ובשרם בלפרנם (תסמל שערות רלשי בדמותי מיתה מגונה כזאת!). והכותב זכר גם דברי החכם החוקר מוהר"ר משה דעסויא זל"ל לחר שקם לשמל הגזרה הזאת, ובלחי הוא החכם הזה לשמוע על דבריו לביותו שלם בחכמת התלמוד וחכמת הטבע, וירא וחרד על דבר ה' כל ימיו. והנה גזרו הרבים יותבי לאנ"ם גונע"רניוס על הרב הגאון לכתוב מחשבותיו על זה, ולשבר ע"י לחיות חזקות יותר המעכב הזה, כי לא רלו לשמל דין המונע בעת היהדות לף סם הוא נגד דתם ושלשם. שלם קילוד דברי הרבים, ואולי תצוא לידי העתקה שלמה ממכתב הזה ושלחתו לידך. ואתה תודיע לך קילוד תשובת הרב הגאון הכ"ל ותמלא נוסח לחיך דבדיו, כי עדבים הוא ומיושבים ע"פ חכמת הטבע, ותמה מני לין לא הושיבו לקיים המעכב כשבר היה:

א הניח המעכב שהדין דף מ"ו המיושבת על הפסוק כי קבור תקבדנו.

ב הניח המעכב שבת דף פ"ג מי שהפלה עליו מפולת שפק הוא שם שפק חיי שם שפק חי ספק מת וכו', מפקחין עליו את הגל מלאתו חי מפקחין ואם את ימיחוהו. בדייתא פ"ה ע"ב ת"ל עד היכן לתת שלינו מזיז לנדין עד היכן הוא מפקח לבשת הממת, עד מותו ואם אין חיות

במותו

עקידת ליסוד כלכת המת לגמרי ואיך מצחת לה לקיים מצוה של תורה כי קבור תקבדנו ביום ההוא וכו' וכו'. *)

ו הגיע לחיות ממנהגי החברה לכניח נוכח תחת החוטם. ויתר המנהגים המוזכרים שלנו מלקלקים מלוך גמת.

ז אמר שבמגילת רמי בן המצבה בשמחות פ"ח יוצאין לבית הקברות ופוקדין וכו' הוא טועה, כי לבעתו כוונת הברייתא לומר לחיוב או למצוה כי אם רשיון הרוצה לפקוד יפקוד ואין זו מצוה דרכי המחוקי כי אלו הי' בפירוש שהוא חיוב או מצוה היה ג"כ שיעמידו שומרים לשמרו ולהלוות אם המצא ימצא שום סימן חיות ולהביאו לו דברים מדיחים וכו'. **)

ח אמר שטעם החומות הקטנים שבהלת מתיהם זמן רב מהרי מותם כי, מצוה החוצות והיקעונים טומאות לוה דעה, והשהומות מצר לגו דרים ביניהם היום הגם שהם בעלי ממנה ואינם פוגים על חקי העמים וגו"ם עכ"ז מנהג מצותיהם בידיהם מבלי שעם וכו' וכו'. כי לא רציתי להאריך והמשכיל יבין כי כניס דברי הגמון.

ט גם בשבת יאמר ע"פ דרכי החכמה שחמת הכתב ושטעה. ואמר כי הוא נגד השכל להשהות את המת כי יהוא פירוד הרגילים להיות יחד היא קשה מאוד ונחזי כמה נאר מלטעיים הא והאי שבפרק בגם מהם וק"ו אם הוא יחיד לבם ואף אם הפרדו הוא לתכלית היותר טוב שהולך לאחר זיווגו למצא מצבה ולמלוך נחלה ומטוח שמקום שבת זוגו היא שם

---

*) נפי דעת הרב שבהת התנועה מהמקום למקום מקרב המיתה וודאי לדקו דברי, כי אם כי התנועה מביאו אל הכוך אם כי אל הקבר, אף אף הגוף נזוז מהמקומו, אבל לדעתי אבה התנועה מסוגלת למהעלף הגם היה ומסוכנת לגופם כי נפי הכאת הטבע הסעלפה דומה למיתה אבל המקריים אחר למיתה היום שהעלף כוך ואי העבר בקבר אחוב, וגם הפקידה אבבר בכוך.

דברי הבותב.

**) נדעתי לבון האנשים פוקדין על המתים יודע על האובן שבי, לבם לידאבל בעת שהיה כאן חוכלין כל אחת ואחת בפהלת שם ואם גם לוהב לבבך נומר מי שילה לבקוד יפקוד, אם יביא על בני מעצות האוצרות האנשים שהיה על בית הקברות, אף ג"כ בנים. וע"ב על בני ורואים כאם גדול מנהג הפקידה שבהרי גולדו בנים רבים מחים שבבר חשבותו את.

דברי הבותב.

ג הניח הפ' למס', כלם הזב והזפה וכו' כמו שהניחו הרב ר"י עמדן בשבועות והוכיח מזה כמו שהוכיח הרב הכ"ל לך היכא שאת שתין דבדי הגמרא וגירסי אמת זה, אלא בזירסי שאת יתעלפו מיירי זב לחד, ולכן לפלוגין לכתוב לך את דבדיו בפלטות כי יקוע לך הוכחת הר"י עמדן הכתובה במפתח. *)

ד הניח מעשה דיוסף כהן בגמרא דזבחים ק' ע"ב שאתה מצאתו ושאלוהו אחיו הכהנים בעל בנחו והיינו לקבלה שתין הכהן מעמד לקדושים רק לקבורה וכו ביום קבורה שהרי מניח הזמן שאתה בע"פ להורות שבלאה עבור זה מעבירת הפסח יעויין שם בקונג' הרי לחי' שהיו קוברים גו ביום. **)

ה הוכיח בסגרא יפה שתין לחלק בין בהנים בקרקע בעודי הלחמה בלרכנו בכל המלינות עכשיו ובין הבהנים בכוכין שם אלו שתין לאחוז שאת עליין מי הוא וע"י הקבורה לבאו ממיתים אותו לותן שהנים קוברים אותו, כי שם בכר הניח למלבה זו שתין ביכר דוח חיים בשפיו, לף שם כולם לרופלים שבזמינו וכאמר שעליין יש בו חיות ולף את לגמרי רק מאת דוב מולבת כאו הדוח אבר בשפיו הוא חלוש מאוד עד שאי אפשר להרגישו ועכ"פ הוא קדוב מאוד לבעדי מות ולילית הבפס ובאשר הזה שמזיזין אותו ממקומו תגע בשאתו וק"ו לטלטל אותו ממקומו לבעבת הכוכין ובשם שאת דף קכ"ח ע"ב אמרו שמבאה המעלים עם ילילת הבפס ר"ג שופך למים ואלו דוקא עושם עיניו אלא הוא הדין הזזת שאר אבריו וזה לזון הרמב"ם פ"ג מהלכות אבל הל' ח' הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו והטוגע בו ר"ג שופך למים למה זה דומה לבר המטפטף כיון שיגע בו אדם יבבה הרי שבאיזה אבר שבריו הטוגע בו שאי אפשר להנשם אותו אבר כל שהוא ר"ג שופך למים שמקדש מיתתו ואם זהו בגוסס ק"ו שמי שבבר הגיע שתין בו דוח חיים בדבם בשפיו שאם עליין יש בו חיות חיות הוא חלוש אתכלית הרפיון ובאשר הזה שיזיזוהו יבבה מעט החיות והרי המזיז שופך למים וק"ו אם יטלטלו כל גופו ויסלוהו עד מערת הכוכין שאבאין בר באשתו אם עליין יש בו קלת חיות ואמילף אם אתה חושש לזה לריך שיסלק אשת מוכח במקומו במקום שאת בו כאן שתין לו הופכין על ג' ימים והרי

עקרת

---

*) הקורא יעלף בסוף דבדי את מחשבותי על סדדיס החלם.

דבדי הכותב.

**) רחי' זו חיוה. כי שם קבדו בכוכין והיו יכולין לפקוד.

שלמים שלי תפסד להרוג לנוד למעלה עד שיוד תחלה הגוף לארץ, תסד לקח מסם כי הלקם יסודו מעפר. *)

ועוד הכה על קקוד השופל והדחה מחשתו בשמרו דבר זה ליתו מהלכות הדעים כ"ק מהלכות הדופקים — והגיב ממולו לשמוד: מי לנו גדול בדופקים מהרמב"ם ז"ל וכתוב כתב בפ"ד מהל' תסד אין מסתין את התת תלה מדחין מטתו תיד וכל המדחה מטתו ה"ז מטופא והכה דליתו שהרמב"ם מזהיר מאוד על מהירת הקנורה וכו'.

וביעתה הוא חוזר על כל המנהגים ומראה את כל התקנות תסד נוספו תלה תכמי החדרה ואומר כי דאוים המה לסאוך עליהם כי הטעמו על תלכי הקבלה האמתית ובחתימת המחבר יקבר בהבטעה ובהשבל נכח הדעים, וז"ל: ואקוה שהתלוכים הגדולים פקידי הקיסר תליהר יר"ה ישמרו לב לבל הדעיסי תסד כתבתי וידעו שהדעים הם דעים המתקנלים ויסכימו לעשות כפי דרכנו מאז דברי המחבר בהבטעה המוכן תמיד לקומם קול הלפוד תסד ילפלף כי זה לנון הדעים התליהים פקידי הקיסר יר"ה להזדרז בזריזות לקיים מצותם כתסד ילנו עלי. עכ"ל הנביר ממדינת עסטרייך תסד כתב לי את כל ונכחת מהמתורע הזה.

* * *

ועתה תסוד תני לדרכי לעורד מחשבות המעיין על דברי הדעים הגדולים הלתה, תסד לת דלו לבעל תפי' מנחם קל וקטן תעשה ישראל מיראת פרעות גדל ולכן תספרו וקצרו כל דקיותיהן בכח התפשרי לעמוד נגד השופלים. תסד בחמת נרתה שכל הרשיות תסד הניחו תיכם מספיקים וספרותיהם קלוסות ודקות תסך תסך. והכה מה שהעיד הרב הגדול מ' יעקב עמדן ז"ל בתכס דורכו מ' משה דעסויה ז"ל בעניו הגחמת זה וזכה הגם שיהי' פסח הגחמת בזידה שמא יתעלף על זה תסד מ"מ נרתה שים עילוף הדומה למיתה, ותם כחום לליהן בקיאין בדין טומאה ושהרה שעכ"ו שכחום בעניו הקבורה. ומה נעשה בהתעלף זה בתקום שתין שם בקיאין, ויחשבוהו את ומתה ונפסך תיך יעשו? יניחוהו כך עד שיתוק הבסד הרי עומדין על לא תלין, יקבורהו תיך הלא יש לנו חשש עילוף? ל"ו להגחמת סבדה שים עילוף דומה למיתה ונפרש לבליהן בקיאים, ומשום הכי הרי הוא כאי לענין טומאה ושהרה עד שיבא בניהול בתוך שהוא את וזה בזמן בתיקת הבסד. ומוכח כתי תהגחמת

זו

---

*) קהלת י"ב ז', ויש העפר על הארץ כשהי', והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. הבל הבלים אתר הקהלת — הכל הבל —.

סם חעפ"כ קצה מתחלה הפרנו מכס וקצה לכס להפרך ומלויס לחתו
והולכים עמו עד מקום שכנך הכתוב לעזוב לניתס ופרידתם היא דבכי
ובזיקה וכשהתרחק קלת מכס עד שעזוב פיכס רואים לחתו ע', לע' יוצא
הגעגוע מלבם וכן כשכר ימות לאדם קרובו כל זמן שחתו מוטל לפניו
בהלא גדול מאוד ור"ח שהנחמו כלל וכבר תרז"ל על תנחמתו שכשה
שחתו מוטל לפניו עד אחר הקבורה שהתעלם מעיניהם אז הוא זמן
לבבר תנחומין ע'לע' עד שעזוב חת מהתכח מן הלב. ואם זה בקירוב
שני גופים שאין קרובתם דבוק וחבור ע' ממש והכל לפי הקרובה קצה
הפירוד ועמה כשיס לב לקלבת הגוף והרוח אשר בקרבו חיוה הולרו
דבקים יחד בהבלית החבור והדבוק רבע לא נתפרדו ונתגבלו יחד
ועתה נחותם שחוכרח הרוח להפרך מן הגוף בע"כ שלא בדלונה
ע"ז כל זמן שחוגח לפניו היא עסק ומעופפת עליו כלא ואם המלויס
לת בגס היחיד נכספו מכס על שהגוף נקבר בחלן אז שהתלקו
לגמרי מהרוח ונשאר בעפר אז הרוח תעזוב למעלה למקום אשר חצבה
חתה כלא ואם השניס לניתס אחר העלמת בגס מן העין שלכס,
וזהו מלך הסגלה. — *)

ומבואר שמקלה הוא המקלה הנזכר שלא שהני מוכיח הקדמים מן המקלה
הוכחה גמורה שתחלה הוא ניתת הגוף אל הקבר ואח"כ תעזוב
הרוח למעלה דהרי זה ידוע שהגוף הוא דבר גשם ולריך קודמים
לעסוק בקבורתו ואפילו יתעכבו שהיות אפשר בקבורתו ע"ל שלא
היה העכבת הזמן כשיעור לקבר ושלבשת התכריכין והנחתו בקבר כל זה
לריך היה זמן שבל הרוח תיכו בגשם ולא יעלהו הגשם ואין עלייתו למעלה
ע"י מניעת בעלי גשם שילטרך זמן ותיכף כשאר נתפרד מהגוף אפשר לה
לעזוב למעלה בלי שום עיכוב זמן כלל וא"כ לאוי הי' להיות קדר הכתובים
ויעזוב הרוח אל מלויס אשר נתנה ויעזוב העפר אל הארץ כשהי' ואמה
זה הקדים שלמה בחנחתו ניתת העפר קודם ניתת הרוח ע"ו לפה
שלמה

---

*) חתת הדבר תחלת דבריו הרב הס מיוסדים על חכמת הנפש, כי מלחו זה הי טעם להפרות מעת החת ועזוב לעד קרובינו אשר לא יהנו הפנם למעשיהם עד יכוסה החת בעפר. חצל סוף דבריו שהתעלו לזה דקות הגוף והשחת לא ידעתי אם הס נגויים על חכמת הנפש כי לא יסכימו גם יסודיים הפסיחים והקיסים. —

לה' חסדו שתטיב עמנו להיות לעזר לנו לעשות תמיד משולח בכל פעולתנו הובדים בין עמים טובים בעלי חכמה ומוסר ולבל יקרו בעיניהם דמי מים עבדי כדמי לחך מסם, ובעשה מעשה מיוחדת להעמיד עם המתים עד שיקום הבעל ולהעמיד עם שומרים, כי לין מזה פרנסה גדל, כי עם נחליף מכסף תבואתינו בזהב תבואת תבואתינו.

וע"ד שמומרים הרבנים שאין לשמוע על דברי הרופאים, לא לי מלוך לזה ירימו לב זה נגד החכמים הקדמונים הבעל לפי דבריהם הם כתובים על גבי עמקים בכתבם, והם בנו בנין גדול על דברי הרופא. וכן שלמני חיים בדון לשמור: לזה בשליך אחרי גוויגו בעניו הזה דברי הרופאים, הלא חכמינו הקדמונים התירו להאכיל את החולה ביום הכפורים ע"פ הרופא, והנה זה בדבר עון כרת עשה"ב שהשמע לדבריו בעניו הזה? — וע"ת הלא הרמב"ם ז"ל היה גדול מלוך בחכמת הרפואה ובע"ז למד המדקה מהתו ס"ז מבואה? על זה אשיב: לשמוע, יקנתי גם יקנתי גדולת משה לא מופל לחכמי מכל בני גילי ושקדתי ימים רבים על חבוריו היך ופי' המשנה, ומלבד זה קדשתי ספרי הרפואה והחקירה שלו ביתר שאת ויתר עז לבעל דבשתי חכמה מעולי על היום הזה, ולולו הולי החם הולי מלים לעיניהו מעפרי, לחכם בכל זה מי יחמר שבני כנגיא וידע את כל נסתרי הטבע, בפרט בדבר הנתון ע"י הנסיון, לבל יום יום תקבות יגיד למשים עין ולב על כל לבשותיו.

***

זו עצמה שאינו עומדים על לפ תלין כ"פ ממת מוחלט וזה מזמן הנימוק • ולכן כל זמן שהמת נספק הוא מטמא מ"ת מס הוא ז', וכן אינו עומד עליו בלפ תלין • והרב ל"י עמדן דבר עם ר' משה ז"ל (מסר מדוע ענותנותו החזיק את עצמו לתלמיד) קצות ומודה על ספרי תגרת קנות מסר כתב לאמתם של תורה וכפפס קונסטאנ"דינא — והואיל לאחת לירון הספר הכ"ל נימא שם מילתא ומזה ילמד שהרב הכ"ל הלך ע"י חדיפותו לפעמים דרך רחוק מנטית השכל, כמו שהוא דן במתזר מ"ת מותר להשחיתו מפני אמו, ומיסוד הולמת ז"ל (מסר לפי דבריו אנו לריכין לדברי הקצלה בענין זה, ולפי דעת כל משכיל אין לך עון גדול מחבל והורג ומוריד שאול יותר מזה, ואולי לו למי שאין לו בדר אחר להשאר מחמת הרעב הזה), ויעיין הקורא בספרו שלולת יעב"ץ שאלה מ"ג • וכן תשובתו על מיסוד סידום אם מתפצה מדבי היה ילמד הקורא שכתב דבריה לחקור בעלמא ואין למדין ממנו דבריה מתלויים על ידיעת חכמת הטבע • וכן בספוג על תשובותיו בענין הסרטים וכו' מסר כתב עליהם תגרת קנות הכ"ל, אמנם אין בהן מקומם •

והנה רואים אנחנו שאין להביא דברי מדברי הקדמונים בלל, לפי שהם קבלו מעשרות רחוקות מלאות לויר כחדר ופתח פתוח בהם לפתוח מיד בעת הלורך, כמו שראינו בזים שקבלו והכה בא הגדול ויסליכו לותו מל קבר מליטא ויבא בעלמות מליטא ויחי ויקם על דגליו, ואלו הי' להם קבר כמו בים לנו היום איך יוכל להבנות בעלמות מליטא • ועיין מה שכתב בס הרל"ק • וגם בס קבר הוא רק על הטענת המתים במקום שיתעלמו או מן העין, ולא בחפילת גומא והטמנה בקרקע דוקא, כמו שיחסוב הממון לבאר שם קבר (הגדנע) כי יש הבדל בל"ה בין קבר לבור ובין קובר לחופר, כמו שהוא גם בלשון משנה בין גדו"נע וב"דפ • ואם כן כוונת הכתוב כי קבור תקברנו היינו לשימו בגומא בארץ, כי אם שתעלימהו מן העין, כשעמו כי קללת מלהים תלוי ר"ל זה בזיון שיעשו האדם הנבדה בנפש מלהים תלוי • ומזה דבאו חז"ל לאסר דבריהם בגאלי אם גם על כל המתים לאמור שבבר בזיון הוא להניחם בלבן דומם לעין כל, ומלוה היא להעלימם מן העין בבר על דבר כי קללת מלהים היא, אמנם העלמה זו היכם הלטרא בענך בי במקח אחר עובר על לאו ולא תעמד מדמתך כי לא יעמדו הסולנים מלטרא, כ"ש העלמה זו היא קבורה דהיינו העלמה מן העין במקום שיעמדו הסולנים שמה להאכיל • אבל לא ידעתי היה חיפה המלוה לשימו בארץ דוקא ניזוק מותו ולכסותו בעפר, ואם בניח דאי' מהקדמונים מקום לא נהבב בהנחם כי הם לא קבדו בארץ עד אחר בלותם מן הארץ בימי הבזיות והשחתות, וגם בלותם זמן בקבו במקום שהי' אפשר לפקוד, ואנחנו נודה

לה'

ז

אֶתֶן לְמַלְכִּי עוֹז אָרִים קֶרֶן־מְשִׁיחִי
יַקְדֵּם לְיוֹם־אֵיד בַּצַּר לְמִשְׁעַן־לָכֶם
יַגְבִּיהִי לָשֶׁבֶת יַשְׁפִּילִי לְרָאוֹת
יָחוֹס עַל דַּל יָדִין אִישׁ בָּצַע׃

ח

עִם נָבָר יִתְבָּרָר יִתְפַּתָּל עִם־עִקֵּשׁ
פְּנֵי־אָדָם לֹא־פְנֵי־אִישׁ יִשָּׂא בְּשָׁפְטוֹ
כָּל־הָעָם תַּחְתָּיו כָּל־אִישׁ בְּמַחֲסֵהוּ
טוּב־הָאָרֶץ יִשְׂבַּע וּבְמָעוֹנוֹ שָׁלוֹם סֶלָה׃

ט

וְאַתְּ הַבַּת פַּרְיִסִין יָקַרְתְּ בְּעֵינִי
עַל־כֵּן שֶׁמֶן־שָׂשׂוֹן עַל כָּל מְשַׂחְתִּיךְ
מְשֹׂרֵשׁ בְּרַאנְדֶנְבּוּרְג יָצָא חֹטֶר־עַז
עַל־כֵּס־מַמְלַכְתֵּךְ הוֹשַׁבְתִּיהוּ נֶצַח׃

י

חָכְמָה מִלֵּאתִיו עוֹז־אֵל נָתַתִּי לוֹ
צֶדֶק בִּימִינוֹ בְּשִׂמְאלוֹ חֶסֶד וְהוֹד
מְצָפּוֹן יַאֲשְׁרוּהוּ עַם יָמִין יָרִיעַ
מֶלֶךְ פַּרְיִסִין נִסֵּי נוֹרָאִים מִפְּעֻלוֹתָיו׃

יא

הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים כִּי טוֹב בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ יְיָ
פְרִידְרִיךְ וִוילְהֶעלְם הַשֵּׁנִי כְּהַר לוֹ יְיָ
מִשָּׁמַיִם אָמֵץ מְשִׁיחוֹ כֵּס־פַּרְיִסִין אַוָּה לְמוֹשַׁב־לוֹ
בֶּאֱמֶת וָצֶדֶק בַּנָּנָה לֹא־תְמוּט עוֹלָם וָעֶד׃

ב

מֵרֹאשׁ כִּכְבִים עַד עָפָר דַּק
מֵרְאֵם הַנּוֹרָא עֲדֵי עֵשׂ זוֹחֵל
כָּל־יְצוּר יְהוָה כָּל־יֵשׁ יַבִּיעַ
אֱלֹהִים מִשְׁגַּבִּי נִפְלָאִים עֲלִילוֹתָיו׃

ג

סְעָרָה תְּתֵּן קוֹל גְּבוֹר אֱלֹהִים וְעוֹז
רַעַם יָרִיעַ אֵל שׁוֹפֵט הוּא וְזוֹעֵם
יְשַׁלַּח בָּרָקָיו יַנִּידוּ אֵל־נוֹרָא הוּא
אֲפִיקֵי־מַיִם יֶהֱמוּ רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ׃

ד

חֲנַו־סֶלַע יוֹלִיךְ קוֹל הִנֵּנִי לְמַחֲסֶה
אֱזוֹב־יַעַר יַעֲנֶה לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי
כָּל־זִיו־שַׁדַּי יְהוָה חַיְתוֹ־יַעַר יַבִּיעַ
יְצוּרֵי־אֵל נַחֲנוּ רַחוּם הוּא עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו׃

ה

תְּפָאֶרֶת מַעֲשֵׂי הָאָדָם אַתָּה
עוֹלָם בָּךְ אֶחְפָּאֵר יֹאמַר אֱלֹהִים
קָרוּץ מֵחוֹמֶר נִשְׁגְּבָה רַעֲת־אֵל
עֵין־בָּשָׂר עֵינְךָ אוֹתִי לֹא תוּכַל רָאוֹת׃

ו

הַבֵּט אֶל־אִישׁ־צֶדֶק מִיַּקַּר־שִׁבְטֶיךָ בְּחַרְתִּיו
מֶלֶךְ נָסַכְתִּיו רֹאשׁ לְאֹם אֶשְׁמֵהוּ
תַּחְתִּי וָאָרֶץ יִשְׁפּוֹט לְאֻמִּים
בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמְעוּ מִפָּנָיו תִּירָאוּ׃

ב

מ כ ת ב י ם

חתימה דברי האיש השואל וכו׳.

צא ולמד מהחכם היוני היפלקד״טעם דמם לכל הרופאים לחדר מיניו לגו שותים בחכמה זו, והוא כתן סימנים מחליטים את הנוסם למת בידוע לחכמי הרופאים ועכ״ז אין אחד מרופאי זמננו חדר יחזיק בם לחמור: לא לחנוזים הסימנים הללם. ומאל נא לכל רופא חדר תדלה מם יש לו סימנים מובהקים לחמור זה מת וזה כתעלף? — ומה יענו המתנבדים בספר ומקום שאין בם רופא מומחה או בקיא לגמרי, למה לא יהא ספ״ק זה כדין זה וזה דחוששין שמא כתעלפו. וכבית שמאי כחמרים דברי הרמב״ם המחמה את מעשה ה״ז מעשה מקום לעד אחי ומקום העשות הלחויל במקום אחר, לחל היכן אחד שיעמדו בספר תיכף ביום מותו?

סוף כל סוף לדעתי אין פרלת גדר ואין מכשול לעשות כמו שיעץ הרב החכם החוקר הרמב״מן זצ״ל וזה לעשות מערה בצחי הקברות להניח שם המתים עד אחר שלשה ימים ולהפקיד שומר עליהם, ואחרי לכדיל בעיל אחד יעשה זאת למען הסיל מאתנו לגות שפתים כאחד לאיזו דעים מחכמי העמים דברו קשות על זה. ולאחי׳ מעתיק לך הנה דברי חכם אחד אזן ואקל לכתוב על כל מעשי האדם ילידותיו ותכונותיו וז״ל:

„היהודים הם בהכנה גדולה להקבר חיים, כי הם קוברים את מתיהם „ביום מותם ואין מניחו לומות דבות בכלים בחשבם הזה וחושבים שהגוף „ממנח מצלי בחיבת הרוח ואל ע״פ כלו הוא את מחלט. וידוע כי כל „הרופאים יעידון ויגידון כי אין סימן למיתה מוחלטת כי אם נמיקת „הבשר, ולכן המבשיל יזהר מזה למען לא יבוא אחי להתעורר בקברו „ואז ימות מיתה מבושה ר״ל. עכ״ל״ *).

והרוצה לבחון עוד את הדבר הזה יקרא ס׳ קטן בל״ח אחד ילא לאור בשנה האחרונה, אחר דשמעתי שמו בשולי הדף הזה **), ועוד ס׳

*) Villaume Geschichte des Menschen. S. 156.

**) Das grosse Unglück einer frühzeitigen Beerdigung, aus ältern und neuern Geschichten deutlich bewiesen, zum Unterricht und (zur) Warnung besonders des Landmannes aufgesetzt. Leipzig 1785.

יב

יַעֲקֹב דְּבָא מִצָּו יִשְׂרָאֵל מְזֹר לָעַמִּים
עֶבֶד חֲבוּשׁ־יָדִים הֵרַד לִמְתִים מֵחָלֶד
(עוֹד לְקוֹל חֶבְלָיו תְּצַלֶּינָה אָזְנֵי צַדִּיק)
נִבְחַד מִמִּשְׁפָּט אָדָם לֶחֶם עֲצָלוּת יֹאכַל׃

יג

עַד שֶׁקֶם פְּרִידְרִיךְ מָלֵא רוּחַ נְדִיבָה
וַיַּמְתִּיק מֶרֶר אֵיבָה אָדָם הוּא אָמַר
כְּאַחַד הָאָדָם אֲרַחֲמֵהוּ בְּטַח בְּצִלִּי יִחְיֶה
וַיִּשְׁלַח אֱגוֹדַת מוֹטָה וַיַּעַל כַּיּוֹנֵק מֵאֶרֶץ־צִיָּה׃

יד

צָדְקָה דְּמָעַת עַמִּי מֵישָׁרִים נִגְרָה עֵינֵהּ
אָכֵן תְּקוָה תָּשִׂים הֶפְגָּה, נֹחַם בְּפִיהָ
גְּוִיָּתוֹ שָׁב אֶל־עֶפְרוֹ רוּחוֹ עוֹדוֹ חַי —
עוֹדוֹ חַי בְּפְרִידְרִיךְ וּוִילְהֶעלְם כִּי־בָא הַשָּׁלֵם
מַעֲשֵׂהוּ׃

טו

מַלְכִּי נִסְיְכִי־יְיָ הַיּוֹם בַּקֹּדֶשׁ הֲלִיכוֹתֶיךָ
אֱלֹהִים בָּאֱמוּנָתוֹ בְּחַר־בָּךְ בְּיָדְךָ נָתַן שָׁלוֹם־עַמִּים
הַבֵּט בְּחַסְדְּךָ עַל הָעֲרָעָר מְבַלְעֶדֶךָ יְשִׁכּוֹן צְחִיחָה
דְּמָעוֹתֵינוּ תּוֹדָה לַיְיָ בָּךְ יִשְׂמַח יַעֲקֹב יָגֵל יִשְׂרָאֵל׃

ד מה אין לנו סימן למיתה מוחלטת כלל, איך נעשה אנחנו המחמירים בעניני הלכות המת, למען נלך מכל הספיקות שבעולם ולמען לא נעבור גם על לא תלין?

ה לאת עלה לפנינו איך נדע לעשות הפקידה בכוך או בארונה כאשר הזכרתי לעיל, וכאשר הזכיר גם רב דורנו הכבוד נשיא"ה הוא הרמב"ן ז"ל. ולפי דעת חכם אחד לא סגי זה לבדו כאשר תחזינה עיניך בספר אשר לדשום בשולי העלה *), אשר יאמר דבריו בעיני, אחכם לא אבוש על יקורותיו טרם אשמע מעכ מפיך?

על החתם הסלוני. אלה אבקש מעכ ממך החכם הם בל"ק הם בל"ו, והיה נאוה לדבר על חנות דולבי לשון עבד יהיומוס בספרם המלסף, והיית דופק חולים ומחיה מתים (חיים החנוזים למתים) כי עליך הדבר להיותך שלם בכל ושמך גדול בכל הארץ. אלה דברי הכלטא להתבתך וסך הכל משמעתך.

האיש השואל על דבר מנחג הלנת המתים.

דבר אל המדברים **)

שכועת דבת עם מסביב יסימו עתק בפי ויחרפוני בקהל עם על לא חמס בכפי. לא מילאת קלאתם אשר קללוני ולא מחרלת חרפתם אשר חרפוני פתאתי פי לבבר, כי מי בתי יסור הכה לפנות אל כל פה דובר תהפוכות ואולך רכיל בעמו, ומי בר לבב יחרך לקול דיק היועץ להבל? גם לא להתוכח עמהם למען הדליכם על מעגל יושר ילאתי, כי מי יהבה בנפשו עוז לשמור הפכתי עור כוזי או הפחתי לוח בינם בלב עקש? וכבר גזר החכם משפטו לשמור אם תבחוש וכו', אך למען אחי ורעיי דובבי האמת ושוחרי הטוב אשר שומעים תלונת המבדיים האלה, ואינם מבינים, או מחסרון כיליעה על מה תמכתי יסורותי, או פחך פחדו פן יהי' גם המה לצוק בעיני המבדיים, להם אני נוסף את נפשי אחתם אברום לקדוש הבדיים האלה למען ידעו כי לא עולתה בי.

בס' כ"ח בניאודי לסדר התפלות כתבתי הבדיים האלה אשר מעתיקם הנה על"פ ק"ל: „עשה למען ימינך, פי' למען תפלתך הבלוח אשר עשית „עם ימינך. מאמר הזה הוא מוסגל (ל"ל תאר הימין להסם יתעלה) ונא „גם תהלים. התלדים המוסגלים ומאורים על הסם לבדר את המזן כתבתים „ויעתקתים אם מלאים בתנ"ך. אמנם אותן הכתבים ממחברי אחרונים „ואינם מלאים בתנ"ך מעתתי מלעתיקים. מעשה הזה לא יוכל איש יהודי „נאון להבדיל את הפיוטים הנאמדים בימים טובים. ומה טוב ומה נעים „נאת אדם גדול להיסיר את הפיוטים ולסקלם ממאמדים בשלה שבדו הדבה „מאד" עב"ל.

לא

*) Der deutsche Merkur, September 1786. S. 276.

**) ניאור אלה ע בלשון המחקרים עיין מורה נבוכים פי' מהמלות הזרות אות ר'.

ס׳ כתוב בלשון לרפת הנדפס למעט*). וידמה ספורים רבים יסתלה עליהם, ויסכים אתי לתקן את המעות הזה. ואנכי לא אדבר עוד בדברים בעניני הזה, ואפן אל הדיר הרופאים הרופאי היהודים אשר בזמננו ה״ה החכם החוקר המפורסם מ׳ מרדכי הערץ המפרסמה בשערלין, אשר לו עוז בחכמת הטבע ויקורתו בהרבי קודש חכמת התורה אשר שתה מנחלה בלי מיט חייט בשעוריו, והוא יהדיבנו על נתיב האמת.

שא נא לחון נעלה! בזוע נער עבד עבדי לרפוק על רלתי מדברך, להסיר עיכך כמעט רגע מהביט בתעלומות הנדיחה ולשמוע עלה מפיך על דבר קל בעיני אתי עתה, וקשה לכל מבין עין בחקירה. אתה הדעת לדעת כי תכלית חקירת האדם הוא — האדם. למדת תורה, דרך חיים חכמה, ומוסר, ותלך ימים רבים מתבודך עם רעיתך החכמה, ירדת פלאים על עומקי מהלביה ותסק שמים להתבונן בנדולים למען השכל וידוע ה׳. חקרת ודרשת, עלית בזוח מביתך עד מלאך הבדר הסבוב לפני קדוש מחומר, מקום אשר שם החכמה תוליך קול לאמור: עד פה תבוא ולא תוסיף! ותבוז לאט בשטעול האמת והביטה עד בוחך על אחיך יושבי אשר כמוך. וגליתם, על ירידתם ותכונתם שמת עין, ועל האדם הזה אמרת אתי למשען לו, יומם ולילות לא תשבות מדעת את מהותו ומיכונו, למען אדע החייבו מחליו, ולהסיר מאתו כל מכאובו. בזדת אומר ויהי: כי לא כאחד הרופאים פניתי להבוך לבבו למען הכיר אותו, אדיר, עוקיו, וגידיו, כי גם על הנפש שמת לבך. כלעתך הדבים בדפק החומרי שוס הדם וקורו מלוחו ומסרונו, כן ידעת תשם דפק הנפש לעמוד על תכונת הסעיפים והרעיונים ההתפעלויות הפנימיות ולחת מזור לכל עלות לבב ותמהון הדעת. עליך תלוני! הדבר, אשר אשמע מפיך! לך יחלו עיני לחת מענה על השאלות אשר אניב הנה:

א אם יש עילוף הדומה למיתה, ר״ל אם יש עילוף אשר לו כל הסימנים אשר נתן הפפקלע״טעם היוני למיתה ואשר עליהם אנו נשענים, אם אין?

ב אם כנים דברי הרופאים יש עילוף דומה למיתה עד כמה המנח יחלץ עילוף כזה למען דעת אם יש עילוף כמוך בלי סימן חיות עד שלשה ימים אם אין?

ג אם לא ימנא סימן אחד מלבד סימני הפפקלע״טעם אשר יורנו לומר זה את וודאי וזה ספק את, למען נוכל להביא את הספקים על נמיקת הבשר ואת הוודאין נקבר למלתר? ד אם

*) Pinceau memoires sur le danger des inhumations precipitées.

„ימלאו כתוב מלבדי כנ"ל וזה יהי' העניין מותר להם זיבוחו לכתובים שלהיך
„לפרסם ע"פ ויסיבום לפסוקיהם ו'נגד מהם ויעשו להם סעיפים ויבנו
„עליהם מחמרים וידמה היתר זה לגל התסורדים והמליצים ולגל הי שיחבוב
„שהוא שוחה היר עד שיחבנו דבריה קלקה בפירה גמורה. וקלקה יש בהם
„מן הסעות והפסק הדמיון מה שלחוי לחלם זיסחוק עליו לפי שעינו כשמעו
„ויבינו עם התבוננות היך נאמרו הדברים ההם אחר הש"י. ולולי חמלתי
„על חסרון הלומרים הייתי מניח לך מהם מעט עד שתתעורר על מקום
„החטא ההם גלה שהם מחמרים חסרונם נראה מחוך למי זיבין ולהיך
„שתתבונן ותחמר לח היה לבון הדבר והועלת שם דע מדי עלותי כ"ם התרת
„הלבון אחר ההם יש' ותחלו בתחרים יתעלה מהם ולה לחומר שהם מדי
„לגל חלוף ובלוף בזבובה מן ההמון הלומעים ומן הפתי הסוגל הלומדם.
„לחכם מי שהביג חסרון המחמרים ההם ויחמדם סוף שלני מבלל מי שבחמר
„בהם ויחפחל בני ישראל דבריהם לגל לח כן על ה' חלהיהם. ובחמר ולבבך
„על ה' תועה. ולם תהי' ממי ביחום על כעוך קונו חין לחיך לך שתשמעם
„בזוס פניהם כל שכן שתחמדם וכל שכן שתעשה כחותם".

והרוצה להסתבל בעניין הזה עב"פ יקח הפרקלוס בפיהם בספר עם
דברי המפרשים. ועוד ימלא מבקש החמת לח יוסר דברי הש'
של"ה קף רכ"ו ע"ג עד רכ"ח.

ועתה יגידו לח המדברים החלה מה פשעי ומה חטחתי כי דלקו לחרי?
הלא לא לחרחר ריב ולא לעורר מדנים כתבתי זחת, ולם מלאו
עול בי מדוע שפעו טרם שמעו, הלא מכבי חתם בעיר ותחת לבר שבבו
בזוק לבבך חדפות עלי הי' להם לבא חלי ולשחול מעמה מפי? ולם היה
החמת חתם, ת"ל יש לי למה להוחות על החמת ולהסיר שניחות מקרבי,
וביחוד בחקום חלול ההם לח הי' להם לפרסמו בדברים טרם שחלו חת פי.
כך למדתי מפי חכמים, הילחה הפנימית בחדם היח להוכיח חת עמיתו
טרם פרסם קלונו בדברים. והנני חומר בגך עמי לבר מבני יוסב גו: ידעתי
כי חמוס מבני ולא חחליט לומר כל דברי החם בלי שביחם ההם שהחלתי
בזקיקה דבר על המלחה להוציחה לחור מחוקה מכל הספרון, ואי חני כי
עקר כוונתי היתה לבם שמים לחת לנעור דעת ומזימה להבינו הדברים לבר
יוליח מפיו, כי זה עקר הכלית התפלה כמו שכתב הסל"ה קף רמ"ט ע"ב
בד"ה במהשבה ובכוונה וכו' עד סוף המחמר. ומה שכתוב בם' דרך
חייס הוחא בם קף ר"ב ע"ח ז"ל בקיצור. „יש עוד יו"ד דברים שעוזרים
„על הכוונה והפיכם גודמים בשלה, ולהלו הן: תורה, חלום, לורך, לבון,
„נוע, קול, הכאם, בכים, שבן, זמן". ולהבני לח לחעתיק הנה כי לם מה
שכתב על סימן לבון, כי הדברים בחחרים יבוקבו בפניהם הספר למען ילחה
הקורח כמה בעולי התפלה יש לנו בדור הזה ולין לים בם על לב. ולהיך
שיהי' דחוי לנו להוסיף מבשם בעלי חכמה ובעלי ילחה החמתית להבניח
על ענין התפלה וסדרה, חמנם לח מבני הדחה ולינני דחוי לבדר כי
ידעתי שפל ערכי ועדך כל מבטיל לדעת ה', בעין הטם. וזה לבון ס'
דרך חייס כחבר בם שכל"ה: „הך' לבון, בסיחפלל בלבון שבניל צו ר"ל שחמתם
„בו כל היום לכל לרכיו יקל עליו לבון ובסיחפלל בלבון אחר חע"פ סיבין
„מה שיחמר לח יקל עליו כל כך; הלא תרחה בע' בחי' חפי' המניעים היוב
„בל"ה קף מתפעלים יותר בקיבה אחת בלע"ז לפעמים שחומר אותה יותר

לא להלעיג ח"ו על הפיוטים ילמדו ולא לבחון על תוכם כתבתי זאת, כי עי יפלה פה בגך מכהב יסדלא? מי שמכי שר ושופט לדבר על דבר כודגלו בם קהלות יסדלא מימים ימימה ודבנים וחכמי הדור דומים ומיכם מוחים. חלילה לי להרים יד להרהר אחרי מעשי בני עמי. הגם שדלתיתי דוב העולם בכתל בדברי הבניה בתוכו בפיו ובשפתיו בכדוני ולבם רחק ממני להיות לבדי הפיוטים לבון קשה וקלה לא יבינום כמעט אחד מאלף, וכ"ז לא עלי המלאכה לגמור כי ידעתי קט שבלי וקולר דוחי, אף־כי מה גדול כח הסדגל בבני אדם, ואיך יאמר המשכיל מלפלות פה לבבר בגדו. אך דבר זה הוא קדוש הסה וכובע בכבוד המקום ב"ה לכן אמרתי במקום שאין שם השתדל לביות שים, ולא לסורות לעבני יצה בקלת הפייטנים הרימותי ידי כאשר עשה הדשב"ע בפי' לס' קהלת כי מי יכנים דאשו בן הדיס גדולים, אבל אנכי לא חדשתי מלומה כי אם הוספתי ידי בנית לעורר לב המשכילים בעס על דברי משה קדוש יסדלא הוא הרמב"ם זצ"ל אשר כתב בפ' תשעה ומשעים לאחן בדלאון משה המורה ז"ל:

„והכיופלג בעניין הזה אמרו בתלים: לך דומיה תהלה, פי' השתיקה „אלהי הוא השבח וכו'. ובכך יבעת אמרתם המפורסמת אשר „מי יתן וכיו כל המתמידים כמותם, ואני אזכרה לך בלשונה ואע"פ שהיא „ידועה, להשיבך על עניניה: אמרו שהוא בחינת קמיי' דל' מניעה אמר „אחל הגדול הגבור והנורא אתדיר החזק והאמיץ, ב"ל סיימתיכו לבלהו „שבחו אמרך. השבח ומה הוי תלת אי לאו דאמריכו משם שתורתו ואתו „אמת כוללי אתי. משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהי לו אלפי אלפים „ריבוי זהב ומקבלים אותו בשל כסף והלא גבוה הוא לו. עד שהם הביע „אמר זה החסיד. והשתבל אחלה שאמרו אמרו אתרי אחרי החיוב, והאמונ „אוך הדאה כי אתדים אלו הוכחו לבבלנו לבך לא אמרנום לעולם ולא לבבנו „בבר משם ואמנם כאשר אנדיע הבדל הדבוד אלנו לנני אדם שיתקיים להם „מעט ניוד כמו שאמרו דבדה תורה כלשון בני אדם שיתואר להם הנודע „בשלמיותיהם מבליתנו שנשמוע על המתמידים השמועה נקדא שמו שהם אלא „בקלתו אותם בתורה לבך. אמנם כאשר אתו אנשי כנסת הגדולה והם „נביאים וסדרו זכרם בתפלה תבליתנו שנאמרם לבך. ועקר זה האמר אתרו „שאנשי הכרחים נזקמנו בתפללנו בשם, האחד מפני שאתו בתורה והשני שהי „הנביאים התפלה בשם, ולולא הסכרח שהאמון לא זכרונם ולולי הסכרח „השני לא הסידונם ממקומם ולא התפללנו בשם. ואתה מבאר בתלים: „הגם כאר התגאר לך גם כן אלו הדברים שאין כל מה שתמצאנו מן התלים „המיוחסים לשם בספרי הנביאים לאיי לנו שנתפלל בשם ונאמרם שהוא לא „אמר אלאלא לאמריכו משה ואנו לא הוא יבלינן למימריכו, אלא אנשי „אחר ואמר ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקניכו בתפלה ואז אותר לנו להתפלל „בשם, ולא כמו שעשו הפתייס בחלת אשר אמרו בזבחים והאריכו והדבו „דברים בתפלות חנדוס ומלילות קצוס להתקדש בשם לנוח לפי מחשבתם „יתפללו בשם בתלים אלו יתואר בשם אחר מאני אלא שם הי' מסורן „בחקו, שהם לא הביאו אלו הענינים הגדולים והחשובים הזרים משלי השמוע „ולקחו הנודע יתבדך מדרש לשמועתם ותפלותיו וספרותיו בכל מה שיחשבותו „אלוי, וימלילו לשבח זאת על שיעורהו להפעל במחשבתם. וכ"ש שם „ימלאו

אויזיגע

דער

שענסטען אויפֿזעטצער

אויז דעם

מאסקי

„מעשרה בל"ק, ולכן מי שיוכל להלביל עצמו לדבר בל"ק עם כיוצא יעשה „ויסכיל עצמו". עכ"ל.

והנה מה לכם המלבדים! הלא הודיתי דבר לעס להבין כוונת התפלה ע"פ כלה, וחלף עבורתי בעמל ובקידה לתוך לחני כוונת המלבדים יבוא בי יומני קלנות? הלמע בגיונות שוחי שבר מחיר יביעתי לפבל ולבלל כל דבר קשה? הכני! עכו בי בגב ה' וכבד עמו, הם לא קלשתי שמו בין העמים והגבתי קרן ישראל בגב הקמים עליהם, הרחתי חכמת חכמים הסכמים והילחים בחמת בהעתקתי ובחורי לפוקי לבות ולא עוד יחמר בעמים לבבה חכמת חכמיו. את הלחים לחכי ילא ילחת הרוממות, ואת עמי לחכי לוהב לחבה בלחי תלוי' בדבר, כי חימי לא לחלתי לחס עללות והסלכתי יהבי על זולתי. לחם ה' מגן בעדי, לחה בוחן כליות ולב ותדע את בלעפי. לחם ה' יקעת כי חימי לא בלחתי לים בכחת חכם, חימי לא בבחתי בזלון בגב לבם למען הכעיסהו, ולא בבגבה יבחתי חון תגבדי לחת דגז בלב עמתי, בפטני ה' בלבקי. הנסתרות לך ותדע כי המסתרים בכתה בפבי על חון לחב פעלתי. חיוס עמדי על דעתי בחדתי בבת בחבת חכמים לחתייס למען הלמוד ונהס להסיר מעלי התרפים לחב הניהו בקבני קלת מדעתי בימי נעורי, והס הבלוה והקבלה ודומיהס. וכל מגמת לבי לבטיב לת בפבי בפס המסבלת חיוס ליום, וזה דרך חייס ילך בו בל לוהב הטוב והלמת. וסי' בדלות ה' לבטיב עמי (בלחב לותה בפבי) להרחיב לת גבולי, לא לחב פני לים ולחומל הלמת בלחב עס לבבי בחבור חיוחך, והלים לחב לו דבר ללי יענה בי, ולחכי לבטיב לו דברי דכות ולוהב לת הלמת לם הוא לתו ולא לבוב ללמוד: בביתי! כי ילחי ה' לחבך, ולוהבי תולתו לחבב. לך לא בל מגדל זקן ילחי ה', ולא בל דובן על ספרים לוהב תורה. הלא ילעתם הקניתם לחב התורה נקנית בהס, מתקו דבריהס תבבו וחיוסדים על חמת הספה, ולין לבו סיחן גבול חזה, כי הלים לחב לין לו לפחות הבלים מהמדות הללה, לין לו חלק ונחלה לא בתורה ולא בחכמה, ולי זה.

ובטרם לחתום לת המכתב הזה, עוד לבב כפיס לך ה' לבלהיס! לתה יקעת לת נפבי ולת מלוויו, החזיקני בא לנלף מחבבותי ולעבד לת לבבי, הדריכני במשעול המת לחב מהבתי, ותן בלבי לדעתך מבפלות מעשך, לירלה לוהך בל הימים ולעבדך בבל לבבי, בלילני מבל פגע דע ומבל מבטין, למען לא לחבטל לך בדבור ולא במחשבה בגד חיס ולמען לוהב לוהבהו בלחב בוחר בוית ולחבת לבשך בל נפשך וכפר בא בבל נופס לנקי חבס, לתה יקעת בי בעוותו בבגתו!

איצק אייבלי.

ה מ א ס ף

לחדש תשרי תקמ"ו

ש י ר י ם

דברי חכם אל זר, והוא אמון עלי תולע,
כהכיטם נוית אדם אחרי מותו.

הֲוֹי הַשּׁוֹכֵב עַל מִטּוֹת שֵׁן
הָקִיצָה אִם אַתָּה יָשֵׁן;
וּרְאִי תוֹלַע דְּמִי יְבֻלַּע
אַף בְּבָשָׂרִי יִשְׁלַח הַשֵּׁן.
עָרֵל הִמּוֹל וְזָכוֹר אֶתְמוֹל
זֶה הָיָה כָּ — מוֹךְ דָּשֵׁן;
וְיוֹם מָחָר גַּם אַתְּ תִּסְחַר
אֶל בּוֹר תַּחְתִּית מִן הֵיכָלֵי שֵׁן.
זֶד מַה תֹּאמַר הַיּוֹם הַמַּר
בְּרֹאוֹתְךָ הַ — תּוֹפֶת עָשֵׁן;
שָׁם תִּצָּרֵף, שָׁם תִּשָּׂרֵף
נַפְשְׁךָ אֶל שְׁ — פֵךְ הַדָּשֵׁן.
אֶל מִי תִּפְנֶה פִּיךָ יַעֲנֶה
בָּךְ, וּלְשׁוֹנְךָ אוֹתְךָ תִּלְשֹׁן;
שׁוּב נָא אֶל עַל זְמַן תִּגְעַל
כִּי אוֹתְךָ עַל בִּרְכָּיו יָשֵׁן.

והנה הקצה לצעול החכם הסוף על סוגין פ"ק דחולין לאצר הקצה סם דצא לאצרי מ"ם ספק סכנת' לחומר' ספק חיסור' וכו', הרי ממקומו מוכרע דצכע ובצא שהרי בחיסור קי"ל ס"ם לקולא אפי' בכמה ריעותות וכאן גבי צפור נמי ס"ם שהרי אף שכאמר שהרי נקוב עדן יש לספק סם מכחיש אם מצאר שרלים שאין להם אלם ואפ"ם אקרי' מסוס חומרא דסכנת' פ"כ יש לומר בעלמא, ד"ל לעניו אסור' אין חוששין לשמא בזקוס נקב נקב עכ"ל שם:

ואני בעני דעתי לא שמעא מקום לקושיא הזאת • לפעת המפרשים טעם ס"ם מסוס דוב ודאי לק"מ דכבר כתבו התו' פ' החולן דף ל"ו ע"ב בד"ה הא לא שמה, דלמעוט' דשכיח חשוב, והכא נמי מעוט' דשכיח הוא כלומר בכמה מקומות בצבלי וביהודצלמי, אצר כחצים דצים מיכים מביכים הי' מלוים ביכים, עד אצר אחרו ביהודצלמי פ"ח דתדומות סיב מין ל' נקרא שפיפון וקטן בשערה ואם נחב בזה ניקר בחטיח הלזה בודאי אינו ניכר לכן יש לחוש יותר:

אבל, אין אנו לריכים לזה כי תלמוד ערוך סוף פרק אין מעמידין דף ל"ח ע"ב גר' הסרלים יש לסם אדם, שד נחב אחית שד סרלים אלקה, ג"ב בס סרלים יש סכנה אף אינה גדולה כ"כ כאן בנחב:

ונראה לזה דקדק סרב סעור בצשובו בי"ד סימן קט"ז, ואפי' אם רואין שניקר וכו' סיש לחוש שמא ניקר בו סרך אחר וכו' ולא הזכיר נחב מעשעא דאמרינן דכיון דגס סרלים אחרים יש סכנה ג"כ אין כאן ס"ס, ומעתה נסתלקה עיקר קושי' הזאת וסרסה לפע"ד, ומעולא, לא עלו סרב ס"כ ולא עלו שד סרב פל"ח יש לפקפק ממקום הזה:

ואולם בעיקר היתר ענין האינקולאיליהן ערן אני מצחון וסרסה שמועה לחיות יותר מופתיות מאצר שניח החכם ל' אצרהם שכתבו שם אצר קצאובו גסם ערין לתשובה, דעתי נוטה להחמיר בדבר הזה:

כי אחן **סכת** יקרתו אצר ערי' העטיע אצני יסודתו לעלות עליהן בעלות היתר הזה היא אצר הניח בסם לופאי הזמן שהפליגו אצר מצרים אלף מתו רק חמשה:

אף אנו מקוללים ועד כה לא שמענו אצר גדלו והצליחו בעלילה הזאת, בלתי אם אצר ימותו עכ"פ חמשה לכל אחד אחת לא פחות, ומי לא ידע בכל אלה כי בחשבון הזה לא יתכן לתמות ענין הזה להקזת דם או לקיחת נום המשכל כדעת החכם ל' אצרהם הכ"ל כי בעות החשב ממאה אלף דבר הוא או אפלת עיקר ענין דפוסת האינקולאיליהן ועכ"פ פעולתה אצר אין לה כח ולעול להחיות את הילדים כולם אצר יולך לבם חולי הזה, כ"ל

כִּי תִרְאֶה אוֹת עַל הַבָּאוֹת,
כִּי הוּא דִשֵּׁן אֶת שְׁדִשִׁין׳
אֵיךְ לֹא תֵעוֹר נִצְמַד לִפְעוֹר!
הֲקִיצָה אִם אַתָּה יָשֵׁן.

ע . . . ל.

מכתבים שונים

א

תשובה על דבר האינאקולאציאָן *)

באן אלי דברי המאסף, והוא מכתב כמה דברי חכמות וכוונות מקובלים
גו׳, יגוע יגע מלי חכם בחקרו מחברת נעימים יקללו חכמת דורבי
לשון עבר:

והנה לפי דעתי בהחלוקה לחכם תשבי תקמ״ל כתובים שם חקילה
נעימה בענין חיכאקולאציאָן לכדעת נוסכת נקדות בשוכיכו לחכם
אלי פאקן, שם כשר הדבר לפיש הישראלי להסתמך בדמותם הכיש, אולם,
והרחיב פה החכם הכותב שם והאריך בזכות לשונו ונמתק שפתיו עך להסתם
הענין ולהיסידו:

ואם לפי דעתי את החכם הכותב הסוף וגם לפי שמעתיו, אות הוא ליקר
בדולתו ושם תפארתו, לשבר יהבללו ויתיקרו גו יקריש חברת הל״ע
גו וכשכל מיליו, לשבר כל דולישים יכידוש כי מצען יקר לוח פיש תבונה
יצאו, ורק פיש חכם וכצון ילך את אלה:

ומי כחכם ויבן אלה יבר דעת ודומה לא אתו אוכל לדבר כאשר עם לבבי,
אשר אם לנקתי יתן לי תורה תחת אשר יסטעני, ואם שביתי לפי
יצוו ליקסת דברי כי אם כאספת חכמים ודרכיהם פועל יקיו תרלני ויוכני
ויתמך לי בדבריו הערידים והנעימים מי׳ חיפוץ תלין המשובב, למען אבין
לאומר הדבר, וילפ לאור מאפע ענין הזה ומעשהו, גם לי גם־לו גם
לכל מחני העברים ישמרם ה׳ ויכלכלם מן הדור זה לעולם:

והנה

*) עיין המאסף הנדי תקמ״ה. נאומי העתים תקפ״ג.

הוא צריך להיות חייב מיתה כשבא בן נכרי אז לא, ואפ"ה קא מסיק עלי' דלאו מצות חסידים היא, ולכאורה יקשה מאוד ענין הזה להבינו, ויהי' ס"ד פתחון פה להמלעיגים על הקבלה ומלעיזים במעתיקי הלא ז"ל לאמר, למה זה ועל מה זה יהדגו כולם, כל מסור ג' מהם הנמצאים יכולו, אם יחקרוהו להם, יאמרו לו, מה נלע בלמינו וכי נהנע בחצוצרתך מי ידפא לך, ואם לא יחקרוהו הלא טוב להם להפיל גורלות ואת הלים הטוב שבר יצא עליו הגורל לבדו, ותחייכם כפצות סמוחים בגללו:

ואולם היתר ענין הזה ואמתת פירושו כך הוא לפע"ד כאלה חלק יעקב היותם הגל נחלתו יתעלה לחיות נאמונתם והשענם על לדקתו יתברך וכל יעשם וכל חפצם לדוש וליחל אליו בכל את ובכל לבב, כי הוא שליט בשולמו ולו שכח והמשלה לעשות זו כרלונו, ותמיד עיניו מצוטעות להשגיח על סגולת תפארתו בכלל ועל כל לית ולית בפרט, לך בעיניים זולת לאלעית מעללי לית, כי בחיות זאת בשר עיניו הבחירה יובדל, ואפי עליון לא תלא הדעות והטוב בכאו אלה כאלמדם הכל בידי שמים וכו', מעתה למה זה ועל מה זה נמסור לכם כפם ג', כי מי יודע ונחם ה' ויתעשת להמליח אליכו פדות ודוח והלא יעמיד לנו למען לא כאבדה גם לחכמו גם כפם הלים הטוב, בדוך שאחר בכם ונמצאתם כי נעימים דבריהם נאלדם שוחר טוב סי' כ"ז על פסוק ויהי בשמוע את קול השעה בלשון הכאלי' אז תחרן היות לנו לעיניים מאלדם הטוב לאלוהם הזאת, ואם אין דאי' נמודם היא היות אלוהינו דוך ע"ה מצווה זה' על ככה, זכר לבדר הוא:

מכל אלה נבין אשר לא יתכן למאמינים בכי מאמינים להיות נאכר לעזרת מלר עד להשחית אף גם כפם ג' מיוחלל בידים למען הגיל כהכה ובהבה, כי אם נקוה לה' ויוטב לנו לו ייסר בעיניו להיות מפלט לנו פסוח וגנון, והן לא ישמע אליהו ח"ו ובפעם הזאת, ככל זה אחמנו עתו ועבדיו והחלים נחלים וגם את הטוב גם את המוטב נקבל מאתו אלהינו ואהי לנו לאלקה:

ואולם את אשר יגלה החכם ר' אברהם לדעות ענין הזה להקות דם או לקיחת כוס המשלח, פפרש בגדול יש ניותם לפע"ז, כי סחוס מעיך אשר לאין נכון לו בעניניס כאלה הוא מפאת הסדון ידיעת האומן או התרפות אאלכתו בפשיעה וכיוצא זה, או מפאת הסדון דעת המקבל להיות נפתל ועקש בדרכיו בעת קבלתו, ואם לא מזיק באמר הוא בשוגב קרוב למזיק יחשב, זולתי כמו אלה אין מקום לסכנה כאן, ואיך נלמוד ממנו להתיר למשוך אגליו חלי ומכה קשה כזאת הכ"ל:

ימותו קלחס מקלת מכס, לו לת לסר ערן לף מלאו ידי הלופלים לגוף
עך קלה תכונת החקירה במלאכת דפוסים הזאת ותכליתה ותהיה לה הסבה
מלויה לופן שיהיה לף יאות לנו להשתמש בה, לסכן לת הילודים לסר חכן
פלהים לת עצדיו, גידים:

ואם לחמכס ידעתי כי לפעמים רבים חלי הזה ילדוך קשתו וסגיד סגיב
יתהלך ר"ל להמית כהבה וכהבה מחשבה למלה, לך למותר יהיה
להביא ראיה לדבר לסר בכל זאת לף לחרין הדבר לעשותו, כי לס רבים
יאותו ח"ו לף בהתרשלות מה מאתנו לך לף בשלוח יד בהם (ולס רע ומר
המעשה להתעצל ולעמון ידו מהוציא לת לסר בוכל לבוציא) לף יקרנו
זה חטף כ"כ מלסר יחשוב לנו עון בהמית לף גם ר' גידים:

ואם יש לחוש שימותו מכל מלה חמשה או יותר ר"ל כהעסק במלאכת
הלינלקולאליהן, כלסר בשלנו כפשינו להמית לת הנפשות הרבה
גידים בן הדבר הזה, ולס הלולים בזמים הטוב בעיניו יעשה, ולחכנו
על הלרן נתנו דמי לנו לבלתי עשות דבר, מלבחר מדבר בן כלסים ח'
בדם נפשות מבוכים בקיים לחכנו לף גם משון התרשלות הזה, כי למען
שמו ולמען תהלתו יבשנו בדר ועל זה וכיוצא זה לסר לקוינו דוד ע"ה
בדוח קדשו כפלה כל ביך ה' וגו', ומבחר שלימה שנינו פ' כתעודת,
כשנתת עצרת על כל תוסיף ועשית מעשה, וכשלף נתת עצרת על כל
תגבע ולף עשית מעשה, ובגיל על לשון דבותינו ז"ל בכל כיוצא שלה לומר
שב ולל העשה עליך:

ואם נלמר כי כניס דברי הרופלים המתפלים כפי דברי החכם ר"ל פכ"ל
לסר מבשים שלף רק חמשה יגלו, ונלמין להם כי חכמתם עמדה להם
להמליץ דפוסת מחץ מכה הזאת כלסר התפלרו, לסר בהם ייסר החכם
היתר שלו, ובם הלולות לסר הביא לסר בהם בליב דלתיו כסויים הם, ולס
כי נלמר, להם לבדם ניתן ולין לרופלים זולתם לסר לף בלה חכמתם
להתגולל כה, חלק גו:

אך לחכנס, גם עליהם לין לחי ן דיכם למזור הזה, ולף ישרה נפשי בו,
כי מי גוי קדוש לסר תמיך עיני ה' לשלימו עליו, ומלוה וחובה עליהם
להיות תמיך עיניהם מיחלות שליו, ולבוש בעטויהם בו יתבדך, ועל ניהי
לחובה הזאת יסובב מחכמס ז"ל פ"ק דקדכות שלפי חלב חלה מובחת לו לחדם
על לוחלו של ימבא עלמו מן הרחמים, ויובן זאת מה שחמרו בירושלמי פ"ח
דתרומות סיעה בני חדם שחלכים בדרך ופגעו בהם לנסים וח"ל תנו לבו
לחך מכס ובהרוג לותו ולס לחו בהרוג לת כולכם, יהרגו כולם ולל ימסרו
להם נפש לחך מישרחל ולפילו לס יחלוהו להם פליבי בה ר"י ורים לקים לס

במקומה עומדת, ואולי טבע מחוזי מלאותיהו הלשונים הקדות מצד לחכמי יוצאים בהן חיון מוכשרות לזכירות הזאת או סבה לחדת נועצת לחכמי הטבע מצד על כן לא הסכימו את מליחת הילדים מלילה, ואין לי עסק בחכמה ההיא:

ומה תימה על דברי החכם מוהר"ר אברהם, כי לפי דבריו מצד ילדה להוכיח שהחולי הזה היה יקוע לחכמיהו ז"ל וילדה להכריע היתה ענין המיילקולמיהן מצד לא זכרו מלומה ממנו, ואני נעניי נראה לי להניח דברי לעיסוק מזה, כי אם יולעים היה מחלי הזה היה לסם להניח ענין המיילקולמיהן או הענין ההוא מצד השתמשו בזה להעתיק החלי הזה עליהם אם ייצר נעניהם וכצר הדבר לעזותו כי מסנדל לקול הוא כמצד הוכחתו בדבריו הנ"ל, אלא וודאי גם לפניהם לא יכון הדרך הזה:

ואם קבלה היא בלחלות הברזליא את מצד העיד החכם מוה' שלום ני"שמלו כדברי החכם מוה' אברהם מצד מן מז עולם גם מימי דניאל יאחז אלפסי היה מוהגים בהיתר המיילקולמיהן, מי יצוח אחרי המלך ומד גדול ניסדאל כמוהו לעסוק את מצד כצד עשוהו להיתר, אבל לזיו כראה כן מדברי החכם מוה' אברהם נעלמו את מצד הניד החכם מהור"ר שלום כי מימות הרב אלפסי כהנו כן, ומי יתן לזיפוח ויכתבון תילין ויחוקו על ספר נעמי היתר מצד עליהם שמכו נמדיות הסם וכנכה גם לחכמי מסם:

בטרם היות לנו ככה, או מצד יורכי החכם ל"ע או מי מחכמי הדור יצית יקו בין שניהו ויוכיחני בחכמתו ובתבונתו כי לא דברתי נכונה, אין מני רואה אף גם אתן היתר לעומה הנבחרת להשתמש בענין המיילקולמיהן:

ואם חמים הסוערים והסומרים הזקנים מצד נערי ישראל ימלאו את דברי אלה ויעידו ויעוללו אלי לנשת את דדיהי מעלי לומר כי שגיתי, תענה ואומר אני סובב נעשם שמוע את עטותיהם לנבדי ואטנל דעתי מפני דעתם כי לא עלי כי אם עליהם לנבות את כרם נטע שעשועים, נעשה פה פיולקא יום ל' י"ב אלול תקצ"ו לפ"ק:

א . . ל

וכפי העולה על רוח סחכם סנ"ל לדמותם זה לזה, דמיון יותר נפות וחזק מזה כי לו להניח מיורדי סיס בחניות והולכי מדבר, אשר חייבים לסורות מדברי קבלה, לגורל הכם אשר נעשה לסם בהגלל מסכנה עלומה כזאת, ומוכח ממקומות רבים בתלמוד כי היתר גמור הוא בלין פולה פם לאשר מלאנו כי רבים מגדולי חכמינו עשו מעשים כעלמם כזה:

אבל, גם זה גם רחיות ר"ל לינו ענין לכאן כי ע"כ אלה וכיוצא באלה לדברי חז"ל שומר פתאים ה', כי בהיות מלח ת המכעות לגל תלך לחי סיס, ומבדרי ישמון לעולם יליתו מבלי חים עומד תחת גדר מבהבי העולם יחשבו גם בני אדם תופסי מעוז ומתועים במדבר, גם בני חים העוסקים בהקזה ובכוס המשלשל לרפואה להעיקר אשר אללינו בפ' החובל ורפא ירפא מכאן סניחן רשות לרופא לרפאות, וגדולה מזו אמרו בפ' מפנין אשר לבקזה בערב שבת, ובפ' אין מעמידין לחוכלי תחיבים בלילה, נאמר שומר פתאים ה', וכמעט בעיון כל שוגה בו יחבם אשר לא כן הדבר הזה אשר לחבחו עליו:

עוד יד החכם מוהר"ר אברהם הכ"ל בעוי' להניח דברי' מאשר לא דברו חז"ל מחלי הזה מעומת, וכזר אחשב לו לאמר אשר החלי הזה לא נמלא בממון בבל, כי בזה תמוע חקירת הרב מוהר"י נאללין ויותר טוב לו לומר שהיה לסם ג"כ חיזק תרופה שעושים לקטן וכו', ולפ דמות דברי' חיבבי רופא בזה ופם גדולה היא חלוי, בלא כח דברי מוהר"י נאללין בספרו אוצר חיים בחקירה שלפני החקירה שהניח החכם מוה' אברהם, ויש ג"כ מחלוקת בין הרופאים אם חלי זה דבר חבק שעולם שלא נודע זה לרופאים הראשונים וכן וכו', ולפ חניחו ענין פרטי זה לפ דברי חיפוקרטי ולפ דברי גאלינוס, אחנם כאשר בקיאות שחולי זה היה נודע לרופאים קדמונים אף לפ דברו בזה אם מפני שהם מקרים של קראת קצה ועשה ורפואתם בבלל קראת לו מפני שבזמנם שהיה דבים בחויר טוב ומזוג שבאשר היה חולי זה בא לקטנים היה דבר קל מאוד אשר היה נרין רופא כי היה נרפאים מאליהם עכ"ל:

נראה מזה אשר אין זכרון לרחשונים מחולי הזה מאיזה טעם שיהיה, ג"כ אין דברי ממה שלא זכרוהו חז"ל, וגם לאחרונים בחלנות המזרח לא יהיה לסם זכרון לחולי הזה אם אמת נכון הוא לאשר אמרתי מנעורי ועד עתה כי נרפים הם בכל מלינות הסם מחולי הזה, וזה מסבת מליחת הילדים אשר הניח החכם מוה' אברהם שעלמו ויובל להיות כי בדית מלח הניח אשר מעולם לסם יסבית ויחלים כח הסחרת דם הכינות אשר בילדים הנולדים לסם ויובלו להרפא ממכה הזאת ע"כ, אשר לא תצוה ולא עליהם תפעול, לזאת אכן אל אמס המות הזה, וחקירת מוהר"י נאללין עדן

שהם בהסכמת דעת, ומה"כ לגזירת הרשויות עליהם בקילור דג, כפי יכלתי, והנני לומר כי דגי והוא דגינו הקדום, הנקרא בשמו ר' יהודה הכשיר הוא גולך תחת ממשלת הקיסר מדרילמוס בשנת ל' למלכותו, ובשנת מדרילמוס והוא שנת הגיע מנטוניוס פיום למלכותו הי' דגי בן י"ח שנים, ובזמן ההוא כפי הנראה לענין כל, לא היה לו עדין קודמה בחלר המלכות, כי היה עוזרו נער, ולזה לא נתפעל על ידו בזילת מדרילמוס קיסר שנשנה דגדים שנזר על היהודים, ובשנת כשר שנשה הנזילה תחת מדרילמוס. ומפשר וקרוב שדגר שדגי היה אז בן ל' או כ' שנים, וזה הקיסר מנטוניוס פיום היה חסיך גדול ושוב לב, והיה חוכן ומטיב לכל העמים שהיה תחת ממשלתו, וגם להנולדים שהיה בזמנים ההם בשמדות בדולות הטיב מאוד ולוה וכתב לגבות בעבורם לבלתי השמידם, וכל זה לטוב נפשו וזכות שכלר, ואמרו עליו כי לא לבך שהיה מלך של חסד, לפל היה ב"כ כתב המדחם על דגו לכל העמים שהיה תחתיו, וקלה היזיעה מכניל את גדולת נפשו ושוב לבו, והוא היה מולך כ"ג שנים וז' חודש ומחלה, ותחת זה הקיסר התחיל קודמת דגינו הקדום, וכפי דעתי למך הוא מדגינו הקדום כי זה הקיסר היה עניו ושפל דוח מאוד, ומימיו לא נבהה לבו גם כשגבר לחך מעבדי עבדיו, והיה דגי בשות הקיסר הזה בן לדבעים שנה כי בן י"ח הי' בעת הגיע מנטוניוס הזה למלכותו, וכ"ג שנים מלך, וחיי דגי נמשכו לאחר מות הקיסר הזה עוד שנים דשות, כי היה בכל ימי הקיסר מאדקום מוידעליוס מנטוניוס שמלך אחר מנטוניוס פיום הכ"ל, וגם בימי הקיסר קומודום שבר מלך אחר מאדקום מנטוניוס, וכפי סופרי היהודים היה דגי הולך ובדול בל ימי ג' הקסדים האלו, והקיסר מאדקום מנטוניוס הזה גם הוא היה חיים חסך ושוב לב והיה פילוסוף, ולא היה שונא ליהודים כאשר חשב השופל, כי הוא לא היה נוסף קלף וחרון אף בלבו משולם אף על המורדים הו, ומשולם לא עשה שום דבר דע לאחר מ"ש, והיה מתעלב מאוד בשמעו כי נסדג קסקיוס שר לצבא מלכותו שהיו מורדים עמו, ובשמעו אמר, לר לי מאוד על כי נחלל ממני ע"י מיתתו לעשות חסך עמו כאשר עלתה בדעתי, והיה לוקח בניו ועשה עמם טובות בדולות, ובדלם ובשם בתוך שניו ועבדיו היושנים למשנה במלכות, ולאחר זה הלך בכל מלכות המזרח, ובכל מקום עברו היה עושה חסדים בדולים, ומחל מעות לבר ובדולת נפשו לכל האנשים שהיו אחר עלת קסקיוס, לבד בעיר אנטיוכין בקש נקמותיו בתחלה, וכפי הנראה היה מתחנט על זה כי חזר לטיב עמם ונשא לעירם, ובעוד בן מחל למכתי מלכותם שהיו ג"כ אחר עלת קסקיוס, והטיב להם יותר בראשונה, ואינו דחוק כלל שהי' דגי קדוש אלהי בשו שכתבו כל סופרי היהודים בכלל:

ב

תשובה על שאלת השואל במאסף לחדש אב תקמ"ו.

ג"ס פ"ש יום ד' ג' ניסן תקמ"ז לפ"ק.

לאחי ג"י מנת דורבי לטון עבר, מוחזי הטוב והתומים נר"ו!

ראיתי במכתבכם בם' המאסף לחודש אב שנת תקמ"ו לפ"ק, שהביא לידי זה ממה ימים כי נדמתם לאשר שאל השואל מחכמי הטולדים מאתכם, להודיע ולגדר מיזה קיסר לטטוניטום אשר למך תולה מפי דניטו הקדום וכו' והכה לחדי עיוני בסיפורי עניניט האלה רחיתי להניע לפניכם לת אשר עלה בהסכמתי, ומצאתי נכונה, ומתוכו ניכר, כי כל דברי דבוחיכם הקדושים התלמודיים המה מיוסדים על אדני האמת, ומחוזקים כראי מופלא וקולר ידיעתיכם בסיפור דברי הימים בחלה מיכרה תלויים בה, כי אם נבו נבי הגולה אשר מדוד הגלות והשלטון לא היה לנו עוד סופר נאמן הכותב כל הקורות אשר מצאתנו מחורבן הבית והלאה, וע"י זה נמה דברים וסיפורי, כשכחו ממנו, ואין לנו פה לנפלף בשום מלה החומות בדברים כאלה, כי לסם היה שלחית ספורי המעשים מכל זמן וזמן על פי סופרי הזמן והעתים שונות, והסופרים הסם לא זכרו כי אם מעט מזעיר ממה שהיה נוגע ליהודים, כי כל סופר קלמון היה כותב לפי מה שאר קרה לאבוחי מדינתם ולולנו והקרובים אליהם, ולולי הסופרי' הסניט מבני עמינו הם פילון ויוסיפון היהודים אשר חקקו לנו סיפור דברי הימים הנוגעים אליהם, לאחר שנפסחם מזון מיצחק מימות חגי זכרי' מלאכי, לא היו לנו שלחית וזכרון כלל מכל דברי בית שני, כי גם סופרי החומות אשר כתבו מזמניט לא כתבו דברי ימים כוללים מכל עם ועם מדינה ומדינה, גם אם לקחו לפי זכרון מעשה היהודי' מזמן בית שני מספר יוסיפון הכ"ל וקנית מסופר פילון היהודי הכ"ל ממה שזכר מיהודים מתוך ספרו שכתב לרומיי' כיוצא בכל, ולזה מלאנו מעט מזעיר ממעשה היהודי' לאחר חתימת ספר היוסיפון, ובאמת מלחמו' דנות ומהפכות שונות קרה עם היהודים עוד לאחר הזמן הנזה, אך לא היה לים יודע עם סופר, לחקותם בכתב כראוי, ולפבר שחוברו ספרי' כאלה ונאבדו ממנו מרוב עוז העתים והשלטון ולא הגיעו אליט, ולזה נראה שעדויים בדולה ובלבול הדברים בחלקת הספורים הסם עם הסחק מסופרי' שהיה יאחר כן בדורות האחרונות, אם בסופרי היהודים, או בסופרי החומות לאחרות, תמיד שתידות דנות ודעות שונות, ולריך לקבץ ספרי' ולחבר חבורות ולזה מלאנו למען ידע עם מי האמת, ועדין אפשר כי לא מלאנו כל הצורך:

ומעתה אתחיל בישוב הקושיא הכ"ל, ולהשוות אשר הדברים כפי מה שהם

לנותינו ז"ל יותר מחמשים, כמו שכתבתי כי כס היו בזמן כהוש, והם היו דנים, תחת כי הסנהדרין שבופרו בספרי לומות כס לנך לוקחו מסופר די"ו, הוא היה יחיד, ונאמת מלחמו גס בספורי' כהס כי ג' פעמים הלך לסרישום בשלוחת המזלח, פעם לשבועם בשנת ו' למלכותו ופעם הבני בשנת י"ז, ועל כל פנים כבא מזה תולנת דעינו הקדוש, כי מהנהג לפעמים נולך בני בשנת י"ז למלכות מהרישום והיה בן ה' או ו' בעת הגיע תנטוכינוס למלכותו, וגוולמי הלך לו קודי' הבואל, ועוד מציא רחים על הקדוש, ועל זה שלמדתי כי ניתר נחלב ב"ג שנם מחר החוכנן, ממעשה שהוצא בירוסלמי, והוצא בתוס' ע"ז דף י' כי בני נולך בשעת השמד שלח למול היהודים, ומל מציו של דעינו הקדוש את בני בנו, ואח"כ הובר שהנר לקיסר, ונזה להציתו לפניו, והחליפה מתו של בני, את בנה עם תנטוכינוס הנולך ב"ב בעת שהיה כי מתו של תנטוכינוס היתה מוחבת לחם של בני, ותנטוכינוס הזה היה מלוקוח תנטוכינוס, כי הוא נמלך למחר מות תנטוכינוס פיום הכ"ל, וכן כתבו הסופרים למלכי רומי שהוא נולך בשנת קכ"ח למנין הנולנים, ואף שנלאה מזה שים הנלל מצנה אחת, אפשר לומר כי הנניס היה מקוטעות והיה ההפרש לנך מאיזה חנשים, כי אפשר שתנטוכינוס נולך בחודש י"ח או י"ג לשנת קכ"ח, ובני נולך בחודש ח' או ג' לשנת קכ"ג, ש"כ נלאה מזה שבני נולך בשנת קכ"ג, ונאותו השנה מת ר"ע, והוא מת בשעת מורנן ניתר, כמוסכם מכמה מקומות בשבי חז"ל, וגם ידענו מזה שבני נולך בשעת הגזירה, והאיך היה אפשר שהוא בעצמו יצטל הגזירה בקוטית הבואל, והבואל בעצמו הורה כי בסוף ימי הדריאנוס כבר כתבטלה הגזירה, וכן מצאנו בגמרא מעילה דף י"ז שהגזירה היה ביתי רשב"י, ואאותו זמן בעלה כמוכר שם, ויקוע כי רשב"י היה בקור שלפני בני כי בני היה תלמיד רשב"י, וא"כ היה בני בשעת ביטול הגזירה עוקרו נער ואפשר כמו שהמרתי בן ל' או ה' שנים, סוף כל דבר מכל הסנדרין הללה נלאה כי כל שבני לנותינו הקדמונים המה מתת ובור, וכל הסנדרין בספורי המעשים הללו שוליס בקנה אחד, עם ספורי המעשים שנזכרו בספרי מלכי הרומיס ואין כאן מקילה כלל, לבד בי"ג שנים שים אפרש ביאורינו ואיכס בחוכנן ביתר, וקודי' הבואל הלך לה במלך תנטוכינוס הרשעון, כמו שמלך מתרקוס תנטוכינוס הטוב, כי בני לא הולך לבעל הגזירה כי בבר כתבטלה בעוד נער, ובדין לא היה לו קודם בצית המלכות בא"ל וכמו כן מיכו רחוק שיהי בדול בלל במלך תנטוכינוס הטוב כי רחיית הבואל, מבחתו על היהודים, היה בגויה לבד על הסנדרין מהם שהיהודים היה מודיעים זו עם זאר תכמי מזרח, וממה שהמרתי יקענו כי לא היה בלבו סוס נקימה ונטירה על המודעים זו, ומהרבה מחל ונטיע לטס, ולא יקעתי למה לא ימחול ג"כ ליהודים

ומעתה לציין הרחיות שהר עליהם בניתי מעתה לפה, והם ממש שמלאתי בדברי חז"ל על מקומות מפוזרות בש"ס ובמדרשות, וכל דבריהם עולים בקנה אחד, ואם שהם דבריהם מכוונות ומקבילות עם המסופר בדברי הימים למלכי יהודה דומיים מסופרי המולדים, והם בעצמם היו לי לעד ולרמיזה על דברי חז"ל, והמתמ יורה דרכו:

הנה לפי הדברי' בסדר עולם זוטא נחדש בית הבחי בשנת ג' לאלפים תתכ"ח לב"ע, והוא לי' לפי סופרי החומות בשנת ע' למנין המולדי. גם מלאתי בדברי חז"ל במקומות רבים שעיד בית נחרבה כ"ג שנה לאחר חורבן הבית, והוא בסדר עולם רבה, ובסדר עולם זוטא, ומ"ד לויכה פ' בלע ה' כו' ומק"ח בתלמוד בבלי וירושלמי ומתמיים על זה דבותיהו ז"ל בלי שום ספק, כי רבים מהם היו בזמן החורבן, ודבי יוסי הוא המחבר ס' עולם רבה הוא לי' ב"כ בזמן החורבן, כי הוא מזקני דורו שסיד ד"ע, ור"ע בהגיע בשנת חורבן בית, כלומר בשלר, ומיה ב"כ חורבן בית בשנת קכ"ג למנין המולדים כי ע' וכ"ג הם קכ"ג, וירוע הוא כי בית בחרבה על ידר מלירת יהויכין תחת בן כוזיבא הנקרא בר כוכבא, שעשה עלמו משיח, ור"ע קרא עליו דרך כוכב מיעקב, גם זה מלאתי במ"ד פ' הכ"ל ובגמ' בבילוי פ' המקין ובחלק, ובמק"ח בבבלי וירושלמי, ומיתת ר"ע בן יוסף הנקרא ר"ע שהם היה במלחמה זו ולפבה זו בהגר, כי היה אחר עלית בן כוזיבא בכ"ל. ולפי הרמב"ן סוף מעשיהם היה ר"ע בוסף כליו של בן כוזיבא, והנה במ"ר פ' הכ"ל ובמ"ר בלהסי' רבה פ' ג' וכן בגמ' דקידושין דף ע"ג אמרו בין' שמת ר"ע בולך רבי, וע"כ בולך רבי בשנת קכ"ג למנין המולדים, ואם תחשוב חשבוני שנות קסדי הרומיים תמלא כי השנת קכ"ג למנין המולדים הוא השנה הר' למלרימנוס קיסר כילך בשנה רמשנה למספסיאנוס קיסר אחר הבית,

אספסיאנוס	מלך	יור	שנים	—
טיטוס בנו	—	ב	—	ב	חדשים
דאמיטיאן אחיו	—	טו	—	—	—
נארבא	—	א	—	ד	—
טראיאן	—	יט	—	ו	—
אדריאנוס	—	ד	—	—	—

סכום כולם הוא כ"ג שנה וזו אחר בית, ואם בוסיף כ"ג על המספר ע, שנו אחר בית למנין המולדים יצא לנו שנת קכ"ג, ומלאתי בספר דברי הימים למלכי הרומיים לסופרי חומות בזה שתילה לדברי חז"ל, כי הם חשבו למלאת בן כוזיבא בשנת י"ג למחלת אלרינוס, ומחשב אני בזה לדברי

ה מ א ס ף

לחדש חשון ת"ק"מ"ח

מדרכי הלשון והמליצה

אגרות נמרצות בין ר' אהרן האלי ור' יואל ברי"ל על טעם ונחמתא.

א

כה לחי!

שאול שאל אותי פעם אחד ממדקדקים אמתים, להגיד לו פי' המלה וְנֶחָמָתָא מקדים, כי יפלא בעיניו למצוא לשון נחמה פה. ואם האמת להגיד גם בעיני יפלא, כי הטעם נָחַם מצאנו בלשון הכתוב כמה פעמים בנין נפעל ופיעל והתפעל, ואחד הם מנפעל והתפעל כמו וַיִּנָּחֵם (בראשית ו' ו'), ונומיה' נָחַם ה' (עמוס ז' ג'), נֶחַמְתִּי (שמואל ט"ו י'), (כי לפעמים המה מנפעל ולפ מפעל) הולתם, (בעלייענן, בעלעיקען) כי הם מתכוונת (פאסיפוס). וכן מצאנו הטעם (אף שהוא בנגוד מבנין הקל) כמו כִּחַם יקחך (הושע י"ג) על משקל פּוֹעֵל רק להדגיש אות הגרון בשתים לפת"ח על משקל רָחַב. ואותם הטעם מבנין פעל, או מתכוונת (מקטיפוס), הולתם בל"ז (בעלעסטען), כמו וַיְנַחֵם (בראשית ו' כ"ח), מְנַחֵם (חיבה ח' ג'), ומבנין זה בנגד מלת בָּחָמָה כי הוא על משקל בַּפָּרָה מבנין הדגש בדלית הדגש, אך לפי שלא יבוא פת"ח לפני אות הגרוני, הקמולה ישתנה לסגול כנודע למדקדקים. וכן מצינו בְּיַחוּמִים תַּנְחוּמוֹת ודומיהם. ואיכנו פה, תחת ידי מקדות גדולות או הספרי' הסייני' לנחת, לחפש ולתור אחר מקום מוצאותם היטב, אך זה חזיתי על מלת וַיְנַחֵם תדגש מוקלוס וְהָב ועל מלת וַיְנַחֵם תדגש וָנַחֵם, וממנו בנגד נחמתא. ואם כן אפוא לא ידעתי פי' מלת נחמתא בל"ז (בעלעסט עדגע) פה. ואם נקח ונאמר כי כאים

בתוך שלך לכבוד המוזכרים כנ"ל והוא היה בעמת פילוסוף וכל בעמים שהיה בעמצלתו היו שווים בעיניו, וגם למולדים הקיל עולם, ובעיל ההשמלות בסם, ע"כ דברי, ולפ דעתי להעלים עוד ברעות מפורסמו' מדברי חז"ל בקדושת שוכות, ומעת נגע מלסם, ופס יסדו דברי שלה בעיניכם, כדי הם מנחם שלוחם לשומם בספר כמלסף כדי להתוודע ולהבנות כי עוד לפ שלמן יעלעל כו', ובזה מתן קבלי למילין. כ"ל תוכחכם דודם שלומכם ושובתכם בתוכם ובתעשה בעבתם בתתחותיכם, שלר שמו הוא

פלאי

(ב) תופן כשרצים לגד כלמ"ך בסס ה"א עם תופן לפני הלמ"ך בסס מ"ם (ד).

(ג) אם סולמת שורש מה בצנין הקל בגד יולמת לבני, תני תהיה סולמתו בצנין פיעל הפעולה ההיא בעצמה, אך חזקה במלרגה, לפני מעשה זה כנוסו המקדקים בסס הכבד.

(ד) אם נמלמ שורש מה בנחם רק בצניני הפעולים, ולא נמלאנו בצניני הפועלים כלל, לא יהיה הטעם זה תמיד שלי לפני להשמר בצנין זה, כי עם נתלנו לפעמים שמה שלא היה מקום וזמן לכותבי ספרי הקודש לשמש בו, ובכלל זה היה מורגל בפי המדברים לשון עבר בימים ההם.

נוליד מזה:

(א) בהיות סחולמת שורש נחם בצנין כפעל יפלל לג' טעמים, הא' חרטה כמו וַיִּנָּחֵם ה', והב' נחמה כמו וַיִּנָּחֵם יעקב, ויהיה לפ"ז ההוראה חכוללת מזה הצנין, שהושב והוסר הלים הנפעל ע"י לים אחר או ע"י דבר מה מלעה הקודמת אלנו לבעה אחרת (פֵּאן איינער אידעע אבגעפֵּיהרט ווערדען) וכמו שתרג'אונקלוס וְיָתֵב, שהוא כמו וְשָׁב בשובי,

(ב) יהיה פ"כ סולמת זה שורש בצנין הקל (לף שלא נמלא, מעשה המור לעיל הקדמה ל') הסר הלדם מבר מה והוליך אותו לבר אחר, או מבעה מה לבעה אחרת (יעמאנד פֵּאן איינער אידעע אבפֵּיהרען).

(ג) וזה יהיה דומה סולמת שורש נחם לסולמת שורש נחה בענינו החולכה מתקום למקום.

(ד) גם ענין נחום אבלים אינו כי אם להסיר מן הלבב אלו הרעיונות המעלות זכרון מהו על לבו, ולהעבירו לרעיונות אחרות המרחיקו ממנו אבל ועצבו. אך בהיות שתי הסעדות בדול מהנעדות על השם, ודרך שקידה דבה להסיג זה התכלית הנלה, ולהסיר מהשת אבל רעיונות מבדותו הסקועות מתוך בנפשו, לכן יסדו מניחי הלשון לשמש זו בצנין הכבד.

(ה) מאחר כל עוד שדרך שקידה דבה להניח את הלים המעופר אין מרעיון לרעיון ומבר לבר בהלה אבל המבר, או להסיר או לפייס, או לפתות או לרנות, כשון עבר אל שהוא להסיר

מאנו

(ד) עיין זמירות ישראל חלק שני דף ל'.

המנחם לעמו, מדבר אליו דברי רצוי ודבר להשקיטו מרגזת וכמיות נפשו ויתפללהו בהלל ותושבחות להפך מבלו למנחם; לומר כל זה מיכנו שום לי.

אם בנך תכבדני בתפלותיך הכתובים, תסיים כתותם על ידי, והיו על לב להרן לומכך ועבדך תמיך.

אהרן האלי.

2

כ"ה בדפוס ווס ד', כ"ג בפנקו הקמ"ז נפ"ק.

ליליך וחציך, מיט כלבבי, לומב שלום, כתלמידו של אהרן, יצוף שלום, יחול על רחם אהרן, סלה!

אמרתי חכמים ידענו, המעתיקים המצילים מבבי שם התורניים ר' דוד פרידלענדער ול' איצק אייכל נ"י, המה יגלו בתלנומיהם ללשוניהם, זה בכתב עבדי וזה בכתב לועז, לז עשה מלת ונחמתא שמל קוקסם בעיניהו כמוני כמוך, גם בעיני כל מחיהו הדוגניה שפתי יבנים, בלון מבין ולין תקין מתדמותם. לל שבי המיסים הלמה לפיתי, על בן מחרתי עד עתם, ולז הסיבותי לך דבר על שלמתך זה הענין, לכן תוחלתי נכונה בלשוני כי לין לחך מתם עשים על לבו להניחו בן הפקודים, ולפקדו פקידה במורה, כי הלחך בזר הלמה זרהו לבלתי תת לו חלק ונחלה בתרגומו: (א), והבני גם הוא לל הסיב יהו מבלע עשם בתנה הניח בעשם בתנה הקומת, ותרגם תושבחתא ונחמתא (ענטליקענדע לאנקלידער) (ב), והיה הוא ותמודתו כפלאות בעיניהו. ועתה לל לחלל מלחות לך דעי מבד שלם על לבי זה ימים לל בניד, שם ייטיב לך שמהו בחקך, ושם לל ייטיב שם כל לבנות לחיך.

ארבעה הם כיסודות שבר עליהם הקמתי הבנין, ואלו הן:

(א) שרשים הדומים בקלת לותיותיהם, יתלמו בעו בן בשורלותיהם בתלמות מה (נ), ובפרש

(ב) לותן

(א) עיין הפלות יסרחל מתורגם לאשכנזית בדפוס הנקמ"ו דף נ"ד.

(ב) עיין Gebethe der hochdeutschen und polnischen Juden, übersetzt von Euchel. P. 122.

(נ) עיין בתחלת לחומש לחול הקמ"ה.

כליותי והייתי צעיקי כמוצץ שלל רב. אחי יקירי! מה מתקו דבריך ומה נעמו, מה רב טוב צפון בהם. שקלת על פתחי החכמה יומם ולילה ולבך דאם הרבים מחכמה ודע, עיניך יסוערו בכל מלפוניה, עד כי נגלו לך תעלומות חיבם על כן בצלק אחרי פיך ויסר מצפעיך, על כן נתנך ה' עליון על כל בחורי חמד ותהי להם למופת.

ולמען תדע ותדמם כי הגיתי בדבריך לחוב דעי את חסד רחקתי ואת חסד קדמתי מהם אחרי שקלתי לותם כמאזני בכלי, ואם שגיתי בורחי ובלמדה! הרבר חסד דברת במלת ויאמר כי אחיו הקל הוליכו לא כמחשבותיך מחשבותי, כי (א) כמלא לאין מספר טוב רחם ובטוח הוא בנפשו לו בפעל ומעשים בהתפעל ומדוע לא בשאו את שם אחיו על שפתם? (ב) לדבריך שטוח בנין הכבד לרחם חסרים, אלא גם בנפעל כמלא הולאה הזאת כמו ויאמר ישחק? (ג) גם לפי בחינת הטעמים לא יסכן להפסיק בין הקל אחרי שטוח פעל יוצא לשלישי בחינת הרעיון. (ד) לא ידעתי מה שלחן חסד הסיפך לתת שם ושארית לקל אחרי שהשם בָּחָמָה נגזר מבנין הכבד ע"ת כַּבֵּדָה בַקָּשָׁה שעי"כ דגושים, ופה לא כשלם הדגש כמשפט השמות, גם בָּחוּם ובכתיב נִחָמֵי ובקמץ נֶחָמִים כולם בגזרים מבנין הדגש ע"ת צָבוּר בְּכוּר.

לבן דעתי זה שלח כמלא לק בפיעל וכוחו על (טרעסטען, פערווירגען, פערפידיגען, מוטה מייכפלענען, מייענס אז תדבר נו דעדען) ודומיהם, כאשר יתאלך, כמו וַיְבָחֵם אותם ויקדר על לבם (בראשית כ' כ"א), פרוש (פערווירגען), ובפעולים שהתפעל בנפעל ולא בפועל*) לפי שהמלות בנפעל מה להתפעל כאשר זכרו רוב המקדקים, והחלטה והכחמה ב"כ מתדמים בדבר מה להתפעל כי מלך אחד מהם מקבלים הפעולה והוא רעיון הנשי ומלך אחד מהם פועלים כי הרחיקו מעל גבולם הרעיון הלאמון לחבר זממו לעשות. והספרדים אין נפעל להתפעל זה הטוב הוא, בנפעל לא מליכו טוב נחם אם לא כתחלם עתה דבר מה אחר לפניו לא היה, וע"י דבר הטוב נשתנה הרעיון כמו וַיִּבָּחֵם ה' כי וכו' (בראשית ו' ו') על כי נתחלם רעת בני האדם, בָּחַם ה' על זאת (עמוס ז' ג') ע"י תפלת עמוס, ודומיהם. ולולא ידעתי לבדר, כי אין לתי מה בצית לחפוש ולתור אחר כל המלות אמרתי בכל מקום אחר כמלא מלת כחם ואחריו מלת על הוא לשון חרטה (בעלייען, בעדענקען), ואיכו לשון נחמה (טרעסטען), ואם שמציכו אותם ילמד פרעה וְנִחַם על וכו' (יחזקאל ל"ב ל"א), לפעתי

יתחרט

*) ובאופן זה כתב בע"ה שהם שורש יהודה על מלת והלכתי שחיה בגזרת מבנין פעל ע"ם.

ממו עומם, לו להסיר לו נזכם מם וכל כאלם, נם הוא יקרע
נסם בְּחָמָה (לישנרפיהרען, מישנרלעלען, נוטעלען,
עדזיטעען).

ומעתה לא לבד שיתבאר למו עי"ז טעם התבה בלרמית ונחמתא, אלא
נם יתורע הטעם למה הותקן לומר נוסח הקדיש, לאחר כל
תפלה ותפלה, וזהו:

„כי הנה תפלות ישראל יפללו לאלעזר לאמרם, והם הלל על שלמות
„הבורא יתעלה, שבח על פעולותיו שכלם מתלימות עם דרכי האמת
„והלרק, תודה על הטוב שיגמול למו בכל שעה, ובקשות לאתן לותנו
„עוד כל ימי הלדן בכל מיני חכיחה, הן הסייבים לגוף הן הסייבים לנפש.
„ולולם לא בלמת קלול התפלה טוב מלוך ומועיל לתקון בלמת האלם,
„כאשר הניח התולרי ר' דוד פ"ל בהקלמתו למגומו, וכלמסייעו מצוק
„לאחר מעשה עם תפלה (ה), הנה בכל זה יש כאן מקום לטעות ולאמור
„שהלדנים התלה יסובבו מ"ו שהו לנון לגל הבורא יתעלה האלם בתכלית
„האלמות ולאחוק מכל שהו ותמורה בתכלית הלריאוק. לזה קבעו אחכמים
„מאדני התפלה נוסח הקדיש לאחר כל תפלה ותפלה לתקן המעות. כי
„ילמזו בו בשמים לקולבת בדיך הוא לעילא מכל בלכתא (תודם) ושילתא
„(הלל) תושבחתא (שבח) ונחמתא (פתוי ולנוי), ובכל תלה לא יתפעל
„האתעלות לנוסי, להמיר את האל כאל לפניו על פי חבמתו הזכה והאלמה,
„שהם הכאל לפני בני האלם חלוסי האמת והאלות, לא יביאו את האל
„לפניהם, אף כי הבעלה והכפלה."

הבעלה מכל בעלה והפלה מכל הפלה הוא יועל לדותך מעוד הלפון לטוהים,
כי כמוך כמוהם. כאות לים בדיתך, דודם שלומך ושותתך.

יואל ברי"ל.

2

בדלין יום ח' בי דחנוכה תקמ"ז לפ"ק.

כ' עתך בנוד בחיל לים שלומי חמדת לנבי האלם כה' יועל כ"י!

לעת ערב רליתי לור זורח מבין חמרותיך הטהורות לאבר הוצאו אלי ע"י
אחד מתלמידיך המקשיבים לקולך ובקולמי בהם שמח לבי ותעלוזנה
כליותי

(ה) עיין האחאב לאורח חיים תקנ"ו.

משותפת לכם וכולם מסתעפים ממהלך לחך נשלל גזרת נחס תגזרת כחה, ויחמר על חדעה שהלך מדעיון זה לדעיון אחר, גם השמילו לעשון רחתנות (ערבלמענן, מיטלייקען) כמו שתרגם יב"ע על יסוד ונחם (יחזל ג' י"ז) וירחס עליהי, יחך ככתרו כחועי (סוטע ,"ג ח') לתגוללו רחמי, כי המרחס מבקש למלוח מנוח לנפש נעשה. וככה לפ"ך נגזרים דוד המלות נשפת בני עבר שהוספת לו בגדעון חות לחת לפניו לו לאחריו, ולולא קללה היישה, לגיבה עוד ככה לעשה להללותך כי כניס דברי. ולפשר שלל כי נחלוף חותיות לחה"ע נחס מתחלף בנעש, וגם הולאה משותפת לשם שמה שהמתה תנעש לנפש, (לחנענשעם, ליב, ענטליקקעען), תרגם המתרגם (ענטליקקעניע לאנקליקעט). וגם נשיני יפלא הנלעת וי"ו של ונחמתה, לשל לדרך יצוח על מקומו על נכון.

גם לא לחכך מלחי דעתי שהספרם בין נרכחה וכו', נרכתה, תודה ותפלה לשל חי כמו תפלת דוד, ויברך דוד (ד"הי ח' כ"ט י') והיה כלול גר תודה ותפלה, ונכזר מן נתך כי המברכים כוללים על נרכיהם נלחמה ונילחה, (לחיין פייערליכעם ליב), שירתה הוא הלל ותודה מזמרים נתופים ונמחולת נשמחה ונעוד לנד (לשבח לחוכ לאבליבער), תוצאתה, שנח לנך (לאבליבער), כחתה הוא מוסלל מן רחום כמו שכתתי והוא תפלה נמרת נפש ולפני ה' יפוך שיחו (לחלאנעם = ערצויילונגענעעם) ועל כולם מתנשא הלל כי לומיה תהלתו!

ועתה לחי ידידי! הנה חנכי שולח לך זה לת ילידי רעיוני לשר הולידו והלמידו, לם שמה כניס לא לחון נס הרחיקס מינל נגולך הולידם ותגדלו, ולם מלחו חן נעיניך תהי כא יקך לעזרס ועזותך תרנס. ולם לנדך שלם עמי ועורך מחזיק נגדיתי הוליתיני לעתך. ולשה פי שמלר שליך כלא הוא להרן לחיך.

אהרן בן הרבני הרופא מ' וואלף זצ"ל מהאללי.

4

נרלין יום ג' ד' שנת תקת"ז לפ"ק.

שתן עוד שם לחרן עולה ומוקף על פי מדותיו, לפיס שנר שלה לו חנוכי נותן לת נריתי שלוס!

הנה לשבתך תרנני, לא מעלותי, על כן שמתי על כי נפלאה לשבתך לי, לשל גם זאת לשמה לי נפשי, מי יתן ויהי זה עמדי שנר לחה רוחה בי נעיני החמוה, לשר היא על כל נשעים תנשה.

ועתה

יתחדש על המזון דג לפני היום עמו יתי חיין ויגבה לנו בפס, ופס הוא לשון כאמה לפ יקעתי לפרשו לך יתנחם, הלפ בגוזה לנו אמר כי טוב הוא מים כאמר הכניסו מתי נעמת ועיין בדר"ק * וכן ותכל דוד כי נחם על וכו' (שמואל י"ב) לפעתי שב על פשטוס *) וכיון התפעל הוסף על ג' דגרים, הפ' שמלמה עלמו כלו הוא נחם, ומזה הכח עשו לחיך מְתַנַּחֵם (בראשית כ"ו מ"ב) או יורה על הסתנות הרעיון גלי נתחדש דבר מה כמו ועל נעדיו יִתְנֶחָם (דגרים ל"ב ל"ו) בן אדם וַיִּתְנֶחָם (במדבר כ"ג כ"ג) ולולם מלינו כי לפ אלם הוא לְהִנָּחֵם (שמואל ב' ט"ו כ"ט) נעפעל, וילדק לפי ת"י, ופס תיפל לתוך מחוזי וכו', ולפ"ז הסתנות הרעיון מפני התחזקה ויזוע על נכון נעפעל, או יאמר בעזוב זה נאמר סס נתפעל ויתנחם כי עשמו שמלמה עלמו כלו הוא נחם ויהיה פי' הפסוק לפי עומק הענין ככה, כי אם נסכיל אל הסיכוי בשלשה כאמר ויכזב ושמואל וישקר והשפעם ניניהם הוא כזב כאמר אם לבר טוב ולא יקיימנו, ושקר כאמר אם אין פיו ולבו שוים כלברי לבינו אשר מלעשוים ז'ל, **) וא"כ שניהם לבר אמר כתכונו בלשם אמר לא הוא כוזב ולא הוא משקר להיותו שידבר ולבו אין עמו והוא טעם ויתנחם בהתפעל, ושמואל אמר לא הוא משקר ולא הוא להנחם להיותו כוזב שיתחדש ויגשה דבר מה נגד מאמרו הראשון *

אולם מה שכתבת עם ההתלפות שורש נחם עם נחה עם יפה דברת ולכי לשון מחדיך ולוסיף על דבריך: שורש נוח הכחתו לשלשה (דוהעק, נעדוהיגען) ודומיהם, והנה הוסיפו לפני פ"ת הפעל מ"ס והשלילו לשמש גו מנח (אין נעשטענק) כי גם הוא מתאמה עם נוח, גם הוסיפו מ"ס לאחר ל' הפעל והשלילו לשמש גו (טעשטעען) נחם כי גם הוא מסתעף ממנו * עוד הוסיפו ה"ת עליו ועשה נחה וגם הוא נחלג ממקור נוח, כי מלינו לפעל (פיהרען) ג' שרשים נהג, נהל, נחה, השורש הכב הוסף לפעתי על חזקת כנילות ומהילות הכפבה כמו כי בשנעון יְנַהֵג (תהלים ל' ע' כ"ח) טותי נהג (חיוב ב') להורות יתדון הלשה שהלך מהר בחוזק, שורש הכל כאמר אם הולכך מהכהה ללכת לאט כמו עלות יְנַהֵל (ישעיה מ' י"א) אֶתְנַהֲלָה (בראשית ל"ג י"ד) אבל נחם ההולך מעט מעט מלמוד במנוחה והשקט כמו ולא נחם אלהים (שמות ט"ו י"ז) כי אם נחם דרך ארץ פלשתים היו הולכים בלי מרוצה ונחת כי קרוב הדרך לארץ כנען * ואחרי שהורחה

*) ויתורון זה קורזית הרלנ"ב ורד"ק שם ממש שכתב ויתחזל על זה כל הימים ע"פ *

**) עיין הניחור צפ' חיי שרה בפסוק ועתה אם יש כם עושים וכו' נגם פס' נלך על פסוק וגן אדם ויתנחם *

הכנה, וכל זה נמצא ליזה שרשים שהשורשה הפועלית שלהם קלה והפעולית כבדה, ולפיך תהיה ליזוי מהם השורשה הפועלית כבדה והפעולית קלה: למיון ג', וַיְרַקְּתִי עליכם מים (יחזקאל ל"ו), מי יכלה לא זָרַק עליו (שמואל ב' י"ט). למיון ג', לְחַפֵּם כל מצליח (ישעיה מ"ח), מלאם הַבְּחֵם נפשי (תהלים ע"ז), ואם כתבונן על זה כראוי שהוצרך לזיקות הסגיון, כי מן הידוע שהולשת הכבד היא פעולה נפשית נכח לו חזקה ממדגה מפעולת הקל; ויש לפעמים שכמו שתתחזק הפעולה מצד הפועל כן תתחזק הפעולה (ל"ל קבלת הפעולה) מצד הפעול, ולו יסומן בנפעל תולדת הקל ובפועל תולדת הכבד; תמכם לפעמים תהיה הפעולה מלוסה לו ממדגה לשורש בזחינת הפועל וחזקה בזחינת הפעול, ולפעמים להיפך תהיה חזקה בזחינת הפועל ולוסה בזחינת הפעול. למיון ד' פעולת הזדיקה שהצדיק, שהיה: קלה בזחינת הפועל ולזיו לריך יגיעה רבה לזדוק מיס נצטדק, לולם בזחינת המיס מקבל הפעולה תתחזק על ידי מהירת ביאתו לבד הזדוק עליו על ידי דלוג וקפוץ, כלומר גם תודה על זה התיבה המתכונית (שפרשנ« בגן, שפריגען מצטען). למיון ג' פעולת הנחמה שהצטדק, שהיה כבדה בזחינת הפועל ולריך להגי הרבה להסיר תניעות המונל מעל לבו, לכן בכל זה לא תהיה הסבלה כל עוד שלריך שהכרח יגיעה רבה לפעול בבד מס, ולפ"ז לדמוזה, ולבדבה כל עוד שלריך שהכרח יגיעה רבה לפעול בבד מס, זה לרמיה שקבלת הפעולה בזותו הבבד לא תהיה כי אם חלושה, ולפ"ז מזותו הטעם עלמו שהולך דוקא בכיר הכבד למחוס מצליס ילטדק ב"כ הנפעל בהשורשה הפעולית, והבן על זה.

(ג) שאלתך הלישית: „גם לפי זחיבה הטבעית לא יתכן להשתמש בקל בפעל יוצא לפלישי בזחינת הדעיון." שגגה היא היוצאת מלפניו ידיך! כי אין הדעיון לקבל הפעולה כלל, כי אם מתיחס עם הפעולה ביחס הנגזל שממנו, אבל את האדם אין הדעיון, כמו ולא נחס אלהים דרך ארץ פלשתים שמתיחס הדרך אל פעולת ההנהגה ביחס הנגזל שבו.

(ד) שאלתך הרביעית: „לא ידעתי מה הלחץ אשר הזיאך לתת שם ושאלת מתוך כבד שמם שקלס, כמו שגג לעתי לידי לא אחלל מלכתיב מותך עוד להתבונן על מה. ידוע תדע כי דבר יחידי היה לריך לכתוב, אך אם יש לך הלומה לו אזי יסומן השני כדי להבדיל ולהכיר בים מאחיו. גם את זה ידעת, כי לפחתו לא נסמן את הדלמון והקוזס כאחד ממיני הקדימה, כי אם נסמן תמיד המאוחר והשני לו. לכן אמרתי אם נמצא פעולה מה שיהיו מניחי הלמון בבבד אזי סיפס נותנים תמיד על הפעולה הבנית,

ועתה לכם נא ומוטב עוד על הדולת שדם נחה על פי תשובתך הנעימה, גם למנוע מעכשיו שלוחיך, גם להגיד לך הרעיונות החדשות אשר העלתה על לבי, עקב הערותיך ולחקור ולחפוש עוד בעניני הכתובים.

(א) שלמה הלחכמים: „נמצא לחין מספר שדם נחה וכולם הוא נכפל „ולו נכפל ומעטי' שהכפל ומלוא לא כשלו את מס מצינו על שפתם?"
ממכם מחי! הלא אמרתי בהעתם ביסוד ל' שהקלמתי: „כי לא היה מקום „וזמן לכותבי ספרי הקודש לשמם דו." ואולם אפשר שאני בעלמי הסיבותי לך הרעיות הזה, כי שגיתי כאלין כאמרי: „הסר הלחם מלפני מה והוליך „אותו לשלר אחר", אשר אם כן יהי' עניני דומה לעניו השחה ממש, ושוללתי שלשר הכתוב זה כשקומות הלשה. לשל כאמת אינו כן, כי אין הדולתו זאת להולמת תיבת (פעלפיהלען) בל"ש, המורה גם על הפסקה מלשר מה גם על השלחה לשלר אחר, אך גם היא תורה כתיבת (אלפיהלען) בל"ש על ההפרדה לבד, (א) וזה יבדל עניכם מעניו הפסחם והשלחה שהוא לעשות כך וכך, כמו בנחם השיאני ואוכל, כי יסיתך אחיך לאמור נלכה ונעבדה וגו', ועניו נחם הוא פתוי לשלחני עשות כך וכך. ואם כי הכתוב מזהיר שמיה מאנות עשה, אולי שהי' אומר כי יבחום אחיך אותך לאמור לך תבשך את אחיך וכאומה לו. ואין להקשות מעשה להשיחך מעל ה' אלהיך, כי אם אחר אם בעניו לחוי יהיה זה לפי שהוא פעולה חזקה מפעולת ההולכה, ויותר שלשר אם על עבירה חמורה שהכלל תלוי זה, ולא אנוש פרטית.

(ב) שלמה השניה: „לשלריך שהוא עניו הכפל לנחם אשלים הלא גם „נכפל נמצא הולשה כזאת כמו וינחם יעקב?" יש שתי תשובות שלשר: חלק הכי לשלרי נלשך הוא עניו הכפל על נחום אשלים? הלא גם לי גם לך כפל היתה כזאת שרם הולשתי לשלר זה העניו, ועוד איך תקשה מהולשה פועלית על הולשה פעולית אשר לא יסתרו זה את זה כלל. ואם היתה לעתך לאמור שעניו הלאוי לנמען הולשה הפעולית הזאת בעניו פועל היותו תולשת הכפל, לא נכפעל שהוא תולשת הקל? גם הלי לאו שלירי תליל, אלא הכפל שכפל לאית נעשם לו אשר גם לי יאות אם שאינו כלשה לי כמו שנאמר עוד להלן, לולי תאמר שלפי הנעשם אשר נתתי נפיעל יוכלחו נעלי הלעון יותר לנמען אלל הולשה תולשת נפועל, אך נאמת נפשוט הוא כאשר אשלח לך עתה: הנה אמרו שהנפעל תולשת הקל והפועל הוא תולשת

הכפל

(א) אם נלעדק כי נאמר זה נעם הוספת הה"ס לעקר השורש, נחם מן ?

על פי נאומך תותם ירמה פרעה ונחם (עי' ווירד מהערעם זיכנעם וועט דען) .

(ז) כמלא עוד כתוב (יחזקאל י"ד) ונחמתם על הרעה, ופרוש זה מפרשים לשון נחמה, אבל מנחמו כתרגומו ג"כ (מיהר וועדעט מהכעדרם זיכנעם וועדען), כי כן תעיד על זה הפרשה כלה, אבר אם כעיין זה כלשה שמלריך ה' את עצמו נגד תותן האומריס כי נחם הניח רעה על ירושלים או שיאספו שם כלריך כדבר נלי משפט, ונעזוב זה אמר אם הנחתי רק פורעניות אחת על תרן מה הכה יעכבו זה הדשעים לבד כמו שהלריקים לנדם יגללו, אף כי תרבעת שפטי הרשעים וגו' כלומר מכ"ש אם אספתיכל הפורעניות יחד ושלחתי אותם על ירושלים העיר אבר נחרתי בה, להכרית ממנה כל אדם ובהמה נלי שריך ופליט, נודאי שלא יהיה זה נחנם כי אם על החטא אבר נעשתה בה . אולם כדי לשמח זאת, הנה נותרה בה פליטה וגו' ולאיתם את דרכם ואת עלילותם וְנִחַמְתֶּם על הרעה (מנוין נפעל) כלומר תהיו מוסרי ע"י דרכם מלעתכם הרחנוה, והוסיף לשלח נכתוב הסמוך ולאמר וְנִחַמּוּ אתכם (מנוין פיעל) כלומר שהם נעצמם יסירו אתכם מלעתכם הרחנוה, כי תראו את דרכם ואת עלילותם ויקעתם כי לא חנם עשיתי את כל אבר עשיתי בה . ועל טעם הכפל כלה לי לגוים גו', שם"י סיוסיפו לעשות הרע אף אמר קבלת העונש היא גלותם, ירמה כאלו יתאמצו להסיר אתכם מלעתכם אבר הם עונים בעיניכם .

(ח) בדרך זה תפשר גם כתוב הנה עזו אחיך מתנחם לך להרנך . לפי שמן הטבע יאהב וירחם איש את אחיו אבר מראה אחר יראו שניהם, אמר הכתוב הנה עזו אף שהוא אחיך יתאמץ נגד הטבע להסיר עצמו מדרכי החניפה והחמלה שלנו מרגיש לך כלומר כשלילך, להרנך שיעזו למען יוכל הרנך .

(ט) ודוק עוד על שנין התפעל שים לו תמיך שימן הכפל, אבר לפי דעתי יהיה טעמו אחרי שלריך על הרוב התמלות יתירה (או נגד הטבע שם הוא דבר מלאכתי שיוש או נגד הלמת שם יהי' דבר מדותי מאראליש) למעוט שם יהיו הפעילה והפעולה שניהם בגוף אחר, מאבר לריך ממנה שם יהיו בשני גופים נפלנים, ויש לעיין על זה .

(י) מה שכתבת מעקר הזרוע נוח והאחרים המסתעפים ממנו, גם אני מנוח עוד שנית אחריך להוסיף על דבריך ולהלות להם (ו) שם נחל בשנחתו הרחנוה על נבעת תרן הסולך שין שתי הרים ויורד עמהם ממעלה למטה (א) (חיין הָהֲלוּעג), ונקרא כן לפי שהמו הזפוע מולין

(א) ונזה יבדל מן הנקעים (חיין עמק) הסולכת ג"כ שין הרים ונקראים אבל שהיא הולך תיכור .

דמיינו לו מתרגם לו לענין עומד ויושב • כי לו היתה כוונתם על הפעולה הרצוכם, למה לא כתבו בקל שהוא הפועל גרידא בלי סימן הדגש? ומפני מה יאמר לים שכונו על פעולה חזקה, שלי אפשר לאדם לפעול בלי כח רב, בולאי בשלי הדין עמו • כי הנה נאמר פעולות אָבַל שכיחים בקל, אף שהאחת היא קלה והשניה חמורה מאוד • גם מה לנו להעיר בשמירת פעולות שורות החזקות הן הרפות, בהיות שבשמת לכל פעולה ופעולה ילטרך כפי מה שיש מענ ומפי הדבר, וכל עוד שלא נכון אלינו הכחות הכלדכין לא נדע אי פעולה כללי, אכן אם נתוסף כח על היזם פעולה שהי אפשר להתפעל בלעדו רק לא בשוחו המדבה, אזי נעיר עליו בצדק, כמו אָבַל שהוא כלינו גמור ויותר מן נֶאֱבַל • וזוק•

(ה) ומה שאמרת שטעם הכפעל בעבור התגדותו להתפעל וכמוהו החדשה והכאתם אשר אלך אחר המה מקבלים הפעולה והוא הלעיון הפשני ואלך אחר המה פועלים כי הרחיקו הלעיון הראשון, הנה זה לא נלאה לי אצ' טעמיס: (א) שלבעתי אין הוגלת שורש כאח על קבלת הלעיון הב' כי אם על הפסקה מן הראשון לבד, כמו שהעירותי בבד ע"ז לעיל, וכן (ב) לא יהיה טעמו הרחקת הלעיון מעל הפועל, כי אם להיפך הפרת הפועל מן הלעיון, ואם נעשה זה ע"י בבד אחר מאוד לפועל הכיאם הנה אז יהיה הפועל הסוף הכפעל, ואם כתבתם הפשוט בו בעלמו אזי יהיה המתפעל, כמו שבדרת אתה הפפרש עיניהם, כי הבבד הסוף נכון מאוד בעיני, לפי שהיות שלפי תולדות השולש הכבדי אי אפשר לבוא בלי שום הגותית, לזה היה לך לומר שלשון אחר, ואחת מאמרי "אם כתחדש דבר מה, ובלי "כתחדש דבר מה", היה מן הראוי לאמור, אם כתחדש דבר מה חולש לו, ואם כתחדש בו כשפטו אחת מכוחותיו •

(ו) הכלל שהכאת על שורש נחם ואחריו מלת על שהוא תמיד לשון חרטה, גם הוא כלאה לי נכון • אולם לפי מה שאמרת טעם הכתוב ותכל נפש דוד לנחת על משלוש כי נחם משלוש על אמנון, כלומר התחרט על מה שעשה ונעשוד החדשה הזאת כתפיים לו אחיו, היה אין הראוי להכתב כי המיתו תחת כי מת • לכן דעתי זזה כי נחם דוד וכתרגומנו בל"ע (עד שיזש מחשבתם זיכעסם ויתרצעו), כלומר שנחשבוהו חזק שחשם גדול בעשתה לו משלוש ולשם לקבל את קנאתו, אבל בעת הניח מחשם מהעשה הזאת וחזק כי הסיג אמנון עלמו את מיתתו ומה שכוונה עשה בשלח את מלך אחותו ושסית עי"ז נקמת משלוש בגדו; ואם כן לא לבד שיתכן אלא גם יתורץ ההתאבלות כל הימים בבד מה שעשה בשנו הקטן החולה, כי זזה יתוסף הנעל על כי סר בנומלבך היסד ולא יסוד אליה עוד • וכמו כן נתבבד גם

שהיה מלבוש בשעה הרגשת חולשה שלהשם יתברך שהיה כשעשאו לאחרי מותו, ויתוקן בזה מלת אחרי שהוקשה לדעת כל המפרשים).

(יב) לטעמך שהכחת על מלת ויברך יפיה המעבד כורע, היה זה נכון כשיהיה המעורך גדול מהמעבד אותו, אולם בשאת הוא פעל זה גם על דרכת אף בשהוא ולכומה לו, ואז יהיה שהכחת המעורך כורע לפי המעבד. אלמנם שספר זמירות ישראל (שיר כ"ח) כתבי הטעם מפי הל"מ"ן ז"ל מעניין נתינת ברך ל"ו חזוק וקיום (כמו שטעשה ויכבד בפיעל הוא נתינת כבוד), אם בשלש או ע"י הוספת קנין מה, ומזה קח בא לת דרכתי (מיין געשענק), או ע"י דבריס שנלמד כוותן שלוש לחבירו (גרי-סען) ובשרכת הגדול לקטן (זשענענן), ואם אלל השם יתעלה בשרך בשלש על הכרת קיומו מפלת שלימותו (לאנגען, פרייזען).

הנה יבדלך ס' דרכת יסרים כאות לעך החפץ בשריתך ולמען לשמחתך.

יואל בר"יל

מכתב חמישי על טעם ונחמתא.

במאסף לחדש חשון תקמ"ח לפ"ק, דאיתי שניס משכילים מחבירי אשר שעיר בזאת, בלחמים מלחמת מלוה, לייסר טעם מלת ונחמתא, שקשעו קלמוניו ז"ל בנוסח הקדים סיסרו, דאיתי ונשמח. ולף אם בהולשת מלת ונחמתא, וגם בפירוש הכתובים שאלו בלגרותיהם, דעתי כותה מדעת שניהם, סוף סוף דברו דברי טעם. גם אין בלם ומחוני מספע בידי להכריע ולומר קבלו דעתי, אך בלחך מהם אחוה דעי גם אני, והקולא יספוד בלבך, ואת סיסר בעיניו יאחר לו.

והנה הולשת שרם נחם, בלמת הוא על השעתקה ממחשבה למחשבה, ומחתי עליו בכמה מקומות במחברותי. ולשרל הענין מעט, לשעתי בקלרה מה שכתבתי בפירושי לס' בראשית בפי' פסוק זה ינחמנו ממעשינו (בראשית ה' כ"ט). וכך אמרתי, לריכין אנו לפרש תחלה מלת ינחמנו וכל שכן משרם זה, כי רד"ק ז"ל אמר בס' השרשים, כי וינחם יצחק (שם כ"ו פ"ו), כי נחם על אמנון כי מת (שמואל ב' י"ג ל"ט), ודבים דומיהן, כלן ענין תנחומין וירוע הוא. ושניו אחר כי נחמתיך כי עשיתים (בראשית ו' ז'), ואין איש נחם על דעתו (ירמיה ח' ו'), ודבים דומיהן, כלן ענין חרטה ואני אומר לע"פי שכללין בשני ענינים, כל מה שהוא משרש אחר ומביון אחר ענייניהן אחר, כי כלם על ההשתנות וההעתקה ממחשבה למחשבה אחרת, כי כאשר מחשבת אנוש על מת, או מושב מחשבת יגון על לרתו, והעתק

מוליך ומוריד כל דבר המוטל עליו ממעלה למטה (ב)· והוסאל פח"כ על כל כבודות מלוכות הסולטנות שפוע כחותן הסמוכות ליס לו לנסר גדול, דומה למה שקורין בל"פ (לייז גרוכר), והוסאל ג"כ על פלג מיס (לייז צאלן) להיות בהכרח המקום לשר הוף הולך עליו כלורת כחל כתוך ושפוע בין שתי מקומות בנוסות לשר המה יגבלו את המיס היורד ביעיסס בנחת (נ)· (ד) סס נחלה שסיס לחות הלדס לשר ימוח סס הסזקט ובטח, והיולדת תמיד מלא לבטו, ולפי לדבר זיס סס מעין סורלת מוחוח כמלא בכפל עניו כי לא בלתס עך עתה על המוחוח ועל המלחה (דכריס י"ג)· (ג) סורם נחת כלכתיב ותנחת עלי יך (תהלים ל"ח) שעניינו לשון הורדה (זענקען, זינקען מלכען)·

(יא) גס פלי כלמה טעם נחנ על הסולכס בנח, וסס לא ימנע עוד מהיות הסהבה לעוכת הנהוגים, כי יש זיתלמן המכהב כחו להעבירם על הסכתב ולכנוס כלמכוול ומוקם לשר יקלה לסס דרך, ומזס טעמס הוא יקבצנו על מות (תהלים מ"ג)· ועמס נהל להפך סס תהיס כוכת המוליך להרחיק לת הסוגיו מכל דבר מכזול מילות הנזק, מפל טעמ נחה הוא הסולכס בסזקט ובטח פלי התחלכות ופלי פחד· והרב בע"המח יריעות שלמה הרחיב לדבר בסס והלך בזיתורס לפי טעתו·

(יב) שור רלתי רמ' לקריך שעקר הורלת נחם על המנוחה בנפש, מעמס הספור שכנו ההצטערות בנס תנודה, שהוא מעין כע וכך, כלכתיב לגוד לו ולנחמו (חיוב ג')· ומן הירוע שלף זוס יכוס הלפל כשילטערו דעיו עמו על שדנו ומלליס לו כמחמיס לותו בשעת לרתו, לשר מעמס זה כנו פעולת הנחום בלשון רומי (קלמלקלנדע, צייטלייך בעלייבען), ולכך הדין עמך בממרך שהשלילו ג"כ הורם נחם ללשון רחמה· ועל כלם שניך רלים מכפל ענין ולא אחוס ולא אנחם (יחזקאל כ"ד), ותרגמינו (געדויטט וועדען, מיטלייך פיהלען, בעדויטען, עדצאלמען), וכן כתרגם יחד נפמדו נחומי (חלק מיין מיטלייך ווירד לעגע)· ובמעמ זה מלאר כי ינחם ה' מנקמתס (מופטיס ג'), וכן לא יסקר ולא ינחם ע"י התחנך, כי לא חלס הוא להנחם (דאס עך קעננטע בעדויטט וועדען)· וכפי היולא לפי מזס כתרגם מלת ומחמתך (דיהוזוב) ומעמס שהנחתי בכתבי הלשון· (ולולי יתכן גס לומר פירוש וינחם ינחק לחלי לחו, שהוא

(ב) וגס זה לפחד לומר שטעם הלמ"ד מיוחס הגזול שלנו נוחה אל·

(ג) וזה הגדלו מן שם נהר (לוין טשרָאנק) הסולך סחר וכולנו נופל מן הר בנוס, ועל הגו"ן יתכן לומר שהיה גו"ן הנטעל בסיות מלולתו נפעל ע"י המקום חסר הוף הולך עליו·

קלמוניטו ז"ל בקדיש כי בסם ב"ה לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא, שכללו בהן כל מיני שבח וגדולה, שמהללים ומשבחים בהן בני אדם את יוצרם ב"ה, והודיעו שהוא מרומם על כל ברכות ותהלות הללו, ויוכל אדם להחזיר בסם אפיל להעתיק מחשבותיהו, להלל את בסם ולשבחו בשבחות יותר כשבחות מלאכי השרת שהוא גבוה בהן, ע"ז מצל אם יתן בנו בסם חכמה כחכמת מלאך אלהים, עד שיוכל להחזיר גדולתיו ית' יותר מכאשר עתה, כי אז יוכל להללו ולשבחו כפי גדלו וכפי ערכו ממש, לכן אחר שאמרו שהוא לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא, הוסיפו ואמתא, להודיע שהוא לעילא גם מכל אמתא, שהוא בהעתקה ממחשבה למחשבה עליונה ממנה, בסם נופך בהם וכהנה, תמיד הוא מרומם עליהן על הין חקר. וידענו מזה שהוא מרומם גם על שירות ותשבחות שיהללוהו בהן מלאכיו וצבאיו, וכאמרו אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו (תהלים פ"ט ח'), וכשיבין בם הקדושים העליונים, והוא ב"ה גדול מהללות עליהם, כמו שהוא גדול על בני אדם. ולפרושנו זה ברכתא שירתא תושבחתא ואמתא מרעתן על תהלות ושבחות יוצרו, ודומים זו לזו. אבל אם תפרש ואמתא ע"ד שפירשו בעלמא אמין לפניו ית' שכוי רצון, יהיו שלשה הלשבחות על דרגת בני אדם, והרביעית שהיא ואמתא אחת מתאדי בסם ב"ה וגדולותיו שאינו משגה מלהון לרצון. אלא זה על ההגעה שהקדים לפרושו, יש אתי דברים לדבר עליה, לולי כי לא המקום נקונטרס זה לכתוב בדברים רחבים. רק זאת אומר כי מעתיק התפלה בלשון מסכתי שהעתיק מלת ואמתא (ענטליקקעדע דאנקליקער), יראה בעיני, כי יפה כתב המלה המסכנית (ענטליקקענק) לפרושנו על ואמתא, כי כל פעם שאנו מעתיקים ממחשבה למחשבה יותר כשגגה בענינים האלהיים, הלא מדגים שאתה יתירה בשבחותיה, שקורלין המסכנים (ענטליקקען) ומני אל מדך עוך שזוכי מלא חדוה שבלשון עברי וזמרו ויחד יתרנו (שמות י"ח ט'), כי חדות ה' היא מעוזכם (נחמיה ח' י'), עוז וחדוה במקומן (ד"ה ח' י"ו כ"ז), והכלל אמין לשון חדוה רק בענינים הנשגבים הגדולים הרבה יתירה בשפה, אבל לא מצריך במקום זה.

ועוד תוליך, מע"פי שברש נחם יורה על ההעתקה ממחשבה זו למחשבה אחרת, כשהוא כתוב אבל בהלל בסם, ענינו תמיד על ההעתקה לשונה, כגון ממחשבת אבל למחשבת שמחה, ממחשבת נאד למחשבת מנוחה, ממחשבה רעה למחשבה טובה, או מטובה ליותר נשגבה ממנה, אבל הענתק ממחשבה לאבל ממנוחה לנאד, מע"פי שגם אלו העתקות מחשבות הן, לא יפול עליהן שרש נחם, אין מקרא סותר כלל זה. ועשה הדבר נשען על בסם

עלמו

ומעתה ממחצתו למחצתה מחלת המקנה לבו, כלומר שנחס על זולת
לו זולת, וכן גם זולתו דומה עליו כדבי עצמו להעתיקו ממחצתו
למחצתה לחלת, כלומר גם כן שנחמו, וכן המתחלת ממה שחוצה, לו ממה
שחוצה לעצות, כן מלעת עלמו לו על ידי דבדי זולתו, ויחל לחשוב על
דבר אחד, כלומר שנחס לו שהנחס לו שנחמו פלוני, ועל זה לומר זה
ינחמנו ממעציבו וגו', כי לפי כל"ק שהבן המולך לו יהיה חכם וגבול
כדול, התפלל זה המולך ינחמנו, ידבר על לב דעתי הדול המכעיסים את
הגם ואת בני לדם במעשיהם ובעלונות ידיהם, וילמדוס דעת על מישובו
דשעים דרכם ומחבי און מחשבותיהם, וזהו הכחומים והמעתקות ממחצות
דעות למחצות טובות, וגם בלדנו העניו כלו.

ובן בכסיוון לל הגם יורה גם כן שהמתנו מחצות חכמתו העליונה מעוד
לדע לו מדע לטוב, לעמת המחשבות דדבי המקנלים ומחצותיהם,
וכמו שדברנו על זה בספדנו בן נעוד בעית הלחצון (חלד שמיני חלון ל')·
ולנדר מעט יותר לעתיק עוד מפרושנו הכ"ל על פסוק וינחם ה' כי עשה
את האדם בארץ (בדאשית ו' ו')· וכך לומדתי, בפי' זה ינחמנו נלדנו
שגם נחם, ולומדנו שהוגה על החוצ מחצות לחלות ממה שחוצ תחלה·
ודע כי הלדם ינחם על שלשה דברים, הלחל מבלי דעת, והבני מהעלם
דבר, והשלשי נלדח מספק· על דבר מצל היום מצטיט לזולתו להטיל עמו,
ומחר ינחם מהנטחתו בלי טעם ומבלי דעת, דק לפעם מצלו בלבו ליוצי
מחיבם, והיום מושלים בו ליוצי עזות ולחבדות, וזה סכלות גמורה, לדם
הוא ויולד לנומוסל עליו· ופס לפעם הצטיחו טוצם, כי הלמין שהוא לים
טוב, ומחר שמא שהוא לים דע מעללים, לע"פי שמתנחם בלבו, מלחיתות
בני לדם הוא שבעלם מסס הלמת· ופס הצטיח לו טוצם בעזוב לבקותיו,
וזב הלים הסוא מבקתו ועשה טוב, ונחם על העוצם לבב לומר לו זוכי
נחמתי בלדח מספק· והכה על לחב מבני דבדים הדלבזונים לב יתבן לומר
על הגם לבון נחמתי, יתנבב ויתרומם מכל זה, לבל נלמדו בו על הדבב
הבלבי, וכמפורש בנעוזות ידמיס בפדשת דבע אדבר על גוי ועל ממלכה
וגו' (ידמיס י"ח ז'), ועל זה נלמד כי לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם
(במדבר כ"ג י"ט), ומשומל לומר כי לב לדם הוא להנחם, ולא לומדו סתם
שלא ינחם כלל, והוסיפו בשתיהן מלת לדם, כי גם הגם מתנחם כפי סוב
חכמתו העליונה, לבל לב ינחם כבן לדם חלילה, פעם בלי טעם ומבלי
דעת, ופעם מהעלם דבר, שעל זה סוזב הכתוב, ובבל שלדנוהו היטב
בפתיחתנו לבית הבני מס' בן נעוד·

ובהיות שגם נחם על השתתף ממחצה למחצה, על כן לחר שסדדנו

בעניין הקל, ועל כן לא נמצא כן בכל המקרא, ועשה הדבר כטבען על כלל גדול, מקרובו ומלמדו בכון בכל פרטיו, גם למזגו עליו בתקומות דעות מחברותיו. ובספר המדות שהולמו עתה לעור, כתבנו מעט מזה בחלק הכלליי ממנו (פרק חמשי ג' ג') כשדברנו על ההבדל שבין פחד בקל למפחד בכבד, ועניין הכלל הוא, שכל שרשי הלשון הזה המורחים על פעולות שלי לפעל היותן זולתי על ידי משפטי הסבל, כמו שבין מסביל מוכיח וכיולא ליהן כתוכיח בקל, וכן שרש נחם, כי אי לפעל לנחם את זולתו הן מלאו הן מלעגו או להעתיקו ממחשבה למחשבה, אלא על ידי דברי סבל ודעת, המתקבלים על לב השומע, על כן לא יתכן לומר נָחַמוֹ אלא בְּחָמוֹ בכבד. ושמע תשאל מה כן הוא המקבל תנחומי זולתו, או הוא המנחם את עצמו מדעתו, למה הניחו על זה תמיד הנפעל או ההתפעל, ולא הניחו עליו הפועל הלבד, זולתי שתי פעמים שמזכר הפועל ומזכירם בממון? הטעם לפי שדברי המנחם, או ליודי מחשבות עלמו, הינן פועלים התנחומים בהכרח בנפש השומע, כי לפעל שהמנחם ידבר דברים, או הוא מדמה לעצמו מדעתו הנחומים דנים, ואעפ"כ נפשו לא תתנחם, כי הנחמה הגמורה מעשה הנפש היא, ואם לא תאצה הין הלשם עלמו מושל עליה, וכל שכן זולתו המנחמו, ודאיה מאנה הנחם נפשי (תהלים ע"ז ג'), כלומר אף כי חפלתי התנחם מיגוני, אלא גו בנפשי, ולא תתנחם הנפש עד שתדלה בשבעה להנחם, לכן כשנאמר בנפעל ויינחם, יפה עודה על ההכרח שפעטו מלך הנפש שהיא רולם בכך בשבעה, אבל כשנאמר ויינחם יורה על ההכרח על ידי דבר מאלעי המבדיל, או דברי לעמו, או דברי זולתו, וזה ברור, שאף אם הם גורמים ומסייעים, הינן מכריחים את הנפש שתתנחם וכמו שלעלנו. וכל זה בלשם המנחם, או המתנחם מדעתו שהינן מושלים בנפש ממשלה הכרחית, לא כן הנפש ג"ה שמלכותו בכל משלה, ודידו הדוחות והנפעות כלם, כחהוא יכחתו מאלעו ומלרותיו, יש בידו לעשותו בלתון שתוכרח הנפש להנחם בתנחומותיו, ועל זה יתכן הפועל, בהסתג בההכרח בנפש מכח המנחם, ולכן כתוב עניה סוערה לא נחמה (ישעיה נ"ד י"ח), כאיש אשר ואנ' כן אנחמכם ובירושלים תנוחמון (שם ס"ו י"ג), שתיהן על המנחם העליון ית', שאם הוא יחמנו ג"כ, תנוחם העלם כלה, וזולת זה מלאה הנחם נפשנו; וזה עניין לא בחכמת הנפש, ולמשכיל עליו יועיל לפעל כמה מקומות שתומות, ודעת לעזון נקל.

ומה שהבדילו המשכילים הכ"ל בין נחמה של חרטה ובין נחמה של אבל בחלת על, ואמרו שלא תבוא אלא אבל, רק אלא חרטה, מלבד שהמקרות שהובדיהם דבריהם, כי כתוב לנחמו על אבין (ו"ם ח' י"ג),

לנחמו

עלמו, כי כחס קדוש לבדם כחה, והבדשים הקדושים כולה בלשון עבדי מתנים טעמם בתוך נחבדו, כמו שהזכירו המבקילים הכ"ל בהגבורותיהם, ועודכו על זה בכמה מקומות במחבדותיכו, וכן כחס המורה על ההעתק, היא עלמה המחייה שהלשם מכחם מחבדותיו ממקומותיהן הלחה. ומושם שרש כחס נגדל בהולחתו מבדשים הלומים לו כמו הלך, נהג, הכל וכיוצא, שחיכו כופל בלשו על ההעתק בכחת ובלי לעבר, וגם על זה התעורר מתוך מן המבקילים הכ"ל, ואילו לחה תה שחמרכו בחבורכו חכמת שלמה (פרשה י, פ, י"ז) על זה בדחבה, היה לחורי לו חזכירכי לטובה, כי שם בחרכו זה על ככון, ולכן לי שפשר חיבוא שרש כחס על ההעתק מחבדת השלש תטובה לדעת. ומושם זאת הדעת שחרכו מכוכים אליה, עכיכה דעת מעבד שחכלבת את הכשפ, כמו בחבל והיבון וכיוצא בהן שחעדרין את השלש, שחין שפך שעליהן לא יפחד שרש זה, אבל אם יפחד על השתנות מעובה לדעת כפשי, כמו בזוב לדיק מלדקתו לעשות רע, וכעכין התוהה על הרחבוכות, יש מקום לכחן ולכחן שם יובח עליו חו לא, כי חלך שהדעת שחובב לעשות, עובה זו כחת לילדו, יורה עליו לשון כחמה. וחמכם לפי, שכחת זה חיכו כחת ליולדו ב"ה ולא כחת למעלת כפשו העליובה בחמת, שפשר שלא יחמר עליו לשון כחמה. ודעתי כובה לך השני שלא יחמר עליו, כי לא מלחתיו על לשך זה בשום מקום, ואילו השתמשו בו גם על לשך זה, כמו שמליכו לעובה אין איש נחם על דעתו (ירמיה ח' ו'), היה כתוב גם על המשה מעובה לדעת, ואפילו לא מלחתה, ושם בעבור מתנחם לך להרוג (בראשית כ"ז מ"ב), שכחשב עשמה עליו כפשו בעבור הדרכה שדרך חזיו ליעקב, לא מלא מדבוע לילך לבו הסובר בו, עד שבעתקו מחבדותיו להרוג את יעקב, וזה כחת לילדו, ובעה לכפשו ובחמר בו לשון כחמה, לדעתי שעל כן חזכר בהתפעל, שחבלשב שהולחתו על ההתחמלות למלוח שקט בלבו, יורה גם על הענין הלמיובי כמו שתעשר מתובבת בתחכמה, וכן מתחכם לחמור פה כפי דמיון עבו, שעשה כחת לעשות לא כפי החמת, ומקלא כי כחס על חמכון לפרובבו שבפרש עליו עוך בעו"ם, היה כחמה בלשה מבפט, כחת ליולדו וכחת לילדו וכמו שיתבלר. ומעשה זה סמוך אל השם גם כשמשכה מעובה לדעת, כמו ובחמתי על השובה אשר אמרתי להיטב עמו (ירמיה י"ח י'), בחמתי כי המלכתי את שאול (ש"א ט"ו י"ו), כי בהמתי כי עשיתים (בראשית ו' ו'), לפי שכל דרכיו מבפט, וכמו שבלרכו למעלה, וכלמדו וגם הוא חכם ויבא רע (ישעיה ל"א ב') ובלרכוהו בצית הבני מס, גן בעול (חלק ג' חלון י"ג). והבן.

והבני עוד עוד, שהלין עם המבקיל הכ"ל שהלן שלא יבא שרש כחס

מלך נחת ובזקט מלעלו. ומופת על פדוסו מעשה יואב עם סתקועת, שלם כפי יתד הפדוסים, שכלך הסוס שבהן שתחל למלך לאבשלום מה שעשה, ובלתה כפשו לרלות פניו, מה הולך יואב לתחבולה זו? ולמה דבדה הלשם למלך קשות שיניד את נקשו, שם המלך מדעתו נכסף לרלותו? ולמה כשתחוה יואב למלך על שקבל תוכחתו, ובחשב שעיניו למליות מן ומכל שעיני המלך? ויותר מכל כשבב לאבשלום לוה עליו המלך שלא ילשה את פניו, וזה לות כי לא שב חרון לפו מעליו. אבל בחמת כל השלש שניש שתאבל דוד על לשון ואבשלום בנשוד, החדיש יואב, עד יסכה המלך את לשר עשה לו, ולם לא יסכהו יקשה עם לאבשלום עד מות המלך, ולז יציאתו יהודלים וימליכו תחת לביו, לפל כשרלה שתה כי דוד לחס על מות לשון והולה לנאת למלחמה, הנין יואב כי לב המלך על לאבשלום להרגו, ולמרו וידע יואב בן צרויה, כי לב המלך על אבשלום (ש"ב י"ד ח'). בלומר על לאבשלום לב המלך למלחם, על כן העליתו מתכו, לז הולך לתחבולה, לבוש דבדים בפי התקועית, כי ידלה הוא עלמו להוכיח את המלך לו לבבר טוב על לאבשלום. והבדים שעם בפים היו דברי נקף ומיבדים ותוכחת מגולה למלך, וכבר בלרנו בראשת התקועית כלה בבית השני מספרנו בן כמוך (חלק י"ח תלון ח' ב' ג' ד' ה') וכבבודת דבדיו שם. וכשבב דוד בנלקחו קבל תוכחה זו, שלח להרגו מפני הספק לם הרג את לשון בשלחו, לו בשפקוחות למלוך תחתיו, השתחוה יואב למלך, וכחשב לו למליות חן בעיניו, ולכן כשבב לאבשלום לוה המלך שעל כל פנים לא ילשה את פניו מטעם שלמרנו. ולדעתי פי' זה בדול כשמע. ודומה לו מקרא הכה שניו שחיך מתנחם לך להרגך, ופדשניהו למעלה. ומלת לך גם היא כמו בעבורך, כמו למרי לי לחי הוא, והשתפעל על השתלמות לבקש נחמה להשכיח לעלו. וכן נכתב על דרך המשל על השם ג"ם, להודיע שמבקש להטיב עמו, כמו ועל עבדיו יתנחם. וכן וימאן להתנחם, שלולי השתלם לבקש מחבות תנחומים, לולי היה מתנחם, אלא שאלן לעבות כן מלך השכל, מטעם כי לרך אל בני אבל שלולה, ונפדושיהו לם' בדאבית שלרנוהו. הנה נתבלבלו הדברים על דבר ובחשתא שהעשרנו עליו, שבחמת היה לאוי לבדל עניו, כי השבח הזה הוא בפי כל ישראל יום יום, וכפי שבחרנוהו כולל השבח היותר בדול שאפשר לנו להלל בו את אלהי ישראל, בדוך ה' לעולם לתן ולתן.

נפתלי הירץ ויזל.

לנחמו על מות (יחזקאל ט"ו ז'), גם מלך הסנדק לא יתכנו, שלפי הכוונות שני מלכים מלין, כמו (בעריינן עוועסטען) וכיוצא להסביר הדברים, אין הדבר כן בל"קה, שנקבלו שתי הכוונות כאן על שהם דבר שמתעופפים ממנו, ודרכן הוא העתקת המחשבה ממחשבת מדבר לדבר, ומה לי שם מעתיק צורתם מאחד לחברו, או מלהם לחברו או מדעה לחברה, כלם נחמות הן, ומוכיח מן הענין שנאמרו בהן, ונסמך להן מלת על שהוא כמו בעבור, לנחמו על לחיו, בעבור מות אחיו, לנחם על מת בעבור שלם מת, וזה שמוסב על שהדבה מקומות, וכן ויכחם ה' על הרעה, בעבור הרעה, וכן כלפי ופעמים נסמך לו מלת אל, כמו ונחמתי אל הרעה (יחזקאל כ"ד ג'), כי נחמתי אל הרעה (ירמיה י"ח י'), ופעמים סמוך לו אות מ"ם, כמו זה יחמנו ממעשנו ונאלחנו למעלה, וכן הוי אנחם מצרי (ישעיה ט"ו כ"ד), כלומר מדעת לדי לנחם מעשר מחשבתי, וכן כי ינחם ה' מנאקותם מפני לוחציהם ודוחקיהם (שופטים ב' י"ח), כלומר מפני נאקת יסראל, ינחם ה' על הרעה שנזה עליהם; ומעתה יבוא על כנון מקרא ותכל דוד לנחת אל אבשלום, כי נחם על אמנון כי מת (ב"ב י"ג ל"ט), כי גם על שבל יונח מלת על וכמו שאמנון, ויהי' פרושו כפשוטו שנחם מאבשלו, כמו שפי' המפרשים ז"ל, אלא שפירוש זה, עם כל מה שפי' עליו הרל"ק והאפודי ורי"ם ז"ל, גם שני הפרושים הכתובים על זה בגמרות המשבילים הנ"ל לא יספו דעתי, ולא מרפה דבריהם להסיג עליהן, רק מוסיף דבר אחד מה שילאה לי בפרושה, ואפרשנו בקלה: המלך דוד התאבל מאד על מות אמנון בנו, מלהם ונחם נפשו מכל מה שנחמוהו אחיו, ובכל מה שנחם עלמו מדעתו, וכעצות הכתוב ויתאבל על בנו כל הימים, אע"פי שאפשר לפרשו על הימים שנזכרו בפסוק של מחריו ואבשלום וגו' ויהי שם שלש שנים (שם שם ל"ח), לפי פשוטו שב על כל ימי חיי דוד, אלא שגם נעד זה כל ימי חייו, תמיד כשלאה מחשבות אמנון על לבו התאבל עליו, ומקץ שלש שנים לפרידת אבשלום, נעתקה מחשבת אחיו למחשבת נקמה, שנוען לנאת למלחמה על מלך גשור להלחם עם אבשלום ולהרגו מחשש המלוכה, כי ידוע את שהרג את אמנון הגבור לרשת את המלוכה כי הוא מחריו, וכעבין הרלחת גם ישחת, ויהי לאחי לדוד לדונו מחשש מות, וסבור דוד שאז תשוב נפשו למנוחתה ויפחם מאבשלו, ושוב שמר ותכל דוד לצאת אל אבשלום, כלומר לנאת למלחמה על אבשלום, כמו לעת צאת המלכים (ב"ש י"א א'), וגם הנה הוא יוצא לקראתך וארבע מאות איש עמו (בראשית ל"ב ז'), כלומר למלחמה, ומאר הטעם כי נחם על אמנון כי מת, שעל ידי שנשתיק מחשבת אחיו ונעדו על אמנון כי מת, למחשבת המלחמה עם אבשלום,

חנוך נערים.

על דבר הכרח חנוך הבנים כראוי

פרק חמישי *)

מדבר בקצרה מהנהגת הבריאות

כִּי מְיֻדָּךְ בָּאוּ
הַמַּיִם הַקָּרִים לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ;
וּמְקוֹר הַחַיִּים עִמָּךְ הִשְׁכַּנְתָּ,
מִשָּׁמְיִךְ יָצָאוּ.
פַּלְגֵי מַעְיַן בֵּית אֵל לְחַיּוֹת רֶפֶשׁ,
גְּלוֹת עֲלִיּוֹת אִתָּךְ כּוֹנַנְתָּ;
אַתְּ, יָם עֶלְיוֹן תְּקַנְתָּ
טַל אוֹרוֹת לָךְ — — —

מבואר הוא פשוט לכל בעל שכל, שהנהגת בריאות הגוף והנהגת המידות, יחד תלויים מבחילת המדע ולגילותו מנעוריו, חוץ מי שנופל לע מתחילת בריאתו. ומי שמכניע ומרגיל את כחו הקטנים על פי המופת ויתמיד אותם מהדיוק והפיקוח, ויסגיר בלתגבר בדם שיהיה גופם חזק ועומד בפיתנו, כפי הצד יהנכס וירגילם מנעוריכם, כן יהיו בעת גופם בימים, הם בעלי כח ורב לחוים, לו בעלי מדוה ועמוסי תחלואים.

גם הגאון הגדול הרמב"ם ז"ל בספתיו יזהו דעת, בפרקיו להלכות דעות, זה לשונו, „הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי הטוב הוא, שהרי „לו לא הפצר סיבין לו יקע רגל מילדות הגדולה, והוא חולה, לפיכך צריך „להזהיר תדם עצמו מדברים המחלדין את הגוף, ולהכניע עצמו בדברים „המדלין והמשלימים — ". הוא תיקון הגוף להיותו בריאי מחייתו ושמירה מהפעלות הגוברים ולהכניעו בהנהגת הבריאות, הוא קודם זמן ונצטע לתיקון הנפש; כי האדם לו לא הצד לו צלייר תוצלות ולפילו ילמדהו אליו, וכל שכן שיתעורר לו מעצמו, בעוד שהוא מלא כעס ומכאובים, כל לאחזו לחלי וכל לבן דוי, אבל כשיהיו בלי הגוף בריאים וחזקים כלאי מולך

*) עיין המחסף תשרי תקמ"ו. נכתבו בשנתים תקפ"ב.

מ כ ת ם *)

טוב שם משמן טוב
ויום המות מיום הולדו

עֵת לָדָתְךָ שָׂמְחוּ, אַתָּה בְּכֵית:
הַיְשַׁר! אָז יִבְכּוּ עֵת מוֹתְךָ שָׂמֵחַ.

י — ך

לא נאוה לכסיל כבוד

חֵן כָּל מְכַבְּדֵי כְּסִילִים עֲלֵי הוֹן רָכְשׁוּ,
כּוֹרְעִים לָעֶגֶל זָהָב וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ.

י — ל — ק

על קבר אשת חיל

שב פה העובר, הואל עמוד ההלך!
והטף דמע, עלי הקבר.
עת תדע, גיות מי פה שוכנת,
תוסיף בכי, תכפיל קרוא שבר.
גבירה דודפת צדק, ופועלת יושר,
שבה שבעת ימים אל כס המלך;
אחרי אשר כל ימי חלדה היתה
מחסה לכל עובר ומשענת להלך.

ע — פ

---

*) מכתם, לדעת המרגוס שתרגם גליפת תרילת, הוא מה שקראו המשוררים היוונים עפי"רוסס (חיזערסריפט) וכוונו בזה על סיר אן ומכ קטן ערוך בדברים מחדים על ענין רב, וקראוהו המשוררים המחכמים זין־בעדיכט. ולפחת בחרנו בזה הזה להורות על מלקי הסיר הערוך במעטי המחתרים ובתוכם כותם רבים, כחלם חסר לפניהו.

רבוי המאספים.

לו ללכת אל בית המדרש, ולשקוד על מזוזת החכמה, ובכל הזמנים שפילו ביום שלג וסגריר, במלא הוא חוסק בלתי משיב. ומה עשתה לו זאת? רק העונג רק החיבוק הכפסל אשר הגיע לו מאלוהיו מעשוריו, על ידי אהבתם האמת וחבת הוא — ! ומה מועיל יהיה בעבר לך, אשר תסמר שערות ראשו מרוב שעשע, ולבו ממקומו יתר ממעל סוחף, תשחזנו בשבן מסמם יותם יכהו וידח בלילה — ; יודע לעשות בזמים ולחמים מפני נוזליסם, ולבו כדונג נמס מהביט כף רגלו על פני חולות, פעם בגסם שוטף, פעם קולות ורקיס! — עליו כאמר כחומץ לשיניס, וכעשן לעיניס, לא ילנים כ"ף לשבב בין משפתים, ואחר התמוך והעירים — !

על כן אין טוב כ"ף ללכת בנתיב העבע, ולא בטח ימין לו שאלל, כי אשר דרכי טועם, וכל נתיבותיו שלום. הניחו לחילך לפזז ולברבר נמוך לפ בימי החורף, יפלף רוח טבור, סוף מדפף לנפש ושקוי לעפש, ולא תעטפו לותו בשבלת עור ולדלת שבר לחמתו יותר מדאי. הלא לחמנו דומים שפלידים המגולים תמיך כמו הפנים החוטם, והידים, סוגלים קול וחום, בסם ושלג עליהם יזודו ומשם מתחזקים ומתקדים ע"י הסרגל התמידי, ולמה יבדע שאר חלקי הגוף משם? — וחכם עדכי אחך עשה לחים אשר השתומם עליו, בשאר היה הולך עדום ויחף בקרח, „ליכבה תוכל גם אתם לסבול הלבה וקשה ואולי תדלג על חומתך — " ויסיב הלים ושבם החוטם כאר הורגל מלאכות העדיפה; ויאמר החכם ע"כ הגע בעצמך, מה תשתומם עלי, כי כל גופי נכסף לשאר חוטם — ! בם ביום שלג ובסם לו דוח כי יקשה, הניחו לחילך לנחת על פני חון מעט מעט, למען ידגיל עצמו לסבול תשפוכות הזמנים כלם, חום וקור שאר וזה וסתו וקיץ וכל התקופות.

בחדרי משכבי תפתחו את החלון בכל יום בשוקר, בקיץ כמו בחורף למען יתחזקו הלחיים הפנימיים וקטורים העפושים, סוף כל דבר הרגילו וחנכו לותו שיסבול כל ההשתנות להקשות גופו בחלמים, ולא יהיה עלל ונדלם, לך ועשה, נער יפה. לתמוני אשר כמו שבלול תמם יהלוך לפני שמש — כי אם נשב חון ובדיל, יגון בזית לענן, ושחלית לים חיל ורב פעלים!

ואם לחלחי שהטורים לא יחכו את ילדיהם בדרך מפוקח וריכוך, להתיש כוחם בהקדה, לשר שעיון הסיבם לריכים להפיק במעט לנוסם, ובפרט בעוסם קטנים כני שלשה וחילך, מפני שלין לשר שעוזר לבדילות תכוכת הגוף כמו הסיבה. לחנם לריכים ג"כ להזהר בחשר יבדלון הנערים שלא יניחו לותם ליהון בעלמים על כתף הים, כ"ף יסניחו להדבילם

שיתכיחו

תולק, ויכולים לעשות עסקיהם ותכונותיהם, אל מצד יהיה מרוח לבם, אך תוכל הנפש לעשות מעשיה ולעבוד עבודתה — .

לכן ראוי לחבר דבדים על ענין זה על דרך כלל ודרך קצרה וניותר יהיו דברי המעיין לקוחים מדברי הרמב"ם, ומספר הפקודות מצד מחדש יגיע לאור מחדשת חכמים אצל לא מצינו עמנו. לחכם פרטי יכולות החיבור, זאת השלם הישועה ממני, שהאזנות הכוללים התחלות יקנו מספרי חכמים מפורסמים, וילמדו מתוכם הכוונה היקרה והעומקה, ויחבב להם לנדקה להסיעיד ולהדריך את נלמדיהם (מתת אלהים הוא לנדרי נפש) על מעגלי נדק ומתיבות חלוש — . לחיות בעל הגן אצל יחתול נעמ רב עלי פרמתו, ולא יבניח בדמנה רפה, להסדישו ולהסקותו מיס חייס יום ביומו, עד כי יבנל והיה לענן דענן, תחת לליותיו יחסה, ובצלו יתלונן, ואצל יראע בדמעה בדכה יקנור פרי עמלו בשעתים — !

ידוע שמואל הסופר וכסופר מותבו תמיך, תלויים על פי הרוב אצל בדילותיו; לם מתחבב דוח עסוד ונקי, כתלונן תחת הבדילות ותחת כנפי חוק הגוף כחכם, ולהיפך בהיפך. ולם לפי זה שמואל הטוב הו הרע מתפעל עליהו הגדולים, על מחת כמה וכמה טרחוי להזהר ולשוס עין מקיפת בעין זה על הקטנים.

גדול העון מכולם, לם מפחת לחבם לבם וחבם יהיה וחמלה גדולה בים להולים על הבעדים, יפהו לותם בקולות הבית, ויכלוים בידיהי החלל לפנים מהחלל, מקום שאין יד שמוש שולטת בו, ויקחמו החלוות ולחות כפסח סגולות יהיו, גם כל נקב וכל חור יסתמו בנעורת כפשתן, אלא יצוץ בו שרוח חלילה — ! ועל ידי כן הלידים הרעים והפלסיים הנולדים מזיעת ומשלדי קטורי הגוף, יתבטלו ויתקבלו שמה, ואין לחם מקום שילחו לחך שם, ולם יתעלו למעלה על גוף הקטנים, עד שיחול עליהם חלישי רעים וכאנים!

ומלבד התחלואים עוד שלדי מדות רעות כמו, לכות, עוכב, עלוות, ופעלות ידים, הולכים להגלי הסרגל הנפשי הזה, ומהם יסרסו את בעין הילד, ויעשהו ללא מועיל, ולכלי אין חפץ בו — . כי הילד הזה יקוד על מזבחו, ולא יכיים לעמוד מפחד הטוב בלילות שהוא קר, וכח ימים מעטו בכל הענינים, עד שנקופו יתדהל מהתעקש בחכמות, ויתעלל בהתחלות המזונות בעת גדלו. ולף על פי שהוא מתחום לם לקניינים ולם לחכונות, מכל מקום נכספה נפשו שיעילו לו דרך תרופות בחים לחם מלידים — ; גם החכמות כלם יהיו בלי טעם ושולח בשוח עיתך על רגל אחד — ; מבלי שיכול ויהיה למדחקים, לעבוד תדחות ימים

בהנהגת פלוני והמלמדים ויתר פרטי החינוך למנוע ממנו מעשות עוונות כפי סיכול דעת החכמים זה בכה וזה בכה, ולא עלי הדעות להכריע בזה מפני יגעי; מפני כמו שהודיתי מקדם שאין לי ידיעה פרטית בשלמות חכמת הרפואה, על כן לא אלך בענין זה כ"א כפי אשר יעלה על רוחי והכרון לבעתי, וגם זה רק על דרך קצרה, כדי לשלח ידי חופשי, והמתבלים בעם, ילחמו אלחם מלחמות הרופאים הילדים הרבים להרבה במלאכה, כאשר המעשה, וילמדו מתוך דבריהם את מספרי החינוך, ובפרט כאשר ישימו על לבבם לדרוש מעל ספרי החינוך היוצאים לאור חדשים לבקרים, ממחברים בעלי חכמה לב כמו מחכם (קאמפע) ומחוזק מדיעין, אז ילמדו דעת לקח מעשה ומיבדים בעניני הנהגת הבריאות בדרך מרוכז ובדיוק יותר מלומות ומוסכם מהנסיון ומהחכמה, כמו שאלך מענין זה החכם המובל בספרו חלק שלישי ורביעי בתחילת הפרקים, כי עוסים בדברי מפקיחים, ומתבלים על הלב, בנעימת קול כיוצר המעיב כנן, ולאור לבל מבכיל בחפץ חיים ללכת בעקבותיו, לשמור מצותיו, ולעלות פקודיו לעשותם.

בתחילה בשילח הילד מבטן אמו, יהיה מזונו אחד בלבד על שתי שניים, לפי שהוא דומה למזג העובר, והוא המזון שהכין לו הטבע, ואם יהכילהו מזון אחר, אז יביאו עליו חליים גדולים, לפי שהכח הטבעי שנו לימו חזק כל כך לעכל זולת מחלב; ולזה מיבחרו לו מינקת בריאה, ובדיקה שלימים מכל מיני תחלואים היקועים, ולא תהיה כסילות, כשבניה, לו דוחקת ובלות לב, לפי שהוא הלב הוא שבב להפסק החלב, ולכן לריכה להיות בעלת מדות טובות. ואמנם אם הָאֵם יכולה להניק בעלמה זאת הטוב והמועיל יותר, לפי שחלב האם דומה ממש למזון הילד כי הוא המזון שהיה מזון בו מדחש ולכן הוא בטבעו וכמזגו ממנו, ובאמת עתידים *) האמהות ליתן את הדין על שעזבו דרכי הטבע והפכו לאכזריות, למקור שעשועיהם ניך נכריות, למען תהיה להן הדוחה והתענוג, כי זאת מבוע הפסק הגוף, וזה מקור דעת הפסד —.

כתב מליקטו והתעורר על זה גם בן המצ"ס בפרקיו להלכות דעות, יש מהכיס ישימו את מילותם שהם יקועם, והסכילו עשות, אלא המשכיל לא יאכל אלא בשיערב ולא ישתה אלא בשיאמא, והבדר כאמר בגדולים להזהיר על הקטנים. — ועוד מטעם אחר ויותר נכון, מפני שהם יעבוד הטבע לפעמים מבלי לאכול בשעה הקבוע, אז הילדים יתמדלו ויתקלפו, והמכלה קובה להתמיך הסדבל בעיתות דעות המלמות זו לזו, ובאחריתו יהיה סלבן, קצר עוף, נעייתו ורוחו יהיו כחומה פרוצה אין מעצור לפניו,

*) Campes allgemeine Revision 4ter Theil.

שיכיון לעמוד תמיד בצוק בדמוי ובזריזות, וזה מועיל מאוד לתמימת הבריאות. ומי שהגיל בפנו מבשוריו, עד שיקל לו וכעבה אליו לעבד שני לעמוד עם בן החמה, זה לא ימית חלקי זמנו היקר בהיותו לחיים, בתנועות עליי מבצע — . ולמי הוי למי לצוי? — למאחרים על עבודתם, בל יניעו בשמים כי יתעלם מבוגה שמם מקדים יונף, מאיר בתוך ומלוחם, וכותן בשמם לעם עליה — לא יזכרו תהלת ס', ולא ישעו אל עוסיסם, להוות לה' מקרו — !

וידעין נזהרים מצלי הדעות להם בריס וכספות לפני יבואו עליהם וחם להם, שע"כ בורחים הדעם חולצות לנפשם; גם מסבירים להם הדעם עולה ונעל בשמם מפוקפק ושעלי עוגב, שם בזמן מהזמינים שלדיבים לבלבת למרחקים ויחסר להם העוגב והמנוחה; כי בלחמת הסיפה בפני עלמם היה לפי החיים ומציאת נפש בכל בולל, אחים מתוקף שמת הפלם שם יבוא על בריס וכספות הדעם או על מנן מרלחותיו *). כי כמה מבעים הבוכבים על מעות מן עלי תולע, ותדך שמתם מעיניהם כל הלילה — ובאחר הבל הוא מעבי תעתועים, שם ימלא לים לפני שתם תמיד בכלי זהב, ולא יחבא לבבוד למאו מכלי חרש או מנוחים קריס כן הדבר הזה; עוזב תנוחה למפעפני בעד בדיל, ובאחו תמתק לעיניו שם על הארץ ייבן, או על עדם יבוא, ומים קריס תביא בפנ עיפה גם בכלי חרש — !

גם יהגילו לרחוץ הילדים, לכל הפחות פעמים בשבוע במים קריס, כדי שיהיו חזקים ובדילים, כי מלבד שרחוי שלא מדרך הנקיות והטהרה, עוד טוב ומועיל הוא לבריאות הגוף. מפני שהמפוקפים מליבא מלבא קטנים במים קריס, הנם מוכשרים לקבל כל מחלה העומדת מבחוי הלויר או תגבורות הליחות בשר בנסיון מעיד על זה יום יום. ומלאתי בתוב בזוק לחך לשר שמו נודע בשערים **), שים לביל לרחוץ רגליו ורוחו בכל בוקר לפי בימי הקרח במים חיים, ובאח שת עלמו שהביא לו התועלת שלא הרבים מבשוריו סוס חולי העומד מבחוי הלויר, גם עד עת בלחו — .

ואם יש ביכולת בחד ללמד לילדיו לשחות בנוזלים, מה עוב ומה נעים; כי לפעמים יבלל זה מבל פוקה, וימלט בפנו מני שחת. ובבר הזהירו על זה חז"ל בלמרם (קדושין פרק ג') בחד חייב בבנו ללמדו וכו' ויש חומרים לפ לשוטו בבהר; להשיטו בבהר מאי נעשית? חיותיה היא! ומלבד שהידיעה הזאת חיים היא לו להלילו לפעמים מהסבנה, עוד יניע לו התועלת והשוב שיחזיק וידריך שת נופו, ולפעמי המון בלמת חיותיה על דעת שביאם, לטון חיים מעם ולטון בדילות —:

בהנהגת

*) Mercurius Franciscus de Hellmont.

**) Joh. Loke über Kinder-Erziehung.

יין לטעום עך מאכל יגלון וכיו כני י"ח; ומריסטאטעלעס מאכ לפמיך יותר כהרחיב הזמן עך יעגליס, וכן לעת מחכס הקלס קלינפוליום שמזהיל מאוך לשמוך הנעדיס משתיית היין ושאלי משקים חדיפים וכן מהמשיל לפילו הלתי קולס זמכס הרצוי (כוונתו זה על האנות המצוינים לניכס כמיס צעוך המה גלמי לחויס לכך ולא יעגיו להתעכב עמהן ועס העולם כלו נעניכי מ"ו ול"ת, ולו חכמו יסכילו מה שאמרו חז"ל שאל דניכס גאמת ולנק, הלואי שלק יניכוס, והס עלמס לדצו על פסוק ועתלה נשלה וכו' יעו"ש, ואלה הכנוכים נגך פניהס מסגליס ומעקליס תמיך נדעתס המצוצות והמעות שכל העניכים את פיכוס הז"ל הנדול המוסך על עמודי הסכל היסל והחכמה הזכה — ועוד לקנך על העיכן הזך הזה שלכוכה לס יהיה ה' עמהי כי זאת טוכה כל מלה לעשה, ומקוך כל הנע וכל מחלה, והס מפסידי הגוף והנפש, כילה מלסיס ימלט נפש נניו, והמוצא יאכך נס — !

כמו שהניעה והתנועה מועלת קולס האכילה, כן הסשקט והמנוחה מועלת לאחיה, ואחר שימוחו הילקיס כשעה קלנה, אז יאכו וייעכו ידולו וייעפו, לעזור את העיכול, לכן ידגילו אותס שכל יום לעייל שעה ידועה שפעות היום ולהתהלך על פני חוץ שהשקט ונחת דוח ניך צימות החמה ונין צימות הגשמיס, להתנועע הגוף לסתעורר העיכול ותאוות האלעומכך, לעזור סיבוב הלס ומרוצתו והלחת הליחות המותרות ע"י הזיעה, ומלבד כל אלה הטעמים ותועלות המלאים שעיול לא לבך לקטניס אלא שפילו לגדולים, עוד יש תועלת הדבה שהטיול על פני שדה סיוכל המורה ללמך ולספך לתכיכי מעניכי הלמחים, להכיכס מאוחות בשמים, ולכוללים מתכונת הטבע ושאלי יכישות הנקבלות זה שזה ע"ך העגדה ורוצי פרקים שלא יהיה עיולם לגדילות לבך כ"א גס לתועלת.

וביותר לריך השגחה פרטית ועיון עוד לשעידת גדילות הקטניס, שיזהרו מבלי החלים את מוחס היפה שפלפולים ודברות שאיכס פגוניס לאכלם הרך, וקשיס למוחס בקריעת יס סוף — ואס לא יקבלו מכין לאוחס מכת מדלות על זה, (ואכני היודע ושמ"כ יבלבלו את שכלס, ומתיסין כחס, זו דעה חולה ומחלת לב למאוד — ! כי עמודי הגדילות יהופכו, משלב יבין תואר פניהס, גס שבדם עליהס יכוא, כל חלי וכל מדוה יבקק גס מדוע סיסיבה מהשכחת על מיצון לילה ועודף קבלת הפלפול הקשה, ויביא לסס עוד מזה מחלת פחד, דאגה ועלבון הנקלות (היפאכאנדריה) או סיהיו שאלי מחשבת ומדמי הדעיון, וכיוצא בזה — ; ואס לפעמים מלטיס מזה על דרך מקרה ופלא, מכל מקום

תתקפנו ילדו ולא יוכל למשול עליו. — כי כל שלרי בחופתו יהיו משופצים תחתיו, ומין גודל גדל ושומר פתן לפניו, על כן יותר טוב שלא לעשות קנע לפעולתם כ"ל תמיד יקדימו לו יחתו כתיבת הסעודה כדי שיהיו רגילים לאכול בכל זמן שיזמנים להם, מצלי תדעומות וסדעות — למען אם נפסד דעתה למשול והם מפקדים נפחת לאכול עסומה לף שלא בזמן הסעודה, אז יפיקו את לבוש לפדום להם לחם לבד, ולא שום מיני מעעמים ומעדנים כלל כמו עוגות או חלת דבש וכדומה מהסדרים המתוקים לחיך ומדודים לפעון — !

ויר"ן מסדים למשול מצלי תת להילדים הקטנים כשלא הגיעו לסדרגה שניש ויודע לאכול בשר ולכל הפחות יתנו רק מעט, וכן יזהירו מאוצחה משולה שלא להאכילם שום מכילה גסה ועבה, כי קשה להם הדבר להפסיק תכונת בויתם ונפשם. גם יזהרו שלא לתת להם פירות בלתי מנוסלים כ"ל מעט מזעיר וזה לפדקים כי המה קשים לגוף ממיחים לילדי ספוח וחולי העוקים עציפת הפעטומכ' ומלטול, לולם מעוללים טוניש ומועילים.

גם שתיית הילדים יהיה ע"פ הדוש מיש *) כי ימנעו עפוש הדם מהגידים ממזיקים המזון הדק ומעכידין לותו נעוקין, ממדרים לחולי הפסולת מהגוף, גם הם שומרים הדעיות העיקרית הסדרת גוף וימנע התלכדות המעטומכ' ומעכלים המזון, לולם לפדקים יכולים לתת להם מהשכר המזוג (לייטע ציר). גם המשקה הכהוגה והגילה ממליצתיו לשתות בצוקר מם (טעה) או (קאפֿעה) הם מזיקים לנדיעות הגוף מלוד ומזיקים לילי הדעה מעשונים כילוע לרופאים, וזה מפאת שני לופנים האחד בשיות שהמה משקות חמים ושני מפאת עלמות עניניהם ומשות חלקיהם אשר מהמה הוכנו, כי הכחיון יורה שמשקה (טעה) מזיק ליסודי העוקים ומחלישם, ומשקה (קאפֿעה) הזיקו יותר גלוי מהלקי הסמניי שיש בו ובפרט שיעשוהו קלי, ובזיתר הדעה מדוים גלוים עמו, כמו דתיחת הדם, חדדת המיגדים, התעוררות הסרגשה החיונית, חולשת כח הזוכר וכדומה עוד דעות, מי מכם מספרם, לכן לטוי להזהר מלשתותו ולמנוע לותו בכל מה שאפשר, ובפרט שלא להרגיל הנעדים זה כ"ל כוזלים קדים מו חלב יפתו בצוקר, ויטבלו בו את לחם חוקם, ובימי הקיץ יכלכו מפירות העוגים וקלים לעכל כמו תפוחים, וכדומה מפרי העץ ותוגת הלחמה. גם יזהירו שלא לתת להם יין וכן כל משקה חריפה כ"ל ע"ד רפואה או לפדקים מעט מזעיר, כי כן דעת הפלטון שלא לתת להילדים שום שפת יין

*) Marcus Herz Grundrifs aller Medic. Wissenschaften.

הה! כי אבד איש רודף צדק ונאכף אל עבר בי"ט שמחת תורה העבר, אחרי אשר חלה זה שנה תמימה בחולי ראש ר"ל. כפדו עליו כל משכיל, איש נלבב הכר מחברתנו, והוא רחום יגן בערו ותהא נפשו צרורה בצרור החיים,

דברי המאספים

משלי מוסר

I

האריה והשועל

השועל

שמעתי ותרגז בטני, אהה אדוני המלך!
איש צר ואויב, חורש רע ורכיל הולך,
הוציא עליך דבה, בלעני שפה ואין מכלים,
וכה אמר: „ שמעו נא כל הולך על ארבע רגלים!
„ מה לנו ולארי, כי נעבדנו?
„ ואת טובתו עלינו, כי נעטרנו?
„ אם מלך הוא, איה איפה תפארתו?
„ אם אדון הוא, מי סר למשמעתו?
„ ואם הוא יארוב ויחטוף במסתרים,
„ הלא כמוהו דוב שכול ביערים;
„ ואם הוא נוהם ושואג בזעמו,
„ גם כמוהו ינהק פרא לפעמו,
„ אשר הוא ממשפחת רם מבני עמי,
„ כי בן אבי הוא, אך לא בן אמי.
„ ובמה יודע איפו, כי לו יאתה מלוכה?
„ את מי הטיב, ולמי אצל ברכה? "
ועתה צוה חסום פי אויל משתנע ככה.
נא אדוני כלאו, תהי נבלתו כטוהה!
למען ייראו כל חיתו יער, וידעו שדון
על המדות פני מלך, ולא יזידון.

האריה

מי הוא זה ואיזה הוא החוטא,
אשר כמזרקרת חרב בוטה?

השועל

מפסידים בזמנים הללו את תוכם, ומאפילים את אור שמחת לבבם, שלא יהיו מעורבים עם הנדיות להיות דעתם נוחה עליהם ולהנות מחבדתם, יען לא ידעו איך יתנהגו, מה ידברו ואיך יפלו פה ואיך יתנועעו יד וגבל וכדומה, ומאלו כולם היסוד בשלא חלק היסוד החמישי או כתבנית שור אוכל עשב — ואין זה פלא כי כל זה לא ילמדו מדעותיהם אשר גם המה לא ידעו להתנהג כדאוי בישיבת חברת מנדים, ואם רבי לא שמע ל' חייא מכ"ל — ומלבד שהוא חילוק הזמן היקר, עוד לא לעזר ולא לשועיל לבדיות גופם, ואעתיק הנה את דברי המקובל מיט הללויס בשל שני לוחות הברית דף קל"ו אשר גם שוא קדח תבר על המנהג המוזכח הזה, וזה לשונו: „ועיין החילוקים יהיו בעלים ומבוללים, ומי יתן שלא היו „בעולם, ולא הם יאמר האומר שהוא מגיד קדוש לפנותו ומגיד הדבר „עיניים למתניים, מ"מ כשמעולם זו לפילו דבר אחד שאינו אמת, לוסר „שמשמו, ומי יוכל לשער העון הפלילי להפוך דברי אלקים חיות אמת. „והנה שמעתי דבר קלת מחכמי הדור האומרים, שאם לא יאמר עוד „החילוק מה גדר בגופין? — כי אם יקומו הדעה לתפוס ישיבה על „הדעיים הללו, דאזי לקדוש — להיות ממעט בכבוד שמים כדי להדעות „בגופו וכו', והנה יש בת משנעשים האומרים החילוק מחדש, האומר כן לאזי „למיפה וכו' ועוד כשנעשה מחודש מה עושה בחדושו? הלא אין חדושו „אלא שמצלה יניע בדבר הזה וכו' וחבל על לאבדין מה שהולאתי רוב ימי „בחילוקים גדולים ונפלאים, חטאתי עויתי ופשעתי על כן בשתי להזהיר „הקוראים הבאים ובזה יתפכחו זקוניתי לזכיות — ומכ"ש המיקל בזכיבו „לפיקוחי הרמב"ם אין לך מלה גדולה מימנו וכו' וכו' " וכנסו הדברים הללו בלבבכם, ותתעוררו להזיד המנהג המבואר ללמד למעלים חבורי הרמב"ם על משפטו, ועי"כ ישיג האמת את מבוקשו, ועוד לבבך ג"כ בחוכם על תוכן ענייני הלמוד, ויעלתיון לפרק מיוחד בעזרת הבורא.

עוד לחוות את דעי בעניני הממוסיות ומלות וחוח למדם מן ההתפעלויות כי בהתגברותם יזיקו ג"כ להבין וממנו תקתעף הפסק הנפש, וגם עוד פרעי משפטי הרמבם אשר לזכירם והמה לנד הלאי פרקים כי אין כוונתי אלא לזרז ולהתעורר לקנות האלות שתועלתם גדולה והם תפלות לעוסיהם, וחכמי לב אשר ים להם דיבה יתילם ודבה בחכה, המה יוסיפו לשבר ספרי מוסר לתת לנשר דעת ומזמה.

שמעון בר"ז ז"ל

אלה דברי שמעון האחרונים אשר שם בכפנו להעתיקם אל טבתבנו המאסף, איש חרוץ היה, ונפשו רחבה להבנים תוכה כל דבר נעים ומסוגל לטובת רעהו.

הה

העני

מה לי ולך, כי תכבירני מלים?
ידעתי כי מר לי, אך אתה לא תושיעני;
כי מה בצע אם מטובך תעניקני,
ועור מעט ואינך, רואיך איו שואלים.

החלום

אם כן איפה, מה זה תצעק ותפחד?
אם קלותי מהושיעך, למה תהבל?
כי כמוני כן כל מחמדי תבל
אשר תבקשם, חבל חמת גם יחד.

ברוך לינרא

השרעפל

החמור הסכל הרע הזה!
משחת תואר נמאס ונבזה.

האריה

התמור? על זה תבער חמתי? —
מנבזה בעין כל, ממנו אקח נקמתי? —
גש הלאה! מה לי לחמור ולקנאתו!
גם אהבתו לאפס אחוש גם שנאתו.

ברוך לינדא

2

העני והחלום

החלום

עליך, עני ונואב! עליך נכמרו נחומי!
יען ראיתיך נעזב, ואין מי שואל בעדך,
אף כי חמס תזעק על רוע מעמדך;
לכן יצאתי הלום, להביאך בחדרי עמי.

שמה תמצא מרגוע, שמה תשכח ינונך,
כל מחסורך עלי, לתת לך כפלים,
תחת בלוי סחבות אלבישך רקמתים,
מעדני מלך תאכל, ובנופת תשקיט רעבונך.

אף תמלוך בחזיון, על כל יהי לך מותר,
אלפי גבורים סביב לך יכרעו,
גוים ממרחק יכבדוך, תצום וישמעו,
גם הם מגדנות יביאו לך, ותאכל ותשבע ותותר.

לך נא עמי, מדוע עור תתמהמה?
הלא יש לאל ידי למלאות כל מאויך,
לחמך פשתך צמרך, יינך שמנך ושקויך,
אל נא תעמוד, מהר חושה קוטה!

עומד לנגדם, ושל הלוג יש להם כפים לעוף, ושינים הדבה לרחות, והדבה רגלים, כמו לבהמית שמוכה רגלים, לסלעון עשהה, ולאחד הנקרא בשם מדבה רגלים (ב) (פיל • פוס)• ג' מלות רגלים, ונקראו בקליש (לויזעקטעג)•

כל המינים האלו, שוגים זה מזה בתנועתם ובמלכלם, במזגם ובטבעם, כי המה רוחשים או רלים, רולגים או הולכים' זה יעוף בשמים, וזה ישוט במים, לזה מומן הלב, ולזה מוך בלבד, מהם עלליס, או זוחיזים, מהם חולליס בבר, או יקוות, שבר הבהה, או פרי העץ, זה חובב החום, וזה הקור, זה חומר למדבות, וזה למוסבות בני האדם, ולכן הבורא ב"ה היולד בחכמתו העליונה, שבעם ומהותם, הכין ויחד לכל אחד מהם, מקום לבבת הלחוי ונחות למזגו ומבעו• על כנה דברתי מהסוגים ומינים בכלל, ועתה אדבר מהם בפרט, אפס בל אבצה את שמות כולם על שפתי, רק מהמפורסמים והרחוים למוקקק בלוח זכרונינו• ואתחיל ממין א לספר מליכות ומבעי:

האריה

מכורתו ומולדתו בחלק אפריקא (ג), ומלחים בארבה לרוב מחת חזר החומי, בבהו שלשה עד ארבעה רגלים (ד), אדכו מהשה, ואורך זנבו בשלש אמות, שערו אדמדם שקשורת (דעשהליך גרוין) אדוכות ומסולסלת על הראש הגורמר והחזה, לאזו עד בראש חתול, שפתו העליונה בסדקת מאכלו בבר חי, ובכל יום לפחות חמש עשרה ליטרלחות, ומטעמיו, בבר במלים וקופים, ימי חייו מגיעים לעשרים וחמש שנים, ואם בגבורות שלשים שנה• עורו דק בשנים, קל הוא בהגליו מאוד, ללבוש על האדם הראוי בשם לחמות, ולכן משוכתו ומגורו בארץ שוחה ומשוחה, מדבר ומלחה, אבל בו תדמוה כל חיתו יער ובהמות שדה, ונלחתו לעוף ערף, יבר במסתריס ויאדוב על כל העובר לפניו, ויפול על השלל והשבי, לוחת בזרעותיו רומס בהגליו ויקרע שבור לבו, או לוחז בעלפו ויפלפלהו, ועלמותיו יבבר ויבבי• ואם מדחוק בראש אליו השלל, אז ילבב בחיל, וכשעיר ירקד, ולא יפוג מחור מלדוף, עד כי השיבו וכפל בעלומיו• אבן אם זקן הוא ובא בימים, ולא יכול עוד לנוד ניד ולהשיא ערף בלפניס, וילך הלוך ונסוג למקומות

(ב) עיין בשיחור הנ"ל•

(ג) בחחת ממלחים בם בחלק לחסיה, אבל מעטים הם, ובם לחים עלומים ומזיקים בהסוכני לפריקה•

(ד) בם מדה, והיה הני החתם•

ה מ א ס ף

לחדש כסליו תקמ"ה

תולדות המינים המטעיים

בל כמנלאים הנפדאים, על פני האדץ ומתהת לאדץ חלקו חכמי מחקר
העגע לפלאה סוגים, והם סוג החי, סוג הצומח, סוג המומס.
סוג החי (טיהרדייך) יכלול כל דאד אשר בו רוח חייס, מדגים, ויש לו
תכונה לצונית, ויפדלו לפאה מינים. (א) מין המולך על מדגע, פאשר
מכוסה פעור ופאעדות, מולידים ביצים, היונקים פאדי לחם, על כי יגדלו
ולכן יקדאו חיות מניקות (זייגעטהידען) כמו המדיה הסוד החמור והומיהם
סדגם, וגם מין האדם כללו פזה המין. ואולם המולכים על מדגע ומולידים
בלים, ככלול במין הד'. (ב) כל אשר יש לו שתי דגלים, ותחת שעדות
טולות, וכנפים להם לעוף תחת השמים, והמה מולידים ביצים, והם
יולפים מפרוחים לעת מועד, מחוס האם הדוגלת על הביצים, ויכולכלו
מלמותם על אשר יגדלו, ונקדאו עופות (פעגל). (ג) כל אשר יש לו
במקום דגלים, סנפיר לשוט במים, ועורם מכוסה בקשקשת, והמה מולידים
ביצים, והם יולפים ביהם אשר מיום לאחתם החולה, יוכלו לשוט במים,
ולהדיף אוכל לנפשם בלי עזדת אמותם, ויקדאו דגים (פיסע). (ד) כל
אשר הוא חי במים ובינהה, ונקדאו בשמותם (אמפיביען) (א), ועל
הדוב מולידים ביצים, והם הולכים על מדגע דגלים, והם יחוטו ג"כ במים,
כמו העקדב, הצב, הצפרדע, והם מחוסדי דגלים כמו הנחשים והומיהם.
(ה) יכלול חיות קטנות מחוסדי דגלים ועלמות, בוויתם, דך, ומדאה
לחם, לבן, מהם מולידים ביצים, ומהם מולידים בנים, ואם המה דוחפים
על האדץ, מתכווצים, ואחר כן פוסטים עלמם, וע"י זאת מתועעים
ממקומם, ונקדאו המשים (ווירמער). (ו) המין הזה יכלול חיות קטנות,
מכוסים פעור קשה, והפדם שדיעות (שייכפיטעד), והדאה אם קדני
הרגשה (פיהל העדנער) והם ימשלו אהה ואהה, לדעת אם דבר מה
עומד

(א) ונראה מזה המין גם בחוקתינו, כמ"ש תדוגינו הרמ"ד כפדושו, בויקדא י"א י'.

וויפעס נפש, למעני ומודי מלוית, ולעת נעמ כלניתה (ז), ממעוכה, לנקט טרף לביתה, המה קמו מהמורד, ויעמדו ויבזלו גודי המלוית מעמה, נעורם קטנים וגעזיים לימים, ויאספו מותם, אל תוך ביתם, וילמדום לרעות נאחו עם עבל ושור יחדיו ואין מחליך, או לעשות מלאכה כאשר ספרו כותבי העתים מהבד אשר היה בדומת ושמו מלדקום מנטלכיום, אשר רכב על המרכב, המשכת מלרבע מלוית תחת סוסים, ופעמים לוכלים מותם נעלמה, כי המה טומנים שחת לנפשו חופרים בור עמוק, ולמסך הבור פורסים עליה קיש וקנים, ויקחו אחד מחוז מהבקר ומהצאן נעולכו מי, ויאסלוהו על פי הבור, וכשהוא הולים קול בלאן, או בלאותו מרחוק, וירץ אליו בחמת כחו, והוא לא ידיע כי על נפשה יהלך, ודמת הוכן לפעמיו, ויפול המה בתוך תחתיות, והבור כהפך לבתוך. ובלאותו כי כלתה אליו הרעה ואבד מהם ממנו, אז נותם פיהו תבכה, יפד ויהום ולא יזמיע קולו, יתן לבל רגלו, ופיו למחסום ורסן, שומר מצות לבוניו, ולא יחדה לבריו, כי כפל פחדו עליו. ובלעדי זאת, ידענו מלוית אשר בבד בני אדם מעוכתם, אשר ילמדון לילדה אותם, ויכוסו לקולם, ויכירו כי לאדם לבדו נתנה הממשלה, ובלעדיו אין עזר על הארץ, כאשר ידענו מעם הנקלח הָמֶטֶטעֶנטֶטען (ח), אחד מבם, בעת מביתו, בתליו ובקשתו, יבים הרבה מלוית, גם בהמים ועפים, אחריהם ילדופו, ויגילו המלחמה והמלל, בעזרו בבפו.

הכושים זובחים גודי המלוית, ותבי להם הבשר לאכול, ומהעור עושים כל מעשה, מלרות ומחלות לעורם ולבסות את בשרם, אז מוכרים אותם חיים לאבדים אחרים, והמה יביאום לאיירופא, להלחותם לעין כל, בחיל כסף אשר ישית אדון הבלים, או מוכרים אותם לבדים ומלכי ארץ והמה יביאום בתוך בן החיות אשר לפם לשחק בו, ולתענוגת בני האדם. והנה על עתה דבלנו מתכונת גופת המלים (זייטען קעל־פעלידען הייגענשטאנד) אבל ממדותיו יגיע לנו הספור הזה אשר ספלו רופאי הקורות ממנו.

לאיש אחד מכזדי, מתוכדי רומא הבירה היה עבד, ושמו מנדלאקלוס, וילך

(ז) לא נמלא בם נקבם מחדים בל"ק, רק מן לבזיז מלחמו לבזיה, ולבזיז ואחרי שמות נרדפים המה.

(ח) הנאים החלם יוסבים בחלק הדרומי מאפריקא, בחוף הנקרא קאפערלאנד, ונקראו בשמותם הָמֶטֶטעֶנטֶטען, כי עם עלבי לשון הם, אחדם שחרורת, יוסבים בחלניס, ויושבי ליד עד אחור.

בני האדם ומופלאותיו, להודיע בתשמישים מלאים עד בושה, מצוה עד שה, לא יפה לזקן, וכעד לא יחון, כל הקדש מליו יומת.

האריה מצוי לבלי חת, כי הוא גבור עז ועושה מכל חית השדה על פני האדמה, לפניו יחדרו גולם (ה), ואתה תבעתם מקטנט ועד גדולם, אין ערוך מליו בכל חית האדץ ומי ישית לו ויסוף? מי לפניו יתיצב כי ילעג ויתקלס? דלתי פניו כי יפתח ויבל כפל דכתו מי לא יידע? הן נתתו קולו הסולך למלחוק בקול רעם בגבל, וכהמית היס בזעפו, חיל מחזתם פחד ודעתם! מי יכלכל מדליתו? עיניו כבודי טם מתפניס בחוליסם כלטב בחדר המתפנת, בדקים ולפידים יהלוכו ובחליס בערו מסם; שניו חנית וחרב, בסם עלמות כלפיקי מחוסם יגדם וילקטם כחנק דק מל פני האדמה; בלזוכו הסדוכם מחול וחלה כתער מלוטם וחרב פיפיות, ילחך הבשר מהעלם, כלחוך הסור לת ירק האדמה; בעברתו תסמר שערות בשרו כתוקן על לחם הבר, ויעופפו לכם ומכם, בלי תנוחת דעתו וגוויתו, לחרפת עלות בשחים, הן יחפון וגבו, ויניעבו כנוע לחם שבולת מפני רוח סועם וסער, מי יגד מליו ויחי? גם לפעמים האדם חל מפניו. כי נחרון אפו לא יחת מפני חיש, ולא יסוב מפני חרב, לפעם כידון יסחק, וסופך בוז על בן קשת, וגם חם יסוגו עליו בעלי חלים, הכוהו פלעוהו ויניפו בכליותיו כי תשפתם, הוא בגובה אפו לא יסוב אחור ועורף לא יפנה, עד יפלח חן בגדו, ותשתפך עליו נפשו. הן אלה קלות דרכיו, אלפיס עשהו שיילחו מלפניו כל חית השדה, לבן לו הגבולה והגבורה, ולו יאתה המלוכה על כולם. וגם נפשו יודעת זאת מאוד, כי בגם לבו אחילו ויעניקהו בשוס, בחוד והדר יגמוס אדץ ולפניו תדון לאחה.

ואולם גם בזדון לבו ובידו החזקה, נתן אלהים חיתו לעצות מפני בני האדם, ולהכניע תחת כפות רגליהם, כאשר דבר ה' (ו), ומולכם ואנכי יהיה על כל חית האדץ: כי אם לו יתר עז ואומץ, יתר כח וגבורה, אלא אלוי ה' אותה בחכמה ובתבונה לחבוד מחשבת עדומים, לתפשו בעזיזות חשבו, ולגלגו בדעת אשר עמו לדגליו, כאשר שמענו גם לחיכו מלכנים השחוליס סבוסים. כי האנשים האלה בגבורי לידי, יום יום חורגים, ובפשם

(ה) בבד הפיל, סום סיחור [גילפענדר] וקרן החף [נחושתרן] אשר יקנו אליו ויצלמו, גם החזיר הקוצי [שטאכעל שוויין] יחלש בפניו ממנו, ונבלתי יכולת לבעת אליו ולהרוג לו, משהניח בגדול • וגם חיותה המשגיא על החרי כתר"ע ובאשר מתנו בתקום אחר תו"ם •

(ו) בראשית ט, ב •

היה מליה גדול ומוזג, נשטו לשמה הארץ, ויתמלא כל הארץ מכלי מקלות ויין מלוי בשמרים ושמן, וכאשר הקדיש, וכפקע בימו ויין הארץ, ויעמוד משתאה ומחרים, וילקח לותו בלבבו, ויכשכם ככלב בזנבו, ולא זע ממנו, וגם הארץ בדוח כשדה ובלב נכאה, נשא את עיניו וילא את הארץ ויכירהו ויפול על לוחדיו ויסקהו, וכלותו העם, הדבר הזה, ויתמהו איש אל רעהו. וילו הקיסר להביא מכלי מקלות לפניו וישאלהו, מה זה ועל מה זה? ויספר העבד את כל התלאה אשר מלאתהו בדרך, גם שבחו ותלונו בשערת הארץ, ויאמר אל הקיסר, הנה הקדש ה' לפני, בחמלתו עלי בעת הזאת הארץ הזה, אשר בלכ כמוני לחר הפרלי ממנו, לא שכח חסדו ורחמיו, ולא שקר באמונתו. כאשר עניי מלוני רוחות, ועתה תיקר כי כפם עבדך, השומר לפניך, ותוליכני מאשר הזה, ואל תתני נפשי לרי הקמים עלי, וכשמוע העם דברי העבד וקורותיו, ויבקשו ויתחכמו כולם פה לחר לפני המלך בעד כפם העבד, ויעש המלך כן, ויתן לו גם את הארץ למתנה. ויקח הארץ מכלי מקלות את הארץ ויעבור עמו בתוך העיר בחוצות ורחובות וכל העם עדים ושמחים לקראתם, ויקראו לפניהם לשמור, לאמר הנה האיש אשר חפץ המלך, והנה המלך ריע ואוהב האדם!

גם מנדיבות האריה ספרו לנו כותבי העתים
הספור הזה, ולרוב יפיו אעתיקהו הנה.

בְּלֶאנדָאן הסידה במדינת נרישטניינן הגדולה, עוברים תמיד מכשים עם חריות גדולים ועצומים, להלחותם למכרי העיר, למקטן ועד גדול במחיר כסף אשר יערוך בעל הארץ, והללים אשר אין יכס מספת די הכסף, האם יניחו תחת הכסף, למחית הארי מכל מאכל אשר יאכל, כלבים וחתולים ודומיהם, ויהי היום ויצוח איש אחד בתוך הבתים לאות את הארי, ועל זרועותיו כלב קטן ורך מאוד, יפה מראה וטוב לעיניים, (אשר בגל מעט אדמיו בחוצות או בחוצות) ויתיכו בשכרו לפני הארי. הכלב בשעת ובשכל מאוד ממהרות הארי ולא קם עוד רוח בו מפניו, ויפול לאחור ויריח את הגליו, כאשר יריח הארי את ידו, כי יעשוך וישפוך סיחו, בקשת רוחו, והארי בלאותו הכלב מוטלך מראה נוכח ומתחנן לפניו, כשמו רחמיו עליו, ויקרבהו בעיניו, ויניחהו בריח חפיו, ויכישהו פעמים ושלש כה וכה בגליו, ועינו לא תחדל מלאותו, כי נכספה נפשו לבעבע בחבתו וכאשר רחם בעל הארי את הדבר הזה וַיָּבֵא קערה אחת מלאה חלב ויתן לפניו, והארי לא קם ולא זע ממקומו, ולא טעם מאומה, רק עיניו תמיד מסוטטות על הכלב הקטן, לאמור לו, אכול אתה ושתה, אל תירא! אחר כן שכחה אימת הכלב מעט, ויחד רוחו אליו

וילך פלים עם עבדו מקדמקלוס לפפליקא לגור שם חודש ימים, ויהי כאשר יסר מדוכיו מותו שתם יום יום, ויעשו כשבועתיו, וילמד העבד לכתוב וידבר מפיהו לגור כאשר ימלך. ובהשלו יום או יומים כחוש היום כארץ ניה ועבדה, מעבד וחרבה, ויתעלף ויצא נשועה לחסות מחוש השתם ולהכפם שם עד כי יבוא השתם ואחר ילך לדרכו, ויהי כשובו נשועה, וידוע מלוי כפיל מדיות והוא נוטע על לבלוי, שומך ומוסס ויתן נשכי את קולו, ויליס את לבלו ויכיתהו בחיק פלים, לשמור (ט): דפק כף לי! חיל לחזק ודעקה את פלים, ותימות מות כפלו עליו, בלשונו פלדי הולך וקרוב מלוי, אך כאשר הקריב ועשך ממולו כלים בגוע ומוכה וכבבד מין מיל, ותחי רוחו, ויקח הלגל בידו וידע, ותתחת כפת לבלו כפים מעך תקוע, ועל שפתו דם ומכה עליה, ויימסר פלים ויחזק העץ ויעך העליה עמכה ויחבשו כפי כח ילו, ותָּחִי, וכאשר לשם פלים כי עלתה מרוכה, ובלפף השכה, ויצמח לקלשת פלים מחוק, ויוהרו בדרכים שוכים כי לצבו שלם עמו, ולא תוכלו לו עמדו על חסלו ושובו, וכי כפשו לותם מחוק לעצת יחד כדעים ומחוכים. ויוצל פלים לעצת עם פלדים כמשלם שניס, ובכל יום ויום כאשר יצא פלדים מליהו, ויתן לפני פלים לאכול ממיטב הליך, ואת כמצוה מכל פלדים, ומקץ שלש שניס ויכשוף מקדמקלוס לארץ מולדתו, ויאמר בלבו אם לי פה בחברת פלדים ופרץ החיות, ולשפתר מנגך עיני בני השלש, שלבה כף ושפוחה למקומי וארץ מולדתי, כי מרכו לי הימים פה, וחמת מלוכי שככה, ושכח את אשר עשיתי, והמעיל אשר מעלתי לא יזכור עוד. ויקח פלים לעת נאת פלדים לטרוף, ויצא את רגליו ללכת לאדלו וידוע על לפני שער העיר רומח. עדם יקדם, מלאוהו שומרי החמות ויכילוהו, ויביאוהו אל מלוכיו לדעת מה ילו עליו, ומה יעשה לו. וכלאות מלוכו מותו, ויימלא עליו חמה וקלף גדול, ויהי עליו לאמור תנו מותו בשחוק החיות (י), למות שם, ויעשו כן. ובכה בתוך הבלים לשחוק, היה

(ט) מלת לאמור פרושו ותכוונתו לפעמים בל"ש דאז זה פיל הייסט, הו, דאז זה פיל הייסען זאגט.

(י) לפניס היתה זאת בדומה לפעמונות תכשים, שתשימו יחד בתקוס גדול ורחבת ידים אשר לו חומה מסביב, חיות קטנות עם גדולות מחיניס שונים ומסוגלים זה לזה, לערוך מלחמה וקיד ולהלחם חים שם זה עם זה, ואתם עם רעותם, גם העבדים המוכדים בחדוניהם, הו כי יהיה בהם חעת תשפט מות, משרו לשחוק בזה למות שם, ומחלך ומבדים יושבים על כסאות בעליות מרוחים ממעל לחומות, וכל העם עומדים לפניו, לראות נועם מלחמתם, ולשמוח בהם, ויצחקו. שמואל, ג', ג', י"ל.

מדרכי הלשון והמליצה

מאמרי יבל בן הגי לבית דברי

מאמר ב' *)

ה"א הידיעה

הפרד לשני וניניס

ה"א המחלטת וה"א המבדלת

השם הכללי מצד הוסס בלשון על דברים רבים המופלים תחת מין או סוג אחד, יקורו כמודע על התמונות הרבות המלה בעניין המעמיק לותם. ובאשר הם נחמת עלמים נפרדים, יהי' ג"כ לכל אחד מהם הבדלו המעמיק לותו בפני עלמו. אבל לפעמו נפציט במחצאתם את הפרטים מכל היט ודיט, ועי"ז יעמוק לנו המעמיק המיני או הסוגי. וע"כ כל כללי הוא דבר מופשט בלבד, ואינו מוחלט בחמת. ממנו אי אפשר לנו לספור מספט מה על דבר מופשט, ולעצותו רוצה מציאה בעוד, אם לא בחליפתו במחצאתו לעצם קיים, וזה מספט הס"ח: דרך מצל, דעיון חכמה הוא סם מופשט, לפי שאינו עומד בפני עלמו מבלי סיחול על רוצה אחר, ולכן אם נספור עליו לאמור, החכמה תהיה את פעליה, הנה הס"ח תחליטו לותו במחצאתו ותעשהו כעצם קיים בפני עלמו, הנופל תחת הכמוי הוא. והוא הדין לכל סם כללי, כמו אדם, בהמה, אבן, אם נספור עליהם, כאמר האדם מדבר, הבהמה נבערת מדעת, האבן כבדה, וכן כולם, ולזה נקרא לאותם הה"א בשם המחלטת.

ולפעמים תצוק הס"ח על המוחלט כבד, להבדילו מצאר חיים נפרדים מאותו המין, כמו כן יסד המלך, שכונם על מלך מיוחד ומוחלט כבד בשמו, ולו אמר יסד מלך לו היה שעורו מלך אחד יהיה מי שיהיה, ולכן מצדילו הכותב נתתי מצאר מלכים ע"י הס"ח, להודיע על חיזה מהפרטים ידמוז, להיותו הוא המזכר כבד, וזאת היא הה"א היקיעה האמתית, ואמנם נקראת ג"כ בשם המבדלת. וכל ס"ח הכללית אבל אם תהיה רוצה מיוחדת בהכרח, גם היא תהיה מאותו המין. וכמו כן כל ס"ח הכללית

*) עיין המאסף לחודש כסלו תקמ"ט בכורי העתים תקפ"ג.

עליו, וידא שת דיה בעבד, ולא יכול עוד להתפרק, ויצוח על הקערה בדעת ובדעתה ויאכל, ויצוח גם האדי עליו בלעט לאכול עמו, ויאכלו שניהם יחדיו, עד כי תפס בעבד.

ובן היום הסוף ומעלה, לא מת הכלב מתוך סוגר האדי, בלילה שכב בין מהגלותיו, וביום עמד לפניהם לשחק, תוכל מלחמו, ויקרב ממיניו, ובכל עת תבר יומם לפניהם לאכול, יך הכלב היה זו בדעתונם, ויקח האוכל תחת רגליו, לבלתי נתן להאדי לאכול, וכוח, הנקיד, בדוחו הכדיבה התפרק ויעמוד מרחוק, עד תם כלם הכלב ויסבב, ואחר תכל האדים הבשאר לו ממנו. גם תם נדעם האדים ויען, הכלב עז נפש תיה מניח לו ליהן, פוסע על האדי, ויכשכה בתוך תזנו, תוך בלזונו, על כי תדר שבתו מעיניו, ובכל זאת לא תיה להאדים עליו, ולא נקטה נפשו ממנו, רק בשאבתו לותו, בצוח בקול לו על כל פשעו ותעלתו, עונו ובגנתו, והתעלם עמו כל הימים.

אחר הדברים האלה בתולת להם שנה תמימה, ויחלה הכלב וימות. ימים רבים תבד האדים בלבו, תולי יען תוח, ותדמתם נפלה עליו, ובעבור זאת, בכל יום ויום הניחהו בלבוש תכם ואכה, והריחו בדיח לפיו להעיר תבתו, ובאבד תלכו לו הימים, ותוחלתו נכזבה, וידע כי תת הכלב, ויפן ממנו בדוח בשבדים ובמרת נפש, וילך בתבגדתו פעמים ושלש, בלוך ושוב, תשתאה ותחרים, ותחר כן בא עליו, ויבס עוד עיניו עליו בחמלה, ויצא תת קולו ויבכוח. ויתאבל על תחודו תתוך, ויתעב כל טובל תאד בס לפניו תדוניו, בס כי עשה תעשים תאד תאד ויצא עליו, לא פנה תל תאדון, ולא שעה תל התעשים, ולא טעם תכם תאומה, ויחפוד תאדון לטוליה הכלב תמת תמסגדתו, ולא יכול, כי האדים בלב עליו לשמדו, וכל הבוגע בו לא יבקה, וירא האדון כי לא יוכל לו, ויקח כלב חי אחד, וישמידהו לפניו, (כי תמד בלבו, זה יחתהו ויגבה ממנו מהרו), וכלאות האדים הכלב בשני, קם בחתהו ויפול עליו ויסבעבו, ויפן האדים לאדבע דוחותיו, כי כעבע תפוך על פחידו תאד לאתה בפשו בו, ויתאן להתנשם דק תתפרק תמיד על דודו, ויעבר פעמים דבות עליו פיו על פיו ושיניו על שיניו, ויקחהו בין זרועותיו ויחבקהו ויכשהו עליו, כאשר הכא על בנו יחידו, וכאים על אבת נעוריו, ככה עשה האדים תדי יום ביומו, ותקר תמשם ימים ויכבה תדוניו בבוקר, ויתצא האדים תת טוכב תדלים ודאהו על לאת הכלב ידידו.

נָבָל! לֵךְ אֶל הָאֲרִי מֶלֶךְ הַחַיּוֹת
וְלְמוֹד מִדְּרָכָיו, אָדָם לִהְיוֹת.

אהרן האללע בהרופא מהור"ר וואלף ז"ל.

מה כונת הפועל, כיון שהכוסף מדעתו. הנה גמה יגדל זה מעלת התכלית? ולכאורה נדמה שהכונה היא התכלית לצד אליו יכון הפועל? גם לא יתכן לומר שעשל יתלו לכונותיו גמה שאמר מקודם לצוות היום, מה כוונתך בהגיזה המהירית, מאותו הטעם עלמו שזכר אלא יתכן שעלתו לאיזה תכלית שובתן מעלה? גם נדמה לזה כתובים קומדיס זה בכלל שהניח. ואחר ביכותי בספרים ובכונת אלה המלות לצד הטעיעו מניחי הלשון על אדני הסגיון, רלה זה מלתי שלדקו לדברי בשחיקה בכללית, אך שסם לריכים הרחבת צאור קלת פעם להוסיף עליהם ופעם לגרוע מהם, ועתה הנה צאתי אחריו למלאות את לדריו, ולשאר העניינים אלה על צורין, כפי לצד תציג ידי.

באשר נחקור אחרי ענין הסבות כמותם ואיכותם, כעמוד על שלשה דלריס לצד שהם יקשה לצד מה הוית המסובב ממנו.

(א) הסבה הפועלת (דיא וירקענדע אורזאכע), והוא כל מה שהטעיע ה' ניוטון, הן צעלי חיים הן צלתי חיים, להוליך ולהמשיך דבר אחר, הן מדעת הן שלא מדעת. כיוצא זה נאמר שהחמה הסבה פועלת אור היום, הלא הסבה פועלת הבערה, המכה הסבה פועלת הנעל, מטעמים הסבה פועלת הנחת, התקוה הסבה פועלת הטמחה, הלחץ הסבה פועלת התוגה, הזדיעה הסבה פועלת הלמיחה, הלא הסבה פועלת הבן. והנה כל הסבות כאלה יקדימו לת המסובב מהם בזמן, גם יש שיתהוו עמו כאחת, אבל לי לפעל שיחוחר הוית אחרי הוית המסובב, כמבואר בחכמת הסגיון.

(ב) הסבה הגורמת (דיא בעווירקענדע אורזאכע), והוא כל מה שהמשיך דבר אחר, לא מפני שהוא מוכרח בטבעו להוליך, כי אם ע"י דצון חיזה בעל דעת הדומה בהלטרפות הזאת הדאוי' כפי דעתו להמלא. אם גמל דאוזן לממעון העובד שעשה לו, הנה העובד הלאהוב הסבה העובד הבניה לא מפאת עצמה המכוחת התולדה הזאת, (אבל לא מולדה כלל אם היה לאוזן כפוי טובה), כי אם גמשך בצאת הדצון בצד האוזן לעשות כן. והיא תקדים תמיד לת המסובב בזמן, ולא תתהוה עמו כאחת לעולם, לפי שתבדל מהסבה הפועלת בזמן שלריכה אחרת לעולם, להיותו הדעת המעקיף עליה בהזלחת המסובב, *) מה שאין כן בהאחרת, לצד היא פועלת המסובב גדילה בלי אחרי.

(ג) הסבה

*) להיות הסהקפה הזאת פעולה מעולת מחת הזמן. ולריכה אין זמן מה בין התחות המסבב להתחות המסובב.

הכלות מלל הסם המתוקן מח"כ לו בסם תוקל גדילת כמו העיר הגדולה לו במחמד שלם ע"י מצוד מלת מסד כמו הארץ אשר עברנו בה.

ומעתה תבין יקיעה בדורם, למה לא תצוה הס"ת הזאת לפני שם פרטי, כי הוא בעצמו מחליט ומבדיל בכך העצם הפרטי מסד יכוכם בו, גם מסד לא הצוה לפני השם הנסמך, להיות מובדל בכך ע"י הסמוך. ודין הכנוי כדין סמוך.

ומאשר דברנו לעיל תולה שלעצמנו יכי' יסוד שניהם, המחלטת עם המבדלת, בתיבות הוא והיא, שהמתן על פרטי מוחלט גדילת (ר"ל שלא התעבד בסם עוד יחס לאחר, כמו אני ואתה, שהמתן ג"כ על פרטי מוחלט, אבל כבר נתעבד בסם יחס המבדל לו בעומע), ויכי' טעם הלאחר הוא (המכוכם בסם) אדם מבדל, וטעם הזאי הוא (הנפרט) כולך נוה, וכן כלם, ויש לתת טעם לאחר זה, מסד אין כאן עוד מקומו לבאורו, ואולי יבוא לי"ם במקום לאחר.

ובדי להעמיקך על לאמתת הנפרדם שבין המחלטת והמבדלת, ילוה לא ושפוט: שם תומר של תקבל הלוט, כי השור נוגח, או שם תומר הלבי טורף, הכלב נושך, השור נוגח וגו', הלא יהיה הלשון בעצם הס"ת המבדלת, ובשני בעצם המחלטת, והמבדיל יקים מזה על הבאר.

מאמר ג'

מדוע, למה, על־מה

כבר העיר יקידי ר' איצק אייכל המניח פרקי רבי אליעזר, שבקונטרס האחרון מסד הוסיף עליהם וחדש בו דברי' נוצים, *) על הבדל בין מלות מדוע ולמה, מסד יתדמו זאת שבינים שניהם שאלת הסבה, ויש"ן כפי שנוי הבסבות, ויכי' שאלת למה על הסבה התכליתית, ושאלת מדוע על הסבה הגורמת, והביא שם ראיה לדבריו מבין הכתובי' שכתבי, הקודם. למשם הניח עוד מקום להתבדל בזה הענין: (א) שמה שלא זכר מלת על־מה שהוא ג"כ לשאלת הסבה, (ב) שהתרת אי"ה ספקות מסד ים עוד לעורר על דבריו. כי אולי יקשה למעיין בשם, אם יכי' טעם מדוע מה דעת, כמו שהביא ע"פ המחבר, מה ענין זה למדוע לא יבער הסנה? ואם יכי' הטעם

מה

---

*) ספר פרקי ר' אליעזר עם תוספת נאור והשתקות המלות לנשון המשנה, הוצאת לבית הדפוס להועלת התלמידים, בדלין דפוס חנוך נערים התקמ"ח.

וועטוועגען, וואָריבער; למה, שאלת הסבה התכליתית (וואָגו, וו וואו)• ועטס סיכסגס בפרטיכס יש עוד להעיר, שהשאלה בזאת תהי׳ לפעמים שאלה גדולה, לתקן חסרון ידיעת הסגס בלבד, ולפעמים תגלה עמה התמיה, דהיינו אם נודע להשואל בבר סגס להדת אבל מן הלאוי שתסבב הפוך התולדה שתתהוה, כמו שהשאלה מתוך מיזס כתובים הבאים כַּמַּדּוּעַ, למרו שהוא בגנס מן מַה דּוּעַ, כמו מַיֶּזֶה מן מַה זֶּה, ומשקל טעניגו כמו יָבוֹל, ולף שאלמת לף ידעתי לבון טעס ההלכבה בזאת על כבון, מ״מ הדעת נותנת מהמקומות שתגלגו שהשאלה בזאת בספרי הקודס טעניגס הסבה הפועלת• אבל תדגוס שלמי יתדגס השאלה בזאת בב״מ מה דין, והוא תדגוס מה זה, אבל מניגו סניגס בבתובים, וההפרש בב סניגס: כי מה זה שאלה על איכות הבבר, כמו מה זה בידך (שמות ד׳ ב׳), והדומס, ולפעמים בלרוך התמיה, כמו (בראשית כ״ז כ׳) מה זה מהרת למצוא (וואו מיזט דאו? המטט דוא זוֹ געטווינדע וואו געפֿונדען?), וכן (קופטיס י״ח כ״ד) ומה זה תאמרו אלי מה לך (וואו מיזט דאו מוֹזוֹ, דאס מיהר איך פֿרעגט, וואו פֿעהלט דיר?), או (מ״ח כ״ח ה׳) מה זה רוחך סרה ואינך אוכל לחם (וואו מיזט דאו? דוא ביזט יא אוטהלוֹזוֹ מוד מיסמעטט גיבט), או (מ״ב ח׳ ה׳) מה זה שבתם (וואו מיזט דאו? מיהר קוּאאט טוֹן ווידער?), וכל כיוצא זזה• ממכס מרוזן שאלה על הסבה, שתלגלף לפעמים ג״כ עס התמיה, כמו שזכרנו לעיל• כיוצא זזה:

מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי (בראשית כ״ו כ״ז), לף שאל לף על תכלית ניאתם ולף על גבס ניאתם, כי אס יהיו אם ניהיו, אבל לופן היתה השאלה דאויה לעלות אתכם תמה, ומה פעל ה״ב לת הניאה?

מדוע פניכם רעים היום (בס מ׳ ז׳), גס זזה לף שייך שאלת התכלית, כי הוא נגע מוכרח שאדם מיבעו פניו כשקרה לו דבר רע, ולף שאל כי אס על הסבה הפועלת זאת•

מדוע עשיתן את הדבר הזה והחיין את הילדים (שמות א׳ י״ח) מה פעל לת העשיה הזאת מנותי סבה מכרחת אתכן להמיתם• וכן ענו שערמה שהי׳ בס סבה מכרחת המניעה הזאת, כי חיות שהם ושאדם תמוה אליהן המילדת וילדו, לף כי שאלמת ידאת שאלהים היתה הסבה הגדולה שגלוגן•

מדוע מהרתן בוא היום (בס ג׳ י״ח), לויזה סבה פעלה מהיות ניאתכן בהיות הדוגים סבה מכרחת אתכן להסהות זמן רב•

(ג) הסבה התכליתית (דיא עגדאורזאכע, דער ענדצוועק), והוא
כל המקושר מאיזה סדר פועלת, מצד לא נתהוה כי אם בעבור
התולדה הזאת הקדומה לה במחשבת איזה בר דעת. כיוצא זה הפרי
סדר תכליתית לעץ וחיבורו העלמותית, כלומר סדר תכליתית
לזריעה, הכלי סדר תכליתית למלאכת החורש, קיוס הגוף סדר תכליתית
להלכלוה, וכל כיוצא זה. *) ור׳ שתמצך התולדה זמן מה אחר הסדר
כאותן שזכרנו, או שיהיו כאחת, כחמיות הדעדה המוכנת לחמס
ובאור הנר הנלקח להאיר, מצד לא תקדם לעולם בפועל, כי אם
במחשבה לבד, וזה תמידי.

מזה נלמד שכל סדר תכליתית היא בחמת סדר גורמת, אמר שהיתה
תחלה במחשבה ובאמר הפעולה, אף אם יש סדר גורמת
מחדת, שתהי׳ גם בסדר הגורמת הראוקה, והסדר התכליתית היא הסדר
הגורמת הקרובה. מצד לא כל סדר גורמת ג״כ סדר תכליתית, ל״מ הדע
סדר עקר החתך שסדרו התכליתית הוא השוגה, וסדרו הגורמת הוא
החתך. מ״מ בזאיכה המעתית החתך בדר כונת השוגה, וזאת בדאה הדע,
מצד על החתך לא יתכן לאמור שהוא התכלית מכל וכל. **)

ובן כל סדר גורמת היא סדר פועלת, אלא שתפעול ע״י מעטי הוא
הלמון, מ״מ תהי׳ פועלת בהלמון בלידה, מצד הסדר הפועלת בלידה
שמוגד ע״י עצבי המופלחת וכאותיה הנעושים בה, אין להקלה סדר
גורמת מכל וכל, לפי שאינה פועלת בהלמון. ***)

מעתה נשוב להתבונן על המלות מדוע, על מה, למה, מצד זה
יתדמו שעיון כלם תוכם על שאלת הסבה, וזה יכונו יחד
בשאלה המשכנית (וואַרום), והנלמד כמו שנאמר: מדוע, שאלת
סבה הפועלת (וואָהער, וויא יזט); על מה, שאלת הסבה הגורמת

וועסווע.

---

*) מצד אם נתהוה הולך דרך לעשות מלאכתו ואלת חזיזים, הנה סאיזה
מסוגדת לא תהיה סדר תכליתית לבלילה, מצד לא נתהוה כלל בעבורה.
גם לא נקרא כן תכלית החד, בהיות שזה לא נברא בעבורו דוקא, כי אם
גם לעובדתו.

**) וזה נדקו, דבדי המגיה שבאדיל אין כונה להכלית. כי אם גם כל תכלית
היא כונה, אין כל כונה תכלית. כעון אם ייעיד אים נבן בעבור החד, הנה
הבן תכלית הבעבר היא הכונה הקרובה, מצד הכונה הדחוקה
הוא החד הגורם אותה. כהחסוגה התוחד במעשה, ובכונה בל״א (זוב-
זיכט). ובזאיס פוקם בפוער, ובכונה בל״א (ריקיכט).

***) וזה הסבדל העלמי אין פעולה בחיזית לפעולה מוכרחת, בהיות תולדה מה
תחלה במחשבה וגורמת אותה הפעולה מצד הסבד אותה במעשה, הנה היא
פעולה בחיזית, ואם לא תאים כי אם פעולה מוכרחת.

הפועלת לצון הלמד והלעג והלצן, גם לא על התכלית שהוא להעניש יושבים, כי אם על הסבה הגורמת זאת, וכמו שאמר על עצם את תורתי:

על מה נאין רשע אלהים (תהלים י'), אם לומר מקוע כלן, יהי' התשובה לפי שעשה הדע בעיניו, ואם לומר למה כלן, יהי' התשובה למלאות תאותו, שמנם לומר מה גורם שכלן רצע את אלהים ולא יידע, על כי אמר בלבו לא תדרוש, (וכן דכריס כ"ע כ"ב, מ"ח ט' ח', ירמיה י"ן י' וכ"ג ח', מלאכי ג' י"ד, חיוב י' ג' וי"ג י"ד, חסתר ד' ה' *):

ויש שתורה על הסבה הגורמת סיותר קרובה היא הסבה התכליתית, כמו שזכרנו לעיל: מזה הטעם:

על מה הכית את אתונך (במדבר כ"ב כ"ג), אין הכוונה על הסבה הגורמת הסכאה היא הכעיס עין הדרך, אבל לומר למה תעניה תכלית עצית זאת, אם להעותה אל הדרך, את זה לא תוכל עשה, כי אנוכי הוא יצאתי לשטן:

על מה תכו עוד תוסיפו סרה (ישעיה א' ה'), כלומר למה תעכבו, כי תכלית הענש להביא תשובת החוטא, ואתם תוסיפו עוד סרה על מכותיכם **):

לָמָּה (או בסגול המ"ם), מורכב מן יסם הלמד ועלת מה, ונא לפעמים בלי דגש כלין דבר שלא נודע עדיין, ולפעמים דגש היסיעה, כמו במלות בַּמָּה כחך גדול (שופטי ט"ו ו'), בַּמָּה יתי שכי חייך (בראשית מ"ד ח'):

ונאמר בנגל אלה הטעם, כי הסומל רוצה לדעת הַמָּה ***). ונעשה יחס הלמד יקות היותו הגדול שמליו וזו נכלל התכליתי ויש שטעמו כמו על, כאשר

---

*) חאמס על מה זה אתה מבקש דנחמיה (ג' ד') חיינו מן המין, כי גם טעמו על הדבר המבוקש, כמו ולבקש מלפניו על עמה (חסתר ד' ח'):

**) גם לא נאמר טעמו על מה גם על חיות מקום בזמרכם כדעת קלת המפרשים:

***) וכוח להיות שמאמר השאלה יהיותו כל תוכן התוצגים לצד גם שמאמר התשובה, רק אחד מהם נעדר, כוח שכלתי נודע, וכוח שנגזר באמת מחלות השלם. דמיון זה: מי הכה את הלחם? ראובן הכה את הלחם; איך הוליך את עמו? הוליך את עמו קוממיות; מתי יהיה החות הזה? מחר יהי' החות הזה. הגם שמאמר הראשון לא ישתנה כי גם תלת הנושא, בשני תלת האיכות, ובשלישי תלת המהי בצד, וכן כל כיוצא בזה, וכמוהו נאמר ג"כ בהמה כוחו גדולו? בהשערות כוחו גדול; למה זאת חלין? להדבר הזה זאת חלין, בחופן שאת עליו בצד השם הנשאל עליו בתקוף תלת השאלה מה יהיה מאמר התשובה שגם, וזה לעיין שזה.

מדוע לא יבער הסנה (שם ג׳ ג׳), לומר שאם פועלת מניעת התולדה המוכרחת בשבת האסר, (וכן שופטים ה׳ כ״ח, ירמי׳ ח׳ ה׳ וכ״ג, נחמיה ג׳ ג׳, שם י״ב י״ח וכ״ח), לכל אלה הדגוד אינו לא בתכלית ולא בגרם הדבר, או שאם ידועים בבר, או שאינם שייכים כלל לשאול עליהם, כי אם בשאם הפועלת גרידא בלבד.

ויש שתורם המלה הזאת על הסבה הגורמת, שבחינת היות היא ג״כ פועלת, כמו שזכרנו לעיל, מזה הטעם:

מדוע נתת לי נחלה גורל אחד ואני עם רב (יהושע י״ז י״ד), שזה הי׳ לבדוק שלקבל ג׳ גורלות.

מדוע משדי לא נצפנו עתים (איוב כ״ד א׳), כלומר מה יגדום בדעתנו לחושת המעשה הזה, ואנחנו יודעין לא חזו יומיו, כלומר והמכירים אותו לא חזו לו ימים וזמן, כי הוא יתבדך אינו תחת הזמן, ולכן (כפי מחשבת המילל שם) אינו יודע ג״כ ומשביח שכל הדברים הנופלים תחת הזמן *). (וכן שם י״ח ג׳, שם כ״ח ה׳, ז׳, ס״ח כ׳ ג׳, ס״ג י״ח י״ד, שם י״ט מ״ד, מ״ח ח׳ ו׳, ישעיה ג׳ ג׳, ירמיה י״ג ח׳, יחזקאל י״ח י״ט), שכל אלה הענין פולה בהלוון, והשאלה על השאם הפועלת הוא וגודמת הדבר.

ויש שתורם על הסבה התכליתית, שבחינת היות היא ג״כ גודמת, וע״כ פועלת בהלוון, כמו שזכרנו לעיל, מזה הטעם:

מדוע אתה יושב לבדך (שמות י״ח י״ד), כלומר יהי׳ הדבר אשר אתה עושה לעם מה שיהי׳ אינו תכלית גורם שאתה יושב לבדך ואין אים אתך, אשר אשר המשובש מזה שכל העם לדיך לעמוד מבקר על עבד, ובסוף תלה, ויאבד כל תכלית שאתה מכון אליו.

מדוע קרמוני ברכים (איוב ג׳ ג׳), לאינו תכלית קדמוני דברים. והכפל לעך למה לא מרחם אמות. מדוע ריבות אליו (שם ל״ג י״ג), לאינו תכלית יהי׳ זה ושוא לא יענך, כי כל דבריו לא יענה. (וכן ס״ב י״ט מ״ג, ירמיה ח׳ י״ט), שכל כיוצא שזה הכוונה על התכלית הפועלת הלוון וגודמת המעשה.

עַל־מָה (או בקמץ המ״ם), כמו הבנין אשר הוקם על היסוד המונח מקדם לא יאבד לעמוד עליו מפאת הטעם המוכרח, כי אם ע״י אמצעי, הוא לוון הכוונה, כן הסבה הגורמת לא תתאיין את המשובש ממנה ע״י הכרח הטעם, כי אם ע״י אמצעי, הוא לוון החושב המלך אותם שבעתו, מזה:

על מה אבדה הארץ (ירמיה ט׳ י״ח), אין הכוונה על הסבה הפועלת

*) כן פירש הרב חזן יחויח׳

למה תעשה כה לעבדיך (שמות ה' ט"ו). מה גדס לנו זאת הכה עבדיך מוכים כחוטאים ואין הקרחון תלוי בנו, כי אם אתה אלא כתן תבן לעבדיך.

ולמה זה חרה לך על הדבר הזה (ב"ב י"ט מ"ב), כלומר מה גדס לך החרון על שהקלמנו להעביד את המלך הירדן, שהכול מכלנו מן המלך אם נשאת נשא לנו. ועוגם כפילת היחס על מה חרה לך על הדבר הזה, פעיות שאחת מאתי הסבות שזכרנו היתה גורמת שתגרום הקדימה הזאת את חרונך. אבל אחרי שאינם נאותים, לא היתה הקדימה הזאת לחוץ, לגרום חרון כלל.

י — ב — ל

משלי מוסר

העכבר ובנו.

העכבר ילך בן, ויקרא את שמו פלטי, לאמור מי יתן ותפלט מן החתול בני: ויהי ביום הגמלו, יום החלותו לנשת ולנוח לעשות גם הוא לנדת אביו: ויקראהו אביו ויאמר אליו, שמע בני אתה עומד היום את גבול ביתנו לתת מחיה לפניהם: הזאת לך מאוד פן תנקם ממהומות אשר עשינו לנו לרעינו, כי רבים רודפינו, והחתול עולה על כלם: הרחק תרחק את פעמיך ממנו מאוד מאוד, ואל תעמוד בכל אשר יניב כף רגלו, כי עז כמות הוא פורק ואין מציל: בלחותו לאכל כי רעב נגד פניך, ביתך המלט אל תאחר: ויען הנער אותו ויאמר, אל תלקני אבי: הבי אכל אכי לחלות נדע אשר ימלטני, לא כי עדום תעדים ואל יקלקני אסון, ויען: ויהי הוא עוד יושב ינשא את פני אביו, וירא את הסוס עומד לנגדו: ויחרך חרקם גדולם על המלאם הסוס, וימהר ויבז לביתו: ויעץ לקלקת אביו לאמור, לאיתיהו אבי לאיתיהו, כאויב הגדול והכוזב: הנה הוא עומד אחוז על אדנע רגליו הגבוהים, וגבוה מעל גבוה לאשר עליהם מגיע הממיתה: ומתחת לאשר הוא קוראים תלטלים, גבוהה אפו יכעדם ויטלטלם: ויען אם להבה מעיניו ועשן מנחיריו, וילמום בהגליו ויך בחמתו את עפר האדץ: את כל זה ראיתי ויפול לבי, ואחוז להמלט על נפשי: ויקא אביו כי הסוס הוא החדיהו בגאותו, ויצחק לתומו ויאמר לו: אל תירא ואל תפחד ממנו, כי לא אבא הוא לנו מתמול שלשום, לא יזיקך זה: לך בני הוד לדרכך, קל

כאשר מלינו לאמרי לי אחי הוא, ולומר פרעה לבני ישראל: וכן מלת למה תשחל:

(א) על התכלית, אם שהוא השואל לשמוע זה התכלית מהנשאל, כמו למה הרגזתני להעלות אותי (ש"ח ב' ט"ו), הידעת למה באתי אליך (בראשית י"ד כ'), אם שיכון לשמוע שהנשאל הזה יהי לי תכלית בלב ולבל יועיל, מזה הטעם:

למה הרה לך ולמה נפלו פניך (בראשית ד' ו'), וכלמוסיף ולומר הלא אם תטיב שלת, אבל החרון ונפילת הפנים לא יועילו כלל, ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ, ותדך מטה מעט, וכן למה זה תשאל לשמי והוא פלאי (שופטים י"ג י"ח), ועתה מת למה זה אני צם (ש"ב י"ב כ"ג), למה זה אתה רץ בני ולך אין בשורה מוצאת (שם י"ח כ"ב), ודניס עוד, אם שיכון לשמוע שהתכלית המסובב יהי' רע או מגונה, מזה הטעם:

למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות ל"ב י"א), אף שים כאן שבא גורמת הוא מעשה העגל, מ"מ מה יהי' התכלית מזה, למה יאמרו מצרים וגו':

למה תלבנה עמי (רות ח' י"ח), הנה כוונתכם לטובה, אבל התכלית המסובב ממנו יהי' שלא לדע לי, כי מר לי מאוד מכם ובלמעלה ב"ח), וכן שלחני למה אמיתך (ש"ב י"ד י"ג), חדל לך למה יכוך (ד"ב כ"ה י"ו). ודניס עוד.

(ב) על הסבה הגורמות בלשון. כתוב על מה, אם שיכון לדעתם על פי הנשאל, מזה:

למה לא הגדת לי כי אחותך היא (בראשית י"ב י"ח), כי הוא לא ידע שילדת הממות גרמה זאת.

למה ידבר אדוני כדברים האלה (שם מ"ד ז'), כלומר מה נדם שהחזקו בעיניך כגנבים, ולהדמה יש כאן שבא להורי שתרגום הפך המחזקם הזאת, הן בכסף וגו', אם שיכון לשמוע שאין כאן שבא גורמת כלל, מזה הטעם:

למה אירא בימי רע (תהלים מ"ט ו'), כלומר מה יגרום לי הילדה הזאת, הכי עון עקבי יסובני, וכפירש המרמ"ן שם. אם שיכון לשמוע שהשבא הגורמת הילודה תיכה לחוסך לגרום המסובב הזה בדעת המתבונן עליהם, מזה הטעם:

למי חבבי וגו' (שמואל ב' ח'), כלומר לא היה הכעס שכעסתך לרחק לגרום זאת, הלא תמוכי טוב לך מעשרה בניס. *) למה

*) או שם לא ידע מזה הכעס, אבל שמניעת הבנים בדמם רוע לבה, וכן לזה בתנחומו, עכ"פ הכונים על הסבה הגורמת.

ומנומס מדי. ויען אלי׳ ז הסב ויאמר: ידעתי גם אנכי ידעתי כי חלש ודפה
מדי אתה, ממנס מיי! דבר כזה! איכבה תעשה להגילך מיד עדין? הזיכי כפיך ודוג
שבול, אם לפרנים נוגפות אתן לך? ויאמר הסב ויאמר: אסה! מה יפעי
בחלה, למה אסיה את לטורפי ערף? ויוסף אלפיס ויאמר: התחפון בחמת
תנין? ויגיד הסב: אל נא אסיה למפגיע ולזור מכשול לכל הקרב אלי.
ויאמר אלפיס עוד: התאמה בקרניס בס תנגח? גם זאת תתעב נפשי,
עגם הסב, למה אדמה לשור נגח? ויוסף אלפיס ויאמר: איככה תמלט
את כפשך מפח יוקדים אם לא תגוף גם את כמוהם? ויען הסב אל
אלפי׳ ויאמר: אסה, אלפיס! אם בלתי זה תשוש אין, הגח לי! כי
ידע אנוכי אם תתן לי כח לגגוף חיש תגוף התשוקה לגגוף גם נפש נקיה
טוב הוא כי אסיה גגוע ומוכה ומסגול מכאובות ופלצי רעש, אך אנוכי
אסיה נקי. ויגרך אלפיס את הסב ויחל מהתאוגן.

יוסף בר״ה בר״נ.

הנרדף.

מדוע פניכם רעים? אחים אהובים!
שאל החמור לשחל ונמר.
ממחרשי רעה, מצידים אורבים
לבנו מר לנו, מר!
אהה! צירים, אי המה?
הרחוקים? — הקרובים? —
חיש ננוסה מצרה איומה!
אתה לא תירא ולא תפחד,
השיבו המה יחד,
המור אתה, ואין לחמור אויבים.

* * *

תוסיף חכמה תוסיף שנאה!
תוסיף דעת תוסיף קנאה!
אך כסיל ובער ישבו שאנן
בחושך הבערות ככצל רענן.

י — ר

מכתבים

מהחתול ירע ואת מלותי שמר: ויוסף הנער לספר, והנה הסוד למולו, ויחלך עוד שנית ויאמר וירץ על לבו: ויאמר אבל עתה לחיתי את תוכחו הקשה, הנה הוא בעל קלקים, והיה כל הקרוב אליו בכסי יבגד: וגם את עיכו לחיתי לאבד עבדה ושמ בתוכו, ובו יתכבד לעתו: לא לחיתי כאיש רע הזה מעוך היותי על האדמה, ואחוץ להמלט על נפשי: וידע עוד אליו כי חנם פחד לין לבר, ויען לותו ויאמר, גם הוא לא יזיקך כני: לך הוא לדרכך, רק את מלותי שמור וחיה: ויוסף עוד לספר, ולא שב כפעם כפעם, ויוחר גם מן המועד אבל אמר לו אליו: ויהי כי פנה היום והנה הוא שב על ביתו, ויאמר לו אליו מדוע אחרת לבוא כני: ויען העבד הרך ויאמר, ידע אדני כי מעת לעתי עד עתה הסתעסע בבך בארמת לים לריק: הלא הוא ממלת לב ושיניס, אבל הוא עורו הדר לו, חברבורות שחורות על לבמת: ובכל זה לא יגבה לבו, כי אם הלוך ילך לתומו, ויכוף כאגמון לאבו: מה יקר לי לשותו, אבל אדני כזה לא ידע לי: ואכני הסבע אשבע בשלחים אבל בלאני, כי אין ילד מחסורת לבו רק עוד כל הימים: גם הנה זה פעמים אבל נתתי את לבי לבוא אליו ולבבר עמו, אבן ידאתי לבשת על הקרום הזה ואני מלעד: ויען לותו אליו ויאמר, הכל אין תורה לשלחים אבל מכעך היום מבוא בדמיס, כי לאית את בוראך פניס אל פניס ותבטל נפשך: הלא זה החתול אבל אמרתי לך עבור מעליו פן תספה: אל תביט אל מראהו, כי הנוף יחניף בו: והרעש אבל הוא חורם עליך שומה בקרבו, כי אם תקע החתם את אהלו:

אַךְ לֹא לְמַרְאֵה עַיִן יָדִידִי תִּשְׁפֹּט!
כִּי הֶחְלִיק אָדָם רָשָׁע בְּעֵינָיו;
לְמִצּוֹא עֲוֹנוֹ מִתְרָאֶה בָּעָנוֹ;
לִבּוֹ מָקוֹם הָרֵשַׁע וּפָנָיו מְשַׁפֵּט.

י — ל

משלי מוסר

תמימות השה

ויהי היום וינעק השה אל אלהים ויאמר לכה, הושיעה אלהי! הקל את עניי ושמלי, לאה כה כל היום לחזוני מיתו מרץ ותקות שלום ומנוחה

המחזיקים יהיו על חכמתם, ושם כתבתם על דרך כותבי הזיל יצוקו כמו זה:

ארבעה המה קטני ארץ	והמה חכמים מחכמים:
נמלים עם לא עז	ויכינו בקיץ לחמם:
שפנים עם לא עצום	וישימו בסלע ביתם:
מלך אין לארבה	ויצא חוצץ כלו:
שממית בידים תתפש	והיא בהיכלי מלך:

ועתה גם וחזוק המשכיל, המעלה לפי שלימתו עזה, מכנת בקיץ לחמה, והמספיק לפי שלימו עלום, ישימו בסלע ביתם, מה דבקות וחזוק יש בזה, מולכת המעלה להכנת מאכלה, וחולשת השפן לבנין ביתו, ומה חכמתם? ג' הפסוק הראיני מין לו פי' כלל, כי רבו הן דעות המפרשים, י"ל כי הוא הקוף יסבר יתפוס את כל הדף לפניו בידיו ולא ידעתי מה חכמתו בהיותו בצית העלך יסבר הציתו שם לשחק בו? וי"ל שהיה העם, גם הם לא ידעתי חכמה בהיותו בצית המלך? ולמה ירידי קחה את הספר ולחבו, גם חקור את המפרשים ותמצא כי יקשה עליך הדבר מאוד, יתר על מה שיולתי הגד לך — לך אם תחקור לחדי עצם הדברות המלה ושם נעיין על שם חכמה מה הוא ומה גדרו, נמצא פי' הפסוקים על תמתם.

ידוע כי הבחינה בדוקים והעיון על מחיותיהם והתנהגותיהם, היא דרך לחד לנוח אל השלמות להכיר את דולתיהם יולד כלם שומרם ומכינם, להשתמש ולילחם מותו בלא שלם. ומלי דברי אך הזכיר מזכיר מה שנמעת ממני בפי' מזמור ח' שם' תתליס על פסוק כי אראה שמיך מעשי אצבעותיך כו', וכאר יבעת כי הבחינה היא עיקר למעלת השכל וידוע מותו ית'. כי נקיש מן המאוחר אל הקודם כי את הכל יפה עשה וכי הוא מתבונן על כל למקטון ועד גדול. ומכח נראה כי אלהים ברלו את כל על האדם, שם את כל הדברים נכונים לתכליתם ויתן בם שכל מבחינים להכיר את חסרונם, ולבעת אמה יוכלו מלאותו, ומאחון שם בם כלים מוכנים, שם לעמוד נגד חולשיהם, שם לחפור בעפר לתקן להם קן ישיתו שם חפרותיהם ולעלות שם מאכלם למען יעמדו על האדם ימי קיומם הטבעיי. לך חפץ ה' בכל הברואים, לבלתי היותם מתעלים ושומרי יך, ומכח כלם כאחד ייגיעו ויתאזרו חיל לבוא עד תכליתם כאשר בם, האדם להיות אדם, האחי להיות אחי, הפיל להיות פיל, והנמלה להיות נמלה. היולץ מדבריו דולתותיו בדיוק שלימה מכרת את חסרונם ויודעת למלאותם, ולכנה מתעללת לבוא עד תכליתה כאשר בם לה דולתה את תקה, תסול עליה שם חכמה, כי גדר החכמה היא, ההבדה בחסרונו, והתמלות למלאיתו,

מכתבים שונים

אגרת כתבתיה לאחד מתלמידי בשפעי
עליר כי הוא מתעצל בתורה וחכמה:

יהי ה' עמך, כבודו חופף עליך ועל כל
מבקשי שלומך, ידיד נעים אהוב למקום
ואהוב לבריות, כבוד מהו' * * * יחי':

שמחתני בדבריך, כי יקרת לי ליום נעים: שמעתי מטוב מלבך, ושלום מלבך, כיד ה' הטובה עליך; כמוך כמוני, גם לי לא החסיר מלהיט טובתו כמאז, להיות בדיך מוכן: לעלות כה, ולהתהלך בעיון ובחקירה בדרכי התורה והחכמה לרגל המלוכה מצד לפני, בלות כפשי: ויושלם מלוה! יוסיף טוב ויצליחני במלוויי ימלא משאלות לבבי עלי ועל כל מבני בדיתי, בדית עולם:

ועתה בני, היותי היום פנוי מכל עסקי, מחדתי מרחיב מלין דברי, מבתעצב עמך, ומוריעך בדברים מתהו מצך ימי פרידתך מעלי, כי גם את לבך יטיבו: ידעת כי דרכי תמיך בישבי על הספר, לבוש עין על כל מקלח ומקלא לפרשו על דרך פשוטו מחלה, כי הפשוט הוא קודם בטבע לדרש, לא שהדרש קודם לפשוט במעלה, כי יפלו מעיינותיו יחקר שדי תדומות החכמה והמוסר, וימלאו את לב המדש הכוסף למדע ולדיבה על כל גלוותיו: ושתם עמדתי מדעיך לפרש את הפסוקים (משלי ל"ד כ"ד), על פשוטם, כי קדוש המה: והנה מחדי העיון מלחתים נכונים לדברי פי חכם חן:

אמר החכם:

ארבעה הם קטני ארץ, והמה חכמים מחוכמים: נמלים עם לא עז, ויכינו בקיץ לחמם: שפנים עם לא עצום, וישימו בסלע ביתם: מלך אין לארבה, ויצא חוצץ כלו: שממית בידים תתפש, והיא בהיכלי מלך:

אם נניח על המקלות המלה בלי עיון, יקשו הדברים עד מאוד, ע' מה זה חכמים מחוכמים? אין זה כי אם תחבולה, וידוע לכל מבין לשון עברי גדול הספרד בין חכם לבעל תחבולה: ג' היות ידוע כי ס' משלי כתוב על דרך הרמז וכבר ידעת כי בדברי שירי הערבים יבואו תמיד מלקי הדבור בערך זה לבוחת זה, ואם כן החלקים המשובים מהפסוקים המלה, יקר יבואו בענפם ויהיו על הולבת בוחלי המשל, והחלקים המחדושים

יזהו גם רודפים כאשר יזהו בשתי סמנון, גם מעשים תמלא גם, וע"כ כולם יקעו חסרונם והשיבו מנוח תרופתם וחכמים מחוכמים המה. ע"כ דברי החכם, והמה טענים, ומעתה בלכה נחזור ונחקור על מה כתב את המשל הזה, כי דבריו עדנים ומתוקים לשומעיהם.

* * *

עליון בממלו יהי, ויהי המרן וכל אשר בה, מעט ועד למה יצא לפניו עבודים בכל ומשוררים שם שים לפי עבדו ומזגו כאשר גזר עליהם חכמתו הקדומה, אז למה כי עוד, ויאמר נעשה אדם בצלמנו, כל אשית תחת רגליו משימהו קנין הבריות, ולמה כל. לך לותו ממלא יסד לפניו כל הימים, לותו ממלא דעת ותבונה, יבחן במעטין ילמה מצפת רוח על כל בדולי עולם, כלם יקודו למשעתו, יעבדוהו כלם לב אחד כי ידעה גם כרוכו, לך אם יהוה לבדו ויתגבה ויאמר בחי ועולם ידי עשה לי את החיל הזה; יציע שמיה, ואיתם מסכה גדולה מופלת עליו, יכנע לבדו בדלותו מעבדי מלעשותי שמיה וכל לבשם ילח ובוכניה מאד כוכבתי, אז ימס לבדו כמים, ויאמר מי לנוס כי תזכרנו? ובן אדם כי תפקדנו? מה מלכי דמה ותולעה להדיס פי ולעבד בדולית? פתאום מעיד אליו דוחי, פתע תגליח עליו דוח החכמה, יציע לאחר, ויסוס לב על הבריות יתבונן מסדי ה' לאשר עשה עם כל בריותיו, ומס קטנה סיל; יבחין תולדותם, והכהנתם אז יודה לאליהו, ויאמר אף שמלאתי את האדם הזה נלחי רחוי היות תחת פקודתך יום יום, עכ"ז ותסרהו מעט מלהיות, וכאוד והדר תעטרהו! תעשילהו בכל מעשי ידיך, כל שתה תחת רגליו — אז יודה לה' חסדו, יפח את קולו לאמר, ה' אדוניכו מה אדיר שמך בכל האדץ!

ראה נא ידידי, כי זה כל האדם, הפן ה' אשר יצליח דיך כל, האדם ידע כי הוא אדם, ויתחדל להביך את חסרונותיו, אם נגד אליהו, ואם נגד האדם, ויתאמץ בכל לבבו למלותם, לבוא עד תכלית בדילותו כפי לבושו הקדום ית', ונאת תורת האדם.

ועל זה העיר החכם שמעון, מדעתי המה קטני אדץ, ר"ל חולשי הבדילות, ואולי חכמתם, הכרת עלמם, השתדלותם וחדילתם בבד נאבדו מן האדץ. ועתה אתם בן אדם עליך נשאתי את המשל הזה, קום נא עתה אים ריבי, אם יש מעבה בפיך; ואם אין, הקשיבה אלי ודוש ימים יציעו אליך חכמה. הגד נא מדוע תבלה ימיך בשבל ודיק, ולא תפנה אל תכליתך להביך חסרונך, ולהטעיך? אם קטנו ידיך הסיג ואת כי אחוש טעשי אתה, אים עיניך על האדמה עם לא עז, טעשה אחוסה למאוד, ואולי השתדלותה להכין את לבבה עדה יזהו ימי הקור, עת אשר לא תוכל נאת

והזלזול לעשותם עך דבר על דבר תכליתה, כמאמר החכם שמדתי לחכמה והיא רחוקה ממני, ר"ל שמדתי ממנה על דבר תכליתה לך קנדה ידיעתי מהשיגה, כי עקר החכמה היא התחילות לדבר על דבר התכלית שהר חפץ ה' בדבר פלוני.

אמנם החולקה בדרושים היא אם מלך עלמה, קטנה, מעוט למה, מסדורי מדריגה, אם מלך גדעה ומזגה, קור גדעה, או חמימותה, יבשותה ולחותיהם כיוצא לחכמי הטבע. למה עכ"ז לא שגדו מהם יחד, לכלם ימלא תרופה בעיון ובהתמדה. ועתה שמע נא את אשר אומר אליך והבן דברי החכם: ארבעה המה קטני ארץ ר"ל חולקי ארץ, וא"כ לפי בדיוקה ומזגה חיים יבדלו מעל פני האדם, לך המה חכמים מחוכמים ר"ל גדרו חיל והתאמצו לדבר על דבר תכליתה ולהגיע תרופה מול מכה, יבא מחיר חולקה, והם אלה: נמלים עם לא עז ר"ל בגדעה, (כי הם עז תפול על הכח הפנימי המתון בנפש), כי יקוע בדעתם קרם למאוך, וא"כ לא תוכל בשום קול ימות החורף, והיא בדעתה חולקתה זאת. תבין בקיץ לחמה, למען לא תמלא כל ימות החורף, ואשר תחתים עך יעבוד הסתיו, ויגיע עת הזמיר, וא"כ היא חָכְמָה כי הלא עך תכלית ידיעת הדברים. שפנים עם לא עצום, הם ליטה ים חולקה בגדעה, לעמוד נגד הדגלים, ולהם חולקים דגים, (ולזאת למד עלום, כי הטעמה תפול בלשון עבר, על הכח בערך כח מי שכנגדו), לך בהכירם חדרונם זה, חקרו למלוא להם מזור, עך מלאם כי עיקר כחיהם בחזקתם, גדול למאוך עך כי יוכלו לבדות הם מדן, וישימו בסלע ביתם להסתר מחולקיהם לבלתי יסתרו מעל פני האדם, וזה תכליתם. מלך אין לארבה. חכמי הטבע הודיעו לנו כי לכל מין ממיני הדגדלים יש להם מלך ומנהיג ממינם, למדין ילכו, וחוץ יולה דלכם, וחוץ יקוע, כאשר נראה בחיות בזחליש הסולכות לפניהם. לך המדבה אין לו מלך, וזה הסדון לו למאוך. למה למלאות הסדון זה, בלאתו חוכן ר"ל לכדות את עבד האדם יגיע כלו כאחד, בהתחברות ודיעות יגיע ויבא, וגם זה חכמה. שממית בידים תתפש. אם בא החכם להודות פה חולקת הממית, לא ידענו לפי כל המפרשים מה חולקתה? לך אם נפרש שממית, עש, או עכבים, ופעל תְּהַפֵּשׂ הוא נכח זכר מבנין פקד לנרש תְּפֹשׂ, פירושו כך שממית היא חלקה למאוך ודיעים תוכל לתפשה (דיא שפיננג מָרער דיא אמטטע קאננסט דוא איט דער האנד ערהאשטן). והיא בהיכלי מלך, זה חכמתה. כי בחדרי הטמון לא תנוח, לטיות מבני הבית תמיד בחדריהם ידקרו חותם אשם, או יחיתוה, לבן תבים פעמים ללכת בהיכלי מלך, מקום אשר לא יגוחו

משלי מוסר

האשה והתנין

על שפת היאר תחת אחד השיחים,
אשה יושבת ללקט פרחי צמחים,
וילד קטן בן שעשועים על שכמה,
ויעל תנין גדול ויגזול הילד מעמה.

הילד איננו, האשה במר צורחת,
ואני אנה אלך, אנה אנכי בורחת?
אם התשוקה לדם בקרבך תסער,
קום אכזרי! הנני! קח נפשי תחת הנער.

התנין

לא כן! גם דמו גם דמך תצילי,
אם החרש תחרישי לשמוע בקולי.
הן לדבר אמת מעודי תשוקתי,
ולשון שקר עד למאוד שנאתי,
לכן אם דבר אמת עתה תגידי,
האמיני בי! את נפש בנך תפדי.

האשה

אויה לי! עתה ידעתי רוע לבבך,
אך שלום בפיך, ומרמה בקרבך.
איך אמת תחפץ מני, ושקר גורלי?
חלא ידעת, זדון! כי דרך נשים לי? —

התנין

פותה! הליכי הילד, הלא אמת דברת — !

אהרן האללי.

לא הסתירם עם ושפרית בארץ, אך התאמצה לחסוך בקיץ את לחמה, וע"כ חרישתה וחכמתה מלאו את אשר החסירה בעצם.

ואם תגידני אתם בן מלך, לשמור, עשו ממני עדות הזמן, נעימות תגל, שיר, ממול ויין, חזקו ממני, לא יתכוני הצד רוחי אל מקום החכמה. דע כי גם הספנים עם לא עלום, שוגליהם עלמו מהם, ולא יוכלו להלחם את שוגליהם מעבכם מול מעבכה למולם שעשע, גם במקום פרוץ, לא יצאו בעת. למהם המה חכמים מחוכמים, ויזימו בשלע בתיהם, מקום לא יצא הם דולף, הם יכבכו בעת ולין מחריב. — אך הם תגניד חיל ילוך אשה! לשמור אפסו המגדות מצא חללי החכמה, מי מכני כי אלך לבלי ולין הים אתי להוליכני אל דרך החמת? — דע! קניך ימים! כי אלך לין לאדבה, לין לו מכסיב ולין לו מכאל, ועם כל זה, תעשיהם ידיו תוסיף, כי למלאות מחסון מלבו ומכסיבו, הסכיל לדבוק בעלמו בלבת יחד בעדת ידידים אחדיו לא יפרדו, לכן יגבו ולא ייבשו — גם אתה הים ידידי! עשה כן הדבק בעדת מסכילים, בחברת בעוריס, כמוך כמוהם התאזרו חיל לגוע על תבליהם. אך גם זאת אל תפנה ימין ושמאל, הדבק במינך כאשר יעשה האדבה, ואל תהי' עניו האדם לשמוע אל כל אדם, למהם השמר מפני הים מאתה, יקבר בשפת אלקות בשפתיו יבצרך ולבו דחק ממך.

אמנם תוסף דבר אתה הים מדון לשמור, מה יועילני בשעבדות לעבוד על כתפי החכמה ופלגי התעוכה בדלותי קולך ידי, קולך המגיב ומורך המוגב, הלא לריק לייגע כי לא לגוע על תבליתו? קחה מוסר מהשממית אשר הים בדי' בפלה, אשר בידים התפשה ותמיתה, והיא לגולל חדילותה להיות שמורה מכל כוח התאמצה לגוע על היכלי המלך, לכן אל ישלה על דעתך לשמור, קללה ידי, אז אחשוב עבעי, חסך המכסיב, אז בללה אלחכתי, כי לא מעבד ליש הים ולא בשמים היש לך בחדילות תקנה הכל. ע"כ בדבי החכם.

ועתה דוד בעים! קבל את אשר שמתי בפיך, בשתדיש שאל את בפשך לשמור, אולי גם בי עול כאותו, אולי גם אכני עללתי מעשות בדת? והיה אם תמלא לב תמך מכאו בך, קחה דברי על לבך, וזכור כי אתה הלמד, אשר בשמר עליך ותחסרהו מעט מלאים, והעיד לבך, אז תמלא חן וזכל טוב בעיני אלהים ואדם, יחבך אלהים דעת ותבונה להבין ולהשכיל עמקי סודותיו, וידלך מתורתו בפלאות, יהי נועמו עליך. יכוננו כל מעשי ידיך, תפלה חייש עם האשה אשר אהבת. בלות בפשך ובפש ידיך.

איצק אייכל

האשה

וְאִם גַּם עוֹד בְּוֹאת לֹא בָא יָדִיד קוֹרֵא בְּסוֹד עִתִּי,
עֲדֵן שֶׁנִּית שְׁמִי אֶרְמוֹז בְּדִבְרֵי שִׁיר מֵלִיצָתִי,
חֶקוֹר וְדְרוֹשׁ בְּרֹאשׁ זִמְרִי וְשָׁם תִּמְצָא חֲחֻלָּתִי;
וְתַכְלִית נֶאֱמָן תָּשִׂים לְסוֹף וְקֵץ לְחִידָתִי.

חפשי.

לפתרון החידה *)

חִידָתְךָ שָׁמַעְתִּי וְגַם מָצָאתִי
רֹאשׁ זִמְרִי אָחוּז בְּסוֹף נֶאֱמָן
אֶפֶס לַהֲגִיד אוֹתָהּ הֲלֹא יָרֵאתִי
אוּלַי אֱמוּתֶת הַזְּמַן בְּזְמָן —

א — ח —

מדרכי הלשון והמליצה.

מכתב שמע שלמוה.

מן לעזי הלעזיים, לחזיריים צחזיריים,
סנגיים והוריים, נגידיים וגבזיריים,
חכמיים וסופריים, מליציים ומשוררים,
דורשי לשון עבריים, שלום מכל עבריים.

צעיר אנכי לימים ולחם יומיים, ביומיים חכמה ומוסך ימים תבונה, תבונה יתן קולם ומוסדות המלע ירגזון, ירגזון ירועות במזמה מקול הקורא בהרים, הרים זכח קולו ירוע לפי יגליח, יגליח מים סופל מים שוקל, שוקל על כפי התבונה פיתל המעוכות בלבק, בלבק כל אמרי פי ועין עוכה אמרי.

אמרי המזיכה חוקל תעלומה, אמי מסיבך מלין ואת לעיך מסקיט בבעימה, מסיל מלבך כעס וחימה, ואיפת דון זעומה, מגידה כוזלי מזמה, מסוך במי מלע וחכמה, ואנכה להבת שלהבת המשעמה, מסקיעה רעם ברקים, מבונה ומהומה, ומקום קערה לממה,

תבונה

*) עיין המחסף לחדש שבת.

ה מ א ס ף

לחדש טבת תקמ״ח

חידה אחת קטנה, נצנה לעין
נערי בני ישראל להגיד פתרונה׳

שְׂחָקִים לֹא יְבִילוּנִי וְהָאָרֶץ מְקוֹם שְׁבָתִי,
וּבֵית שָׂרִים אֲנִי שׁוֹכֵן וּבְבֵית רָשִׁים מָעוֹנָתִי,
קְצָרָה יַד יְדִיעַת אִישׁ לְחַשִּׁיג אֶת אֲמִתָּתִי,
וְכֹחַ אֵין בָּעֵין אָדָם לְהַבִּיט אֶל־תְּמוּנָתִי,
בָּעֵת לְדָתִי זְמַן מוֹתִי וְגַם בּוֹ סוֹד תְּחָיָתִי,
אֲנִי עֶבֶד לְאִישׁ חָכָם וּפִתְאֹם יַעֲבוֹד אוֹתִי׳

אֲנָשִׁים נִלְאוּ לְדָרוֹשׁ בְּמָהוּתִי וְכָמוּתִי,
וְנָשִׁים שׁוֹקְטוֹת נָחוֹת בְּצִוּוִי בָּא בְּסַכָּתִי,
אֲנִי אֶת אוֹהֲבַי אֹהַב וְכָבוֹד יְנַחֲלוּ אִתִּי,
בְּיָדָם אֶפְקְדָה תָּמִיד יְחִידָתִי וְנִשְׁמָתִי,
אֲנִי אֶת שׂוֹנְאַי אֶשְׂנָא וַאֲשַׁבִּיעֵם מְרֵרָתִי,
וְיָקוּצוּ בְּחַיֵּיהֶם בְּחוֹר כָּל בָּמֹתָי׳

שְׁמִי אַזְכִּיר לְכָל דּוֹרֵשׁ לְכָל חוֹרֵשׁ בְּעֶגְלָתִי,
בְּסֵתֶר רוּם זְבוּל רֹאשִׁי וּבִימִינִי שְׁאֵרִיתִי,
זְקוֹף נָא אֶת־כַּפְּיפָתִי כְּגֶמֶר דִּין לְתַפְאַרְתִּי,
וְגֶרֶשׁ הַמְּשׁוּלָּשׁ בּוֹ רְחוֹקִים מִשְׁכְּנָתִי,

להבין מזה שפתם לא במקרא ולא בתרגום, ולכן מהמחבשים חכמים בעיניהם יפרשו הכתובי' בפשטות של עולמיות ויעזבו בדרשות דרשום ז"ל להעיד גם על עניינים נעלמים מסוד ה' ליראיו לפי ידעו ולפי הניעו מלה הנושרים בעם לטוקחים לשוחם כפי המונן מפשוטיהם, כאשר שמענו כן לחיבו דורנו דמים המוזילים על פתחי השערים, נשרים ובאפרים הרו עולמיות וילדו ציורים זרים אשר גלגום על בדבי המדרשים לפי ידעו כוונתם כל יעמדו בשתתם וייבר זה בעיניהם, ולו חים בתוך דוח דעת והשכל בדרכי נחות ל"קן יאמר בחזיהם ציור חמיתי נחות לפשוטו של מקרא כפי כללי הדקדוק, יבוז לשכל מלוי ועליו יסחקו, כאשר יאמר המוכל הקמוכי בחזקי כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מלין, על כן מיעטו סרושים בחרוזות הדקדוק פשוטי הציורים כאמרם ז"ל לחיתי בני עליה והמה מושעים, וכפי כללו כשנלפים לא דמן חור בחזקים, סכם כמו זאת הסבה, האפילה זכר לשוננו מאז ועד עתה, ועתה כאשר רבש היתה תחכם, כי העיר ה' את רוח משכילי בני עמנו בחודי חמד חכל"ע אשר מלאו ידם היום ובדתו בדית לנחות, בולא האי ואולי תחזור העטרה ליושנה, קנאת סופרים תרבה חכמה, ולשון עלגים תמהר לדבר נחות.

אולם עוד לחיתי לעם חולי ורבה היא על לשוננו אשר כתבו מבדעות בה, והיא העדר התוספת אשר העדים הוא פחיתות גדול ונבדל בלשון, כי זה כל לשון לאשיתה יהיה מלאה ומחדיתה יבוה ממך, וזה כי כל הימים יהיו המדברים נוספות על הלשון פעלים ושמות חדשים מפעולות ותולדות וחכמות המתחדשות בכל יום ובכל עת ובכל דבר, ויום ליום יביע אומר ודברים חדשים היום שיהודר בם על שערי החכמות המתחדשות מיום אל יום בשפת"טעק ושלעקע"ליטישעע ופסטרע"כאמי וזולתם מהחכמות הכנלנים בשלשת המחלקות לימולויות שבעיות ופלסיות, וכל חדש וחדש מוכרח לקבוע שמות חדשות לכל המלאכות וכליהם המתחדשים מיום אל יום אשר התחדשות המלאכות וקליפת שמותם החדשות לא תשכח מפי זרעינו וזרע זרעינו עוד כל ימי הארץ, כשתוב וכל אשר יקרא לו האדם הוא שמו, יקרא דייקא בלשון עתיק כאמור, והנה כל לשונות הגויים בללו וכלליהו וגם עשו פרי, ולשוננו עמדה מלבד ותהי עקרה, כי מיום לכת מאותינו גולה לא הוסף עליה נוספות, ותקטן מאד מכל לשונות הגויים, כי קטן יעקב ולא ואין אדם לחחי לחדם זה דבר מעתה, ומהי חדפת דעת בגויים לא דעת בללם ולא למה למים כי אם לשמוע חדשות ולגודות משפת עמים דנים אשר התחדשו מקרוב בחכמות ומלאכות חדשות לא שערום מאותינו לקרוא להם שם פעל ומלה, ומיקידי מחבדי ספדינו חוזדים על פתחי כדיני עמים לשאול מפעל ופסק בדורם לנפשם המקדמת ביום חזיקדנו בם על שערי החכמות והמלאכות החדשות, ותהי לחפרות לנו, כמ"ש בזוי בתם מאד זה אדם שאין לו כתב ולשון, ומי יתן יהיו חכמי ישראל אל לבם להסיר החדפה הזאת מעל פניהם, יעירו ויעוררו לחוסיף פעלים ושמות ומלות לשדת בם בקודש בפי דברי שמוני שפתנו תתנו, ולא בשפ עוד בליעת הגויים, לשאול שפם מהם, ובדרי אלה לא יאמרו מפינו ומפי זרעינו להבדיל לשון ולאחדיהם.

(ג) **יעיר** אזון לשמוע בללמודים נאות לשון המשפה ולקרוא לה בם לשון עבדי, מי לא ידע בכל זאת אשר דעת שפתם בדול מלא

תפוסים בחולות תמלא הרון, בעיר לחמים תחתר לבזיז
לגולתי מעגה ופתרון, על לחצון רחצון ועל לחרון לחרון׳

(ל) **הנה** מלין וקול לשמע כי בא לים עד הלוס מצבר טוב ומצמיע מעלות לצוכנו הצעדני ולת יקר תפלרת מעלות חז״ל לשבר
שמה היו ציקרותיה, יבלו מלבדותיה למחות עלי פיהם: תשואות חן חן
לחים טוב זה לשבר לל בשורה טובה יבוא ושוב ישבר, חלבות הוא
מגיל ומלוות לל בולעו לל שמעתן לחזן מעולם, לך זלת היא נפלרת
בעיניהו לשבר בכל השורה הטובה לל נתן בכוח לצוכנו הקדושה ולחז״ל
כי לל ספר מלומת עה מעלעתיה הלמות והבלות, ומעלות יודעה
ומביהה כשבר ספרו לנו לבותיהו לשמר זו תפלרתה וזה פריה, לפס כי
זה החכם דרך מוסר לו, יחשב דרכו כי לם דומיה שבלה, לך לין לל
חבר לבוא יביא למלוכה, יסיס תפלה לבשורתו לשמר בחוכה וחלקלקות
דברה המבשר, לשבר כן דרך לים מחליק לשון, בפיו ובשפתיו יכבד לת
מבללו, ולבו רחק ממעללו, מלפנו ר״י החבד לשבר מדי ספר בשבתה כן
בשה מעלות׳ על פיו יעוין בזוהר עם״ח לבמי עד סופו, ולת יקר תפלרת
חז״ל זכר עה ס״ך לבליעי עד סופו, לשבר כן עשה מלוכי לבי כ״י עת בוא
דברו לספר תהלה חז״ל, לז דלה שמך דבר ממעלותיהם הבבדים ויספרם
בשבר לבליעי מספר המלות, ויבי״ך לדלתון מספר החזיון, ובמני לבליעי
וע׳ לחמשי מלמדי בינה, ועת לשמת ה׳ היה לדפתהו לתת בכוח לצוכנו
הקדושה, בהדלותו, לת יקר תפלרת בדולתה לז דלה לבשר קלת מבדלי
הפעלים המשותפים בתוכבם והבדליהם זה מזה בעומק החכמה, כמו
בהבדל שבין ידלה ובין שבר לבזות המשמשים זה המזבן, ומה זו בספר
להיות הידלה חלוקה מלישותיה להמיר הפעול בפועל, ובילוד הבבדליה
שבין לבזות כעם עבדה קלי וזולתה, ובדרי חבמה בינה דעת והבדליהם
זה מזה, בשבר ידלה הדומה בשקומות מפוזרים מחבורין, ובפרט בהערות
לשבר העיר בלרק בחיבורו שפת שמת, בס נלמדו ובכנו בדרים מהותייה
לקלת הבדרים והבדלי קלת הבדפים זה מזה, לשבר כל זה יורה על מעלות
לצוכנו, ושוב יקו בעויה להלחות העמים והבדיהם לת יפי תפלרת לצוכנו
הקדושה, ובמקום תהלה, בס תבי מעלה, כי לל יאותו יקר ובדולה,
בס אין עושה עליה, ובמקום תהלה, בס תבי תְּהִלָּה, ובכך אמר
החכם בשמלו בנפלל, בתהלה בלי זכר מעלה, היה כזהר הפעדה הלועה
בשעלה, לו בבית האולר בלי סגולה.

(ג) **שם** בס לו חוק ומשפט הספה לשבר היה בימה בשבדנו להבניח
ממנו דוד המלבר, לת הבטחה לשבר היה בימה בשבדנו להבניח
ממנו שפתנו לשבר בחלנו מלבותינו מעולם, לתת בכון הבשר בעשתה
התועבה הזלת בישראל, בימי בית שני כמעט בשכח זכרון הלשון מלבותינו
לולי יחידי סגולה, כי התעבדו בגויים וילמדו לבועם, בכתוב ובניהם חצי
מדבר לשדודית וגו׳, בימים ההם לין לים בס על לב ללמוד לבון עברי
ולל לבבוד היתה בחוכם, ומה בם היום לין דודם ולין מבקש ללמד לחות
לבון הבשבי כי דוד המוכון בלשוני בשפ ידברו, ולין לים בס על לב להבין
בשקדם תפודם ובוס שכל בשפותיו הבתוני׳ לפי חקי לחות הדקדוק לשבר
לין מקדם יולף מידי פעוטו כלמדם ז״ל, כי דוני המוכון ילמינו כי עקימת
שפתם הוה מעשה לעבוד על ד״ת שמ״ות עם היות שכל דוח לין בקדמם

להבין

כותב המקרא בסוס מקום להבליט נו"ן חפ"כ במקור עם לותת בכל"ם בלעג כמו שמלמדים בלשון המשנה תמיד.

אולם עם כל זאת נלות הוא להקרא בסס לשון עברי אחר שמניחין ומעדיפים בו המה עברייס, ואין טעמם מספת עמים דבים אחר המיסרו בו, (כי יתכן לומר שהיו מעולם שפת עברי ובכתוב ומזרו ויסרוס) כי אחר שסכימו המניחים עליהם מה לי אלה מהסס או נכדית כי העיקר הולך אחר הסכמה, וכן יתכן לומר בפעל לתרוס יתרוס שהכתב בו בעלי המשנה, שהוא פעל מחודש מן ההמון בעת ההוא או קוסס לו בזרוכו בזיוף מסס תרומה אחר דמו היות התי"ו שרשית, (ומה גס היום יתעו כן הפייטני, כאשר שמענו כן רבינו שמקונן אחר גזר תָּאֲנֻבוּ מסס תַּאֲנֻיָּה ותכיה (חיבה ג'). הלא היה כתובה על ספר הקינות לעי"ת מנחם, ושמה ג' טעות: ג' דימה היות תי"ו תחיה שרשית, ג' הטיל בה נו"ן יתירה אחר לחס מקום לה לפני נך לרבים מ"ש כי מחוק הלשון להבליע בלעג כמו מלרים בָּהֶבוּ יך (שם ס') ולפי חקי הלשון היה לו לומר וכן אֲנִינוּ כמו וְאָנוּ ואנו פתחים (ישעיה נ') אבל מה היה למקונן הסוא לעשות אחר לא מלא כדי בשולתו להבליט סדר המלפת בזיתת בקיכתו לבן נאחר לשוס מוספות על הפעל כדרך שנהגו בסס, מה שאין זה מספט הלשון ולו חכס הסביל בקדוק הלשון היה מבליט התי"ו בשלת תְּבִינוּ בבנין פיעל מבל"ם ע"מ בלפיתנו צְפִיבוּ (חיבה ד') והוא מטעם לְתַבּוֹת לצת יפתח (שופטים י"א) שלצעת יונתן ורש"י עניכו קיבו, ויתכן שגס המקונן הסוא בסיות פניו לחז"ל היה השגתכו, כי ז"ל מ"ל פ' ך': ויתפרו עלי תלכה אחרש"י עלה שהיאלה מותה לשולם, פי' מ"כ יללה ובכי, וכל זה לימנו שרש לבזוי פעל אחד בעבור דבקת הקורא כלתרגם ז"ל לשון חכמי' לחוך ולשון תורם לחוך לף כי הקדוש אחר הוא כעין אסמכתא' וכעין לל תקלה שכתבו ז"ל לקדוש אין לסמוך עליו כלל לבנות על פיו בנין אחד או מסקל אחד או לתיה מוזן אחד, וכאר תעו בזה פייטני' רבים ופה אחד מקום להעיד עליהם, וקלתה הביאום המקרבים להכביד מלין ולחלף מלבים חייס כמו שיסר אחר המקוננים בשל מלא רחמים לך' סיון לאמור מי כמוך בָּאֵלִמִים, והוא חילוף וגילוף לומר סעמוד הזה מיכון דומה ולימנו שומע ה"ו, והפייטן הזה שגה לקרוא התל"ף בפתח בחירק אחר לא היתה זאת כוונתם במדרסם (בינון דף ל"ו) אבל כוונתם ז"ל היתה על גודל תביכת לף לדעתם בעשה אחרם ז"ל תיזה גדול בכובד את ילדו שבאחר שוב אחר אחרים מנבול, ולפ"ז רחוי לנקד התל"ף בפתח כי הוא מעשה חזק ואחר ת"ת תקיף וַאֲלִים (דברים ל"ח) והסס ואחרן כח (חיבה ט') ת"י וַאֲלִים חילא, וכן בובגלנו בדנ"ל לקרוא התל"ף בפתח, וכעין זה דרשו סס על פ' מי כמוך חסין יה, וזה שגה גס הסנה, ובכה פיוטים רבים שובים ומשבים), ויהי מה הנה אחרנו דוחים בלשונו ובכל לשונו, הגויס פעלים ושמות משבשים המחדשו מלבי' אחרים בלתי יודעים משפט הלשון הסוא, ובלם יהגו גס כאשכיל בכבל מבני אדם אחר שהוסכם המלות הבן בין המדברים להיות מוליס הסובלם הסיא אחר בחי' גס אין קפילה אם לא הובאו בלחות, אחר כעין זו המקרא קרס ג"כ בלשון המקרא אחר מביאם על לחות יקרם, ומלאות בלשון הוא הקיל כאחרם

מאכתם, ואחרי שחו"ל סם המת העבריים אסר מלתו את פלטון מתנד, וסם המת מניחי' אסר הסכימו יחד על מנהגי דרכי שימושי המצעת פסוק ובנדו בו בלחות כחקת משפט מנהגי שמיטין אסר הסכימו עליהם, שכם בלי ספק פלטונם זו מקדמ בסם פלטון עברי בהיות מניחים ובודיים עבדיים. אולם כל יודע מדין כי לא פלטון המקדמ לפון המאכם עם היות שבתיכן עבדיות, יען דתיכם פוגות בשדמיכם ושימושיכם, מ' שדמי לפון המקדמ מיוחדות לעבדיים לבד, ומעט מזעד מלתו לסם לוגמת פלטון עם ועם, ושדמי לפון המאכם רוצם לקוחים מלפוות העתים, כתו מיל נצמ מלחתם מחפצי הבתים לפלוד, קדמו ז"ל בסם פולפות ע"ב ויחפס ת"ח ופלפ, המתעני בשיו בין כשם לחיל, קדמו ז"ל פלגם והוא לפון יוני, פלטר מוכר פת נקי בל"י, מאכל פולטיקין חסונים פלפון יוני ורומי, לקוחת סל פלייטין, פלייטין שתן דוקח בל"י, לבוין מחכח בל"ד, וכיוצא בם שדמים רבים לאלפים ולרבבות לקוחות לנעלי לפון מאכח מפחת עתים רבים מש"כ פלפון המקדמ, וגם שימושיו חיכם עוליס בקנה אחד עם שימושי לפון המקדמ, כי הנה זה מנהג בעלי המקדמ המקוד המחפ"ב עם חות בכל"ס יהוד על ג' פני': מ' לְבָרוֹד לְבַטֵּעַ ע"ל הפלימים, ג' לְגַשֵּׁת לַמַּעַה, אך לא תתפלא הנו"ן לעולם דגשם, ופלפון המאכם מלאמה לעולם מובלעת דגשם לְגוּשׁ לְפוֹל לַגַּח לִשׁוֹדְ, וכנה בנחי פ"ם יו"ד ועתו סוסם לקח מקדמ אחד לסם בתקדמ לְלֵבֶה לְרֵדָה לָקַחַה, ופלפון המאכם נאתר לילך לירד ליקח, ולא נלע ניקוד הלמ"ד אם היה בנידי או בחיזק גדול להבדיל היו"ד הפרטית במצעת, או אם בקדמם בחיזק קטן הלמ"ד וכליב היו"ד דגשם במנהג המקדמ דבדים מתפ"י כמו רְצֵיב הֲצֵיב מן יצב יצב, אסר זה לא יסופק עכ"פ בתלת ליקח שהיו"ד היא סי' החיזק הקטן לבד ושקו"ף דגושה להבליע הסמון הלמ"ד, וכן זה מנהג מאדי פלפון המאכם לשתם בני"ן תקום מ"ם הדגוי, ולהיות נזדת כל"ת שום לפזדת כל"ם כתתדם ז"ל מין קורין לת שתא, תם מניחו, וככה כתבו ז"ל להבדיל בפעל והתפעל כתתדם ז"ל, בתכוון נזדמון בתפתח בתדבק, תם שתין כל זה מנהג תתידי תתקדמ כי אם תעט מזעד לא כניד מלתתם עד"ז ובקדמו בשם זדים.

וכל חכם מבין מדעתו הדבר יותר ממה שפרטנו אסר כלם יעידון יבינון פלא כלפון המקדמ לפון המאכם, והוא הדבר שתתד ז"ל לפון תורם לחוד ולפון חכמי לחוד, וכל תולק על פסוקו של זה המחתר לפרש לתתו בפעם עלמותי ולומר שהחכמים עוליס בקנה אחד, הוא זה בפתח פניס יפה ויהיה בחלקלקות להכתים הגלוי והמפורסם, ואם יתמר התומר וכי מתני פלא לחיבו בעלי המקדמ מהתחיים בדרכי שמושי לפון המאכם בגזול לומר שהחכם המאכם חיבו לפון המקדמ, אסר הוא דבר זר כי לא לחיבו לחיב אחר פלא עזדו מחדיבים זולתי ד"ם ספרי הקודש, ולולי מלאכו מכם יותר יתכן שדוד דבריס לא יחללו להשתמש בשימושי לפון המאכם, על זה כשיבו לתתר לא והבא לך לא אתה רחים פלפון המאכם היא לפון המקדמ, כי עדן לא הוחזק הדבר, ואם בעבור שהשתוו בקלת שהחכם ושימושיהם אר דומם, הלא כתובו לפון מקדמ בתתרי מתקדמ דומ שהחכם ושימושיו, בנתתר בעבור זה שהוא מקום ומשמעיכן, וככה כתתר מנחתו לא ליהשתמש

בלשון הכתוב, ועם המעולה בשם שקרם שלשון המקרא הוא יותר נח ומצוין בעבודי מלשון המצחם שכתוב ג"כ עבדי, ס"כ היה מן הדין להביא תפלותיהן מכל מיני מצניית ולהניח מקדמית תחתיות בתקוס שתפסד, ועכ"ז לא שלח ל"ח כ"י יד הסנהדרין גם והניחם כמו שהיו רק הטיל עליהם שתיכם לשון מקרא, והנה הסופל לעיק חתם יקער קטר, יניע אף יגדיה על לא דבר, דון ידין חוצב טוב בעוצב רעה.

(ד) **אשר** עוד לאיתי שהחכם הסופל הוא כמעיר ונא להבין מדקות ונעורות, דבדים טובים ונחומים, אבר עליהם יאמר מצל הקדמוני שהחכמים היכם טובים והטובים היכם חוקים, כי הנה הוא מניע לו יד בטעמה אבר לה שם שלשה תיבות תלמודיות, לדרכן במין חומר הסרכבה, ואלו הן אפילו, כילד, מניין, ואם החכם מבין מדעתו שכלם אלה המלות שתים שתים בתו, אף אלו, כאי לד, מן הין, הן אלה דבדים הטובים עתיקים הם, כבר נאמרו ונשנו בתוסף העורוך קף יו"ד ע"ב, וקף ל"ב ע"א, וקף ק"ו ע"א, אך לא עוד היות ניקוד מֻבְחָן הת"ס בניני כמו שנקוד על יהו והוא דבר שנתחדש בזה לא שמעוהו שלתי היום להיות הת"ס המשמשת לדורים לפני חות זולת אחשערי, לא יקום ולא יהיה כי ניקוד הקודם ר"ל מֻאָחָן לא יחייב עכ"פ ניקוד המאוחר ולקדום מֻבְחָן, אחרי הסנות המלה מאל"ף למ"ן, ואחכמו שהגמו לקדום מֻבְחָן בחיקת הת"ס שהרואי מן אַיִן אלא שהיות המנעת המצוי יסגול היות התכתב, והוא דבר הלמד מנללא בדברי הרז"ה בב' לאותיות.

(ה) **אחרי** הדבדים והמלת המלה החתם החזיק נוסח נדנת ליפד שכוכם על פי טעמות חמסה: (א) אחר שחז"ל תקנו זאת הברכה, מסתמא אם היה זה מסקל בלתי בדול בלשון לא היו נוחרים בו, (ב) דוגמת מלא לו בתקראי קודש, בְּיבוֹשׁ קלידם (ישעי' כ"ו), מניח לו לִישׁוֹן (קהלת ה'), לְרוֹא מעני דוד (ש"א י"ח), (ג) הרגל קדילת הלמ"ד בניני המקובלת בפי כל היא עזר למו, כי לא שקר נחלו תצותיהן, (ד) יניד עליו דיעו, והוא הלווי הדומה למקול, ואחר שהלמד הלווי שֵׁב יתכן לומר המקול לַיֹּשֵׁב, (ה) דימה לכנות אם קנינת הכמות בלבד אם בדולה, כי הניד פלילה אחת בדולה היא אלין נענין בדבת הברכה לפדים הלה, שנודם פרם בנין הפעיל תיכנו מורה פירוד כי אם עקילם כמו וכפעוני יַפְרִישׁ (משלי כ"ג), והנה החכם ידמה שלשה הפלילות הקטנות ממנה.

והנני אחי להציג על שלותיו ולהתיר ספקותיו בדוח מצפע ונדוח נאל, ולא יעבו אוס דוסם כלל, ואומר: הטענה הא' חלוסה מאוד אבר הוכח תוכיח לומר תדע מהקושיא, כי עליה אנו דנין ואם יש מקום למלת מסתמת, אפס מקום לשום קושיא נמ"ם כי היא הענה את הכל, על כן היה ס"ל כ"י דגיל להתנות עם מתוכחיו בשדם יעלה לאל הוויכוח שלא יהי מקום למלת מסתמת בוויכוחם, ומורה לא יעלה לאשם מכל מאומה כי אם הבחינה הכללית אבר עליה אנו למצפע היא תענה את הכל, אף כי כבר התיר ס"ל כ"י זה הספק בשני לענק נדכר, כי ז"ל

כתמדס ז"ל לעולם יסבב אדם לתלמידו בדרך קלה, על כן דאה מניחה לקל בדברים ליסדם על סדים או על אלפס מותיות לא יותר, והכא במלעים גו סרגים חדסוס מגבי המסון (אסר לא ידעו מסבע בלשון) בעלי אדנע או חגם מותיות, והעל סדוב המלוגעים והמחוגעים מוגים על דגדים סהמון עם משתמשים סם כמו בקוק, בדול, בעגול, דרגן, דרדר, זלזל, חדמס, חרון וזולתם, אלה וכיוצא סם הם דגדים סהמון משתמשים ומם קלקום בשמותם מבלי מחיכה בלחות, ואחר שהוסכמו המדוגעים בין המדברים לא דלו בעלי המקיף לשנותם אל דרך הלחות כי לא ידעו מה הוא, והכא מזה הסוג יתכן להיות פעל מתוס שמתחדשם מהמסון בימי חז"ל או קודם להם מבלי מחיכה בלחות ואחר שהורגל זה הפעל בפי הסמון לא דלו חז"ל לשנותו ושבו להיות שני שדשים תדס ורוס מוגים מוגן אחר וכמוהו דגים בלשון:

והיה עכ"פ שומה מלת חז"ל לשמור דרך הלחות אם כחקת משפט לשון המקדל, או בלחות לשון המשכה והיו מקפידים על המיוחיים שלא להרגות שבות לשלחי הניח בלשון והיו גוערים במדברים בלשון זר וחדם פן ישובו להיות מורגלים וירבו הזרים בלשון, כמו שהקפיד ר"י על ר' נחמן בשמרו פורחת דגונדיה הוא דקל עגילנא, וע"ל ר"י מי סניס מעקה דכתיב קוזוייתא או מחיכה לשמור לשכן (קדושין דף מ"ג) ומעשה זה גער ר' יוחנן בחיסי שהכה לחלים בדבור יו"ד מ"ם ולא אמר לחלות גוף"ו תי"ו כהרגל לשון המשכה, וגער בר' חסי שהכה יין המשכה והתגלגל אלה השלמים לומר שדעת שפתם בדור מללו בלשון המקדל לחלים מחתים, ולא כמלא בדבור וא"ו תי"ו בכל המקדל, וככה מסיכה מורה עירוב מים ניין במקדל מסכה ייכה מצמ"כ מזיגה שהוא מורה הדקה ושפיכת מסקה מה מבלי לל כלי לצד כמ"ש התוס' שם, והניח ר"י לשון תורה לחול ולשון חכמים לחול, כלומר כצד שז מהכא מלדי להרגות לחל גוף"ו תי"ו כמשפט לשון נקבה כי נקבות הכה, וכן בצד הורגל פעל מזיגה להורות עירוב מים ניין, והדקה ושפיכה ב"כ, כי לא יקדקו ז"ל כל כך לקבוע שפתם תיבות נבדלות לפעולות מסותפות בכלל ובבדלות בחיכה פרט קטן בחיכות, בשבר יעבור בעלי המקדל אבר שפתם בדור מללו ויבדילו ביניהם, אבר כן מבגבם על הדוב בהיות הזכר נבדל מנקיבתו בשם, לא הקפידו לבדיל ביניהם בסימן הדבור, אלא שנבר הם נבדלים בשם כמו עזים ותיסים, דחלים וחלים, אבר כמו זה הדייקות הלא לא בשמר בלשון המשכה, ועכ"פ הקפיד ר"י על שיהיה מלבגב מדבר בן יבואו הערלים עלי שפה לשנות גם אתם ולהניח זרים בלשון בלי דעת משפט הלחות, זה כ"ל בדור בפי מלילתם לשון תורה לחול ולשון חכמים לחול:

מכל זה נראה שלשון המקדל אבר בו דבר ה' עם כניחיו הוא יותר לא ויותר מבדר מלשון המשכה שבתחדם בחיניו ובאו בו זרים דגים מלשונות הערמים וסימוני מבשם, ואחר שמתקני תפלותיהו היו בעלי מקדל הוא עזרא וסיעתו שהיו סניס הדבה קודם בעלי המשכה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בד, לשלשון מתפלה, אין ספק שחבדום בלשון מקדל, ויותר לא ומבדר שבו, לכן עליהו לשבח בתפלותיהו בלשון המקדל כמ"ש התו' כתם פעמים ז"ל ליסוד דקדל עדיף, וביותר לא ויותר מבדר ממהו כתו שפסק הרמב"ם שמקדקי' בק"ם ובתפלה בכל לשון להתפלל בלשון הלא והמבדר יותר

(ו) ועל דבר העסק והמלוכה לומר הנה בהנסח לַעֲשׂוֹק וגו', אין
התשובה שווה בנוק הזמן, כי כל מ שעיני בחיים לו הוא
זה יתלה שמן בדבריו ממש, כי הרי עמל ומתיגע ויתרונו הסותרים
בקרב הבאתו וילך שקר, כי הנה זה לשון הפועל לשון חולות עיין
מלת התעשקו מלשון ריב ומלה כו', וכן הוא דעת תונקלס רע"י והרמב"ע
ורד"ק ושאר מקובלי, ומפרשי המקרא ומין פונה תהומלפנים להוציא המלה
הזאת העיגין עסק שבדברי חז"ל עכ"ל, ובמחילה מכבוד הפועל, שקר עכם
גם כי ז"ל הרד"ק בשורש עשק, והמתעצל כי התעשקו עמו, עניין עדיפה
ועשוק מדבר"ל ויתלו עליה עשיקים פי' מעשר לומר שלי הוא עכ"ל.
הרמב"ע כתב ז"ל: עשק יהוא בשבר קמחוניהו, ובמוסף הערוך ערך עסק
ז"ל ומפועל לשון זה הלוקח שדה שים עליה עסיקין פי' עדעודין (ת"ב
כי התעשקו עמו ת"ת התעסקו עמיה) עכ"ל, והרב החכם ר' משה דעסוי
תנצם עשק (לחכין-ברוקלין), הרי שלשה כלם הנוו הולות שתים עשרה
בתולה עם עסק בשמל בדבר"ל לומר שבשים מוים הולות שתים עשרה
ועשרון הפך ממה שהעיד הפועל, ולפ"ז זה שבדיו סותרים דברי
המפרשים ישקר עכם גם, הלפ שהוא סותר את עלמו ממה שכתב לחל
זה, זה לשונו: הרי שלעת המלקקין ומפרשים בהולות שלת התעשקו
מסכמת לדעת הפוסקים בכוונת בדכת לעסוק בת"ת ומין הבדל בלל בין
שלת התעשקו בתושפ בפי"ן ובין בשורש שזה מהכוך תמיך בדבר"ל בשמ"ך
עכ"ל, ואנו רואים שהשבתו מזויפת מתוכה ישן קונו שם הפקר והסותרים
בלשוו שבנו כאחים יחדו אין ערך ואין נוחה בהשבתו, ושלת היא בשלת
בעיני, החכם יעטה בעת דוחו, לפל בשמת שמר מ"ת כ"י בסוף סדר הסליחות
בשליחה המקשלת בעצ שלש, שיך התשוקה בעשתה זאת, כי שמנם בן דרך
כל מי שדברו לילך ולהסיג ולהתפאר בהשג יד, להיות תשוקתו בדולה
מהשבתו, ולכן תינהו דוחק הבדר שלת חס מ"ת להסיג על כונו שלם ההשבות כי זיופס
כלשה בשליל לכל מי שעיני בחיים לו, ומני לפ יכלתי להתאפק כי דרך
נשרים לי.

(ז) אולם בירוון הקריאה בפי"ן לו בשמ"ך, הנה אין הבדל בשנעת
בינייהם, ושם יתרון לבעל הלשון כי שם רואות עיניו, ואחר
שבעל הדין הולה שעשק ועסק מקרא ומשנה שוים בתונן, ומהמפועל שמה
שקדם שלשון המקרא הוא יותר נקי ומצורד בקריאה ובמכתב מלשון המשנה.
מ"כ הדין נותן להיות המכתב לַעֲשׂוֹק בפי"ן, ואין טענה מהבני החדש,
כי הנה אתנו בניניים רבים חדשים בתפלותינו ושם בכתובים בחדר העיר
עליהם מ"ת כ"י אות חית על מקומו לומר אין לו בנין בעבדי לו אינו
על בניינו בעבדי, וגם זה בעור ועומד על מקומו, והעבדי להתעשק,
(יעו"י ויעתר יצחק סי' כ"ך) · קינלי לדבדים, שלום מכל עבדים, לדוקני
לשון עבדים, ולהחכם הפועל ומי בעל דבדים, ולכל ישראל חבדים, מן
הלעיר הלעידים·

הוסיף עם"ק מ' דר"ח מהחשון תקמ"ח לפ"ק.

שיימא שלמה במ' יצחק לביה לוי מהאטנאב·

שם ואם כסם ז"ל כותבו נוסח הנראות, דהרגל לשונם לשון המצמם כותבו ועליו למקום נלשון ..מקלע, מצד כן חצוי ז"ל, הטענה הב' מצד עשן מעכין הדוגמת מצד מלח, נצד הפיתה מ"ח כ"י נסי' כ"ל כי יש שכל עושן ישעון עליו נכח זאת הדוגמא, ושם הכה על קדקוד זאת הטענה, זה החכם מאהבתו הפשנה עיניו הטע לראות נסי' כ"ל, הטענה הג' נעולם ממנ לניעול הכ"ל, אף כי אפס מקום לסמוך על הקבלה נקדימה נמקום שים לאוב לניעוד כי הוא דנר המצוי ונגיל מלך להשתמש נפי הסמוך או שנגה מאת המסדרים והמגיהים, ונל יודע מדין ההגהות התפלה והנליחה שנגיה מדוקי מני כ"י, הוא זה יניח כי לא שקר מליו, ואם גם שניקוד ליסד נך' נקולות מיכנו דומה לפי' לאחר הזדים הל' כאמלים נמקלע ביבוש, ליסוד, לישון, לרוא, וגם אלה הזדים יתכן כיותם שתות כמו יָסוֹד המזבח (ויקרא ל') לנלתי ירוא את ה' (יהושע כ"ג) ונא הנם נמקום המקור, הטענה הד' מניווי הלווי עם המקור, לא שדיק ולא קיימת כי לא זו שמיע לו לפי' על אחר נמקלע נפ"י, אלא אף זו שים לבו עדים לאלפים מצד יעמדו נגדו לְהַדֵּת לְצַקֹּת לְלֶכֶת לְרַעֵת וכנה כל נחי פ"ח יו"ך זולת הל' זדים הנ"ל, והנה לְשֶׁבֶת עם נגל"ם ונלתו אלה המה נכתובים פ"ז פעמים, ולוצד אין גם אחד נכתובים, ואיך נדחה פ"ז עדיים ונלעדם פי זדות על פי טעמותיו אלה החלוטות, והנה נראה נעליל שנדק מ"ח כ"י זה הנראה, והנאת רחיה עליה היה נמו שיניח רחיה על הלחם והנצר והיין שהם משניעים ומולידים דם טוב, הטענה הה' על דנר הפליאה שהפלאת מפלאות תמיהי דעים נמוח נדרך להפרים חלה, לא שלימו תלוחתו אף כי היה לא לעזר ולא לכוונל למו שהכוונתו על מ"ח כ"י, ואני תמהני אחתי שהשתהם נפי הסמוך לקודם להפרים נסי"ן כי הכנון היות קדימתו נסי"ן מטעם הלא פְּרוֹס לרעב לחמך (ישעיה נ"ח) ומלתו הפעיל מעניני מַפְרֶסֶת פרסה (ויקרא י"א) · אך מנעל דעתי מפני דעת הנלוחים מצד נצד התעוררו על זה ואמרו שיש עלה תלמית מחוקנת על דרך העברית כי היה מעשה תרומה את"ח מפרשתה, אף כי אחר שמלתו נכתובים הפעל מעשה הפיוור כמו נתוך נלתו בְּפָרְשׁוֹת (יחזקאל ל"ד) שפי' נפרדות זה מזה, וכן ואת פרשת הכסף (אסתר ד') פי' פרידת הכסף שהפריד משלו לתת למלך, הנה נקל להוציא הפעיל ממובנו כי הנה נניניס חקנים רניס נתפלותינו כמו שהעיר מ"ח נהנהותיו, ואת הנדנה הוחיל ואתה לילן נימח נם מלתא, הנה נפלה מחלוקת נין הפוסקים נפוסחה ר"ח להפרים חלה, ור"ח להפרים תרומה חלה, ור"ש שהניאם נלחד לא עוזים מפני הפסק יעוץ יו"ע סי' נ"ח ונ"ז ונפ"ך, ואנר יראה לי הוא לחד שהנחוב חומר לחמת עריסותיכם חלה תריעו תרומה (נמדנר ט"ו) ות"ח מן עזרין ולדנר תפרסון לפרסות, וכן ת"ח והפשכזי וכן פי' רס"י ז"ל מ"כ זכיכו לדין שכנון לומר להפרים חלה תרומה, פי' להפרים חלה מחת תרומה, ואף כי מ"ח כ"י הניע נשדר תפלה ויעשה ילחק הפוסחת חרומה חלה כדעת הס"ך, אחילת כנוכו לא ידע נעיניו הנגתי ויוהה על האמת כי היה יסדם נעיניו.

(ו) ועל

נאום סכותב סנם עוד פתח ידי תשובות על דבר שחלם הסופר ס"ם סרבני סמדקדק מסו' טובי' גוטמאן מפיעטרקוב חסר שחול שחל על חיזם הנסות שכתב ח"ח בסדר תפלם ויעתר ליחק, ואם יתנו לי מעסיקי החבורים מקום בין שורות תכתביסם, אזי אודים לסדפיסם כרסיון ח"ת כ"י חסר רגל על נשוא לדמד חכם בני ובמח בני יסמיד חורפי דבר, וס' יהלי נפלאות מהורסו אזכי"ר, שלמס הכ"ל.

משלי מוסר.

האשה והדבורה

בער האשנב אשה נשקפת,
ותרא דבורה קטנה מעופפת
על כל עלי וטרפי הצמחים
לינוק הדבש ומתוק מהפרחים
ותאמר האשה אל הדבורה
שמעי נא אלי נמהרה!
איך לכל פרחי הגן תשוקקי,
ומכלם הדבש תמצי ותינקי,
אולי פורים בין הגפן ותאנה,
שרשי פקועת ראש ולענה,
הלא מות בקרבם? לכן תגידי,
האם ממות לא תפחדי?
ותען הדבורה בי הגבירה!
כמוך כמוני ממות אירא,
אך דעי! רק המתוק ינקתי,
והארס והמר בתוכם הנחתי!

* * *

החכמים בעיניהם, בהבליהם כעסוני, (2)
ותחת רדפי החכמה הרדיפוני,
לאמר: מלחמה אל תאכל ותטעם,
כי מרה תמצא בה אחר הנועם,
גם חמת תנינים וראש פתנים יינה,
כל שומר נפשו ירחק ממנה!
השיבותים: שמעו נא המורים! (3)
אני אעשה, כאשר תעשינה הדבורים,

אהרן האללי.

---

(2) הבל מתורגם פס לאבערגלויבען, פֿאָרלאָרטהייט.

(3) המורים מתורגם פס ציטטען-ריכטער, ליהדעה, כמו ולהורת נתן בלבו וכו'.

Bibliothek der jüd. Gemeinde BERLIN.

NOT FOR
HOME CIRCULATION

141313

Brandeis University Library

RESTRICTED
CIRCULATION

1,10

S. Levinthal
Buchbinderei
Berlin C. 22